

HABER

GAZETE

Gazeteler, tanımları gereği, haberi toplayıp kamuoyuna iletmek amacıyla oluşturulmuş kurumlardır. Haberin kaynağından araştırılması, toplanması, yazılması, haber merkezine iletilmesi ve baskıya hazır hale getirilmesi belli bir süreci gerektirdiğinden, gazeteleri, habere yönelik organizasyonlar olarak da tanımlayabiliriz. İletişim teknolojisindeki gelişmeler, ulusal karakterli bu organizasyonları, uluslararası hale getiren yeniliklere de kapı açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, gerek habere yönelik kurumsal kimlikler, gerek haberin kendisi, gerekse haberin bulunup hazırlanmasında en önemli unsur olan muhabir, giderek evrensel bir nitelik kazanmaktadır. Kazanılan bu evrensel nitelik, tanımın tabiatı icabı, evrensel standartlara uygun olmak zorundadır.

BİRAZ TARİHÇE

Batılı bir tür olan gazete, pek çok başka Batılı unsur gibi Tanzimat Dönemi'yle birlikte gündelik hayatın bir parçası olmaya başlamıştır. İlk gazete, bir tür resmi gazete niteliği taşıyan ve devlet yöneticileriyle ilgili törenleri ve demeçleri yayımlayan *Takvim-i Vekâyi*'dir (1831). Bunu takip eden ilk Türkçe gazete ise o yıllarda Türkiye'de yaşayan Churchill isimli bir İngiliz'in 1840'ta çıkardığı *Ceride-i Havadis*'tir. *Ceride-i Havadis*, devrin kalem tutan entelektüellerinin soluk alıp verebildiği bir yayın organı olmuş, Avrupa'ya ilişkin haberleriyle de, önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Ancak, asıl gazeteyle tanışabilmek için Tanzimat Dönemi'nin ön- de gelen gazeteci, şair ve yazarlarından Şinasi'yi beklemek gerekecektir. Şinasi'nin 1860 yılında yayın hayatına soktuğu *Tercüman-ı Ahval*'i, Ahmet Hamdi Tanpınar şöyle ifade etmektedir: "Ufak tefek hadiseleri nakletmek suretiyle dünya ile münasebet kuran, bazı faydalı bilgiler veren, okumayı zaman-geçirme şekillerinden biri yapan bir

Batılı bir tür olan gazete, pek çok başka Batılı unsur gibi Tanzimat Dönemi'yle birlikte gündelik hayatın bir parçası olmaya başlamıştır.

vasıta olmaktan çıkarır. Hakiki mânâsında kürsü olur. Fikir, onun sayesinde yavaş yavaş yapıcı bir unsur olarak hayata girer.”¹

1862 yılında yayın hayatına dahil olan *Tasvir-i Efkâr* da benzer bir fonksiyon üstlenecektir. Gazete artık, hem kamuoyu oluşturmak için, hem Batı’daki gelişmeleri oluşturulan kamuoyuna aktarmak için, hem de Türkçe’nin gelişmesi için vazgeçilmez bir unsur olarak görülecektir. Rauf Mutluay’ın da altını çizdiği gibi, “Tanzimat gazetesini, çok sınırlı baskı sayısının zayıflığına karşın hükümetçe daima önemsenir.”² Pek de pozitif bir nitelik taşımayan bu önemseme, 1876 Anayasası’ndaki o ünlü 12. maddeyle daha da ilginç bir nitelik kazanacaktır. Çünkü, söz konusu madde aynen şöyledir: “Matbuat, kanun dairesinde serbesttir.”

Bütün bu sınırlamalara rağmen, ilk gazeteler önemli bir toplumsal fonksiyonu yerine getirdiler: “Bu koşullar altında Tanzimat’ın birinci döneminde basın gelişir; dilde sadeliği hızlandırır; siyasi ve toplumsal bir edebiyatın yollarını açar; bir kamuoyu yaratmaya çalışır; temel hakları ve meşrutiyeti savunur; fikir nesrinin doğumunu sağlar; edebiyatımızda düşünce eserlerine duyulan ihtiyacı karşılamaya çalışır; mutlu bir anı olarak kaldığı sonraki dönemlerde bile Türk aydınlarının başlıca özlem konusu olur. Basın olmadığı için Servetifünun topluluğu, halk ve hayatla diyalog kuramayacak, kendi içine kapanacaktır.”³

Gerek Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, gerekse Rauf Mutluay’ın belirttiği gibi, Tanzimat ve Cumhuriyet döneminde gazetelerin önemli bir kısmı, kendilerini bir eğitim kurumu, bir okul gibi görece ve toplumu eğitmeye öncelik verecektir. Değişme dönemi toplumlarında, değişimin motoru olma gücünü aydınların üstlenmesinde ve bunun için de gazetelerin araç olarak kullanılmasında şaşırtıcı bir taraf yoktur. Şaşırtıcı olan, gazetenin temel malzemesi olan habere bakıştaki zihniyet farkıdır.

HABER

Kendini eğitim kurumu gibi de görse, yahut zaman içinde oluşan zihniyet değişikliğine paralel olarak kâr amaçlı bir kuruluş olarak da tanımlasa, gazetenin temel görevi haber vermektir. Haber de, en ba-

1. 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Ahmet Hamdi Tanpınar, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1976, s. 146.
2. 100 Soruda 19. Yüzyıl Türk Edebiyatı, Rauf Mutluay, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1970, s. 153.
3. a.g.e., s. 155.

sit ifadesiyle, “Güncel ve ilginç bir olayın olduğunca nesnel ve gerçeğe uygun bir biçimde sunulmasıdır.”⁴ Bir başka tanımla, “Haber, temelinde bireyi yaşamsal olarak ilgilendiren gelişmeler ve bu gelişmelere ilişkin bilgilerdir.”⁵ *Gazetecinin El Kitabı*’nda ise haber şöyle tanımlanmaktadır: “Haber, okuyucu ve dinleyici için öncelikle yeni gerçeklerle (İngilizce’de haber için kullanılan ‘news’ sözcüğüyle bu özellik daha da iyi vurgulanmaktadır) ilgili, doğru ve anlaşılır bilgilerdir.”⁶

Hiç kuşkusuz daha akademik ya da daha karmaşık tanımlar yapmak da mümkündür. Haberin toplumsal, felsefi, sosyolojik ve ahlaki boyutlarını vurgulayarak, haberi yapan kişinin, yani muhabirin üzerinden farklı tanımlar geliştirilebilir. Sözgelisi, şu tanım, bütün bunları da kapsamaktadır: “Haber, toplumun bilgi ve ilgisini geliştirecek, dönüştürecek, gerçekliğin, kurgusal olarak yayımlanacak medya organizasyonunun yapısına, teknolojisine ve ideolojisine göre yeniden kurgulanmasıdır.”⁷

Ne var ki, tanımın boyutu, alanı ve derinliği nasıl belirlenirse belirlensin, çerçevesi nasıl çizilirse çizilsin, haberin temel niteliğini oluşturan birkaç unsur bütün tanımlarda yer almak zorundadır. Bu vazgeçilmez unsurları şöyle sıralayabiliriz:

- Yenilik
- Gerçeklik
- Objektiflik

YENİLİK

Herhangi bir haber, haber kavramının da işaret ettiği gibi, “yeni” olmak zorundadır. Bu anlamda haber, “yeni” kavramını da ihtiva etmektedir zaten. Çünkü, tersten düşündüğümüz zaman “eski” bir şeyin haber niteliği taşımadığını kolayca algılayabiliriz. Bir başka ifadeyle, o zaten “yeni”lik niteliğini kaybettiği için “eski” haline gelmiştir. O çok sık verilen örnekte de tekrarlandığı gibi, köpeğin insanı ısırması olağan bir durumdur ve yeni bir tarafı yoktur. Çünkü, yeryüzünün muhtelif köşelerinde her gün çok sayıda insan köpekler tarafından ısırılmaktadır. Oysa insanın köpeği ısırması pek de olağan

Herhangi bir haber, haber kavramının da işaret ettiği gibi, “yeni” olmak zorundadır. Bu anlamda haber, “yeni” kavramını da ihtiva etmektedir zaten. Çünkü, tersten düşündüğümüz zaman “eski” bir şeyin haber niteliği taşımadığını kolayca algılayabiliriz.

4. *Gazeteciliğe Giriş*, Hermann Schlapp, çev. Işık Aygün, Konrad Adenauer Vakfı.
5. *Haber Yazmak*, Dr. Atilla Girgin, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s. 3.
6. *Gazetecinin El Kitabı*, Wolf Schneider-Paul Josef Raue, çev. Işık Aygün, Konrad Adenauer Vakfı, s. 40.
7. *İleti Tasarımında Haber*, Nurdoğan Rigel, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s. 177.

Gerek Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, gerekse Rauf Mutluay’ın belirttiği gibi, Tanzimat ve Cumhuriyet döneminde gazetelerin önemli bir kısmı, kendilerini bir eğitim kurumu, bir okul gibi görece ve toplumu eğitmeye öncelik verecektir.

kabul edilecek bir durum değildir. Dolayısıyla yenidir ve bu nedenle haberdır.⁸ ABD'nin Irak'ı işgali, enflasyondaki düşüş, hükümetin bir üyesinin istifası, Madagaskar'da meydana gelen 7,6 şiddetinde bir deprem, ABD Başkanı George W. Bush'un Beyaz Saray'da düşüp kafasını kırması, Julia Roberts'in sekizinci kez Oscar kazanması da aynı nedenle haberdır.

Kimi zaman çok sık tekrarlanan, herkes tarafından kanıksanan tören, gösteri, anma, bayram vb şeylerde de yeni bir taraf bulunabilir. Sözgelisi, siyasi bir parti liderinin olağan tören konuşması sırasında kürsüden düşmesi yepyeni bir unsurdur. Bazen standart ajans haberlerinin kıyısına-köşesine gizlenmiş yeni unsurlar da bulmak mümkündür. Bu nedenle gazeteci, son derece dikkatli olmalıdır.

GERÇEKLİK

Haberin olmazsa olmaz diyebileceğimiz bir başka unsuru da gerçek olmasıdır. Yine tersinden söylemek gerekirse, uydurulmuş, abartılmış veya çarpıtılmış şeyler kesinlikle haber değildir. Yazınca veya söyleyince komik gibi görünüyor gerçi ama uydurulmuş, abartılmış ya da çarpıtılmış şeyler, ortalığı sarsıp insanları heyecandan heyecana sürükleyebilme kapasitesine sahip olsa bile haber değildir. İstanbul'u uzaylıların istila ettiğini, Abdullah Öcalan'ın cezaevinden kaçtığını, Paris'te bir Fransız'ın kollarını kullanarak Eyfel Kulesi'nden uçtuğunu, bir Alman'ın ayaklarının ucunu bile ıslatmadan yürüyerek Manş Denizi'ni geçtiğini yazabilmek, elbette son derece heyecan ve keyif verici bir gazetecilik başarısıdır. Ama gerçek olması şartıyla. Yoksa herkes masanın başına oturup biraz hayal gücünü, biraz da genel kültürünü kullanarak buna benzer binlerce 'haber' üretebilir. Nitekim üretiliyor da. Ama biz onlara 'yalan,' 'yanlış' ya da 'uydurma haber' diyoruz.

Eskiden belli gazetelerde uydurma ve yalan haberler belli bir hoşgörüyle karşılanır, okuyucuya keyifli vakit geçirttiği için sevimli bir hale getirilerek sayfalara alınır. Hatta, bu tür haberleri yapanlara muhtelif isimler de verilirdi. Ancak, bu tür haberlere ve bu tür haber yapan muhabirlere gösterilen hoşgörü, bir süre sonra tehlikeli bir sürecin de sinyallerini gözler önüne serdi. Çünkü, aynı zihniyet giderek diğer alanlara doğru yaygınlık kazanma eğilimine girmişti ve engellenememesi halinde, mesleğe elveda demek gerekecekti. Bu nedenle, uzunca bir süredir Amerikan *New York Times*'tan İngiliz *The Guar-*

8. "Köpek, insanı ısırırsa haber değil, insan köpeği ısırırsa haberdır" sözü, *New York Sun* Gazetesi'nden John Bogart'a aittir ve 1880 yılında yapılmış bir tespittir.

dian'a, Fransız *Le Monde*'dan Alman *Stern*'e yalan veya uydurma haber yazan muhabirin işine derhal son verilmekte ve gazetecilik mesleğiyle ilgisi kesildiği gibi, bir de hakkında dava açılmaktadır. Buna rağmen, kimi tabloid İngiliz ve Alman gazeteleri, bir tür espri olarak, gerçek olmayan 'haber'lere özel köşe veya bölümler ayırabilmektedir.

Türk basın tarihinde ise *Tan* ve benzeri örnekler dışta tutulacak olursa, haber uydurmanın, çarpıtmanın ya da abartmanın gerisinde, genellikle ideolojik ve ekonomik tavır alışların yattığı söylenebilir. İktidarı tutan gazetelerin verdikleri iktidar haberleriyle, iktidara muhalif gazetelerin verdikleri iktidar haberlerinin kıyaslanması, bu tutumu apaçık gözler önüne serebilecek zengin malzemelerle doludur. İletişim fakültesi öğrencilerinin bu konuda yapacakları muhtelif tez çalışmaları, bütün bir basın tarihinin farklı bir gözle okunmasına da zemin hazırlayacak renkli örnekleri gün ışığına çıkarma potansiyeline her zaman sahiptir.

Modern gazetecilikte, özellikle son yıllarda, haber-gerçeklik ilişkisi tamamen farklı bir boyut kazanmış ve yeniden tanımlanmıştır. Doğal olarak, internet haber siteleri, haber televizyonları ve internet portallarının habere dönük yayınları bunda bir hayli etkili olmuştur. Eskiden sadece diğer gazetelerle ve televizyonla rekabet eden günlük gazete, artık bütün bu alanlarla rekabet etmek, rekabet etmekle de yetinmeyip daha iyi, daha kaliteli ve daha inandırıcı olmak zorundadır. *Hürriyet*'in öncülük ettiği yayın ilkelerini belirleme ve ilkeler doğrultusunda yayın bilinci oluşturma çabasının, diğer gazeteler tarafından da benimsenmesi, bunun açık bir göstergesidir. Hiç kuşku yok ki, bu yeni yapılanmaya uyum sağlayarak zihinlerini yeniden biçimlendiren gazeteciler mesleki açıdan başarı elde edecekler, yeni yapılanmaya uymak yerine eski alışkanlıklarını sürdürmek isteyen gazeteciler ise bir süre sonra tasfiye edileceklerdir.

OBJEKTİFLİK

Kitabın ileriki bölümlerinde ayrıntılı bir biçimde üzerinde durulacağı gibi, gazetecilik mesleği için objektiflik her geçen gün daha büyük bir önem kazanmaktadır: "Habercinin 'tarafsız' olması, habercilik etiğinin temel ilkesidir. Bunu, hemen her ülke basınının benimsediği -böylece evrensel hale gelen- meslek ilkelerinin dikkate alınması tamamlar. Örneğin ırk, cinsiyet, dini inanç ayrımcılığı, özel çıkar sağlamak için haber yapmak, kamu yararı olmadığı halde özel yaşamı haber konusu yapmak, soruşturulması mümkün olan haberleri eksik soruşturma ile yayımlamak, saklı kalması kaydıyla verilen bil-

Hiç kuşku yok ki, bu yeni yapılanmaya uyum sağlayarak zihinlerini yeniden biçimlendiren gazeteciler mesleki açıdan başarı elde edecekler, yeni yapılanmaya uymak yerine eski alışkanlıklarını sürdürmek isteyen gazeteciler ise bir süre sonra tasfiye edileceklerdir.

Haberin olmazsa olmaz diyebileceğimiz bir başka unsuru da gerçek olmasıdır. Yine tersinden söylemek gerekirse, uydurulmuş, abartılmış veya çarpıtılmış şeyler kesinlikle haber değildir.

gileri -kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe- haber yapıp yayınlamak habercilik etiğine aykırıdır.”⁹

İletişim kanallarının yaygınlaşması, gazetelerin verdikleri haberleri birbiriyle kıyaslamayı da kolaylaştırmaktadır. Bu kıyaslamalar, hangi gazetelerin objektif kalabildiğini, hangi gazetelerin de objektiviteyi ayaklar altına alarak öznel görüşlerini nesnelmiş gibi yansıttığını gayet rahat bir biçimde görmeyi sağlamaktadır. Değişik bir ifadeyle söylemek gerekirse, günümüzde objektiflikten uzaklaşmak, sadece gazetecilik mesleğinin temel kuralları açısından değil, bizzat gazetecinin kendi ismi açısından da büyük risk taşımaktadır. Buna rağmen, “Bazı gazeteciler haberin hammaddesi üzerinde sansasyona duydukları gereksinime ya da misyonerlik dürtülerine veya her ikisine de uygun düşecek biçimde oynarlar. Sansasyona sadece bulvar gazeteleri gereksinim duymaz. Masmavi bir gökyüzüyle ilgili haber yerine, kötü hava şartlarıyla ilgili bir haberi okuma isteği insana özgü bir özellik işte. Ayrıca ciddi gazetelerin editörlerine de fırtınayla ilgili bir başlık atmak, havaların güzel olduğu dönemlere yönelik bir başlık bulmaktan daha kolay gelir.”¹⁰

Bu açıdan bakıldığında, belli periyotlarla hemen bütün gazetelerimizde yer alan “İstanbul sele teslim” türünden haberler açıklayıcı olabilir. Hemen herkes bilir ki, 10 milyonluk bir kentte sel felaketinden etkilendiği söylenen insanların sayısı, hiçbir zaman 50 bin kişiyi bile bulmayacaktır. Şüphesiz bu da önemlidir ve haber değeri taşımaktadır, ama uygun görülen başlıkla uyum içinde değildir. Yine herkesin bildiği gibi, “İstanbul sele teslim” yerine, “Selden 50 bin kişi etkilendi” başlığı çok daha objektiftir, ama ilki kadar çarpıcı değildir. Benzer değerlendirmeler, “Gençlikte saygı kalmadı,” “Uyuşturucu ilkokula kadar indi,” “Ülke batağın eşiğine sürükleniyor” benzeri başlıklar için de yapılabilir elbette. Öte yandan aynı tutumu, sadece olumsuz haber başlıklarında değil, olumlu haber başlıklarında görmek de mümkündür. Güreşte altın madalya kazanıldığı zaman, “Dünya Türk’ün gücünü tanıdı” diyebilmek, NASA’da çalışan bir Türk bilim adamı keşfedildiği zaman, “Uzay projesinde Türk imzası” diye başlık atabilmek zor değildir zor olmasına ama, objektiflikten ya da bir başka ifadeyle nesnellikten uzaktır.

Bütün bunlar bir arada değerlendirildiğinde de görüleceği gibi, haberin amacı, kamuoyunu aydınlatmak ve gelişmelere ilişkin gerçek ve objektif bilgi almasını sağlamak olmalıdır. Muhabirin, editörün ve yazarın değerlerinin veya değer yargılarının haberi etki-

9. Oktay Ekşi (Önsöz), *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik’i*, Dr. Atilla Girgin, İnkilap Kitabevi, İstanbul, 2000, s. VII.

10. a.g.e., s. 75.

lemesi, objektifliği zedeleyen en önemli unsurlardan birisi olarak öne çıkmaktadır: “Nesnellik kavramı gerçeklerin seçilmesiyle, düzenlenmesiyle, çerçevelendirilmesiyle ve değerlerle bağlantılı veya bağlantısız olarak kamu gündeminin oluşturulması sürecinde haberlerin nasıl yaratıldığıyla ve aktarıldığıyla ilgilidir. Nesnellik genel olarak kişinin gerçekleri değerlerden ayırabildiği ve ayırması gerektiği bakış açısı olarak tanımlanır. Gerçekler dünyayla ilgili bağımsız geçerliliğe açık iddialardır; herhangi bireyin kişisel tercihlerinin çarpıtıcı etkilerinden uzak ifadelerdir. Değerler, dünyanın nasıl olması gerektiğine dair herhangi bir bireyin bilinçli veya bilinçsiz tercihleridir; son derece özeldirler ve diğer insanlar üzerinde hiçbir yasal iddiaları yoktur.”¹¹

Bu açıdan bakıldığında nesnel-objektif haber, bilgi edinme özgürlüğünün de temelidir. İletişim teknolojileri ne kadar gelişirse gelişsin, en azından şimdilik, dünyanın ve Türkiye’nin pek çok yerinde, insanların yegâne bilgilendirme kaynağı gazetelerdir. Öyle ki, insanlar gazete haberlerinden hareketle tutum takınmakta, gazetelerde okuduklarına göre tavır almaktadır. Dolayısıyla, kendisine böylesine önemli bir fonksiyon yüklenen haberin kaliteli olması esastır. Çünkü kaliteli haber, kaliteli gazete demektir.

Ne var ki, “Temel ilke olarak, haberlerde tam bir nesnellikten söz etmek mümkün değildir. Çünkü iletişimin bütününde bir ikna etme boyutu bulunmaktadır. Bu, sürecin doğasında vardır. Bunun nedeni, her bireyin, olayları kendi inançları, davranışları ve değerler bütünü çerçevesinde görme ve algılama eğiliminde olmasıdır. Bu nedenle gerçek ancak ‘göreceli’ olabilir. Bu durumda tam nesnellik, kişiler arası düzeyde ulaşılamaz bir olgu olarak kabul edilirse, yayıncıların kitlel medya aracılığıyla bilgiyi yaydıkları iletişim sürecinin çok daha karmaşık olduğunu anlamak kolaylaşır.”¹²

Genel olarak, gazetelerde yer alan haberleri üç ana başlık altında toplamak mümkündür:

- Rutin haber
- Özel haber
- Beklenmedik (spontane) haber

11. *İfade, Medya ve Etik*, Raphael Cohen-Almagor, çev. S. Nihat Şad, Phoenix Yayınları, Ankara, 2002, s. 100.

12. *Haber Yazmak*, Dr. Atilla Girgin, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s. 27.

İletişim teknolojileri ne kadar gelişirse gelişsin, en azından şimdilik, dünyanın ve Türkiye’nin pek çok yerinde, insanların yegâne bilgilendirme kaynağı gazetelerdir. Öyle ki, insanlar gazete haberlerinden hareketle tutum takınmakta, gazetelerde okuduklarına göre tavır almaktadır.

İletişim kanallarının yaygınlaşması, gazetelerin verdikleri haberleri birbiriyle kıyaslamayı da kolaylaştırmaktadır. Bu kıyaslamalar, hangi gazetelerin objektif kalabildiğini, hangi gazetelerin de objektiviteyi ayaklar altına alarak öznel görüşlerini nesnelmiş gibi yansıttığını gayet rahat bir biçimde görmeyi sağlamaktadır.

RUTİN HABER

Rutin haberlerin kaynakları muhteliftir. Önceden planlanmış ve ilan edilmiş çeşitli toplantıların takibi, günlük akış içindeki polis-adliye haberleri, ekonomi haberleri, spor haberleri, dış haberler, siyasi haberler, kültür-sanat ve magazin haberleri bu başlık altında toplanabilir. Çeşitli ajanslardan akan haberleri de, rutin haber kalıbı içinde değerlendirmek mümkündür. Çünkü, ilgili birimler, o gün ajanslardan muhtelif haberlerin akacağını bilir ve bunun için ajans haberlerini takip edecek bir muhabiri görevlendirir. Bu açıdan bakıldığında, başta Doğan Haber Ajansı (DHA) olmak üzere Anadolu Ajansı (a.a.) ve diğer ajanslar, özellikle yurt içi haberler konusunda başvuru kaynakları arasında yer alır. AP, Reuters, BBC gibi ajanslar da, dış haberler bağlamında rutin haberin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Türkiye'de ve dünyada gazeteler, örgütlenme modeli olarak rutin haber kaynaklarını esas almışlardır. Birimlerin düzenlenmesi, görev dağılımı ve buna temel teşkil eden hiyerarşik yapı, bu örgütlenmenin somut göstergesidir. Bu tür bir örgütlenmenin şaşırtıcı bir tarafı da yoktur. Çünkü, iletişim araçlarının bu kadar yaygın olmadığı dönemlerde gazeteler, rutin haberlere endeksli bir yayın politikası izlemek zorundaydılar. Bugünden bakıldığında pek inandırıcı olmasa da, internet, faks, teleks, telefon gibi habere ulaşmayı ve iletmeyi kolaylaştıran teknik donanımın bulunmadığı devirlerde, rutin haber edinebilmek de doğal olarak son derece zordu. O dönemleri yaşamış olan deneyimli gazetecilerin sık sık dile getirdiği gibi, bugün neredeyse kâbus gibi algılanabilecek koşullarda telefon sırası bekleyerek haber yazdırmakla, dizüstü bilgisayar aracılığıyla internet üzerinden haber geçmek arasında çıplak gözle bile görülebilecek büyük farklar vardır. Somut örnek olarak, özellikle spor muhabirlerinin haber üretme şartlarındaki değişimi gösterebiliriz. Biraz önce dile getirilen teknik donanımın olmadığı dönemlerde, herhangi bir futbol maçının sonucunu ve oyunla ilgili yorumları, üstelik o gece yayımlanacak gazeteye yetiştirmek, deyim yerindeyse insanüstü bir çaba gerektiriyordu. Oysa günümüzde, hemen her stadyumda gazetelere neredeyse isim isim tahsis edilmiş koltuklar mevcuttur ve bu koltuklara monte edilen teknik altyapıyla, sahada oyun devam ederken maça ilişkin haberleri gazetelere ulaştırmak mümkün olabilmektedir.

Buna rağmen, modern teknolojinin egemen olduğu günümüz gazeteciliğinde de rutin haber önemini korumaktadır. Ancak, teknik donanım açısından gelinen seviye ve toplumun bilgilendirme kanallarının çeşitlenmesi, rutin habere farklı bir nitelik kazandırmış durumdadır. Gazetelerin örgütlenme modellerinde rutini değişik açılardan yorumlama ve rutin dışına açılma yönünde belirgin değişiklikler gözlenme-

si biraz da bundan olsa gerektir. Uluslararası gazetecilik yapılanmasındaki yeniliklere paralel olarak, Türk basınında da rutin haber kalıbı, fonksiyon ve mahiyet değiştirmiştir. Bazı birimlerde rutin habere ayrılan muhabir sayısında belirgin bir azalma gözlenirken, bazı birimlerde tam tersine bir seyir takip edilmesi, bunun somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Ancak, bütün bunlar rutin haberin önemini azaltmak yerine, kendisine farklı bir bakış açısıyla bakılmasını zorunlu hale getirmiştir. Hiç kuşkusuz, bu farklı bakış açısını kazanması gereken, birim sorumlusu kadar, muhabirin kendisidir. Rutin haber takibiyle görevli bir muhabir, bunun angarya olduğunu düşünmemelidir. Geline aşamada rutin haber takip eden muhabirin ana hedefi, rutinin içinden özel olanı bulup çıkarmak olmalıdır. Sözgelisi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın basın toplantısı sırasında sarf edeceği ilginç bir cümle, rutini özel hale getirebilir. İyi bir muhabir, rutinden çıkardığı özel haberlerle kısa sürede mesleğinde kendisini kanıtlayabilir. Bugün *Hürriyet* de dahil muhtelif basın-yayın organlarının yönetim kademelerinde yer alan pek çok insanın, rutin haber takibinden zirveye tırmandığını unutmamak gerekir. Muhabir, rutin haberin örgütlenme modelindeki değişime paralel bir zihniyet yapılanmasına gitmek zorundadır. Doğal olarak, muhabiri yönlendirme konumunda bulunan birim yöneticisi de, bu zihniyet değişikliğinin öncüsü ve takipçisi olmak durumundadır.

ÖZEL HABER

Özel haber, adından da anlaşılacağı gibi, muhabirin kişisel çabalarıyla bulup gün ışığına çıkardığı haberdur. Bir başka ifadeyle özel haber, muhabirin kendi duyuları, araştırmaları, kaynaklarıyla ilişkileri, okudukları vb aracılığıyla elde ettiği haberdur. Hayatın çeşitli alanları kadar, rutin haber takibi de özel haber açısından zengin bir potansiyel oluşturur. İyi bir muhabir, hayatın her anının özel haberlerle dolu olduğunu bilir ve ona göre davranır. Kimi zaman küçük bir ayrıntıdan, kimi zaman önemsiz gibi görünen kısa bir haberden yola çıkarak herkesi şaşırtacak özel haberler bulmak mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, başka gazetelerde başka muhabirler tarafından yapılan her haberin, aynı zamanda bir özel haber potansiyeli taşıdığı rahatlıkla söylenebilir. Muhabirin ihmal etmemesi ve giderek gündelik iş akışının temeli haline getirmesi gereken motivasyonlardan en önde geleni, çalıştığı gazete başta olmak üzere, diğer gazetelerdeki haberleri de dikkatle takip etmek olmalıdır. Bu takip, hem diğer gazetelerin habere ilişkin yaklaşımları konusunda birikim sağlayacak,

Muhabirin ihmal etmemesi ve giderek gündelik iş akışının temeli haline getirmesi gereken motivasyonlardan en önde geleni, çalıştığı gazete başta olmak üzere, diğer gazetelerdeki haberleri de dikkatle takip etmek olmalıdır.

Türkiye'de ve dünyada gazeteler, örgütlenme modeli olarak rutin haber kaynaklarını esas almışlardır. Birimlerin düzenlenmesi, görev dağılımı ve buna temel teşkil eden hiyerarşik yapı, bu örgütlenmenin somut göstergesidir.

hem de muhabirin kaçırdığı veya ihmal ettiği haberleri görmesini kolaylaştıracaktır. Çalıştığı gazeteyi ve diğer gazeteleri okumayan bir muhabirin, mesleğiyle ilişkisi onarılmaz ölçüde kopuk demektir. Mesleğinde belli kademelere tırmanmak isteyen bir muhabir, bunun özel haberlerden geçtiğini, özel haberlerin ana kaynağının da dikkatli bir takip ve okuma olduğunu zihnine yerleştirmelidir. Unutmamak gerekir ki, yaptıkları özel haberlerde öne çıkan muhabirler, bir süre sonra marka haline geleceklerdir.

Haber kaynaklarının bu kadar çeşitlendiği, bilgilenme kanallarına her gün bir yenisinin eklendiği bir dönemde, gazetelerin özel haberlere özel bir önem verdiğini görmemek mümkün değildir. Gazetelerin özel habere böyle bir önem atfetmesi son derece doğaldır, çünkü beslenme kaynakları giderek tektipleşen yayın organlarını, birbirinden farklı kılan en kayda değer unsur özel haber potansiyelleridir. Sözgelisi, Başbakanlık muhabirleri, rutini takip etmek dışında bir inisiyatif geliştiremedikleri zaman, yapılan basın açıklamalarıyla yetinmek zorunluluğuyla karşı karşıya kalacaklardır. Halbuki, Başbakan'ın basın danışmanından veya bir başka Başbakanlık kaynağından alınabilecek özel haber, muhabiri de, gazeteyi de ön plana çıkartacaktır. Mesleki motivasyon, verili olanla yetinmemeyi gerektirir ve basın tarihine bakıldığında net bir biçimde görülecektir ki, her dönemde, meslektaşlarının arasından sıyrılarak öne çıkan muhabirler, verili olanla yetinmeyen muhabirlerdir.

Aynı şekilde, okur nezdinde de özel haberlerin özel bir ilgi gördüğü açıktır. Diğer iletişim kanalları bir yana, sadece televizyon bile, gerek rekabet, gerekse kayda değerlik itibarıyla özel habere yatırım yapmayı zorunlu hale getirir. Televizyon kanallarının haber bültenlerini dolduran rutin haberler, bir gün sonra görünürlük kazanacak olan gazeteyi ve gazeteciyi kendiliğinden yeni arayışlara yöneltmek durumundadır. Kabul etmek gerekir ki, gazete okuyucusu, bir önceki akşam televizyonlarda izlediği haberlerin eş yumurta ikizlerini, ertesi gün bayatlamış bir biçimde gazetesinde görmekten hiç de memnun kalmayacaktır. Onun istediği, televizyonların ötesine geçen bir habercilik anlayışıdır. Bu da ancak özel haberle mümkündür. Çünkü, gazetelerin temel zenginliğini sağlayan ve diğer gazeteler arasında öne çıkartan yayımladığı özel haberlerdir. Rutin haberler, hemen her gazeteye ve hemen hemen aynı unsurlarla yansıdığı için, gazeteyi vazgeçilmez kılan özel haberlerde yakalayıp sergilediği başarıdır.

Ne var ki, özel haberi vazgeçilmez kılan bütün bu unsurlar, aynı zamanda en riskli haber alanı haline de getirmektedir. Kimi muhabirlerin meslekte kısa ve kestirme yoldan yükselme gayreti, şöhret olmak için her yolu meşru görme anlayışı ve benzeri zaafılar, özel haberin bir ucunu sansasyona sürekli açık tutmaktadır. Günümüz ba-

sın dünyasının rekabet koşulları da sözü edilen riski kesintisiz bir biçimde beslemektedir. Mesleki rekabet ortamında var olmak isteyen muhabir, kimi zaman bilinçli bir biçimde, kimi zaman da kendi dışındaki şartlar yüzünden, hazırladığı haberi özelleştirmek uğruna inandırıcılığını yitirme tehlikesiyle yüz yüze kalabilmektedir. Özel haber mahreciyle verilen herhangi bir haberin üzerinde gezinebilecek en küçük bir kuşku bulutu, muhabir kadar gazeteyi de yaralayacaktır. Bu tehlike, mesleğe yeni başlayan muhabirler kadar, marka konumuna erişmiş deneyimli muhabirler için de söz konusudur.

Yapılan bütün kamuoyu yoklamalarında, basının inandırıcılığının hayli düşük bir düzeyde seyretmesi, biraz da özel haberlere duyulan güvenin sarsılmasına paralel bir gelişme çizgisi izlemektedir. Birkaç özel haberi tektip edilen muhabir ve gazete, eski itibarına yeniden kavuşmak için olağanüstü çaba sarf etmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle, yapılması gereken, sıradan bir haberi özelleştirmek için her yolu meşru kabul etmek yerine, gerçek özel haberi arayıp bulmak olmalıdır.

Dışarıdan bakıldığı zaman pek kolay fark edilmese de, gazetelerin iç işleyişi bakımından özel haber aslında bir ekip işidir. Muhabir kadar editör, editör kadar yazı işleri, yazı işleri kadar sayfa sorumluları, önlerine bir özel haber geldiği zaman daha fazla titizlenmek ve süreç sona ermeden yani haber yayımlanmadan gereken bütün soruları sormak zorundadır. Gazete sayfalarına yansıyan herhangi bir özel haber, sadece altında imzası olan muhabirin değil, bütün ara kademelerin de paylaştığı bir sorumluluğun ürünüdür. Hiç şüphe yok ki, bu tespit özel olsun olmasın bütün haberler için geçerlidir elbette, ama özel haber gündeme geldiğinde sorumluluk payının katlanarak artacağı da bir gerçektir. Çünkü, hangi açıdan bakılırsa bakılsın özel haber mahreci bir taahhüt, bir söz veriş, bir karşılıklı onaydır. Hele *Hürriyet* gibi bütün gözlerin görüş alanında duran ve toplumsal eleştiri mekanizmalarının tümüne açık bir gazetede, herhangi bir özel haberin yanlışlanması, büyük bir itibar kaybını da beraberinde getirecektir. Böyle bir itibar kaybı ise sorumlulukta ara kademelerin payı olsa da, doğrudan muhabirin mesleki geleceğini tehlikeye düşürecektir. Dolayısıyla, özel haberin bütün aşamalarında hassasiyet, titizlik ve sağduyu esas olmalıdır.

BEKLENMEDİK (SPONTANE) HABER

Gazetelerin istihbarat servislerine veya yazı işlerine kimi zaman şöyle bir haber gelir:

"Taksim'de bomba patladı, çok sayıda ölü ve yaralı var."

Özel haber mahreciyle verilen herhangi bir haberin üzerinde gezinebilecek en küçük bir kuşku bulutu, muhabir kadar gazeteyi de yaralayacaktır. Bu tehlike, mesleğe yeni başlayan muhabirler kadar, marka konumuna erişmiş deneyimli muhabirler için de söz konusudur.

Mesleki motivasyon, verili olanla yetinmemeyi gerektirir ve basın tarihine bakıldığında net bir biçimde görülecektir ki, her dönemde, meslektaşlarının arasından sıyrılarak öne çıkan muhabirler, verili olanla yetinmeyen muhabirlerdir.

Beklenmedik haber kategorisiyle kastedilen işte bu tür haberlerdir. Deprem, yangın ve sel felaketleri, terörist faaliyetler, savaş, kara, hava veya denizde meydana gelebilecek kazalar beklenmedik haber başlığı altında değerlendirilebilir. Kaçırılan uçakta bir gazetecinin de bulunması, bomba patlayan merkeze yakın bir yerde bir muhabirin işinin olması gibi olağanüstü tesadüfler bir kenara bırakılacak olursa, gazeteler, ilk planda beklenmedik haberin sonuçlarıyla ilgilenmek durumundadırlar. Böyle durumlarda sonuçlara ilişkin ilk bilgiler de, genel olarak olaya müdahale eden resmi görevlilerden alınmak zorundadır. İlerideki bölümlerde daha geniş bir biçimde üzerinde durulacağı gibi, bu bilgileri edinen muhabir, haberini yazarken kaynağını isim, görev ve rütbe olarak belirtmek konusunda titiz davranmalıdır. Bunun hemen arkasından muhabirin yapması gereken, devreye girecek olayın arka planını araştırmak olmalıdır. Böylece, hem yönlendirilme ve manipülasyona geçit verilmeyecek, hem de gazetecilik mesleğinin gereği yerine getirilecektir.

Ne var ki, doğası gereği, beklenmedik haberlerin arka planına nüfuz etmek her zaman mümkün değildir. 11 Eylül günü, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne (WTC) uçakların birbiri arkasına çarpmasından sonra yaşanan enformasyon kaosu, bunun somut bir göstergesidir. Gazete ve televizyon çalışanlarının böylesine büyük bir olaydan etkilenmemesi düşünülemezdi elbette. Dolayısıyla, başlangıçta yaşanan enformasyon kaosunun bu travmayla yakından ilgili olduğunu söylemekte bir sakınca olmasa gerektir. Bu durumda, haber kaynakları, yanan kulelere müdahale eden itfaiye, polis, sağlık görevlileri ve olayları siyasi ve askeri açıdan değerlendiren Beyaz Saray ve Pentagon yetkilileriydi. Olayın ilk şoku atlatıldıktan sonra devreye giren gazeteciler, kısa sürede pek çok ayrıntıyı gün ışığına çıkarıp kamuoyuna duyurmakta gecikmediler. Hemen arkasından da, resmi bilgilerin ve açıklamaların geri planını araştırmaya koyuldular.

Yapılan değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, beklenmedik habere ilişkin bilgi edinmek bir hayli zordur ve bu nedenle üzerinde çalışılması en güç haber türü olarak nitelemek hiç de yanlış olmaz. Özellikle, resmi bilgilerle yetinme zorunluluğu muhabirin elini-kolunu bağlamakta ve çok daha dikkatli hareket etmesini gerektirmektedir.

SOFT HABER-HARD HABER

Haberin oluşum tarzını temel alan bu sınıflandırmaların dışında, haberin yazım şeklini temel alan bir diğer sınıflandırma da mevcuttur. İngilizce'de 'soft news-hard news' kavramlarıyla ifade edilen bu ayrımın henüz Türkçe'de tam bir karşılığı yoktur ve mesleki açıdan 'soft haber-

hard haber' olarak kullanıma girmiştir. Basın dili üzerine bir araştırma yapan Cemal Yıldız, "soft news"e karşılık "sıradan haber"i, "hard news"e karşılık "önemli haber"i öneriyorsa da, bu öneri, kavramların Türkçe'deki algılanış biçimiyle pek fazla uyumamaktadır.¹³

Türk basınında bu ayrım, daha ziyade haftalık haber dergilerinde ve gazetelerin hafta sonu eklerinde yapılmaktadır. Söz gelişi, üslup yapmaya imkân veren portre, gezi ve moda yazıları, "soft haber" olarak değerlendirilmektedir. Araştırma ağırlıklı olan, geniş zaman ve emek gerektiren yazılar ise "hard haber" başlığı altında toplanmaktadır. İstisnalar bir kenara bırakılacak olursa, ana gazetelerde bu iki türün örneklerine rastlamak bir hayli güçtür. Bunun bir nedeni spot ağırlıklı haber anlayışı ve geleneksel hale gelmiş klişeleri kırma gücü ise bir diğer nedeni de sayfa sayısındaki sınırlamalar ve bunun doğal uzantısı olan yer darlığıdır. Üçüncü ve daha önemli bir nedenden de, yeni yetişen muhabir kuşağının edebiyatla ilişki kurmayı ihmal etmesinde aranabilir.

HABER SEÇİMİ

"Günümüz gazeteciliğine, 'bilgi toplumundaki karmaşık gereksinimlerin yeterince giderilemediği, önemli haberlerin göz ardı edildiği ya da atlandığı, basın bültenlerine bağımlı kalındığı, gazetecilerin siyasetçiler, çıkar grupları ve bazı 'akıl hocaları' tarafından kolayca yönlendirildiği' gibi temel eleştiriler yöneltilmektedir. Ancak şu bilinmelidir ki, bilgi miktarının her beş yılda bir ikiye katlandığı dünyada, bir uzmanın hedef kitleyle bırakın iletişim kurması, çoğu bilgiyi anlaması bile zordur. Bu nedenle, haber seçimi gazeteciliğin can damarıdır."¹⁴

Ignocio Ramonet'in de belirttiği gibi, gerçekten de haber seçimi gazeteci açısından son derece önemli ve belirleyicidir. Haber seçiminde temel rolü oynayan, muhabirin birikimi, ilgi alanlarının çeşitliliği, sezgisi ve deneyimidir. Bütün bunlar bir araya gelince, haber unsuru taşıyan herhangi bir bilgi, taşımayanla kolaylıkla ayırt edilebilir. Böyle durumlarda genellikle sorun yoktur ve muhabir, haber değeri taşıdığına inandığı bilginin, olayın, kişinin vb peşine düşer. Ancak kimi zaman, muhabir iki olaydan birini tercih etmek durumunda kalabilir. Her seçim gibi, haberler arasında yapılması gereken seçim de risklidir. Böyle durumlarda devreye, yine muhabirin kişisel niteli-

Haber seçiminde temel rolü oynayan, muhabirin birikimi, ilgi alanlarının çeşitliliği, sezgisi ve deneyimidir. Bütün bunlar bir araya gelince, haber unsuru taşıyan herhangi bir bilgi, taşımayanla kolaylıkla ayırt edilebilir.

13. *Yazılı Basında Metin ve Manşet*, Cemal Yıldız, İstanbul 2000 Teknik Yayınları, İstanbul, 2000, s. 33.

14. *Medyanın Zorbalığı*, Ignocio Ramonet, çev. Aykut Derman, Om Yayınları, aktaran: Dr. Atilla Girgin, *Haber Yazmak*, s. 47.

Beklenmedik habere ilişkin bilgi edinmek bir hayli zordur ve bu nedenle üzerinde çalışılması en güç haber türü olarak nitelemek hiç de yanlış olmaz. Özellikle, resmi bilgilerle yetinme zorunluluğu muhabirin elini-kolunu bağlamakta ve çok daha dikkatli hareket etmesini gerektirmektedir.

rinin girmesi gerekecektir. Zaten iyi muhabir, böyle güç zamanlarda doğru kararı verebilen kişi demektir.

Ne var ki, muhabir, her zaman kendi seçtiği ve önerdiği haberi yapmak durumunda değildir. Bazen de birim yöneticisi, editör veya yazı işlerinden haber önerileri gelebilir. İster kendi önerdiği haber olsun, isterse kendisinden yapması istenilen bir haber olsun, muhabirin atacağı ilk adım, haberin niteliğine dikkat etmek ve arkasından da bu dikkate uygun bir araştırma yapmak olmalıdır. Bütün bu aşamalarda da, muhabirin kendi kendisine sorması gereken temel soru, hazırladığı haberin kimi ne kadar ilgilendireceği sorusudur. Bu sorunun cevabını gönül rahatlığıyla verebilen bir muhabirin, doğru seçim yapıp yapmadığından kuşku duymasına gerek yoktur.

Hangi tür haber söz konusu olursa olsun, haberin muhtevasını ve kalitesini belirleyen en önemli unsur, muhabirin niteliğiyle birlikte, haber kaynakları ve bu kaynaklarla kurulan ilişkinin mahiyetidir.

HABER KAYNAKLARI

Her muhabirin, çalıştığı birimin ihtiyaç ve niteliklerine uygun farklı haber kaynakları vardır ve böyle olması da doğaldır. Çünkü herhangi bir habere ulaşmak, ulaşılmış haberi doğrulamak, doğrulanmış haberi yeniden 'check' etmek için kaynaklara ihtiyaç vardır. Ne var ki, geleneksel ve yerleşik gazetecilik anlayışı dolayısıyla muhabirin haber kaynaklarıyla ilişkisi, problemlili bir alan olarak öne çıkmaktadır. Haber kaynaklarıyla ilişkide temel hareket noktası, karşılıklı güven olmalıdır. Muhabir, kaynağının kendisini yanıltmayacağına, kaynak da muhabire ilettiği haberin çarpıtılmayacağına inanmak durumundadır. Ancak, muhabir açısından bu güven, sürekli bir kuşkuyla paralel yürümek zorundadır. Bunun için muhabirin haber kaynağı tarafından yanıltılması da şart değildir. Kuşku, gazetecilik mesleğinin doğal bir refleksi olarak sürekli gündemde bulunmalıdır. Aksi takdirde, manipülasyon veya yanlış yönlendirilme tehlikesi ortaya çıkar. Böyle bir durumda bütün sorumluluk haber kaynağına değil, muhabire ait olacaktır. Bu nedenle, muhabir kaynağına ne kadar güvenirse güvensin, yazacağı haberi mutlaka çifte kontrol mekanizmasına tabi tutmalı, uluslararası literatürdeki karşılığıyla "double check"ten geçirmelidir. "Double check," haberin kalitesi ve nesnelliği açısından da en geçerli ve vazgeçilmez bir yöntemdir.

Buna rağmen, haber kaynaklarıyla sürdürülen sürekli ilişki, bir süre sonra kaynağın davranış kalıplarını benimseme sakıncasını da beraberinde getirebilir. İnsan psikolojisi ve psikolojinin doğal uzantısı olan davranış biçimi, haber kaynağıyla bütünleşme eğilimi içindedir.

Hatta kimi muhabirler, haber kaynaklarını, giderek mesleğin bir parçası olarak görmeye, onun eğilimlerine göre hareket etmeye ve haberleri onun bakış açısından algılamaya başlarlar. Bu algılama, kullanıma riskini de beraberinde getireceğinden, bir gazeteci için son derece tehlikelidir ve mutlaka kaçınılması gerekir. Bu nedenle, muhabir hiçbir zaman haber kaynağının dünya görüşü ve meseleleri algılama biçimiyle bütünleşmemelidir. Polis gibi davranan polis muhabiri, kulüp başkanı gibi davranan spor muhabiri, işadamı gibi davranan ekonomi muhabiri, yayınevi yönetici gibi davranan kültür-sanat muhabiri, siyasi parti lideri gibi davranan parti muhabiri, sadece kendisini değil, mesleğini de riske atma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Zaman zaman gazetelere de yansıyan somut örnekler, kaynaklarla ilişki bakımından son derece hassas bir terazi kullanmak gerektiğini şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bütün bu nedenlerle, haber kaynaklarıyla mesafeli ve saygılı bir ilişki sürdürmek gerekir. Bu ilişki, doğası gereği haberi ilgilendiren alanlarla sınırlı olmak durumundadır. Haber amacı dışındaki ilişkiler, her iki taraf da ne kadar dikkatli olursa olsun, her zaman istismara açıktır. İyi bir muhabirin mesleki duyarlılığı, haber kaynaklarıyla kurduğu ilişkiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu açıdan, Hürriyet Yayın İlkeleri'nde de açıkça belirtildiği gibi, haber kaynaklarıyla herhangi bir maddi ilişkiye girmemek esastır. Davet, toplantı, konferans, sempozyum gibi ortak katılımlar dışında, haber kaynaklarıyla yemek vb gibi sosyal aktivitelere iştirak zorunluluğunun ortaya çıkması durumunda, masrafların Hürriyet muhabiri tarafından ödemesi gerekir. Bu ödemeyi yapabilmek için, muhabirin bağlı bulunduğu birimin niteliklerine uygun bir harcama yetkisine sahip olması şarttır. Aksi takdirde muhabir, haber kaynağının maddi koşullarına bağımlı hale gelecek ve bu da, hem muhabirin, hem de kurumun itibarını sarsacaktır.

KAYNAKLARIN KALİTESİ

Muhabir, haber kaynağının kalitesinden emin olmalıdır. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, en fazla emin olunan durumlarda bile, gazeteciliğin temel ilkelerinden biri olan kuşkudan vazgeçmemek esastır. Çünkü yanlış ya da yalan haber, sadece muhabirin değil, gazetenin de güvenilirliğini zedeleyecektir. Muhabir, yöneticilerine karşı güç durumda kalırken, gazete de, kamuoyu nezdinde itibar erozyonuna uğrayacaktır.

Kimi zaman haber kaynakları, siyasi, sosyal veya insani nedenlerle isminin açıklanmasını istemiyor olabilir. Buna saygı duymak gere-

İyi bir muhabirin mesleki duyarlılığı, haber kaynaklarıyla kurduğu ilişkiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu açıdan, Hürriyet Yayın İlkeleri'nde de açıkça belirtildiği gibi, haber kaynaklarıyla herhangi bir maddi ilişkiye girmemek esastır.

Kuşku, gazetecilik mesleğinin doğal bir refleksi olarak sürekli gündemde bulunmalıdır.

Aksi takdirde, manipülasyon veya yanlış yönlendirilme tehlikesi ortaya çıkar.

Böyle bir durumda bütün sorumluluk haber kaynağına değil, muhabire ait olacaktır.

kir, ama dikkat ve titizliği de elden bırakmamak şarttır. Eğer haber kaynağı isminin açıklanmasını istemiyorsa, buna makul ve inandırıcı bir gerekçe aranmalıdır. Bu gerekçe aranırken de, son yapılan yasal değişikliklerle "haber edinme özgürlüğüne getirilen güvenceler" mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Sözgelisi, artık 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nı gerekçe göstererek kimliğini gizlemenin bir anlamı kalmamıştır. Böyle bir gerekçe öne sürüldüğü zaman, sadece yapılan yasal değişiklikleri bilen bir muhabir duruma müdahale edebilir. Bunu bilmeyen muhabir ise haber kaynağının yönlendirmesine açık olmak dışında bir alternatifte sahip değildir. Ayrıca, kaynağın güvenilirliğinin önceden birkaç kez test edilmesi, bir sonraki haber açısından kesin bir garanti olarak değerlendirilmemelidir. Muhabir, yayınlanmış bir haberden geri dönüş olamayacağı gerçeğini her zaman göz önünde bulundurmalıdır.

Haber kaynağının kalitesini test etmek açısından, "Neden böyle bir haberin yayınlanması isteniyor?" sorusu aydınlatıcı cevaplara kapı aralayabilir. Çünkü, haber kaynağının muhabire ilettiği ve yayımlanmasını arzu ettiği haberin, doğal olarak bir amacı mevcuttur. Bir doktor çalıştığı hastanenin, bir yazar yeni yazdığı kitabın, bir işadama sahip olduğu şirketin, bir politikacı kendisinin ya da partisinin reklamını yapmak için ilginç olabileceğini düşündüğü bir haberi muhabire aktarmış olabilir. Bu durumda muhabir, kendi kendine, "haber gerçekten kamu yararını gözetip gözetmediği" sorusunu sormalıdır. Arkasından da, "kaynağın kişisel amaçlarına hizmet edip etmeyeceği" sorusunun cevabını aramalıdır. İyi bir muhabir, hiçbir zaman kaynağın kendisini yönlendirmesine imkân ve fırsat tanımamalıdır. Gazetecilik mesleğindeki en büyük handikaplardan birisi, haber kaynağına kullanım kolaylığı sağlamaktır. Mesleğin başında veya zirvesinde olsun, bir muhabirin böyle tanımlanması, başına gelebilecek en büyük felaketlerden birisidir. Bundan kaçınmak ise muhabirin kuşkuculuğunu ve sorgulama alışkanlığını hiçbir zaman elden bırakmamasıyla mümkündür.

Kimi zaman haber kaynakları, bir haberi birden fazla muhabire vererek daha etkili sonuçlar almayı amaçlayabilir. Birkaç gazetede aynı başlıklarla ve neredeyse aynı cümlelerle yayımlanan haberlerin arkasında, çoğu kez bu türden beklentiler vardır. Böyle durumlarda iyi bir muhabirin sergilemesi gereken temel davranış biçimi, haber kaynağıyla olan ilişkisini vakit yitirmeden gözden geçirmek olmalıdır. Gerek muhabirin, gerekse *Hürriyet*'in prestij ve itibarını sarsabilecek kaynaklarla ilişkinin kesilmesinde veya en alt düzeye indirilmesinde herkes açısından yarar vardır.

Nitelikli bir muhabir, haber kaynaklarıyla ilişkisinin bütün aşamalarında, *Hürriyet* Gazetesi'nin üzerinde titizlikle durduğu Yayın İlkeleri'ni kendisine kılavuz edinmelidir. Yayın İlkeleri'nin kılavuzlu-

ğu, hem muhabiri yanlış yapmaktan koruyacak, hem de mesleki hassasiyetini geliştirecektir. Bu İlkeler'in içselleştirilmesi, hiç şüphe yok ki, muhabirin kaynağıyla ilişkisi kadar, haberle ilişkisini de daha sorunsuz hale getirecektir.

HABERİN TOPLANMASI

İster rutin olsun, ister özel, isterse beklenmedik, muhabirin temel amacı, haberi bütün unsurlarıyla birlikte hazırlamaktır. Ancak, haberi hazırlamak kadar, habere hazırlanmak da özel bir dikkat ve çaba gerektirir. Bugün deneyimsiz muhabirlerin en çok ihmal ettiği şeylerin başında, ne yazık ki habere hazırlanma aşaması gelmektedir. Bunun önemli bir nedeni muhabirin deneyimsizliği olmakla birlikte, daha da önemli bir nedeni, muhabiri yönlendirmesi gereken birim yöneticilerinin meseleyi yeterince ciddiye almamalarıdır. Birim yöneticileri, herhangi bir habere veya söyleşiye gönderecekleri muhabirin, o işe uygun donanımına sahip olup olmadığını mutlaka denetlemek mecburiyetindedir. Aksi takdirde, önüne gelecek haber hem muhabiri, hem de birim yöneticisini güç durumda bırakacaktır ve böyle durumlarda asıl sorumluluk, muhabiri yönlendirmeyi ihmal eden birim yöneticisine ait olacaktır.

Halbuki, bu türden istenmeyen durumlarla karşı karşıya kalmamak için yapılacak iş gayet basittir: Birim yöneticisi, muhabirini önce arşive, arkasından da artık her muhabirin bilgisayarında bulunan internete yönlendirerek, yapacağı haber konusunda bilgi sahibi olmasını sağlayabilir. Eğer muhabirden istenilen haberin kaliteli olması arzu ediliyorsa, böyle bir ön hazırlık zorunludur ve bu ön hazırlığı sağlaması gereken de birim yöneticisidir. Ancak bu aşamadan sonra, muhabirin kendisini ayrıca habere hazırlaması beklenebilir.

Yönetici yönlendiriciliğin eksik olduğu durumlarda, muhabir kişisel inisiyatifini, mesleki hassasiyetini ve sezgilerini kullanarak kendisine bir haber haritası çizebilir. Sonuçta, sorumluluğun önemli bir kısmı birim yöneticisine de ait olsa, hem haberine, hem de kendisine dinamizm kazandırması gereken muhabirdir. Bunun yolu da, doğal olarak habere iyi hazırlanmaktan geçecektir.

HABERE HAZIRLANMAK

Zihinsel hazırlık

Kabul etmek gerekir ki, bütün haberlerin ayrı bir yapısı, ayrı bir özelliği ve ayrı bir hedef kitlesi vardır. Bir muhabir, kendisinden yap-

Bugün deneyimsiz muhabirlerin en çok ihmal ettiği şeylerin başında, ne yazık ki habere hazırlanma aşaması gelmektedir. Bunun önemli bir nedeni muhabirin deneyimsizliği olmakla birlikte, daha da önemli bir nedeni, muhabiri yönlendirmesi gereken birim yöneticilerinin meseleyi yeterince ciddiye almamalarıdır.

İyi bir muhabir, hiçbir zaman kaynağın kendisini yönlendirmesine imkân ve fırsat tanımamalıdır. Gazetecilik mesleğindeki en büyük handikaplardan birisi, haber kaynağına kullanım kolaylığı sağlamaktır.

ması istenilen veya kendisinin önerdiği haber gündeme geldiğinde, ilkin bütün boyutlarıyla bu haberin çerçevesini düşünmelidir. Bu çerçeveye, haberin potansiyel okuru olarak sokaktaki vatandaş da, haberin mutlak okuru olarak yazı işleri elemanları da dahildir. Muhabir, haberin kamuoyuna hangi bilgi ya da bilgileri aktaracağını, hangi konu veya konularda aydınlatacağını önceden planlamak ve hesaplamak zorundadır. Arkasından, habere konu olabilecek tarafların, bu habere göre muhtemel zararları ve haberin yapılmasının getireceği yararları gözden geçirmelidir. Kimi zaman, hayli parlak görünen bir istihbarat, hazırlanış ve işleniş aşamalarından kaynaklanan sorunlar itibarıyla, sadece yazıyı yazana ve yazıya konu olana zarar verebilme potansiyelini de içinde taşır. Böyle durumlarda, muhabirin empati yapmasında sayısız yarar vardır. Kimi zaman da tam tersine, hayli rutin görünen bir haber, kamuoyunun ilgisini günlerce diri tutacak ve yakından ilgilendirecek bir skandalın patlamasına yol açabilir.

İyi muhabir, haber için gerekli zihinsel hazırlığın önemini bilincinde olan muhabirdir. Bunun mutlaka iletişim fakültelerinde okutulması veya deneyimli muhabirler tarafından gündeme getirilmesi de gerekmez. Nitelikli muhabir, gerektiği zaman sezgilerinin yol göstericiliğinden yararlanmayı gayet iyi bilmelidir. Habere yönelik zihinsel hazırlık, muhabirin sezgilerini seferber edebilmek amacıyla kendisine karşı harekete geçmesi olarak da algılanabilir. Aksi takdirde, muhabirin haberle ilişkisi, haber henüz ortada kavram halinde dolaşırken bile sağlam kurulamamış olacaktır. Böyle bir zedelenmeyle başlayan haber sürecinin, muhabiri, editörleri, yazı işlerini ve kamuoyunu tatmin etmesi mümkün değildir.

Zihinsel hazırlığın bir diğer önemli tarafı da, muhabirin duyargalarının dünyaya açık olmasıyla yakından ilgilidir. Ne kadar iyi niyetli olursa olsun, belirli bir birikimi içselleştirmemiş muhabirin habere hazırlığı, bir tarafıyla mutlaka eksik kalacaktır. Bu nedenle, muhabirlerin temel hedeflerinden birisi de, kendisini sürekli yetiştirmek olmalıdır. İnternet, arşiv ve kütüphaneler, bunun için vazgeçilmez kaynaklardır. Öyle ki, nitelikli bir muhabir, kimi zaman hiçbir uyarıya gerek kalmadan, ulusal veya uluslararası medyadan örnek bir olay seçip nasıl işlendiğini bütün boyutlarıyla inceleyebilir. Sadece bu tür incelemeler bile, muhabirin habere ilişkin zihinsel hazırlığı için son derece sağlam bir arka plan bilgisini de beraberinde getirecektir.

Fiziksel hazırlık

İyi bir muhabir, masa başında oturup haberin ayağına gelmesini beklemek yerine, habere giden insandır. Ancak, habere gitmeden önce yapılması gereken temel hazırlıklar vardır. Sözgelisi, bu bir söyle-

şi ise muhabirin söyleşi yapacağı kişi ve konuyla ilgili ön hazırlık yapması, ön bilgiler edinmesi şarttır. Bu ön hazırlık, söyleşiye gidilecek kişi ve konu ile ilgili olarak o güne kadar yazılıp çizilmiş her şeyi gözden geçirmeyi kesinlikle gerektirir. Bunun için de geniş bir arşiv araştırması temel alınmalıdır. Gerek gazete arşivinden, gerekse internetten, hemen her kişi ile ilgili bilgiye ulaşmak mümkündür. Aksi takdirde, ön hazırlıksız gidilen herhangi bir söyleşi, muhabirin değil, söyleşiye konu olan kişinin inisiyatifi doğrultusunda gelişme tehlikesini de beraberinde getirecektir. Muhatabının neyi hangi amaçla söylediğine dair bir fikri veya bilgisi olmayan muhabirin, söyleşi esnasında genel akışı kontrol edebilmesi son derece zordur. Böyle bir durumda, yapılacak söyleşinin muhabire ya da gazeteye yarar sağlama-yacağı açıktır.

Öte yandan, bu tür bir hazırlık yapılmadan gidilen söyleşilerde hem muhabirin, hem de gazetenin itibarının zedelenme tehlikesi de vardır. Bir tarih profesörüyle görüşmeye giden, ama onu sosyolog zanneden muhabirin yapacağı haberin nasıl bir şeye benzeyeceğini tasavvur etmek zor değildir. Yine, bir yazarın kitabını okumadan söyleşi yapmaya giden kültür-sanat muhabirini de benzer bir tehlike bekleyecektir. Kimi zaman, çeşitli televizyon kanallarında yayınlanan haber programlarında bunu son derece somut ve çarpıcı biçimde görmek mümkündür. Söyleşi yapacağı konudaki bilgisi ve birikimi yeterli olmayan spiker veya program sunucusu, neredeyse davet ettiği konukların oyuncuğu haline gelmekte, şaşkınlıktan ne soracağını bilemediği için de o kadar izleyicinin gözü önünde bocalayıp durmaktadır.

Aynı şey, farklı bir nitelikte olsa da gazeteler açısından da geçerlidir. Herhangi bir haberin veya söyleşinin daha ilk satırından, muhabirin o konuda ne ölçüde bilgili olduğunu anlamak mümkündür. Havada uçan cümleler, hiçbir amaca yönelik olmayan sorular, hangi nedenle dile getirildiği belirsiz görüşler bu türden hazırlıksız haberlerin tipik göstergesidir. Nitelikli bir muhabir, çalıştığı gazeteyi ve kamuoyunu bir kenara bıraksa bile, sırf kendisine duyduğu saygı açısından böyle bir duruma düşmemek için elinden gelen bütün gayreti göstermelidir. Aksi takdirde, mesleğin hangi kademesinde olursa olsun, büyük bir hızla inişe geçmekten kendini kurtaramayacaktır.

Bir başka husus da, habere gitmeden önce, haberin formatını belirlemektir. Hiç kuşkusuz bu muhabirin tek başına verebileceği bir karar değildir, ama birim yöneticisiyle konuşarak, hiç değilse 'fikir sahibi' olabilir. Haberin formatını belirleyip çerçevesini çizmekte her zaman sayısız yarar vardır. En azından, nasıl bir söyleşi yapılacağı, kimlerle görüşüleceği, haberin hangi kısımlarının öne çıkarılacağı format aracılığıyla tespit edilebilir. Bu durumda, söyleşinin düz haber, düz haberin söyleşi olarak yayımlanmasının da önüne geçilmiş olacaktır.

Herhangi bir haberin veya söyleşinin daha ilk satırından, muhabirin o konuda ne ölçüde bilgili olduğunu anlamak mümkündür. Havada uçan cümleler, hiçbir amaca yönelik olmayan sorular, hangi nedenle dile getirildiği belirsiz görüşler bu türden hazırlıksız haberlerin tipik göstergesidir.

Kimi zaman, hayli parlak görünen bir istihbarat, hazırlanış ve işleniş aşamalarından kaynaklanan sorunlar itibarıyla, sadece yazıyı yazana ve yazıya konu olana zarar verebilme potansiyelini de içinde taşır.

Görülen odur ki, deneyimsiz muhabirler kadar, zaman zaman deneyimli muhabirler de, maalesef angarya gibi görerek mesleğin olmazsa olmaz temellerinden birini teşkil eden fiziksel hazırlık aşamasını ihmal etmektedirler. İş ve iç disiplini yokluğunun temel göstergesi olan böyle bir durumun, gazetecilik mesleğiyle bağdaşacağını söylemek son derece zordur. Meslekteki itibar kaybının mühim bir kısmının bu tür umursamazlıklardan kaynaklandığını da unutmamak gerekir.

Ruhsal hazırlık

Gazetecilik, biraz da tiyatro oyunculuğu gibidir. Nasıl bir tiyatroyun, oyuncunun ruhsal durumu dolayısıyla perdesini kapatması düşünülemezse, aynı şey gazete ve gazeteci için de geçerlidir. Muhabirin ruhsal durumu ne olursa olsun, ertesi gün gazete yayımlanacaktır ve yayımlanan gazetenin sayfalarında da elbette haberler olacaktır.

Bu nedenle, muhabirin içinde bulunduğu ruhsal koşulları haberine, haber kaynağına, habere konu olan kişilere yansıtması söz konusu olmamalıdır. Muhabir, editörüyle tartışmış, ev sahibiyle kira yüzünden kavga etmiş, evinden gerilim içinde çıkmış, trafikte de iyice canından bezmiş bir hale gelebilir. Bunun kötü bir söyleşi, unsurları eksik bir haber, çarpıtılmış bir görüş, her anlama gelebilecek bir başlık için mazeret olarak kabul edilmesi düşünülemez. Böyle durumlarda muhabir, kendisini etkileyen ruhsal sorunları değil, habere konu olan kişileri ve haberin kamuoyunda yaratacağı tepkileri dikkate almalıdır. Aksi takdirde, haberin akışını, muhabirin o gün içinde bulunduğu ruhsal durumun belirlemesi gibi son derece sakıncalı bir yapı ortaya çıkacaktır. Ne yazık ki, bu sakıncalı durumun somut örnekleri her gün muhtelif gazetelerde yer almaktadır ve okur, haberin üslubundan, akışından, seçilen kelimelerden ya da takınılan tutumdan muhabirin ruh halindeki iniş çıkışları bir barometre gibi takip edebilmektedir. Bazı muhabirler, okurla bire bir ilişkilerinde de o günkü psikolojisine göre davranmakta, bu ise hiç de arzu edilmeyen tartışma ve sürtüşmelere yol açmaktadır.

Unutmamak gerekir ki, muhabir, çoğu kez siyasi görüşlerini, dini ve felsefi inançlarını, hayat tarzını, cinsel tercihlerini, tuttuğu takımı vb paylaşmadığı birtakım insanlarla konuşmak, haber kaynağı olarak değerlendirmek ya da haklarında haber yapmak durumundadır. Objektif haberciliği ilke edinmiş bir muhabirin, bütün bunları öngörerek de habere ruhsal hazırlığını yapmış olarak gitmesinde sayısız fayda vardır. Modern toplumlarda, ortak inanç ve fikir değerleri etrafında kümelenmiş gruplar da bulunmakla birlikte, çoğu kişi, kendi bireysel birikimine ve seçimlerine göre davranmayı, tutum takınmayı ve tavır almayı tercih etmektedir. Muhabir, karşısındaki insanın

kendisi gibi düşünmesini, kendisi gibi davranmasını, kendisinin sahip olduğu değer yargılarına sahip olmasını kesinlikle bekleyemez ve muhatabına böyle bir telkinde de bulunamaz. Aksi takdirde, kişisel duygularını haberine yansıtabilecek, bu da hem kendisinin, hem de gazetesinin itibarını sarsmakla kalmayacak, okur nezdinde mesleğin inandırıcılığına yönelik kuşku da besleyecektir. Kaldı ki, böyle bir durumun gazetecilik prensipleriyle bağdaşabileceğini söylemek de mümkün değildir.

KAYIT GEREĞİ

Bir muhabir, habere donanımlı olarak gitmek zorundadır. Zihinsel, fiziksel ve ruhsal donanımın yanında, teknik donanım da muhabirin ayrılmaz bir parçasıdır. Muhabir, haberini hazırlarken ulaştığı bilgileri mutlaka bir kasete kaydetmeli ve uygun bir süre arşivinde saklamalıdır. Böylece, hem gerektiğinde haberini kanıtlama, hem de kendisini denetleme imkânına sahip olabilecektir. Giderek yaygınlaşan ve gazeteciliğin itibarını zedeleyen, "Söylemediğim şeyleri yazmışlar" benzeri iddiaların önüne de ancak böyle geçilebilir.

Ne var ki, mevcut pratikler, muhabirlerin habere hazırlık kadar kayıt meselesini de pek fazla ciddiye almadıklarını göstermektedir. Küçük bir defter ve kalemle yetinen pek çok muhabirin, bunun bedelini acı biçimde ödediği basın tarihi kayıtlarına geçtiği halde, günümüzde de sergilenmeye devam edilen umursamazlık, mesleki deformasyonun boyutlarını göstermesi bakımından ilginçtir. Günümüzde, habere konu veya haberin kaynağı olan kişiler, kendilerine küçük de olsa bir zarar geleceğini gördükleri zaman en kolay yöntemle başvurarak, muhabire söylediklerini inkâr etmekte ve "Basın yalan yazıyor" diyerek mesleği zan altında bırakmaktadır. Böyle bir durumda, söylenenlerin kayıt altına alınmış olması, en büyük emniyet supabıdır.

Kayıt konusunda, birim yöneticilerinin de titiz davranması gerekir. Her birim yöneticisi, muhabiri, kayıt cihazıyla çalışması konusunda sık sık uyarmalı ve zaman zaman da denetlemelidir. Deşifre güçlüğü ve zaman darlığı gibi bahaneler, muhabirleri işin kolayına itmekte ve çoğu kez hafıza ile ya da tutulan notlarla yetinilmektedir. Bu durum belki muhabirin işini kolaylaştırmaktadır, ama habere olan inandırıcılığı da günden güne sarsmaktadır. Eğer muhabir bu meslekte kalıcı olmaya kararlıysa, mutlaka bir kayıt cihazı edinmeli ve meslektaşlarına karşı arşiviyle övünmelidir. Gazetecilik hayatları boyunca kayıt cihazı kullanmadıklarını bir marifetmiş gibi dile getirenlerin hâlâ mevcut olduğu bir meslekte, genç muhabir, gazetecilik anlayışları çoktan eskimiş bu tür insanları değil, mesleğin evrensel

Muhabir, haberini hazırlarken ulaştığı bilgileri mutlaka bir kasete kaydetmeli ve uygun bir süre arşivinde saklamalıdır. Böylece, hem gerektiğinde haberini kanıtlama, hem de kendisini denetleme imkânına sahip olabilecektir.

Unutmamak gerekir ki, muhabir, çoğu kez siyasi görüşlerini, dini ve felsefi inançlarını, hayat tarzını, cinsel tercihlerini, tuttuğu takımı vb paylaşmadığı birtakım insanlarla konuşmak, haber kaynağı olarak değerlendirmek ya da haklarında haber yapmak durumundadır.

standartlarını dikkate ve ciddiye almalıdır. "Haberci ayrıca, yazacağı her satırın doğruluğuna iyice güvenmeli ve gerektiğinde bunu belgelerle ortaya koyabilmelidir. Bu da güvenilir haber kaynaklarına sahip olmakla mümkündür."¹⁵

Kimi zaman, söyleşiye/habere konu olan kişi, bazı şeyleri, "yazılmaması kaydıyla (off the record)" muhabire aktarabilir. Böyle bir durumda muhabirin yapması gereken, bu talebi ihlâl etmemek ve muhatabının güvenini sarsmamaktır. Bütün bunlara rağmen, söyleşi yapılan kişi, muhabiri ve gazeteyi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak isteyebilir. Anlatılanların bir kısmı yalan, manipülasyon, saptırma ve benzeri şeyler olabilir. Gazetecinin görevi, söyleşi yapılan kişinin çıkarlarını değil, kamuoyunun haber alma özgürlüğünü gözetmektir. Ön hazırlık, bunun için de özellikle önemlidir. Bir muhabir için aslolan haberdur. İyi bir muhabir, ne kendisini kullandırır, ne de kendisi haber uğruna başkalarını kullanır.

EKİP ÇALIŞMASI

Kimi haberler geniş bir organizasyonu ve uzun bir hazırlık sürecini gerektirebilir. Böyle durumlarda, diğer çalışma arkadaşlarıyla işbirliği esas alınmalı ve gerekli görev dağılımı yapıldıktan sonra harekete geçilmelidir. Birden fazla kişiyle yapılan haberlerde her zaman risk olduğu gerçeği de hatırdan uzak tutulmamalıdır. Bu nedenle, muhabirlerin haberin muhtelif aşamalarında bir araya gelerek durum değerlendirmesi yapmaları, araştırmaların nasıl yürüdüğünü gözden geçirmeleri şarttır. Yine belirli periyotlarla birim sorumluları bilgilendirilmeli ve önerileri dikkate alınmalıdır. İyi bir muhabir, hem kendi bilgi ve deneyimini, hem de çalışma arkadaşlarının bilgi ve deneyimini paylaşmaya açık olmalıdır.

"İş hayatında ya da müzikte heyecan verici sonuçları, yönetici ya da şefin seçtiği, eğittiği, provalarla konsere hazırladığı elemanlar sağlar. Ancak unutulmamalıdır ki, sonuçta her müzisyen kendine düşen bölümü icra edecektir ve bazen tek bir müzisyenin kötü çalması tüm konseri mahvedebilir. İş hayatında da durum böyledir. Bu nedenle amaç, herkesin birlikte çalışmasını sağlamak olmalıdır. Herkes kendi enstrümanını en iyi şekilde çalmanın ötesinde orkestranın diğer üyeleriyle tam bir uyum içinde olursa istenen sonuç elde edilebilir. Yöneticinin ya da şefin görevi, işte bu uyumu sağlamaktır. Karar alma süreci giderek, her oyuncunun takım oyunu oynama, diğerlerinin

15. *Gazetecinin El Kitabı*, Carl Warren, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1964, aktaran: Dr. Atilla Girgin, *Haber Yazmak*, Der Yayınları, İstanbul, 2002, s. 21.

fikrini dinleme ve onun üzerine yeni fikirler inşa etme yeteneklerinin belirleyici olduğu kolektif bir faaliyet haline gelmektedir. Sonunda kazanan, bütün çalışanların gönüllü olarak aynı hedefe yöneldiği organizasyonlar olur."¹⁶

Haber hazırlanırken, Hürriyet Yayın İlkeleri ve bu ilkelerde anlamı bulan objektiflik esas alınmalıdır. Muhabir, bir kamu görevi yaptığını hiçbir zaman unutmamalı ve bu sorumluluğun bilincinde hareket etmelidir. Muhabirin bilincinde olması gereken bir diğer önemli husus da, *Hürriyet* mensubu olduğu gerçeğidir.

Muhabir, peşine düştüğü haberin bütün unsurlarıyla hazır olduğuna kanaat getirdikten sonra yazım aşamasına geçmelidir.

HABER YAZIMI

"İyi yazı, gazetecilik açısından önemlidir. Ama BBC çalışanları açısından özellikle önemlidir."¹⁷

Alıntılanan cümle, dünyanın en önemli yayın kuruluşlarından BBC tarafından hazırlanan "The BBC News Styleguide"da yer alıyor. Hiç kuşkusuz, iyi yazı sadece BBC için değil, bütün medya kuruluşları için son derece önemlidir. Çünkü haber, sonuç itibarıyla yazılı bir ilişkidir. Yazacağı yazıyla derdini iyi, etkili ve derli toplu bir biçimde anlatamayan bir muhabir, çok önemli haberler bulsa da hep ikinci planda kalacaktır. Bu nedenle, muhabirin gerçek kalitesi, haberin yazım aşamasında ortaya çıkar. Kimi özel durumlarda, toplanan haberi redaktör veya editör de yazıya geçirebilir, ama esas olan muhabirin kendi haberini yazmasıdır. Bunun için muhabirin bakış açısı zenginliğine ve dil bilincine sahip olması şarttır.

Dil bilinci ve zevki, kendiliğinden oluşan veya genetik olarak aileden aktarılan bir nitelik değildir. Bu bilincin oluşması, muhabirin kendisini yetiştirme biçimiyle doğrudan bağlantılıdır. Edebi değeri sağlam metinler okuyan ve bunu bir alışkanlık haline getiren muhabir, bir süre sonra yazı kalitesinin yükseldiğini kendiliğinden görebilecektir.

Haber yazımında esas olan açıklık, kolay anlaşılabilirlik ve netliktir. Haber metni, okuyanın zihninde soru işareti veya kuşku bırakmamalıdır. Bunu sağlayacak olan da muhabirin yazı kalitesidir. Haber yazımı, bir süreçtir ve muhabir her aşamada kendisini geliştirmek için

16. John Harvey Jones'tan aktaran, Nurdoğan Rigel, *İleti Tasarımında Haber*, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s. 7.

17. The BBC News Styleguide. (Temin edilebilecek internet adresi: <http://learn.gateway.bbc.co.uk/documents/pdf/newsstyleguide.pdf>).

Yazacağı yazıyla derdini iyi, etkili ve derli toplu bir biçimde anlatamayan bir muhabir, çok önemli haberler bulsa da hep ikinci planda kalacaktır. Bu nedenle, muhabirin gerçek kalitesi, haberin yazım aşamasında ortaya çıkar.

Gazetecinin görevi, söyleşi yapılan kişinin çıkarlarını değil, kamuoyunun haber alma özgürlüğünü gözetmektir. Ön hazırlık, bunun için de özellikle önemlidir. Bir muhabir için aslolan haberdur. İyi bir muhabir, ne kendisini kullandırır, ne de kendisi haber uğruna başkalarını kullanır.

gayret sarf etmelidir. Bunun yolunun da bol bol okumaktan ve yazmaktan geçtiği açıktır.

Muhabir, ilke olarak, haberin kendi bilgisayarından çıktığı gibi yayımlanacağını düşünerek hareket etmelidir. Bu da, haberin üst başlık, başlık, spot ve fotoğrafaltı gibi tamamlayıcı unsurlarla birlikte birim yöneticisine teslimini gerektirir. "Nasıl olsa değiştirilir" düşüncesiyle haberine başlık ve spot gibi unsurları koymayı ihmal eden muhabir, giderek reflekslerini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Ayrıca, başlık ve spot yazımını öğrenmenin yolunun sürekli yazmaktan geçtiği unutulmamalıdır.

Ve muhabirin mutlaka yapması gereken bir başka şey de, yazdığı haberi eleştirel gözle en az iki kez okumak olmalıdır.

DİL

Hürriyet, dil politikası olarak temiz ve doğru Türkçe'yi esas alır. Doğru ve temiz Türkçe, sokaktaki ortalama insanın kolayca anlayabileceği Türkçe'dir. Anlaşılmayan, kullanımdan kalkmış eski kelimeler kadar, henüz yerleşmemiş, anlamı netleşmemiş yeni kelimeler de haber dilinde tercih edilmez. Kelime seçimindeki temel belirleyici faktör, muhabirin dil bilinci ve zevki kadar sağduyusu olacaktır.

Doğal olarak, giderek hayatın her alanına giren İngilizce kelime ve kavramlardan da kaçınmak gerekir. Yerleşik Türkçe karşılığı olan yabancı kelime ve kavramlar, mutlaka Türkçe olarak ifade edilmelidir. Tam Türkçe karşılığının bulunmadığı durumlarda ise İngilizce'siyle birlikte yaklaşık bir Türkçe karşılık da verilmelidir.

Kendine özgü bir yapılanmaya giden internet dili konusunda da dikkatli olmak gerekmektedir. Çok dar bir alanda geliştirilen bu özel dilin, bütün kamuoyu tarafından anlaşılacağını düşünmek saflık olur. Bu nedenle, internet haberlerinde olsun, internete ilişkin haberlerde olsun bu dilden özenle kaçınmaya, kullanılmasının zorunlu olduğu hallerde de gündelik dildeki karşılığını ayrıca belirtmeye dikkat edilmelidir.

Ahmet Hamdi Tanpınar, dilde sadeleşme ve halkın anlayacağı bir dil ihtiyacının ilk gazetelerle birlikte gündeme geldiğini vurgulayarak, *Tercüman-ı Ahval*'i yayımlayan şair Şinasi'nin 'gazete dili' meselesine sık sık temas ettiğini söyler: "Yeni Türkçe, gazetenin etrafında kendini bulur. Dil o zamana kadar görülmemiş bir sarahatin (açıklığın) terbiyesini alır ve adım adım genişleyen bir dünya görüşü ile beraber kendi de genişler. Her kıvılcıktan yeni bir dara atar ve yavaş yavaş, gayesi insanın ifadesi olan bir nesir teşekkül eder. Hakikat şudur ki, İkinci Mahmud devrinden beri az çok ehemmiyet verilen ilk

Yerleşik Türkçe karşılığı olan yabancı kelime ve kavramlar, mutlaka Türkçe olarak ifade edilmelidir. Tam Türkçe karşılığının bulunmadığı durumlarda ise İngilizce'siyle birlikte yaklaşık bir Türkçe karşılık da verilmelidir.

tahsili gazete tamamlar. Kitleye okuma zevkini o aşılır."¹⁸

Ne var ki, gazetelerde yer alan haberlerin diline bakıldığında, Türkçe bilincinin ve zevkinin hiç de arzu edilen düzeyde olmadığı rahatça söylenebilir. Savrukluğu hemen göze çarpan anlam kaymaları, sayıları 100 ile 200 arasında değişen kelimeler arasında dolanıp durmalar, öznesiyle yüklemi arasında uçurumlar bulunan ifadeler, bağlaçlarla gereksiz yere uzatılan cümleler, *Hürriyet* dahil bütün gazetelerin temel sorunları arasında yer almaktadır. Haberin yayım aşamasına kadar pek çok kademeden geçtiği dikkate alınırsa, sorunun sadece muhabirle sınırlı olmadığı da ortaya çıkar.

Hiç kuşkusuz, herkesin edebiyatçı olmasını, edebi inceliklerle dolu bir üslubun peşinde koşmasını bekleyemeyiz. Ama netice itibarıyla gazete bir iletişim aracıdır ve bu iletişimi sağlayacak olan ana malzeme de dil yani Türkçe'dir. Bu dille kendimizi ifade edip haberimizi anlaşılır kılamadığımız zaman, gülünç olmak bir tarafa, üzerimize aldığımız işi iyi yapamıyoruz demektir. Bu durumda, ya yol yakinken bir başka meslek seçmek ya da kendini geliştirip yetiştirmek gerekir. Bunun yolu da, daha önce defalarca belirtildiği gibi, bol bol okumaktan ve yazmaktan geçecektir.

"Haberci, kendisine sık sık şunu sormak durumundadır: 'Günlük hayatımda karşılaştığım her kelimenin anlamını biliyor muyum?' Bu soruya kesinlikle 'evet' diyemeyen haberci, sınırlı bir kelime dağarcığına ve sözlük bilgisine sahip olduğunu kabullenmelidir. Oysa haberci, kişilerle ilişkilerini belli bir düzeyde tutabilmek, haberlerini anlaşılır bir biçimde kurgulamak, onları hedef kitleye yoğunlukla ve etkili bir biçimde ulaştırabilmek için geniş sözlük bilgisine sahip olmalıdır. Sözlük bilgisini genişletmek için de, A) Yeni karşılaşılan bir kelimenin anlamını başkasına sormak yerine, kendisi bulmalıdır. B) Karşılarındaki kişi bilmediği bir kelime kullanmışsa, anlamını sormaya çekinmemelidir. C) Argo kelimeler yerine, anlamlı ve kesin kelimeler kullanma alışkanlığı edinmelidir."¹⁹

HABER-BAŞLIK UYUMU

Gazetenin vitrini konumunda olan birinci sayfada da ve doğal olarak diğer sayfalarda da dikkat çeken ilk ve en önemli unsur, haberin başlığıdır. Okur, çoğu kez başlıkla ilişki kurarak o haberi okuyup okumamaya karar verecektir. Bu nedenle her başlık, aynı zamanda habere bir çağrı, bir davet anlamı taşımaktadır. Başlık toplantılarının

18. Tanpınar, a.g.e., s. 250-251.

19. Dr. Girgin, *Haber Yazmak*, s. 25.

Gazetelerde yer alan haberlerin diline bakıldığında, Türkçe bilincinin ve zevkinin hiç de arzu edilen düzeyde olmadığı rahatça söylenebilir. Savrukluğu hemen göze çarpan anlam kaymaları, sayıları 100 ile 200 arasında değişen kelimeler arasında dolanıp durmalar, öznesiyle yüklemi arasında uçurumlar bulunan ifadeler, bağlaçlarla gereksiz yere uzatılan cümleler, *Hürriyet* dahil bütün gazetelerin temel sorunları arasında yer almaktadır.

son derece uzun olması, kimi zaman araştırma geliştirme bölümlerinde görmeye alışık olduğumuz türden beyin fırtınalarının yaşanması, başlığın öneminin doğal yansımalarıdır.

Eski dönemlerde, habere başlık koymak başlı başına bir işti. Bunun için görevli yazı işleri elemanları vardı ve onların temel görevi, özellikle birinci sayfadaki haberlere uygun başlıklar üretmektir. Haber yazan muhabirin başlık önerisi, burun kıvrılarak çöpe atılır ve çoğu kez, muhabirinki kadar yaratıcı olmayan bir başlıkla yetinilmek zorunda kalınırdı. Aradan geçen zamanda, muhabire ve editöre inisiyatif tanınması, doğrudan başlık sorumlusu sıfatını taşıyan kişilerin gündemden çekilmesi ve kolektif yaratıcılığa daha çok önem verilmesi, başlıkların daha cazip ve tutarlı bir hale dönüşmesine de imkân ve fırsat hazırlamıştır.

Başlığın kısa, vurucu, dikkat çekici ve haberle uyumlu olması esastır. Çünkü, başlığa ayrılan yere sığabilecek kelime sayısı sınırlıdır. Zaten başlığı önemli kılan da, bu dar alanda mümkün olan en etkili ve çarpıcı kelimeleri yan yana getirebilme çabasıdır. Ancak, başlığın vurucu olması için atraksiyon yapmak, kısa olması için muhtevadan sapmak, dikkat çekmek için haberle ilgisi olmayan kelime oyunlarına başvurmak doğru değildir. Şimdi Milli Eğitim Bakanı olan Hüseyin Çelik'in Kültür Bakanı olduğu ilk günlerdeki bir demecinin, "Bakan, 'entel yazarları okumam' dedi" diye sunulmasının ve haberin içinde bunu ima edecek bir cümlemin bile bulunmamasının, bazı gazeteleri nasıl güç durumda bıraktığı hatırlardadır.

Başlığa ilişkin temel dikkatleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Başlık, hiç çarpıtmadan veya sansasyonel bir arayışa girmeden doğrudan haberin özünü vermelidir. Bunun için yapılması gereken, haberi ve haberin hedef kitlesini iyi kavramaktır.

- Başlıkta net ve mümkün olduğu kadar somut bir ifade benimsenmelidir. Soyuta kaçan başlıkların meramını ifade etmesi güç olduğu gibi, yeterli netlik taşımayan başlıklar da haberin özünü vermekten uzak kalır.

- Başlık, dinamik karakteriyle ön plana çıkmalıdır. Bunun için yapılması gereken, etken fiillerin tercih edilmesidir. Edilgen fiillerin, pasif yüklemelerin, renkli sıfatların başlıklarda yer almaması gerekir.

- Yayın organlarının önemli bir kısmına egemen olan esprili başlık anlayışı, çoğu kez haberin muhtevasıyla uzaktan yakından bağlantılı olmadığı için ters tepki doğurmaktadır. Esprili başlık, sadece zaman zaman başvurulduğunda dikkat çekici olabilir.

- Haberin içinde yer almayan herhangi bir unsurun başlıkta yer alması düşünülemez. Bu açık prensibe rağmen, maalesef bunun örneklerine sık sık rastlanmakta ve bu durum gazetelerin inandırıcılığı-

nı ciddi biçimde zedelemektedir.

- Başlıkta olumsuz cümleler kadar, soru cümlelerine de yer vermek gerekir. Bu tür başlıklar, kastı aşan anlamlar taşıma riskini de beraberinde getirir ve çoğu kez yeterince anlaşılmaz da.

- Kimi zaman yer darlığı nedeniyle başlıkta kısaltma kullanma zorunluluğu ortaya çıkar. Bu kısaltmalar, BM, ABD, TRT, NATO gibi kesinlikle herkesin anlayabileceği türden kısaltmalar olmalıdır.

- Başlıkla haberin uyumlu olmaması durumunda, zihinlerde haberin manipülatif amaçlarla hazırlandığına dair kuşku uyandırması kaçınılmazdır. Kimi zaman dikkatsizlikten, kimi zaman günlük trafiği yakalama telaşından böyle istenmeyen durumlar ortaya çıkabilir. Muhabirin haberini mutlaka başlıklandırması, birim sorumlularının da muhabirin başlık önerisini dikkate alması halinde bu tür hatalar asgariye inecektir.

BAŞLIK TÜRLERİ

Gazeteler, genel olarak benimsedikleri ilkelere, ideolojik tutumlarına ve seslendikleri kitlenin niteliğine uygun başlıkları tercih ederler. Herhangi bir gazetenin dünya görüşünü, olaylar karşısında takındığı tavır, tercih ettiği başlıklardan yola çıkarak anlamak hiç de zor değildir. Başlık bu anlamda gazetenin kimliğinin özeti yerine de geçer.

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'de yayımlanan gazetelerin siyasi haber ağırlıklı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Cemal Yıldız'ın, 1997 yılında *Hürriyet*, *Milliyet*, *Sabah*, artık kapanmış bulunan *Yeni Yüzyıl* ve *Zaman* gazetelerinin manşetleri konusunda yaptığı bir araştırma, bunu açıkça ortaya koymaktadır. Buna göre, seçilen beş gazete de manşette siyasi haberleri tercih etmektedir. İncelenen bir aylık dönemde *Hürriyet* yüzde 75 oranında manşette siyasi haber kullanırken, bu oran *Sabah*'ta yüzde 70, *Milliyet*'te yüzde 82, *Yeni Yüzyıl*'da yüzde 65 ve *Zaman*'da yüzde 61 düzeyindedir.²⁰

Manşetlerin siyasi haber üzerine kurulması, seçilen başlık türleri açısından da belirleyici olmaktadır. Aynı siyasi haber, beş ayrı gazetede, beş ayrı bakış açısıyla ve beş ayrı manşetle yer alabilmektedir. Buna karşılık, haberin mahiyetine göre başlık tercihlerinde değişim veya sapma olabilir.

Bütün bu teknik zorluklara rağmen, gazetecilikte kullanılan başlıkları genel olarak beş farklı gruba ayırmak mümkündür:

20. Yazılı Basında Metin ve Manşet, Basın Dili Üzerine Bir Araştırma, Cemal Yıldız, İstanbul 2000 Teknik Yayınları, İstanbul, 2000, s. 106.

Gazeteler, genel olarak benimsedikleri ilkelere, ideolojik tutumlarına ve seslendikleri kitlenin niteliğine uygun başlıkları tercih ederler. Herhangi bir gazetenin dünya görüşünü, olaylar karşısında takındığı tavır, tercih ettiği başlıklardan yola çıkarak anlamak hiç de zor değildir. Başlık bu anlamda gazetenin kimliğinin özeti yerine de geçer.

Başlığın kısa, vurucu, dikkat çekici ve haberle uyumlu olması esastır. Çünkü, başlığa ayrılan yere sığabilecek kelime sayısı sınırlıdır. Zaten başlığı önemli kılan da, bu dar alanda mümkün olan en etkili ve çarpıcı kelimeleri yan yana getirebilme çabasıdır.

Enformatif başlık

Enformatif başlık, haberin özüne yönelik başlıktır ve haberin özünü yansıtmak dışında bir amacı yoktur. "Bolu'da trafik kazası: 25 ölü," "Beşiktaş galip: 3-0," "Memura yüzde 10 zam" türünden başlıklar, bu kategoriye girer. Enformatif başlıklar, basit ve düzgün bir cümleden ibarettir. Haber, okura sadece aktarılır. Başlığın görevi, aktarılan haberin özünü yansıtmaktır. Bu tür başlıkların dinamikliği, anlatımından kaynaklanır. Diğer tür başlıklarda görüleceği gibi, düşünme işini okur adına kendisi üstlenmez. Okura, düşünmesi ve yorum yapabilmesi için fırsat tanır. Enformatif başlığın temel hareket noktası, yorumsuz olmasıdır. Bu nedenle, yönlendirme veya manipülasyona uzaktır.

Türkiye'de yayımlanan gazeteler kendilerine muhtelif siyasi misyonlar edindikleri için *New York Times*, *Washington Post*, *Guardian*, *Observer* gibi gazetelerin temel niteliği olan enformatif başlığa pek fazla prim verildiğini söylemek zordur. Zorluğun önemli bir kısmı, gazetenin üstlendiği siyasi misyondan kaynaklanıyorsa, bir o kadarı da zihinlerin bu tür başlıklara yatkın olmamasından kaynaklanmaktadır.

Kışkırtıcı başlık

Kışkırtıcı başlık, özellikle ilginç haberlerde, söyleşilerde ve portrelerde kullanılır. "Orhan Pamuk, 'Cinayet hepimizin mesleğidir' dedi," "Ahmet Altan'a göre, aldatmayan kadın yok," "Öldürdüğü kadını parçalayıp buzluğa yerleştirdi" türünden başlıkların amacı, okurda uyanacak ilk şaşkınlıktan faydalanarak habere ilgi çekmektir. Bu tür başlıklar, haberi okutmak için üretilmiş değişik formüllerden biridir ve genellikle zekâ unsuru ön plana çıkarılır. Aşırıya kaçmamak kaydıyla kelime oyunu da yapılabilir.

Ancak, kışkırtıcı başlık, çeşitli nedenlerle riskli başlıklar kategorisinde de değerlendirilebilir. Çünkü, yaratılan beklenti ile okura sunulan metin arasında uyumsuzluk tehlikesi her zaman vardır. Kışkırtıcı başlıklar, bilinçli bir biçimde, gerçeğin tamamını yansıtmak yerine, gerçeğin bir kısmını yansıtacak şekilde düzenlenmiştir. Hatta kimi zaman başlığa çıkarılan cümleleri metnin içinde bulmak bile mümkün değildir. Öte yandan, zekâ unsurunu fazlasıyla kullanan ve kelime oyunlarına yaslanan başlıklar, okurun aşağılanması ya da küçümsenmesi olarak algılanabilir. Bu da, başlıktan umulan faydanın ters tepmesi anlamına gelecektir.

Espritüel başlık

Batı'da tabloid gazetelerin, Türkiye'de ise tabloid mantığıyla yayımlanan büyük boy gazetelerin en fazla tercih ettiği başlık türüdür. Bu tür başlıklarda amaç, okuru habere ilişkin olarak bilgilendirmek-

ten ziyade eğlendirmek, hatta sadece eğlendirmektir. Öyle ki, başlığın haberle uyumlu olup olmadığına bakmak, en son akla gelebilecek küçük bir ayrıntıdır. Bu nedenle, çoğu kez haberle uzaktan yakından ilgisi olmayan başlıklar tercih edilir. Zaten bu anlamda ortada bir haber de yoktur.

Bu tür başlıklar, alay, hakaret ve aşağılamayla espriyi birbirine karıştırma gibi büyük bir riski de beraberlerinde taşır. Çünkü sık sık abartıya gidilebilir ve kastı aşan ifadeler başta gazetenin kendisi olmak üzere pek çok kişiyi güç durumda bırakabilir.

Yorumlu başlık

Yorumlu başlık, genellikle köşe yazılarında ve haber-analizlerde kullanılan ya da kullanılması gereken bir başlık türüdür. Ne var ki, ideolojik tutumun haberciliğin önüne geçtiği durumlarda, haberler için de bu tür başlıkların tercih edildiği görülür. "Hükümete tokat gibi cevap," "MGK hükümeti terletti," "Yunan'ı ezdik geçtik," "Suriye yine kaşınıyor" türünden başlıklar, bu kategoride değerlendirilebilir.

Bu tür başlıklardaki temel çelişki, haber metninin içinde, başlıkta ki yoruma ilişkin herhangi bir ayrıntının yer almamasıyla kendini gösterir. Genellikle, muhabirin yazdığı habere bakış açısı, başlığı atan birimlerle kıyaslandığında çok daha objektiftir. Bu nedenle, başlıkla haber metni arasında uyumsuzluk, dahası kopukluk olması kaçınılmazdır. Öte yandan, okuru küçümseme gibi bir risk de her zaman mevcuttur.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, gazetecilik mesleğinin daha çağdaş ölçülerde ve evrensel standartlarda yapılabilmesi için bazı öneriler getirmiştir. Bu önerilerden bazıları, haber ve yorum ayrımına ilişkindir: "Gazeteciliğin temel ahlaki prensiplerinden biri de, haber ile yorum arasındaki belirgin ayrımın çizilmesi ve bunların karıştırılmasının önlenmesidir. Haber gerçeklere ve verilere dayalı bilgilendirmedir. Yorum ise yazarın, yayımlayanın ya da medya şirketlerinin düşüncelerini, inançlarını, kişisel yargılarını içerir."²¹

Manipülatif başlık

Manipülatif başlığın temel amacı, haberi çarpıtmak ve okuyanları hedeflenen düşünme biçimine yönlendirmektir. Çoğu kez, başlık habere değil, haber başlığa uydurulur yani çarpıtılır. Manipülasyon amacıyla her şey meşru kabul edildiği için, gazetecilik dışındaki gayretlerin öne çıktığı rahatlıkla söylenebilir. İdeolojik, ekonomik, sportif ya da sosyal bakımdan herhangi bir yarar sağlamak söz konusu

21. *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i*, Dr. Atilla Girgin, İnkilâp Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 95-96.

İdeolojik tutumun haberciliğin önüne geçtiği durumlarda, haberler için de yorumlu başlıkların tercih edildiği görülür. "Hükümete tokat gibi cevap," "MGK hükümeti terletti," "Yunan'ı ezdik geçtik," "Suriye yine kaşınıyor" türünden başlıklar, bu kategoride değerlendirilebilir.

Kışkırtıcı başlıklar, bilinçli bir biçimde, gerçeğin tamamını yansıtmak yerine, gerçeğin bir kısmını yansıtacak şekilde düzenlenmiştir. Hatta kimi zaman başlığa çıkarılan cümleleri metnin içinde bulmak bile mümkün değildir.

olduğunda bu tür başlıklara çok sık rastlanmaktadır. Bu tür başlıklar, gazetecilik mesleğinin inandırıcılık erozyonuna uğramasında, güvenilirlik sıralamasında en altlarda yer almasında son derece etkilidir. Ne yazık ki, bu tür başlıkların önüne geçebilecek bir meslek etiği de henüz geliştirilebilmiş değildir.

Kaliteli bir gazetenin ve nitelikli bir muhabirin mutlaka kaçınması gereken başlık türü budur. Çünkü, haber alma özgürlüğünün önündeki temel engellerden birisi de, bu tür başlıklar ve bu başlıklara uygun olarak üretilen haberlerdir. Burada haberin doğruluğu, inandırıcılığı ya da habercilik ilkelerine uygunluğu değil, yaratması hedeflenen etki ön plana çıkarılır. Ne yazık ki, çoğu kez istenilen etki yaratılır da. En azından işin başlangıcında manipülatif başlıklardan etkilenmemek bir hayli zordur.

Hürriyet, ilkeleri gereği, haber başlıklarında yorum yapmamaya özen gösterir. Bu nedenle, haberle doğrudan ilgili olan enformatif başlık tercih edilir. Amaç, araya herhangi bir engel koymadan okuru haberle karşı karşıya getirmektir. Ancak, gazetenin ilkeleri doğrultusunda tavır konulması gerektiği zaman yorumlu başlık kullanılabilir. Çocukları korumak, şiddete ve her türlü ayrımcılığa karşı çıkmak, insan haklarını savunmak söz konusu olduğunda, yorumlu başlıklar gündeme gelebilir. Ne var ki, kimi zaman gözden kaçtığı için, kimi zaman yanlışlıkla, kimi zaman da kişisel bir tutum nedeniyle diğer başlık türlerinin kullanıldığı da görülmektedir.

HABER-SPOT UYUMU

Başlıkla birlikte spot, haberin ilk göze çarpan unsurlarından biri olduğu için ayrı bir öneme sahiptir. Spotun amacı, haberin özünü aksettirebilmek ve bunun için de haberin en çarpıcı taraflarını özetlemektir. Birkaç cümle içinde habere ilişkin genel bilgi vermek ve okuyucuyu haberi okumaya teşvik etmek esastır. Bu nedenle spot, vazgeçilmez bir işlev görür.

SPOT HABERİN AYNASIDIR

Ne var ki, gazetecilik refleksi açısından değerlendirildiğinde, spota gereken önemin verildiğini söylemek son derece zordur. Genellikle, haberin ilk paragrafının veya cümlelerinin alınıp spot olarak yazılması gibi kolaycı bir yol benimsenmekte, bu da hem spotu, hem de haberi zayıflatmaktadır. Bu kolaycılık, bir yandan haberin 'flash'sız kalmasına; bir yandan da spotun haberdeki diğer unsurla-

rın çarpıcılığından mahrum bırakılmasına yol açmaktadır. Ayrıca, haberin ilk satırlarının spot haline getirilmesi, okuyucuyu, kendi içinde bir bütünlük taşıyan haberi, ortadan okumaya başlamak gibi tuhaf bir durumla yüz yüze getirmektedir. Habere konu olan kişinin isminin tamamı göstermelik spotta kaldığı için, doğrudan soyadıyla başlayan haberler de sözü edilen tuhaflığı artırmaktadır. Çünkü hiçbir haber, "Başbakan Erdoğan, Org. Özkök, Tiyatrocu Şensoy" türünden öznelerle başlamaz. Bunların, "Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Genelkurmay Başkanı Org. Hilmi Özkök, Tiyatrocu Ferhan Şensoy" olması gerekir.

Üç beş satır yazı yazmamak için işin kolayına kaçmak ve böylece spotun imkânlarından faydalanmayı reddetmek, günlük bir gazete için lüks bir tutumdur. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, böyle bir tutum, kaliteden taviz vermek anlamına da gelir.

SPOT AYRI BİR BİRİMDİR

Muhabirlerin, birim sorumlularının ve editörlerin akıllarından çıkarmaması gereken teknik detaylardan birisi de, spotun, haberin ayrı bir birimi olduğu ve bu nedenle ayrıca yazılması gerektiği ilkesidir. Muhabir haberini mutlaka spotuyla birlikte birim sorumlusuna teslim etmeli, birim sorumlusu gerekli görürse spotu yeniden yazmalıdır. Yeniden yazım aşamasında, haberi en iyi bilen kişi konumunda olan muhabirin yazdıklarının özünün kaybolmamasına kesinlikle dikkat edilmelidir.

Spot yazılırken göz önünde bulundurulması gereken hususlardan birisi de, kelime oyunu ve atraksiyonlara prim vermemek olmalıdır. Haberin özünü yansıtmaması gereken spotun, atraksiyon amacıyla kullanılması, habere ilgiyi sağlamak yerine, okuru habere yabancılaştıracaktır.

ÜST BAŞLIK

Hürriyet'te genel olarak tercih edilmese de, zaman zaman üst başlık kullanma zorunluluğu ortaya çıkabilir. Üst başlık, mahiyeti ve kullanımı itibarıyla başlığı toparlayıcı bir fonksiyona sahiptir. Bu nedenle, kısa ve çarpıcı olmalıdır. Üst başlığa ihtiyaç olup olmadığına karar vermesi gereken öncelikle muhabirin kendisi, arkasından da birim sorumlusu ve editördür. Gereksiz yere kullanılan üst başlıklar, haberi anlamlandırmak bir yana, dikkatlerin dağılmasına yol açma riskini taşır. Bu nedenle üst başlık, zorunlu hallerde kullanılmalıdır.

Spot yazılırken göz önünde bulundurulması gereken hususlardan birisi de, kelime oyunu ve atraksiyonlara prim vermemek olmalıdır. Haberin özünü yansıtmaması gereken spotun, atraksiyon amacıyla kullanılması, habere ilgiyi sağlamak yerine, okuru habere yabancılaştıracaktır.

Hürriyet, ilkeleri gereği, haber başlıklarında yorum yapmamaya özen gösterir. Bu nedenle, haberle doğrudan ilgili olan enformatif başlık tercih edilir. Amaç, araya herhangi bir engel koymadan okuru haberle karşı karşıya getirmektir.

HABERİN MUHTEVASI

Haberin muhtevası, muhabirin niteliğinin en belirgin göstergesidir. Herhangi bir eksikliğin veya fazlalığın bulunmaması, haberin iyi toparlanıp yazıldığına en sağlam kanıtıdır. Haberde, bütün tarafların görüşleri alınmış, alınmadığı durumlarda bunun gerekçesi özellikle belirtilmiş ve bütün iddialar cevaplandırılmış olmalıdır. Boşlukta kalan bir iddia, haberin güvenilirliğini zedeleyen en önemli unsurdur.

KALİTELİ HABERDE BOŞLUK OLMAZ

İyi bir muhabir, haberi hazırlarken ve yazarken, herhangi bir boşluk bulunup bulunmadığını bilmek zorundadır. Bunun sağlaması en kestirme yoldan, klasik '5N 1K' yöntemiyle yapılabilir. Yazılan haber, "Ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden" ve "Kim" sorularına cevap veriyorsa, tamamlanmış bir haber demektir. Bu soruların cevaplarından biri veya birkaçı eksikse, haber henüz bitmemiştir. Unsurlarında eksiklikler bulunan bir haberi yazıp birim sorumlusuna teslim etmek, bir muhabir için affedilmez bir hatadır. Sonuç itibarıyla, söz konusu eksiklik hem muhabire, hem de gazeteye zarar verecektir.

EKSİK MUHTEVA, EKSİ PUANDIR

Muhabir, haberinin muhtevısından emin olmadığı durumlarda mutlaka birim sorumlusunu önceden haberdar etmeli ve haberin teslimini ertelemelidir. Aksi takdirde, önce birim sorumlusunun, arkasından da yazı işlerinin dikkatinden kaçacak böyle bir eksiklik, ancak haber yayımlandıktan sonra ortaya çıkacaktır. Böyle bir durumun doğuracağı tepkiler, hem muhabirin, hem de birim sorumlusunun habercilik hanesine eksi olarak kaydedilecektir.

Daha da vahimi, muhabirin haberi bilerek eksik unsurlarla teslim etmesi ve o şekilde yayımlanmasına göz yummasıdır. Belki ilk seferde, hatta belki ikinci seferde de muhabirin büyük ihmali fark edilmeyebilir. Ama bunun o gün değilse de bir başka gün ortaya çıkmayacağını düşünmek, muhabirin gazetecilik mesleğinin inceliklerinin farkında olmadığını somut bir göstergesidir. Böyle bir durum ortaya çıktığı zaman, haberin niteliğine göre muhabirin iş akdinin feshi bile söz konusu olabilir. Bir buçuk yıl içinde *New York Times*'a yazdığı 73 haberdan 36'sının asparagas olduğu anlaşılan Jayson Blair'in, yaptıkları fark edilince içine düştüğü acıklı durum herkese ders olmalıdır.

HABERİN UZUNLUĞU

İdeal olan, istenilen haberin uzunluğunun önceden muhabire bildirilmesidir. Bilgisayar teknolojisi söz konusu olduğu için, uzunluk ölçüsü birimi satır sayısıdır. Muhabirden, sözgelişi, başlık ve spot dahil haberini 30 satır içinde toparlaması istenebilir. Muhabir, bu ölçünün keyfilikten değil, zorunluluktan kaynaklandığını bilmeli ve verilen ölçüye uygun hareket etmelidir. 30 satır istenen bir haberi 60 satır hazırlamak, haberin yarısının atılacağını önceden kabul etmek demektir. Böyle bir durumda, muhabirin inisiyatifi dışında kısaltmalar gündeme gelecek ve muhabirin de şikâyet hakkı olmayacaktır.

UZUNLUK VERMEK KOLAY, UYMAK ZOR

Kabul etmek gerekir ki, muhabirin haberini uzun tutması, insani açıdan doğal bir reflektir. Muhabirin habere verdiği emeğin gazeteye yansımaya biçiminin, ancak uzunluğuyla doğru orantılı olduğunu düşünmesi, yanlış olsa bile anlaşılır bir durumdur. Ancak, iyi bir muhabir, haberin uzunluğunun değil, niteliğinin önemli olduğunu kısa sürede sezecek ve buna uygun haberler üretmeye başlayacaktır. Bu da, "Haberim tanınmaz hale getirilmiş" benzeri şikâyetleri baştan önleyecektir.

Kaldı ki, ilan dengeleri ve haber akışındaki değişiklikler dolayısıyla, uzunluk önceden tespit edilmiş olsa bile, çoğu kez buna uyulmadığı da bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, muhabir haberini yazarken, kendi dışında gelişebilecek koşulları da göz önünde bulundurmak zorundadır.

MUHABİR GÜÇ DURUMDA KALMAMALI

Haber, muhabirin bilgisayarından çıkıp birim sorumlusuna iletildikten sonra pek çok aşamadan geçer. Birim sorumlusu, yazı işleri ya da editör, başlık, spot, dil, üslup, uzunluk gibi gerekçelerle haberde birtakım tasarruflara gidebilir. Günlük gazete trafiğinin elverdiği ölçüde, söz konusu tasarruf, muhabirin bilgisi dahilinde olmalıdır. Özellikle, haberde kısaltmaya gidilirken, ertesi gün gazetede haberini bambaşka bir biçimde görececek olan muhabirin neler hissedebileceği dikkatten uzak tutulmamalıdır. Bunun en kolay ve sağlıklı yolu empati yani kendini böyle bir durumla yüz yüze gelebilecek muhabirin yerine koymaktır.

Muhabirden çıkan haberde yapılan kısaltmaların çeşitli sorunlara yol açtığı da bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, kısaltma işlemi, muhabirle iletişim kurularak ya da muhabirin hassasiyetleri ön planda tutularak yapılmalıdır. Böylece, hem muhabir haber kaynaklarına kar-

Haberde kısaltmaya gidilirken, ertesi gün gazetede haberini bambaşka bir biçimde görececek olan muhabirin neler hissedebileceği dikkatten uzak tutulmamalıdır. Bunun en kolay ve sağlıklı yolu empati yani kendini böyle bir durumla yüz yüze gelebilecek muhabirin yerine koymaktır.

İyi bir muhabir, haberi hazırlarken ve yazarken, herhangi bir boşluk bulunup bulunmadığını bilmek zorundadır. Bunun sağlaması en kestirme yoldan, klasik '5N 1K' yöntemiyle yapılabilir. Yazılan haber, "Ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden" ve "Kim" sorularına cevap veriyorsa, tamamlanmış bir haber demektir. Bu soruların cevaplarından biri veya birkaçı eksikse, haber henüz bitmemiştir.

şı güç durumda kalmayacak, hem de haberin kalitesinden taviz verilmemiş olacaktır.

Öte yandan, yazı işleri, haber üzerinde muhtelif tasarruflarda bulunurken, muhabirin özgüvenini örseleyecek tutumlardan kesinlikle kaçınılmalıdır. Özgüvenini yitirmiş bir muhabirin ne gazeteye, ne de kendine yarar sağlayamayacağı ortadadır. Hiyerarşi, muhabir motivasyonunu zedeleyecek değil, besleyecek biçimde kullanılmalıdır.

HABERİN YAYIN İLKELERİ'YLE UYUMU

Her muhabir, haberini yazmadan önce, yazarken ve yazdıktan sonra Hürriyet Yayın İlkeleri'yle uyumlu olup olmadığını kendi kendine sormalı ve bir kez de bu gözle okumalıdır. Çünkü, söz konusu ilkeler, evrensel yayın standartları göz önünde bulundurularak hazırlanmış ve kurumsal hale getirilmiştir. Bir başka söyleyişle, Hürriyet Yayın İlkeleri'nin amacı muhabirin, birim sorumlusunun-editörün ya da yazı işlerinin görevini zorlaştırmak değil, tam tersine, evrensel ölçülere kavuşturmadır. Bunun doğal sonucu olarak, her muhabir ve muhabirin hazırladığı her haber, Hürriyet Yayın İlkeleri ile tam bir uyum içinde olmalıdır. Bunu denetleme görevi ise öncelikle muhabirin kendisine, daha sonra da diğer ara kademelere düşmektedir.

İLKELERE TERS DÜŞEN HABER, HÜRRİYET'TE YER ALMAZ

Zaten Yayın İlkeleri içselleştirildiği ve üzerinde biraz durup düşünülmesi zaman rahatlıkla görülecektir ki, bu ilkelere ters düşen bir haberin kaliteli olması mümkün değildir. Bir iç denetim mekanizmasını harekete geçirmesi gereken bu ilkelere tam anlamıyla uyulması halinde, medyaya yönelik pek çok şikâyetin kendiliğinden gündemden çekildiği ve zamanla itibar erozyonunun durduğu da fark edilecektir. Dolayısıyla, mesleğe yeni adım atan muhabirler kadar, deneyimli isimler de ilkelere uygunluk konusunda örnek bir davranış içinde olmalıdır. Unutulmamalıdır ki, Hürriyet Yayın İlkeleri, Türk basınında bir ilktir ve Hürriyet'in bu teşebbüsünden sonra, diğer gazetelerde de kendi ilkelerini belirleme yolunda arayışlar başlamıştır. Hiç kuşkusuz bu son derece sevindirici bir çabadır. Bu açıdan, Hürriyet çalışanının kaleminden çıkan haberlerin her biri, örnek haber kategorisine girmeyi hak edecek nitelikte olmalıdır.

İLKELERİ ÖZÜMSEMEK ŞARTTIR

Her muhabirin ilk görevi, Hürriyet Yayın İlkeleri'ni özümsemek ve bu ilkelerin arkasında yatan mantığı kavramak olmalıdır. Bu kavrayış, muhabirin uluslararası gazetecilik ilkelerine yönelik ilgisini de artıracak ve bir süre sonra gazetecilik mesleği üzerinde sistemli düşünmeye sevk edecektir. Aynı kavrayış, muhabirin sadece kendi yazdığı haberleri değil, okuduğu haberleri de ilkeler süzgecinden geçirmesine fırsat ve imkân hazırlayacaktır. Böylece, gazete bünyesinde meydana gelen aksilikleri tespit etmek de kolaylaşacaktır.

Hiç şüphe yok ki, ilkelerin tam olarak benimsenip içselleştirilmesi ve kurumsal kimliğin vazgeçilmez bir parçası haline getirilmesi sancılı bir süreçtir ve zaman alacaktır. Eski alışkanlıklarından vazgeçmek istemeyenler kadar, kendisini denetlemek gibi bir alışkanlık geliştirmeyi sürekli ihmal edenler de, ilkelere pek sıcak bakmayacaklardır. Ne var ki, Hürriyet'in evrensel gazetecilik standartları konusunda benimsediği kararlı tutum, Hürriyet İlkeleri'yle uyum sorunu yaşayanların tasfiyesini de beraberinde getirecektir. Çünkü, Hürriyet İlkeleri'ne aykırı bir haberin yayımlanması, hem gazetenin güvenilirliğini ve itibarını sarsacak, hem de muhabiri güç durumda bırakacaktır. Oysa, böyle bir duruma sebebiyet vermemek için yapılması gereken iş son derece basittir: Binanın muhtelif yerlerinde asılı bulunan, Hürriyetim internet sitesinde ve bu kitapta yer alan Hürriyet Yayın İlkeleri'ni özümsemek.

Hiç şüphe yok ki, ilkelerin tam olarak benimsenip içselleştirilmesi ve kurumsal kimliğin vazgeçilmez bir parçası haline getirilmesi sancılı bir süreçtir ve zaman alacaktır.

Unutulmamalıdır ki, Hürriyet Yayın İlkeleri, Türk basınında bir ilktir ve Hürriyet'in bu teşebbüsünden sonra, diğer gazetelerde de kendi ilkelerini belirleme yolunda arayışlar başlamıştır. Hiç kuşkusuz bu son derece sevindirici bir çabadır.

Metin Toker'siziz...

O her zaman gazeteci idi. Kendisini hiçbir zaman başka hiçbir sıfatla tanımlamadı. Hiçbir görev, unvan veya fırsat uğruna "gazeteci"likten vazgeçmedi.

Yazmaktan, elinin kalem tuttuğu son dakikaya kadar geri durmadı.

Metin Toker, bizim gibi meslekte yarım asrı devirmişlerle, onlara yakın kıdemde olanların öncülerindendi. Siyasi dergiciliğin hâlâ aşılammış örneği olan *Akis Dergisi*'ni 1954 başında yayımlayarak meslek dünyamıza yepyeni bir anlayış getiren o idi.

Siyasi haberler Metin Toker sayesinde kuruluştan kurtuldu. En önemsiz görünen ayrıntıların siyasette bazen ne kadar önemli olabileceğini *Akis Dergisi*'yle hepimize o öğretti.

O kadar etkili bir gazeteciydi ki, *Akis Dergisi*'nde en çok eleştirdiği politikacılardan biri ve merhum Adnan Menderes'in en yakını, Devlet Bakanı merhum Dr. Mükerrer Sarol 1958 yılında bir gün bize;

"Metin Toker'in *Akis Dergisi*'yle Demokrat Parti iktidarına verdiği zarar, CHP'nin verebildiğinin 40 katıdır" demişti.

O tek başına bir "kurum" idi.

Metin Toker iyi bir gazeteci olduğu kadar müthiş bir mücadeleciydi. Demokrat Parti iktidarı (1950-60) onu, daha doğrusu *Akis*'i susturmak için yapmadık baskı bırakmadı. Onu iki defa hapse attı. Yanlış anımsamıyorsak toplam iki yıla yakın hapiste yattı. Ama baskılar onu yolundan döndüremedi.

Metin Toker gerek o çile dolu yılları, gerekse sonraki dönemi, her biri "kaynak kitap" değerine sahip eserleriyle ölümsüzlüğe kavuşturdu. Bu yönüyle de "kitap yazan gazeteci"lerin öncüleri arasında yer aldı.

Metin Toker sosyal ilişkilerin ve sosyal ortamların vazgeçilmez rehberlerinden biriydi. Bulunduğu yere kalite getirirdi. Sıcak ve dışa dönük kişiliğiyle ilgilerin merkezi olurdu. Genelde küçümsenen veya hor görülen gazeteciliğin hiç de öyle olmadığını, İkinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün pırlanta gibi bir kişiliğe sahip kızı Özden'le evlenerek o gösterdi.

Metin Toker uluslararası çapı olan az sayıdaki gazetecilerimizden biriydi. Erişilmez, konuşulmaz sanılan pek çok devlet adamıyla mülakat yapmış, onların ayrıca dostluğunu kazanmış-

tı. Bu niteliğiyle yurtdışında da saygın bir isme sahipti. Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (International Press Institute) Yönetim Kurulu'nda 8 yıl süreyle Türkiye'yi o temsil etti. Gerçek şu ki Metin Toker'siz bir basın artık eskisi kadar ilginç olmayacaktır.

Oktay Ekşi

Hürriyet, 19 Temmuz 2002

BİRİMLER VE HABERLER

İSTİHBARAT HABERLERİ

Polis, adliye, belediye, havaalanı, hastane vb. günlük organizasyonlara ilişkin haberlerle ilgilenen İstihbarat Servisi, gerek teorik, gerekse pratik açıdan bir gazetenin belkemiğidir. "Çünkü gazetenin kurulu olduğu şehirde olan biten her olaydan sorumludur. Hele İstanbul merkezli bir gazetenin İstihbarat Servisi'ne, İstanbul'un dev bir metropol olduğu dikkate alınırsa, ne kadar çok iş düştüğünü anlamak zor değildir."²²

Rigel'in de işaret ettiği gibi, İstihbarat Servisleri her zaman ağır bir iş yükü altındadır. Gerek bu trafik, gerekse İstihbarat Servisi elemanlarının sayıca yetersizliği dolayısıyla, bu servis tarafından üretilen kimi haberler, sorunlu ve tartışmalı olagelmıştır. Bu sorunları şöyle sıralamak mümkündür:

- Polis, adliye, hastane, havaalanı gibi kent kültürüyle bire bir ilişkili haberler, doğası gereği problemli bir yapıya sahiptir. Söz konusu problemin önemli bir kısmı haber kaynaklarının niteliğinin ve muhabiri yönlendirme isteğinin ürünüyse, kalan kısmı da muhabirin mesleğiyle olan münasebetinin ürünüdür.

- Çünkü, dile getirilen sahalarda yapılan veya yapılacak her haber, birilerini rencide ve mağdur etme potansiyeli taşımaktadır. Söz gelişi, bir boşanma haberinin verilış tarzı, hem boşanan eşleri, hem de eşlerin çocuklarını güç durumda bırakabilir. Aynı şey trafik kazası, cinayet, cinsel taciz vb haberleri için de geçerlidir. Bu nedenle, gerek muhabir, gerekse birim sorumlusu, bu haberlerin işlenişinde son derece dikkatli olmak zorundadır.

- Öte yandan, İstihbarat muhabirleri, yaptıkları işin tabiatı gereği toplumla sürekli temas halindedirler. Ertesi gün yine aynı yerde görev yapacakları için, yazdıkları habere yönelik tepkiyi ilk elden öğrenme imkânına da sahiptirler. Bu durum, hiç kuşkusuz muhabirin

22. Rigel, a.g.e., s. 45.

kendi kendine yapacağı denetimi kolaylaştırmak gibi olumlu bir nitelik taşıyacaktı. Ama öte yandan, haber kaynakları, haber kaynaklarının yakınları ve kurumun diğer çalışanlarıyla kurulan ilişki, haberin kalitesine yönelik kaygıları da sürekli besleyecektir.

- Geleneksel alışkanlıklar, kemikleşmiş davranış biçimleri ve haber kaynaklarıyla kurulan ilişkilerin niteliği, bugüne kadar İstihbarat Servisleri'nin en temel sorunları olarak görülmüştür. Bu tür sorunları ve şikâyetleri ortadan kaldırmanın en kestirme yolu, muhabirin hareket alanını, Hürriyet Yayın İlkeleri ve haber kalitesi ölçülerinin çizdiği çerçeve içerisinde yeniden ve net bir biçimde tanımlamaktır.

- Buradaki temel hareket noktalarından birisi, muhabirin, gazetecilik reflekslerinin dışına çıkma eğilimi gösteren davranış kalıplarının yeniden mesleğin faaliyet alanına çekilmesi olabilir. Sözel, polis muhabirinin, gazeteci olduğunu unutup polis gibi davranması, olaylara polisin perspektifinden bakması, haberi yazarken polisin verdiği bilgileri tartışmasız doğru kabul etmesi, son derece önemli mesleki bir zafiyet olarak kabul edilmelidir.

- Hiç kuşku yok ki bu konuda asıl görev muhabire düşmektedir. Dezenformasyona ve manipülasyona bu kadar açık bir sahada görev yapmanın, özel bir dikkat gerektirdiği ortadadır. Aynı dikkat, ara kademelerde de eksiksiz bir biçimde gösterilmek zorundadır.

MAGAZİN HABERLERİ

Magazin haberciliği, gazeteciliğin en önemli ve ciddi branşları arasında yer alır. Okurun yüzünü gülümseten ve sayfaları renklendiren haberler, Magazin Servisi'nin ürünüdür. Haklı ya da haksız çeşitli eleştirilere maruz kalsa da, gazetelerin magazin haberlerine ayırdığı yer, oran olarak giderek artmaktadır. Bu bile tek başına, magazin haberlerine yönelik talebin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

"Magazin haberciliği, kitle gazeteciliği tanımına yakın bir kavramdır. Çünkü kitle gazeteciliğindeki haber formatlarını kullanan habercilik şeklindedir. Bu formatlar; kolay anlaşılır bir dil kullanmak, haberin verilerini fotoğraf malzemeleriyle zenginleştirmek ya da fotoğraf malzemesinden yararlanarak haberi oluşturmak, kısaca görsel unsurların çarpıcılığına haber dilinin basite indirgenmiş şeklini katmak olarak sıralanır. Formatın ana teması, 'haber tüketici kitleyi eğlendirmelidir' şeklinde özetlenebilir. Tüm bunlar da kitle gazeteciliğini geliştiren unsurlardır."²³

Magazin haberleri, muhtelif nedenlerle sürekli eleştirilere neden

23. Rigel, a.g.e., s. 134.

Polis muhabirinin, gazeteci olduğunu unutup polis gibi davranması, olaylara polisin perspektifinden bakması, haberi yazarken polisin verdiği bilgileri tartışmasız doğru kabul etmesi, son derece önemli mesleki bir zafiyet olarak kabul edilmelidir.

Polis, adliye, hastane, havaalanı gibi kent kültürüyle bire bir ilişkili haberler, doğası gereği problemli bir yapıya sahiptir. Söz konusu problemin önemli bir kısmı haber kaynaklarının niteliğinin ve muhabiri yönlendirme isteğinin ürünüyse, kalan kısmı da muhabirin mesleğiyle olan münasebetinin ürünüdür.

olmuş, paparazzi benzeri kavramlar yüzünden de inandırıcılık gibi son derece önemli bir sorundan yakasını kurtaramamıştır. Magazin haberlerine ilişkin sorunları şöyle özetlemek mümkündür:

- Magazin muhabirleri, tıpkı İstihbarat muhabirleri gibi güç koşullarda görev yapmaktadırlar. Koşulların güçlüğü, haber kaynaklarıyla veya habere konu olan kişilerle kurulan ilişkiye de yansımakta, bu da haberin içeriğini zedelemektedir. Bu nedenle, koşulların güçlüğü, gazetecilik açısından mazeret olarak kabul etmek veya ileri sürmek doğru değildir.

- Magazin haberlerindeki en temel sorun inandırıcılıktır. Habere konu olan kişilerin söylediklerini kolayca inkâr edebilmeleri, hem muhabiri, hem de gazeteyi güç durumda bırakmaktadır. Önceki bölümlerde değinilen kayıt gerekliliği, bu tür sakıncaların hiç değilse bir bölümünü ortadan kaldıracaktır.

- Magazin haberlerinin özel hayatın sınırlarını zorlaması da bir başka temel eleştiri noktasıdır. Bu tür durumlarda devreye girmesi gereken Hürriyet Yayın İlkeleri ve muhabirin sezgileri olmalıdır. Yaptığı haberin, herhangi birisinin özel hayatına tecavüz ettiğine dair endişesi olan muhabir, haberini servis sorumlusuna teslim etmeden önce kendisini çok sıkı bir biçimde sorgulamalıdır.

- Magazin haberlerinin önemli bir kısmı, sadece dedikodu düzeyinde kalmakta ve bu durumda haber niteliği de hayli tartışmalı hale gelmektedir. Magazin muhabirinin görevi, işin haber tarafına ağırlık vermek olmalıdır.

SPOR HABERLERİ

Magazin haberlerindeki en temel sorun inandırıcılıktır. Habere konu olan kişilerin söylediklerini kolayca inkâr edebilmeleri, hem muhabiri, hem de gazeteyi güç durumda bırakmaktadır. Önceki bölümlerde değinilen kayıt gerekliliği, bu tür sakıncaların hiç değilse bir bölümünü ortadan kaldıracaktır.

Genel çoğunluk, spor haberi denilince sadece futbola ilişkin yazı ve yorumları anlıyorsa da, sporun futbolla sınırlı olmadığı bilinen bir gerçektir. Naim Süleymanoğlu ile birlikte halterin, "12 Dev Adam"la birlikte basketbolun, Süreyya Ayhan ile birlikte atletizmin gündeme gelip kitlelerden büyük ilgi görmesi de bunun somut göstergesidir. Yine futbol ağırlıklı olmakla birlikte, eskiye oranla spor sayfalarında farklı branşlardan haberlere daha sık rastlanabilmektedir.

Spor organizasyonlarının evrensel bir nitelik kazanması ve televizyonların devreye girerek naklen yayınlara başlamasıyla birlikte, Spor Servisleri de farklı bir örgütlenme modeli geliştirme yoluna gitmişlerdir. Bu yeni örgütlenme modelinin temel mantığı, özel haberleri öne çıkarmak şeklinde özetlenebilir. Spor sayfalarında yer alan özel haberler de, işin doğası gereği, ülkemize transfer olan ünlü oyuncu ve teknik direktörlerle sınırlı kalmaktadır. Halbuki, spora ayrılan sayfa

sayısındaki artış, spor haberlerini son derece renkli bir yapıya kavuşturacak imkânları da beraberinde getirmektedir. Spor haberleri ile ilgili sorunlar şöyle sıralanabilir:

- Spor haberlerine yönelik en temel eleştiri noktası, Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe takımlarından birinin fazla öne çıkarıldığı noktasında düğümlenmektedir. Spor Servisi yöneticilerinin tuttuğu takımların sürekli haber yapıldığı yolundaki iddialar, her ne kadar doğru olmasa da, taraftarlık bilinci bunu farklı görmeye eğilimli olduğundan sürüp gideceğe benzemektedir.

- Üç büyükler dışında kalan Anadolu kulüplerine yeterince yer verilmediği de yaygın bir şikâyet konusudur. Kazanılan başarılar doğrultusunda zaman zaman bu çember kırılrsa da, ana temalar sürekli olarak İstanbul kulüpleri etrafında şekillenmektedir.

- Spor sayfalarının kendine özgü bir dili ve üslubu mevcut olmakla birlikte, bunun gazetenin diğer sayfalarıyla uyum içinde olmasına özen gösterilmelidir. Aksi takdirde, gazetenin bütünlüğü zedelenecaktır.

- Bilhassa yabancı oyuncu ve teknik direktörlerle ilgili olarak, gerçeğe uzaktan yakından ilgisi olmayan haberler yazıldığı da yaygın bir iddiadır. Her maçtan sonra düzenlenen basın toplantıları, bunu engellemek için etkili bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

- Spor muhabirlerinin kulüp yöneticileriyle ilişkileri de karşılıklı istismara açıktır. Spor muhabiri, çalıştığı veya tuttuğu takımı değil, *Hürriyet Gazetesi*'ni temsil ettiğini aklından çıkarmamalıdır. Burada da kendisine kılavuzluk edecek en önemli unsur, *Hürriyet Yayın İlkeleri*'dir.

- Gazetenin geneli için geçerli olan şiddet, ırkçılık veya cinsiyetçilik çağrışımı yapabilecek haber, başlık ve yorumlardan kaçınma kararlılığı, spor haberlerinin de ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Özellikle, spor gibi barış, kardeşlik ve dostluk çağrışımlarıyla yüklü bir alanda, bu türden olumsuzlukların, kazara da olsa sayfalarda yer almasına kesinlikle izin verilmemelidir.

EKONOMİ HABERLERİ

Türk basınında ekonomi haberlerinin bu kadar önem kazanmasının ve bu tür haberlere sayfalar ayrılmasının tarihi pek de eski değildir. Batı basınıyla kıyaslandığında burada bir tür paradokstan söz edilebilir. Çünkü, "Batı'da ekonomi basınından haber basınına geçiş varken, bizde haber basınından ekonomi basınına geçiş söz konusudur."²⁴

24. *Basında Ekonomi ve Ekonomi Basını Semineri*, Ertuğrul Özkök, Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 12.

Gazetenin geneli için geçerli olan şiddet, ırkçılık veya cinsiyetçilik çağrışımı yapabilecek haber, başlık ve yorumlardan kaçınma kararlılığı, spor haberlerinin de ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Özellikle, spor gibi barış, kardeşlik ve dostluk çağrışımlarıyla yüklü bir alanda, bu türden olumsuzlukların, kazara da olsa sayfalarda yer almasına kesinlikle izin verilmemelidir.

Ekonomi haberciliğin ayrı bir branş olarak ortaya çıkıp kısa sürede en fazla sayfa sayısına sahip olması, toplumun ekonomiye gösterdiği ilgiye paralel bir seyir izlemiştir. Nardoğan Rigel'e göre, ekonomi gazeteciliğinin somut bir biçimde gündeme gelmesi, doğrudan 24 Ocak 1980 kararlarıyla ilgilidir: "24 Ocak 1980 kararları, Türkiye'de serbest piyasa ekonomisine geçişin dönüm noktası oldu. Bu kararlarla başlayan ekonomik gelişmeler ve değişimler, sıklıkla gazetelerin sayfalarına geçti. 24 Ocak kararları ile birlikte politikayı da ekonomi kanalından yönetmek ve yönlendirmek kaygısı başlamıştı. Durum böyle olunca, ekonomik kararlar halkın günlük yaşamını da anında etkiliyordu. Bu değişimi gazeteler sayfalarına yansıtmak zorunda kalınca ekonomi basını doğdu. Bu gelişmeler halkın bilinçlenmesine, ekonomi haberleriyle ilgili bir talep yaratmasına neden oldu."²⁵

Doğal olarak, ekonomi haberlerinin ağırlık, Ekonomi Servisleri'nin güç kazanmasıyla birlikte sorunlar ve şikâyetler de kendini göstermeye başladı. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Ekonomi haberciliği, para piyasalarıyla, şirketlerle ve işadamlarıyla ilgisi dolayısıyla sürekli mercek altında olan bir alandır. Yapılan haberlerin arkasında art niyet aramak, neredeyse alışkanlık haline gelmiştir. Bu nedenle, ekonomi muhabiri, yaptığı işin hassasiyetinin bilincinde olmalıdır. Çünkü bu durum, ekonomi muhabirinin konumunu hem daha riskli kılmakta, hem de sorumluluk katsayısını yükseltmektedir.

- İş ve hükümet çevreleriyle yoğun temas, *Hürriyet*'i temsil sorununu da beraberinde getirmektedir. Ekonomi muhabiri, bütün ikili ilişkilerinde *Hürriyet*'i yani bir kurum kültürünü temsil ettiğini unutmamalıdır.

- Ekonomi haberlerinin özel bir kelime ve kavram dünyası olmakla birlikte, sadece işin uzmanlarının değil, ortalama okuyucunun da anlayabileceği bir seviye takip edilmelidir. Pek çok kişinin, ekonomi sayfalarından hareketle ekonomik kararlar aldığı gerçeği sürekli göz önünde bulundurulmalıdır.

- Ekonomi magazininin, ekonomi sayfalarının en çok ilgi gören ve okunan bölümleri arasında yer aldığı bilinen bir gerçektir. Bu da bu tür haberlerin risk katsayısını artırmaktadır. Bu tür haberlerde ana yaklaşım, insanları rencide etmemek olmalıdır.

- Ekonomi muhabiri, borsa ve şirketlere ilişkin haberlerde, manipülasyon ihtimaline karşı sürekli teyakkuz halinde bulunmalıdır.

25. Rigel, a.g.e., s. 56.

DIŞ HABERLER

Dış Haberler Servisi, bir gazetenin dünyaya açılan penceresidir. Diğer iletişim kanallarından faydalanma imkânı olmayan okur, dünyada olup biteni dış haberlere ayrılan sayfalardan takip edecektir. Bu da dış haberlerin yükünü ağırlaştıran bir unsurdur. Çünkü, dış haber kavramı, magazinden siyasete, ekonomiden kültür-sanata çok geniş bir alanı kapsamakta ve bu kapsam genişliği dış haberlerin yükünü ağırlaştırmaktadır.

Ancak, eskiyle kıyaslandığında, gerek teknolojik gelişmeler, gerekse habere yönelik organizasyonlardaki belirgin değişimler hemen dikkat çekmektedir: "Eskiden dış muhabirler haberlerini göndermek için telgraf, teleks ve kargo uçaklarını kullanırlardı. Uzaklık kilometrelerle hesaplanacağı gibi, iş iletişime gelince uzaklıklar ölçülemezdi. Muhabirler haftalarca ortadan kaybolur, editörler kendilerine ulaşamazlardı. Editör muhabirine ulaşsa bile görüşmenin kesintisiz devamına dair bir garanti yoktu. Hatlar kesilir, bazen de haftalarca kesik kalırdı. Teknoloji sayesinde dış muhabirlerin çalışma şartları hızla iyileşiyor. Moskova'da 1970 yılında, bir Batılı gazetecinin ülkesiyle yılda bir tek telefon konuşması yapma hakkı vardı. Diğer haber aktarma aracı, dakikada 66 kelime geçebilen teleksti. Bugün ise bilgisayarlarla dakikada bin kelime gönderiliyor. Moskova muhabirleri telefonlarını tuşlayarak gazetelerine ulaşabiliyorlar."²⁶

Dünyayla bire bir iletişim içinde olmanın da beslediği beklenti yoğunluğu, Dış Haberler Servisi'ne yönelik eleştirileri de beraberinde getirmektedir. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

- Dış Haberler Servisi'nin kaynaklarını uluslararası ajanslar, dünyanın muhtelif kentlerindeki *Hürriyet* muhabirleri ve internet oluşturmaktadır. Bu durumda, haber çevirilerindeki bakış açısı ve yorum tarzı, temel kaygı alanını teşkil etmelidir.

- Özellikle internetten yararlanırken çok daha hassas olmak gerekmektedir. Çünkü, her türlü denetimden uzak olan internet ortamında dolaşıma giren bilgilerin güvenilirliği oldukça tartışmalıdır. Hatta, kimi bilgilerin sadece dezenformasyon amacıyla dolaşıma sokulduğu da bilinmektedir.

- Dış Haberler muhabiri, çeşitli kaynaklardan önüne gelen haberlerin farklı versiyonlarına da mutlaka bakmalı ve yapılan yorumları değil, haberin kendisini dikkate alıp öne çıkarmaya özen göstermelidir.

- Savaş, çatışma, terör gibi sıcak atmosferlerde görev yapan Dış

26. *American Journalism Review*, Washington, Nisan 1994, aktaran: Rigel, a.g.e., s. 112.

İnternette yararlanırken çok daha hassas olmak gerekmektedir. Çünkü, her türlü denetimden uzak olan internet ortamında dolaşıma giren bilgilerin güvenilirliği oldukça tartışmalıdır. Hatta, kimi bilgilerin sadece dezenformasyon amacıyla dolaşıma sokulduğu da bilinmektedir.

Haberler muhabirinin daha dikkatli davranması zorunludur. Taraf-ların yanlış yönlendirme, hedef saptırma ve psikolojik propaganda mücadelelerinin en üst düzeyde seyrettiği bu ve benzeri ortamlarda, muhabir objektifliğini koruma gayreti ve kaygısı içinde olmalıdır.

ANKARA HABERLERİ

Hürriyet, siyasi haber ağırlıklı bir gazete olduğu için, Ankara Bü-ro ve bu büro tarafından üretilen haberler özel bir öneme sahiptir. Bu önemin doğal bir sonucu ve yansıması olarak, siyasi konularda bü-tün gözler Ankara muhabirlerine çevrilmiştir. Ankara Büro'da ça-lışan muhabirlerin görev dağılımı da, siyasi haberlerin kaynaklarına uygun bir biçimde düzenlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, TBMM, siyasi partiler ve Genelkurmay, ayrı muhabirler tarafından sürekli izlenir ve elde edilen haberler İstanbul'a aktarılır.

Bu açıdan bakıldığında, *Hürriyet* Gazetesi'nin vitrinini Ankara Büro'dan gelen siyasi haberlerin teşkil ettiğini söylemek yanlış olmaz. Bu durum, Ankara Büro'ya ve burada üretilen haberlere ayrı bir dik-katle bakmayı gerekli hale getirmektedir.

- Ankara gazeteciliğinin taşıdığı en büyük risk, sürekli olarak hü-kümet çevreleriyle, siyasi partilerle, yargı organlarıyla, asker ve poli-sin üst düzey yöneticileriyle bir arada bulunma zorunluluğu olarak özetlenebilir. Sayılan çevrelerin, aynı zamanda haber kaynağı olma-sı, hem manipülasyon endişesini artırmakta, hem de kaynaklarla iliş-kiyi yeniden sorgulamayı gerektirmektedir.

- Ankara muhabirlerinin haber kaynakları arasında önemli bir yer tutan bir diğer unsur da, resmi kurumlar tarafından yapılan açıkla-malardır. Bu tür açıklamaları temel veri kabul ederek haber haline getirmek, çeşitli sorunları da beraberinde taşıma potansiyeline sahip-tir. Yapılması gereken, resmi açıklamaların arka planında yatan ol-gulara da ulaşmak ve haberi tek yanlı olmaktan kurtarmaktır.

- Siyasi parti muhabirleri, bir süre sonra görev yaptığı siyasi parti-nin temel görüşleriyle bütünleşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. İnsan psikolojisi açısından değerlendirildiğinde, bu durumda yadırganacak pek fazla bir şey yoktur. Ama gazetecilik refleksleri söz konusu oldu-ğu için son derece dikkatli olmak gerekir. Muhabir, haber yazım aş-a-masında taraf olup olmama endişesini sürekli zihninde taşımalıdır.

- Ankara'da görev yapan muhabirler, devletin çeşitli birimleri karşısında tarafsız bir tutum takınmak ve bu tarafsızlık konusunda hassas olmak mecburiyetindedir. Bu hassasiyet, Ankara haberlerin-deki yorum tehlikesini de kendiliğinden ortadan kaldıracaktır.

- Ankara'da üretilen haberler, gazetenin vitrinini teşkil etmekle birlikte, yine Ankara'da üretilen haberlerin önemli bir bölümü de yer sorunu dolayısıyla gazeteye girememektedir. Emek israfını önlemek için, belirli muhabirler, siyasi haberlerin arka planlarına ilişkin ma-gazin haberlerine yönlendirilebilir.

KÜLTÜR-SANAT HABERLERİ

Zaman zaman değişkenlik göstermekle birlikte, bu kitabın hazır-landığı süreçte *Hürriyet* Gazetesi'nin sabit bir kültür-sanat sayfası yoktu. Ancak bu, kültür-sanat haberlerine yer verilmediği anlamına gelmez. Tersine, konunun önemine göre, kültür-sanat haberleri çoğu kez birinci sayfada bile kendisine yer bulabilmektedir.

Özellikle, yayın dünyasının giderek etkin bir yapıya kavuşması, çoksatan yazarların sayısının her gün artması, kültür-sanat haberle-rinin tıpkı diğer haberler gibi muhtelif sayfalarda yayımlanmasını da beraberinde getirmektedir. Ayrıca, gazetenin hafta sonu ekleri de, hayli geniş bir biçimde sayfalarını kültür-sanata açmaktadır. Kültür-sanat dünyasında etkili olan pek çok tartışmanın *Hürriyet* sayfaların-da başladığını unutmamak gerekir. Öyle ki, Medya Takip Merkezi (MTM) tarafından yapılan bir araştırma, en çok kültür-sanat habe-rinin *Hürriyet*'te yer aldığını da somut bir biçimde ortaya koymuş-tur. Bütün bunlar, bu alanda çalışan muhabirlere farklı sorumluluk-lar yüklemektedir.

- Kültür-sanat muhabiri, haberlerinin öznesi konumunda olan ya-zar, yayınevi, ressam, müzisyen, galeri sahibi vb kişi ve kurumlarla ilişkilerinde son derece dikkatli olmalıdır. Bu ilişkiler, karşılıklı gü-ven esasına dayanmalı ve herhangi bir manipülasyona meydan ver-memelidir.

- "Çok satanlar, çok dinlenenler" gibi listelerin hazırlanması, ge-nellikle problemli olmaktadır. Bu listelerin altında mutlaka kaynak belirtilmeli ve mümkün olduğu ölçüde farklı kaynaklara dayandırıl-malıdır. Ayrıca, zaman zaman bu listelerin nasıl hazırlandığı konu-sunda açıklayıcı bilgiler verilmeli ve okurlar aydınlatılmalıdır.

- Kültür-sanat haberlerinin dilinin, diğer servislere de örnek teşkil etmesi gerekir. Bu nedenle, ayrıca titiz olmak şarttır. Dile ilişkin du-yarlık, başta yazarlar olmak üzere kültür-sanat dünyasına mensup diğer insanlarla yapılan söyleşilerde de gösterilmelidir.

- Uluslararası sahada olup biten kültür-sanat haberlerine özel bir önem verilmeli ve kamuoyu bu gelişmelerden haberdar kılınmalıdır.

Kültür-sanat muhabiri, haberlerinin öznesi konumunda olan yazar, yayınevi, ressam, müzisyen, galeri sahibi vb kişi ve kurumlarla ilişkilerinde son derece dikkatli olmalıdır. Bu ilişkiler, karşılıklı güven esasına dayanmalı ve herhangi bir manipülasyona meydan vermemelidir.

Ankara gazeteciliğinin taşıdığı en büyük risk, sürekli olarak hükümet çevreleriyle, siyasi partilerle, yargı organlarıyla, asker ve polisin üst düzey yöneticileriyle bir arada bulunma zorunluluğu olarak özetlenebilir. Sayılan çevrelerin, aynı zamanda haber kaynağı olması, hem manipülasyon endişesini artırmakta, hem de kaynaklarla ilişkiyi yeniden sorgulamayı gerektirmektedir.

ÜÇÜNCÜ SAYFA HABERLERİ

Gazetelerin üçüncü sayfaları, çok okunmakta ve buna paralel olarak da çok fazla eleştirilmektedir. "Üçüncü sayfa haberleri" diye bir klişenin oluşması da bunun somut bir göstergesidir. Genellikle istihbarat kökenli olan bu haberler, insan hikâyelerine dayandığı için çarpıcı ve sarsıcı olmakta ve bu nedenle ilgi çekmektedir. Yine aynı nedenle, bu haberlere ilişkin kimi detaylar, fotoğrafın kullanılma biçimi, başlık ve spotta yapılan tasarruflar da tepki toplamaktadır. Bu sorunları şöyle özetleyebiliriz:

- Üçüncü sayfa haberlerinde insanlık dramları işlendiği için, muhabir haberini araştırırken de, yazarken de insanları rencide etmemeye, haber yüzünden ortaya çıkabilecek mağduriyetleri baştan önlemeye çalışmalıdır. Haber son derece nesnel bir biçimde yazılmalı ve daha çok tarafların görüşlerine ağırlık verilmelidir. Bu, muhtemel mağduriyetleri önleyecek en etkili yöntemdir.

- Bu tür haberler hazırlanırken, başlıklanırken, fotoğrafları yazılırken, muhabir, söz konusu kişi veya kişiler, ailesinden ya da mesai arkadaşlarından biriymiş gibi empatik bir ilişki geliştirme gayreti içinde olmalıdır. Böyle bir durum, habere konu olan kişilerin ayrıca yaralanmasını ve acıların önemli bir kısmını daha baştan engelleyecektir.

- *Hürriyet*, uzunca bir süredir ceset, trafik kazası, savaş vb fotoğrafları yayımlarken, fotoğraflarda kan görülmemesine, insanların yüzünün mozaiklenmesine dikkat etmekte ve bu konuda son derece kararlı bir tutum izlemektedir. Gazetenin bütününe egemen olan bu tutum, üçüncü sayfa haberleri söz konusu olduğu zaman kesinlikle unutulmamalıdır.

DHA KAYNAKLI HABERLER

Hürriyet'in bölge haberciliği Doğan Haber Ajansı (DHA) kaynaklıdır. Diğer gazetelere de servis veren DHA, haberlerini servis verdiği bütün gazeteleri dikkate alarak hazırlamakta ve talepler üzerine oturtmaktadır. Bölge muhabirlerinin birikimi ve haber kaynaklarıyla ilişkisi, bu haberleri şekillendiren en önemli unsurdur. Bu nedenle, *Hürriyet*'in DHA haberlerini kullanma tarzı, diğer gazetelerden farklıdır:

- *Hürriyet*, gerektiğinde DHA'nın bölge muhabirlerine başvurarak haberlere ilişkin ayrıntı, ek bilgi ve fotoğraf isteyebilir. Haberin mantığına dair kaygı ve kuşkular varsa, bunu doğrudan DHA so-

rumlusuyla tartışabilir.

- Anadolu'daki il, ilçe ve kasabalarda insan ilişkileri daha yoğun olduğu için, gerek muhabirler, gerekse haber kaynakları yanlış yönlendirme ve manipülasyon çabası içine girebilir. Öncelikle bölge muhabirlerinin, arkasından da haber üzerinde çalışacak editörün bu konuda dikkatli olması gerekir.

- Burada özellikle vurgulanması gereken önemli bir ayrıntı da, havuz sisteminin grup gazetelerin lehine, ama *Hürriyet*'in aleyhine işlediği gerçeğidir.

Üçüncü sayfa haberlerinde insanlık dramları işlendiği için, muhabir haberini araştırırken de, yazarken de insanları rencide etmemeye, haber yüzünden ortaya çıkabilecek mağduriyetleri baştan önlemeye çalışmalıdır.

HABERİN SERÜVENİ

SERVİS

Hürriyet'in örgütlenme modeli açısından servis kavramıyla kastedilen, haber üretimine yönelik bir biçimde örgütlenen ve iç işleyişlerinde bağımsız olan birimlerdir. İstihbarat, ekonomi, dış haberler, spor ve kültür-sanat gibi kuşatıcı başlıklar altında toplanan bu birimler, kendilerine ait olan sahada haber üretmekle görevlidirler. Ancak bu, başka sahalarda haber üretilmeyeceği anlamına gelmez.

- Haberin üretimine, gazetelerin organizasyon yapısına ve işleyiş mantığına uygun olarak, haberin sayfada yer alması belirli bir sürecin ürünüdür. İster mesleğe yeni başlamış bir stajyerin, isterse deneyimli bir muhabirin kaleminden çıkmış olsun, teknik şartlar dolayısıyla genel olarak hiçbir haber, ilk yazıldığı haliyle gazetede yer almaz. Ancak bu olgu, haberin sansür edildiği veya özüne müdahalede bulunduğu anlamında okunabilecek bir niteliğe sahip değildir. Bu durum, birazdan görüleceği gibi, gazetede işleyen sürecin doğal bir sonucudur.

- Muhabir, haberini yazdıktan sonra birim sorumlusuna teslim eder. Birim sorumlusu, muhabirden sonra haberle ilk yüz yüze gelen kişidir. Haberi okur, eksiklikleri varsa tespit eder ve gerekli görürse dilinde ve üslubunda değişikliklere gidebilir. Bu değişiklikler keyfi ya da gelişigüzel bir biçimde değil, gazetecilik mesleğinin gerekleri ve olmazsa olmazları göz önünde bulundurularak yapılır.

- Birim sorumlusunun habere ilişkin değerlendirmeyi ve gerekli gördüğü değişiklikleri muhabirin bilgisi doğrultusunda yapmasında sayısız fayda vardır. Bu işbirliği, pratik açıdan da herkes için yararlı sonuçlar verecektir. Hem muhabir bir sonraki haberinde hangi hususlara daha fazla dikkat etmesi gerektiğini kısa yoldan öğrenecek, hem de birim sorumlusu bir sonraki haber önüne geldiğinde fazla vakit kaybetmeyecektir.

- Ortak çalışma, muhabirin kendine güvenini kazanması ve birikimini artırması açısından da desteklenmesi gereken bir tutumdur.

İster mesleğe yeni başlamış bir stajyerin, isterse deneyimli bir muhabirin kaleminden çıkmış olsun, teknik şartlar dolayısıyla genel olarak hiçbir haber, ilk yazıldığı haliyle gazetede yer almaz.

Muhabirin bilgisi dışında gerçekleşecek tasarruflar, ister istemez çeşitli sorunları da beraberinde getirecektir. Bu türden muhtemel sorunları kaynağında çözümlemenin yolu, muhabirle birim yöneticisi arasında kurulması zorunlu ve gerekli olan sağlam diyalogdur.

- Ortak çalışma ve işbirliği, hizmet içi eğitimin bir parçası olarak da algılanmalıdır. Muhabir, ancak bu ve benzeri çalışmalarla birim sorumlusunun birikiminden ve yol göstericiliğinden faydalanabilir. Ayrıca, böyle bir ortak çalışma, muhabirin daha sonra, "Bu benim yazdığım haber değil" diyebilme riskini de ortadan kaldıracaktır.

HABER MERKEZİ

Teknik olarak, gazete için üretilen bütün haberler, Haber Merkezi'ne gönderilir. Haber Merkezi, kendisine gönderilen haberleri okumak, varsa eksikliklerini tespit edip giderilmesini istemek, dil ve üslup açısından denetlemekle yükümlüdür. Haber Merkezi ayrıca, başta Ankara Büro olmak üzere, ilgili birimlere haber önerip yapılmasını da isteyebilir. Bu anlamda Haber Merkezi'nin gazetenin kavşağında bir trafik polisi işlevi gördüğünü söylemek hiç de yanlış olmaz. Bu nedenle, Haber Merkezi'nde görev yapan editörlerin, farklı birimlerden gelecek haberleri kavrayabilecek bir kültür zenginliğine ve yetkinlik düzeyine sahip olması gerekir. İşleyiş, genel olarak şu şekildedir:

- Birim sorumlusu, muhabirden kendisine aktarılan haber üzerinde çalışır ve yayım aşamasına geldiğine inandığı zaman, bir kez daha okuyup kontrol ettikten sonra Haber Merkezi sırasına geçer. İşleyişteki durum her zaman bu sonucu vermese de, Haber Merkezi'ne geçilen haberlere, bütün unsurlarıyla tamamlanmış yani eksik olmayan haber gözüyle bakılır.

- Haber Merkezi editörleri, önlerine gelen haberi çeşitli açılardan okur ve değerlendirir. Bu okuma ve değerlendirme esnasında, varsa haberdeki eksiklikler tespit edilir ve ilgili birim yöneticisinden söz konusu eksikliklerin giderilmesi istenir. Eğer eksiklik yoksa, haber bu kez de *Hürriyet* Yayın İlkeleri'ne uygunluk, dil ve üslup gibi temel değerler açısından yeniden gözden geçirilir. Gerekli görülürse başlık ve spotta düzenlemeler yapılır.

- Haberin uzunluğuyla ilgili herhangi bir sorun varsa, bu sorunu çözmek de Haber Merkezi editörlerinin görevidir. Bir bakıma, hazırlanan haberlerin ikinci işlenme sahası Haber Merkezi'dir.

- Haber Merkezi editörleri, birim sorumlusundan veya muhabirden haberin yeniden düzenlenmesini, varsa eksik hususların tamam-

Haber Merkezi'nin gazetenin kavşağında bir trafik polisi işlevi gördüğünü söylemek hiç de yanlış olmaz. Bu nedenle, Haber Merkezi'nde görev yapan editörlerin, farklı birimlerden gelecek haberleri kavrayabilecek bir kültür zenginliğine ve yetkinlik düzeyine sahip olması gerekir.

lanmasını isteyebilir. Bu istek, hiyerarşik bir talepten ziyade, haberin kalitesine yönelik olarak belirlenen mesleki ilkelerin ve değer yargılarının doğal bir sonucudur. Bu nedenle, her aşamada birim sorumlusuyla ve muhabirle diyalog içinde olmakta sayısız yarar vardır.

YAZI İŞLERİ

Yazı İşleri, Yazı İşleri müdürleri de dahil, geniş bir editör kadrosundan oluşur. Gazetecilikte "mutfak" tabir edilen yer Yazı İşleri'dir ve Haber Merkezi ile birlikte sayfa editörleri ve sayfa sekreterleri de bu mutfağın bir parçasıdır. Bu nedenle, aralarında sıkı ve sağlam bir işbirliği olmak zorundadır. Herhangi bir koordinasyonsuzluk, günlük yayın akışında aksama tehlikesini de beraberinde getirecektir. Yazı İşleri, Haber Merkezi tarafından edit edilip kendisine gönderilen haber üzerinde çeşitli açılardan yeniden çalışır:

- İlgili Yazı İşleri görevlisi, Haber Merkezi'nin tasarrufundan geçmiş haberi yeniden okur ve değerlendirir. Gerekli görürse, başlık ve spot başta olmak üzere değişiklik yapar.

- Bu okuma ve değerlendirme esnasında, haberin Hürriyet Yayın İlkeleri'ne uygun olup olmadığı bir kez daha denetlenir. İlkelerle çelişen haberler varsa, durum Haber Merkezi'ne ya da birim sorumlusuna iletilir. Haber Merkezi'nden veya birim sorumlusundan haberin yeniden düzenlenmesi istenir.

- Söz konusu haber birinci sayfaya alınacaksa, Yazı İşleri, ya Haber Merkezi tarafından önerilen başlık ve spotu tercih eder veya kendisi yeni bir başlık ve spot üretir. Gerekli görülen durumlarda yeniden üretilen başlık ve spotta dikkate alınan en önemli unsur, sayfada ayrılan yere uygunluk ve çarpıcılıktır.

- Ancak, Yazı İşleri tarafından üretilen başlık ve spotun, haberin muhtevasıyla uyumlu olması şarttır. Aksi takdirde, giderek yaygınlaşan, "Yazı İşleri'nde takla attırılan haber" suçlama ve serzenişinin gündemden kalkması mümkün olmayacaktır.

- Yazı İşleri'nin değişiklik yaparken ilgili servisle ve muhabirle kuracağı diyalog, hem iç iletişimi güçlendirecek, hem de muhabirin motivasyonunu besleyecektir. Ama daha da önemlisi, haberi asıl üreten kişinin yani muhabirin dikkat ve tespitlerinin birinci elden öğrenilmesini sağlayacaktır. Bu ise süreçte meydana gelebilecek muhtemel kesintileri engelleyebilecek en önemli iletişim unsuru işlevini göreceklerdir.

- Yazı İşleri'nin onayından geçen haber, ilgili sayfa editörlerine gönderilir.

SAYFA EDITÖRÜ

Hürriyet Gazetesi'nin organizasyon şemasına göre, sayfaların yapım ve yönetim sorumluluğu Sayfa Editörleri'ne verilmiştir. Her Sayfa Editörü, bir veya birkaç sayfadan sorumludur. Hiyerarşik açıdan değilse bile, fiili durum açısından sayfaya girecek haber ve fotoğrafın nihai belirleyeni, Sayfa Editörü'dür. Bu nedenle, Yazı İşleri ile iç içe çalışan Gündem, Toplum, Üçüncü Sayfa ve Arka Sayfa editörleri gibi, diğer sayfaların editörlerinin de Yazı İşleri, Haber Merkezi ve birim sorumlularıyla sağlam ve sürekli bir diyalog içinde olması gerekir. Ayrıca, Sayfa Editörleri, habere en son şeklini veren bir konumda bulundukları için, Türkçe ve dilbilgisi konusunda yeterli birikime sahip olmak zorundadır. Haberin takibi, fotoğrafların seçimi gibi işleyişe yönelik koordinasyon da Sayfa Editörü'nün görevleri arasındadır. Bu, hem gazetenin işleyişi, hem de yayın akışı açısından zorunludur.

- Sayfalara girecek haberlerin dağılımı, genellikle öğle toplantılarında yapılır. Bu dağıtım sırasında dikkate alınan temel öncelik, sayfaların karakteri ve ilan durumudur.

- Gazetenin sayfaları, okumayı ve haber takibini kolaylaştırmak amacıyla birtakım alan başlıklarıyla sınıflandırılmıştır. Öğle toplantısında haberler, bu başlıklara uygun bir biçimde sayfalara dağıtılır.

- Sayfa Editörü, kendi görev alanına düşen haberler tespit edildikten sonra, bunları sayfalar arasında paylaştırır. Paylaştırmadaki en belirleyici kıstas, konu bütünlüğü ve haberin önemidir. Önemli haberler sayfaların manşeti olarak düşünülür ve diğer haberler de uygun görülen yerlere yerleştirilir.

- Sayfa Editörü, birim yönetici, Haber Merkezi ve Yazı İşleri üzerinden kendisine gelen haberi yeniden okur ve değerlendirir. Bu değerlendirmede, sayfadaki yer ve haberin uzunluğu esas alınır. Sayfa Editörü, gerekli gördüğü durumlarda haberi kısaltabilir, yeniden başlık ve spot yazabilir. Ancak bu yapılırken, haberin muhtevasının kaymamasına, başlık ile haber arasında uyumsuzluk bulunmamasına özellikle dikkat edilmelidir. Bu titizlik gösterilmediği zaman, muhabirin güç durumunda kalacağı unutulmamalıdır.

- Sayfa Editörü'nün bir diğer görevi de, haberlere uygun fotoğraf seçimidir. Pek çok haberin fotoğrafı, haber sürecinde foto muhabirleri tarafından çekildiği için sorun yoktur. Sorun, çoğu kez dış haberler kaynaklı olan fotoğrafsız haberlerdedir. Bu tür haberlere fotoğraf aranırken de, doğal olarak haberin muhtevası dikkate alınır.

- Sayfa Editörü, satır arasından çıkardığı bir konuyu, son dakikada gelen bir haberi ya da fotoğrafı, hatta resimaltındaki bir kelime-den ürettiği haberi Yazı İşleri'nin bilgisi dahilinde büyütebilir.

Sayfa Editörü, gerekli gördüğü durumlarda haberi kısaltabilir, yeniden başlık ve spot yazabilir. Ancak bu yapılırken, haberin muhtevasının kaymamasına, başlık ile haber arasında uyumsuzluk bulunmamasına özellikle dikkat edilmelidir. Bu titizlik gösterilmediği zaman, muhabirin güç durumunda kalacağı unutulmamalıdır.

Yazı İşleri tarafından üretilen başlık ve spotun, haberin muhtevasıyla uyumlu olması şarttır. Aksi takdirde, giderek yaygınlaşan, "Yazı İşleri'nde takla attırılan haber" suçlama ve serzenişinin gündemden kalkması mümkün olmayacaktır.

• Sayfa Editörü, bu haberlerin muhtevalarına uygun fotoğrafları bulmak durumundadır. Bunun için fotoğraf arşivinden yararlanılır. Ancak, fotoğraf seçilirken, doğrudan konuyla ilgili olmasına dikkat edilmelidir. Konuyla ilgisi olmayan ve kimi zaman da bir anlık dalgınlığa kurban giden fotoğraflar, çoğu kez sıkıntı yaratmaktadır. Bu konuda da Hürriyet Yayın İlkeleri çok nettir.

Okuma parçası

Henüz tetiği çekmemiştim

O yaz her şey bugünkünden çok farklıydı. Kırk yaşımı henüz geçmiştim. Dünya kıpır kıpırdı.

Berlin'de duvarlar sallanıyor, Türkiye, Özal'ın açtığı ufuğa doğru hızla yol alıyordu.

Yıl 1987'ydi...

Moskova'da Kiev Garı'na büyük bir keyifle giriyordum.

Saat akşamın 7'siydi.

Etraf sanki öğle vaktiymiş gibi aydınlıktı.

Moskova, beyaz gecelere teğet geçecek bir akşama hazırlanıyordu.

* * *

Bize ayrılan vagona 10 gazeteciydik.

Amerikalı, Mısırlı, Doğu Alman, Bulgar ve Fransız 10 gazeteci.

Sovyet hükümeti, Çernobil Nükleer Santrali'nin kazadan sonra ilk defa basına açıyordu.

Davet edilen 10 gazeteciden biri bendim.

Vagonun girişindeki kompartıman Rus görevlilere ayrılmıştı.

İçeride bir semaverden buharlar tütüyordu.

Öbür kompartımanlara yerleşmiştik.

Amerikalı gazeteciler bir çuval bira ve şarap getirmişti.

Trenimiz yavaş yavaş hareket etti.

Kompartımanlardan birini eğlence salonu yapmıştık.

Küçük bir müzik seti vardı.

Django Reinhard çalıyordu.

Sonra Miles Davis'ler, John Coltrane'ler gelmişti.

Geceyarısını etmiştik ama etraf hâlâ aydınlıktı.

Sonra bir ara uykuya dalmıştık.

Uyandığımda Dinyeper Nehri'nin üzerinden geçiyorduk. Tren Kiev'e giriyordu.

O an Dinyeper'in Boğaz'a, Kiev'in de İstanbul'a benzediğini düşünmüştüm.

* * *

Şimdi geriye baktığım zaman, gazetecilik mesleğinin bana ne büyük keyifli duygular yaşattığını anlıyorum.

Mesleğin beni çok üzdüğü anlarda, "O büyük keyiflerin de bir bedeli olmalı" diye düşünüyorum.

Garbis Keşişoğlu geçen hafta bana çok güzel bir kitap göndermiş.

Adı *The Mammoth Book of Journalism*.

Herhalde Türkçe'ye şöyle çevirmek lazım:

"Gazeteciliğin Dev (abide) Kitabı."

Bizim Murat Bardakçı gibi tarihçi-gazeteci olan Jon E. Lewis, ünlü gazetecilerin meslek tarihine geçmiş yazılarını toplamış.

İlk yazı Charles Dickens'la başlıyor.

Dickens'in yazarlık kariyerine *Morning Herald* Gazetesi'nde muhabir olarak başladığını biliyordum.

Onun gazetecilik tarihine giren yazısı, "Roma'da bir adamın başı giyotinle kesildi" başlığını taşıyor.

Kitabın ileriki sayfalarına doğru ilerliyorum.

Gazeteciliğin dev kitabını yazan Lewis de benim gibi düşünüyor olmalı ki, kitaba aldığı yazılar, hayatın bütün renkliliğini kapsıyor.

Mesela, "Güreşçiler insan mıdır" başlıklı bir yazı da bu külliyata girmiş.

* * *

1966 yılında *Evening Star* Gazetesi'nde yayınlanmış John Lennon'la yapılmış bir mülakatın başlığı şöyle:

"Biz şimdi İsa'dan daha fazla popüleriz."

Aradan yıllar geçmesine rağmen o sözleri hâlâ hatırlıyorum.

Richard Gott'un 11 Kasım 1967 tarihli *Guardian* Gazetesi'nde yayınlanan Che Guaverra'nın ölümü ile ilgili yazısı da gazeteciliğin unutulmazları arasına girmiş.

Yazı şu cümleyle başlıyor:

"Che Guaverra'nın cesedi dün akşamüzeri saat 5'te Güneydoğu Bolivya'nın bu küçük kasabasına getirildi."

Dreyfus Davası, San Francisco depremi üzerine yazılar da dikkatimi çekenler arasındaydı.

İngiltere'nin efsanevi başbakanı Churchill'in 1900 yılında Afrika'dan yazdığı yazı. Üstelik üzerinde silahla yakalanmış ve ölümden kıl payı kurtulmuş.

* * *

Tabii her gazetecinin gönlünde yatan Ernest Hemingway...

Bu meslekte başka ülkelere göreve giden her gazetecinin içinde biraz Hemingway ruhu vardır.

Hepimiz dışarıda biraz o ruha bürünürüz.

Kitabı baştan sona dolaştığım zaman, bizim mesleğimizin ilgi coğrafyasının ne kadarengin ve sınırsız olduğunu gördüm.

Ve eskiden beri düşündüğüm şey yine aklıma takıldı.

Bizim gazetelerimizde hâlâ gereğinden fazla siyaset var.

Hâlâ, siyasi yazı yazmayan gazetecilerin ağırlığının olmadığını düşünüyoruz.

Ne kadar yazık ve ne kadar gereksiz bir enerji kaybı.

1987 yılının Haziran ayı çok güzeldi.

Kırk yaşımı henüz geçmiştin. Henüz bıyıklarımı kesmemiştim.

İçimdeki Hemingway henüz silahı ağzına dayayıp tetiği çekmemişti.

Ve o yıl Çernobil bile güzeldi...

Ertuğrul Özkök

Hürriyet, 24 Ağustos 2003

3

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUHABİR

MUHABİR GAZETENİN TEMELİDİR

Haberi yapan muhabirdir ve bu nedenle bir gazetenin en önemli yapıtaşıdır. Muhabir iyi olursa, yapacağı haber de iyi olacaktır. Muhabir vasatsa, yapacağı haber de vasatlığı aşamayacaktır. Zaten bu nedenle vasat muhabirle çalışmamak esastır. Dolayısıyla, haberin niteliği, muhabirin niteliğiyle doğrudan ilgilidir. Muhabirin niteliklerini de iki genel başlık altında değerlendirmek mümkündür:

DOĞUŞTAN GETİRİLEN NİTELİKLER

“Gazeteci olunmaz, gazeteci doğulur” gibi çok sık tekrarlanan ve bu nedenle kulağa hoş gelen, ama aslında çok da fazla derin anlamı olmayan bir söz vardır. Bu söz, gazeteciliğin sonradan kazanılamayacak bir özellik olduğunu, ancak kumaşında gazetecilik bulunanların bu işi yapabileceğini vurgulamak için belirli periyotlarla dile getirilir. Doğal olarak bu formül, “alaylı” yani gelenekten yetişmiş gazetecilerin, “mektepli” yani İletişim Fakülteleri’nden mezun gazetecilere yönelik beklenti ve duygularını da içermektedir. Oysa, bir insanın gazeteci, doktor, polis, mühendis, şarkıcı vb mesleklerden birisiyle birlikte ya da birisine aday olarak doğduğunu söylemek akla aykırıdır. Fakat bu tespit, gazetecilik mesleğinde doğuştan gelen birtakım yeteneklere ihtiyaç olmadığı anlamına gelmez. Sözgelisi, bütün çocukların doğuştan sahip olduğu, ama bazılarının sonradan yitirdiği merak duygusu, gazetecilik mesleği açısından son derece yararlıdır. Çünkü, merak duygusu olmayan bir muhabirin haber üretmesi neredeyse imkânsızdır.

SONRADAN EDİNİLEN NİTELİKLER

Günümüz dünyasında, kişinin kararlı bir biçimde talep etmesi ve sağlam bir eğitimden geçmesi şartıyla öğrenilemeyecek şey yok gibi-

Bir insanın gazeteci, doktor, polis, mühendis, şarkıcı vb mesleklerden birisiyle birlikte ya da birisine aday olarak doğduğunu söylemek akla aykırıdır. Fakat bu tespit, gazetecilik mesleğinde doğuştan gelen birtakım yeteneklere ihtiyaç olmadığı anlamına gelmez.

dir. Bu bakımdan, gazetecilik de öğrenilebilir bir meslektir ve İletişim Fakülteleri bu iş için kurulmuştur. Ancak, bu okullarda verilen eğitimin, iyi bir gazeteci olmak için yeterli olacağını sanmak son derece yanıltıcıdır. Diğer fakülteler gibi, bu fakültelerin de yaptığı mesleğe ilişkin temel bilgileri edindirmek ve bir tür kılavuzluk hizmeti vermektir. Sonrası ise insanın kendisine kalmış bir çaba, enerji ve kararlılık gerektirecektir. İsteyen, fakültede aldığı bilgilerle yetinir ve gerçekten de "gazeteci olunamayacağını" somut kanıtı olarak bir süre ortalıkta gezinebilir. İsteyen de, her alanda kendini yetiştirerek evrensel standartlara sahip, uluslararası gelişmelerin bilincinde, haber diline hâkim bir muhabir olur.

Hürriyet Gazetesi, prensip olarak ikinci türden insanları tercih eder. Bu tür gazetecileri alır, hizmet içi eğitim ve diğer yollarla yetiştirir ve bir süre sonra da "marka muhabir" haline getirir. *Hürriyet*'in tercihinin sebebi gayet açık ve basittir: İyi muhabir, iyi haber yapar ve bu da gazetenin kalitesini artırır. Formülasyonu şöyle de özetlemek mümkündür: İyi muhabir-İyi haber-Kaliteli gazete.

KISA BİR TARİHÇE

Ne var ki, 12 Eylül 1980'le birlikte başlayan süreç ve ANAP iktidarları döneminde Türkiye'yi içine alan değişim olgusu, memleketteki pek çok kişi ve kurum gibi, gazete ve gazetecileri de derinden etkiledi. Yeni hayat tarzları ve ilgi alanlarının gelişmesi ve bunların gazetelere yansıma biçimi, haberin ve buna paralel olarak da muhabirin geri plana itilmesine yol açtı. Öyle ki, bir zamanlar gazetelerin vitrinini teşkil eden, vitrinini teşkil etmekle kalmayıp omurgasını da oluşturan usta muhabirler yavaş yavaş gündemden çekildi.

Usta muhabirlerin gündemden çekilmesiyle paralel bir biçimde, ilginç bir habercilik tarzı da kendini göstermeye başladı. Köşe yazarları, teorik olarak değilse bile pratik olarak muhabirlerin fonksiyonunu üstlendiler ve çoğu kez manşet olmak üzere gazetelerde yer alan önemli haberlere imza atmaya başladılar. Yayın yönetmenleri ve yazı işleri müdürlerinin de 'habere ilk kaynaktan ulaşabilen unsur' olarak devreye girmesiyle birlikte, muhabirlik tamamiyle rutine yönelik insan istihdamına dönüştü. Bu istihdamın bir süre sonra israf olarak algılanması da kaçınılmazdı. Nitekim öyle de oldu.

Hiç şüphesiz, köşe yazarı ve gazete yöneticisi konumunda bulunanların siyaset, iş ve sanat dünyasının tepelerinde gezinen isimlerle kurdukları ilişkiler de muhabiri gereksiz bir ayrıntı haline getirdi. Çünkü, artık haber kaynaklarıyla ilk ağızdan konuşma, haber alma, bilgilenme imkânı vardı. Edinilen bilgiler köşe yazılarına, oradan da

manşetlere taşınınca, muhabirin haber kaynaklarıyla ilişki kurması doğal olarak güçleşti ve giderek imkânsız hale geldi. Haber kaynağı, elindeki bilgiyi, muhabir yerine doğrudan köşe yazarına aktarmayı tercih ediyordu. Bunda da şaşırtıcı bir taraf yoktu. Çünkü, köşe yazarına aktarılan bilginin gazetede yer almaması düşünülemezdi. Oysa, muhabire aktarılan bilginin gazetede yer alması için uzun bir süreçte ihtiyaç vardı.

Açık yüreklilikle belirtmek gerekir ki, sözü edilen süreçte, öyle pek fazla tuttuğunu koparan, muhabirin yüzüne kapanan haber kaynakları kapılarını inatla zorlayan pek fazla isim de ortaya çıkmadı. Büyük haberlerin altına imza atıp ülke gündemini belirleyenler oldu olmasına ama, yabana atılamayacak bir çoğunluk, bir süre sonra mücadeleden vazgeçip kendilerine uygun görülen rutinle yetinmeyi tercih eder hale geldi. Bir başka ifadeyle, gazeteler muhabirlerden, muhabirler de gazetecilikten kopmaya başladılar. Haber, gazetelere farklı kanallardan akıyordu ve muhabirin bu farklı kanallara müdahil olabilmesi maalesef son derece güçtü.

Ne yazık ki, bu süreç gazeteciliğin lehine olmadı. Bütün bu gelişmeler yaşanırken, gazeteler sürekli güven ve itibar kaybına uğramaya başladı. Elbette bunun tek sebebi, muhabirlerin arka plana itilmesi ve köşe yazarı konumunda bulunun insanların haber kaynaklarıyla kurduğu doğrudan ilişki değildi. Siyasal ve sosyal alanda yaşanan hızlı değişim de, kaçınılmaz bir biçimde değer yargıları üzerinde etkili oluyordu. Bu durum gazetecilik mesleğini ve gazetecileri derinden etkiledi. Gazetelerde yayımlanan her kamuoyu araştırması, durumu bütün çıplaklığıyla ve somut olarak ortaya koyuyordu. Bir süre sonra fark edildi ki, muhabirin ölümü, bir bakıma gazeteciliğin güven ve itibarının da ölümü anlamına geliyordu. *New York Times*'ın Türkiye Temsilcisi Stefan Kinzer'in, "Türkiye'de herkes köşe yazarı olmak istiyor, muhabir olmak isteyen yok" tespitinin gerisinde de bu süreçte ilişkin derin bir eleştiri saklıydı.

MUHABİR GAZETENİN VİTRİNİDİR

Bu çok kısa tarihçe bile, bugün yenilenme, değişme ve geleceğe projeksiyon yapma çabalarının, temelde muhabir üzerinden yürütülmesi gerektiğini somut olarak gösteriyor. Muhabirin itibarının iadesi, gazeteciliğin de itibarının iadesi olacaktır. Bunun için büyük bir zihniyet devrimine ihtiyaç olduğu açıktır ve bu kitabın hazırlanma aşamasına kadar sürdürülen çalışmalar, yapılan tartışmalar, atılan adımlar, atılacak olanlarla birlikte işte bu zihniyet devriminin ifadesidir. Ancak burada muhabirlere de büyük görevler ve ciddi sorum-

Muhabirin itibarının iadesi, gazeteciliğin de itibarının iadesi olacaktır. Bunun için büyük bir zihniyet devrimine ihtiyaç olduğu açıktır ve bu kitabın hazırlanma aşamasına kadar sürdürülen çalışmalar, yapılan tartışmalar, atılan adımlar, atılacak olanlarla birlikte işte bu zihniyet devriminin ifadesidir.

Usta muhabirlerin gündemden çekilmesiyle paralel bir biçimde, ilginç bir habercilik tarzı da kendini göstermeye başladı. Köşe yazarları, teorik olarak değilse bile pratik olarak muhabirlerin fonksiyonunu üstlendiler ve çoğu kez manşet olmak üzere gazetelerde yer alan önemli haberlere imza atmaya başladılar.

MUHABİRİN NİTELİKLERİ

BİLİNÇLİ SEÇİM

Muhabir, gazetecilik mesleğini bilerek ve isteyerek seçmiş olmalıdır. Bu seçimin, 'gazeteci olmak' ya da 'gazeteci doğmak'la temelde bir ilgisi yoktur. Daha önce de değinildiği üzere, pek çok şey gibi, gazetecilik de öğrenilebilir. Sözü edilen öğrenme süreci, kişinin kendisini yetiştirmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Ancak puanı öyle denk geldiği için ya da bir tanıdık bulunduğu için mesleğe tesadüfen girmiş insanların iyi muhabir olması mümkün değildir. Evet, gazetecilik keyifli ve heyecanlı bir meslektir, ama aynı zamanda zor bir meslektir. Tesadüflerin sonucunda ya da şöhret olma beklentisi içinde gazeteciliğe adım atan insanlar, karşılaştığı ilk güçlükte yıllacak, haberi yayınlanmadığı zaman bunalıma girecek, ağır koşullar altında haber yapmayı asla beceremeyeceklerdir. Bu nedenle, gazetecilik, mutlaka ve mutlaka bilinçli bir seçim olmak zorundadır.

MUHABİRLİK TEMELDİR

Muhabir, gazetecilik mesleğinin temelidir. Muhabir olmazsa bir gazete güncel haber akışı gerçekleşmez. Muhabir kötü olursa, gelen haberler de muhabirin niteliğine uygun bir biçimde kötü olacaktır. Dolayısıyla, muhabirin iyi olması esas kabul edilmelidir. Muhabir de, gazetenin ve gazeteciliğin en önemli unsuru olduğunun bilincinde hareket etmeli ve sürekli kendini geliştirme, niteliklerini zenginleştirme gayreti içinde bulunmalıdır.

MUTLAKA BİRİKİM

Muhabir, öncelikle geniş bir birikim sahibi olmalıdır ve esasen iyi muhabir de, çoğu kez birikimi sağlam muhabir anlamına gelmekte-

Evet, gazetecilik keyifli ve heyecanlı bir meslektir, ama aynı zamanda zor bir meslektir. Tesadüflerin sonucunda ya da şöhret olma beklentisi içinde gazeteciliğe adım atan insanlar, karşılaştığı ilk güçlükte yıllacak, haberi yayınlanmadığı zaman bunalıma girecek, ağır koşullar altında haber yapmayı asla beceremeyeceklerdir.

luluklar düştüğünü unutmamak gerekmektedir. Atıl kapasite olarak bir köşede emekliliğini bekleyen veya yılda bir haberle üzerine düşen görevi yaptığını sanan, gelişmelere kapalı, Türkçe'si bozuk ve sürekli şikâyet üreten muhabirlerle bu zihniyet devriminin yaşanamayacağı açıktır. Formülasyonu tekrar hatırlatmak gerekirse, iyi muhabir, iyi haber, iyi haber de kaliteli gazete demektir.

Unutmamak gerekir ki, muhabir bir gazetenin vitrinidir. Kamuoyu, kendisine iletilen haberleri, hangi muhabirlerin kaleme aldığını takip edecek ve muhabirler arasında tercih ve yorum yapacak bir bilinç düzeyine sahiptir. Zaten bu nedenle, okurun güvenini sarsmayan kimi muhabirler "marka" muamelesi görmekte, kimi muhabirlerin yazdıkları ise tam tersi tepkiler doğurmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, hem mevcut muhabirlerin, hem de mesleğe yeni girecek muhabirlerin ilk benimsemesi gereken şey, kendini sürekli geliştirme kararlılığı olmalıdır. Aksi takdirde, ne gazetecilik mesleğinin, ne de gazetecilik mesleğinin vazgeçilmez unsuru olan muhabirin arzu edilen düzeye gelmesi asla mümkün olmayacaktır. Muhabirin birikimi, genel kültürü, ilgi alanlarının zenginliği, uluslararası medyayı takip konusundaki hassasiyeti, doğal olarak yaptığı habere de yansıtacaktır. Bütün bunların ışığında bakıldığında, haber kalitesi kavramının, doğası itibarıyla muhabir niteliğini de içerdiği rahatlıkla görülebilecektir.

Günümüzde gazete ve televizyonlara iki kaynaktan yeni muhabir gelmektedir. Bunlardan ilki İletişim Fakülteleri'dir. Gazetecilik eğitimi gören arkadaşlar, şartlar uygun olduğu takdirde gazete ve televizyonlara başvurarak mesleğe adım atmaktadır. Diğer kaynak ise farklı alanlarda eğitim gördüğü halde gazetecilik mesleğine ilgi duyanlardan oluşmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi, muhabir havuzunu, yaygın gazetecilik tanımıyla, "mektepliler" ve "alaylılar" teşkil etmektedir.

Hürriyet Gazetesi, muhabir alımında yeni kıstaslar belirlemiştir. Buna göre muhabir:

- Mutlaka üniversite mezunu olacaktır.
- En az bir yabancı dil bilecektir.
- İlgi alanları zengin olacaktır.
- Genel kültürünü sürekli geliştirmeye özen gösterecektir.
- İşini sevecektir.
- Hürriyet Yayın İlkeleri'ni benimseyip uyacaktır.

Aynı ölçüler, mevcut muhabirler için de geçerlidir. Onlar da, hem kendi çabalarıyla, hem de hizmet içi eğitim aracılığıyla bu nitelikleri mümkün olan en kısa sürede kazanacaklardır.

Muhabirin birikimi, genel kültürü, ilgi alanlarının zenginliği, uluslararası medyayı takip konusundaki hassasiyetleri, doğal olarak yaptığı habere de yansıtacaktır. Bütün bunların ışığında bakıldığında, haber kalitesi kavramının, doğası itibarıyla muhabir niteliğini de içerdiği rahatlıkla görülebilecektir.

dir. Muhabirin birikimi, genel kültürüyle doğrudan bağlantılıdır. Çeşitli kanallardan akan bilgi yoğunluğu karşısında muhabirin yapması gereken, her türlü bilgiye açık olmak ve bilgiye ilişkin gelişmeleri yakından izlemektir. Üstelik, günümüzde bilgiye ulaşmak o kadar zor da değildir. Muhabir, kendisine temel ilgi alanları belirlemeli ve belirlediği ilgi alanlarında derinleşmek için olağanüstü bir çaba sarfetmelidir. Göstereceği çabanın, mesleğin ileriki aşamalarında kendisine büyük yararlar sağlayacağını da asla unutmamalıdır.

GÜNDEMİ TAKİP

Muhabirin bir diğer temel hareket noktası, gündemle sürekli ve yakın ilişki içinde olmaktır. Gündemi takip edemeyen, kaçırın, gerisinde kalan muhabir, muhabirlik niteliklerini sıkı sıkıya sorgulamalıdır. Zaten kendisi sorgulamadığı takdirde, kaçınılmaz olarak bir süre sonra bu sorgulama yöneticiler tarafından yapılacaktır. Çünkü muhabirin yaptığı iş yani gazetecilik, bir anlamda gündem oluşturma çabası olarak da değerlendirilebilir. Bu bakımdan, gündemden habersiz bir muhabirin gündem oluşturmaya hayal bile edilemez. Öte yandan, gündemden kopuk bir muhabirin, muhabir tanımlamasının içine girmesi bile bir hayli zordur. Vurgulamak gerekir ki, muhabir haber, haber de gündem demektir.

DÜNYA DA ÖNEMLİ

Sözü edilen gündem, sadece yurtiçiyle sınırlı değildir elbette. Muhabir, dünyada neler olup bittiğini de, en azından genel kültür düzeyinde bilmek zorundadır. Uluslararası ilişkiler, güç dengeleri, Avrupa Birliği'ne ilişkin gelişmeler, Ortadoğu meselesi, bölgesel sorunlar gibi konular, hangi branşta uzmanlaşma gayreti içinde olursa olsun, her muhabirin ilgi alanına mutlaka girmelidir. Muhabir, bu konularda bilgilenirken, dünyaya bakışının da kendiliğinden değiştiğini fark edecektir. Ayrıca, edinilen her bilginin kısa vadede ve mutlaka pratik anlamda işe yaraması da gerekmez. Yeryüzünde olup bitenleri bilip kavramak bile, muhabirin dünyasını ve ufku zenginleştirecektir.

SAĞLIKLI BİLGİ

Kamuoyuna sağlıklı bilgi aktarabilmenin ilk koşulu, doğal olarak sağlıklı bilgi edinebilmektir. Sağlıklı bilgi, muhabirin kendisine akan bilgiler arasından yapacağı seçimlerle belirlenir. Bu seçimleri yaparken,

muhabirin sentez ve analiz kabiliyeti devreye girecektir. Özellikle, internet üzerinden akan bilgi ve haberler, muhabirin seçme ve ayırt etme yeteneğini geliştirecek temel hareket noktasıdır. Bu nedenle, muhabirin bir eli sürekli klavyede ise bir gözü de internette olmalıdır.

SORUMLULUK DUYGUSU

Muhabirin vazgeçilmez niteliklerinden birisi de yüksek sorumluluk duygusu olmalıdır. Gazetecilik, kamusal bir görev olduğu için, sorumluluk duygusu ayrı bir önem kazanmaktadır. Sorumluluk duygusu yeterince gelişmemiş muhabirler, hem kendilerine, hem görev yaptıkları gazeteye, hem de haber haline getirdikleri kişi ya da kurumlara zarar verme potansiyeline sahiptir.

TARAF(SIZ) OLMAK

İyi bir muhabir, insan hakları, çocuklara yönelik cinsel suçlar, ırk ve cinsiyet ayrımcılığı gibi temel konular dışında, taraflı veya önyargılı davranmak gibi bir lükse sahip değildir. Muhabirden beklenen kendi önyargılarını kanıtlaması değil, çeşitli alanlarda oluşmuş önyargıların yanlışlığını ortaya koymasındır. Yazdığı habere, kendi siyasal görüşünün penceresinden bakan bir muhabirin, nesnel haber üretmesi beklenemez. Nesnel haber yerine taraflı haber üreten muhabir, bir süre sonra militan bir yapıya bürünerek kendisine ve gazetesine zarar verecektir.

ÇARPITMAYA HAYIR

İyi bir muhabir, hangi amaçla olursa olsun yazdığı haberi çarpıtmamalı ve doğruları saptırmamalıdır. Kendi görüşlerine ve çıkarlarına ters düşse bile, haberini araştırırken ve yazarken bu ilkedan kesinlikle ayrılmamalıdır. Unutmamak gerekir ki, tekzip edilen her haber, hem muhabirin, hem de gazetenin inandırıcılık hanesine eksi bir puan olarak kaydedilecektir.

İLKELERİ ÖZÜMSEMEK

Muhabir, Hürriyet Yayın İlkeleri başta olmak üzere, evrensel gazetecilik prensiplerini özümsemeli ve daha önce de altı çizildiği gibi, hangi gerekçeyle olursa olsun bunlardan taviz vermemelidir. Söz ko-

İyi bir muhabir, insan hakları, çocuklara yönelik cinsel suçlar, ırk ve cinsiyet ayrımcılığı gibi temel konular dışında, taraflı veya önyargılı davranmak gibi bir lükse sahip değildir. Muhabirden beklenen kendi önyargılarını kanıtlaması değil, çeşitli alanlarda oluşmuş önyargıların yanlışlığını ortaya koymasındır.

Gündemden habersiz bir muhabirin gündem oluşturmaya hayal bile edilemez. Öte yandan, gündemden kopuk bir muhabirin, muhabir tanımlamasının içine girmesi bile bir hayli zordur. Vurgulamak gerekir ki, muhabir haber, haber de gündem demektir.

nusu ilkelerin, gazetecilik mesleğinin daha çağdaş ve ahlaki bir atmosferde gerçekleştirilebilmesi için uzun tartışmalardan sonra oluşturulduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir.

KAYNAKLARLA İLİŞKİ

Muhabir, kaynaklarla ilişkisinde son derece dikkatli olmalı ve kendisini kullandırmamalıdır. Haber kaynakları arasında, haberinin yayımlanması ya da yayımlanmaması için maddi karşılık ödemeye hazır kişilerin bulunduğu bilinen bir gerçektir. Böyle bir durumda, muhabire kılavuzluk etmesi gereken Hürriyet Yayın İlkeleri, kişisel sorumluluk duygusu ve vicdanı olmalıdır.

KURUMSAL KİMLİK

Muhabir, gerek haber kaynaklarıyla, gerekse okurla olan münasebetlerinde, nezaket kuralları çerçevesinde kalmalı ve belli bir üslubu daima korumalıdır. Bu üslup, muhabirin kurumsal kimliğinin bir yansıması olacaktır ve doğal olarak *Hürriyet*'i temsil kabiliyetini gözler önüne serecektir. Bu nedenle muhabir, bütün davranışlarıyla *Hürriyet*'i temsil ettiğini hiçbir zaman unutmamalıdır.

MARKA MUHABİR

Muhabir, muhabirlik niteliklerini sürekli geliştirerek mesleğinde ilerleyebileceğinin bilincinde olmalıdır. Muhabirliği, yöneticilik ya da köşe yazarlığı için bir sıçrama noktası olarak görmek elbette mümkündür. Bu durumda bile, istenilen noktalara gelebilmek için son derece iyi yani marka muhabir olmak gerekir.

KİŞİSEL ÇIKAR VE GAZETE

İyi bir muhabir, *Hürriyet* ismini kişisel çıkarları için kesinlikle kullanamaz. Bu kişisel çıkarlara, trafikte ceza vermemek, herhangi bir resmi kurumda kuyruğa girmemek için *Hürriyet* mensubu olduğunu belirtmek de dahildir. En az bunlar kadar affedilmez olan bir başka şey de, *Hürriyet* ismini tehdit unsuru olarak kullanmaktır. Bunlar şikâyet konusu olduğu takdirde, muhabirin işine son verilme aşamasına kadar gelinebilir.

HABERİNİ OKUYAN MUHABİR

Muhabir, mutlaka ve mutlaka gazetede yayımlanan haberini dikkatle okumalı ve yayın aşamasına gelene kadar nerelerde, neden ve ne gibi değişiklikler yapıldığını takip etmelidir. Bunu alışkanlık haline getiren muhabir, birkaç tecrübeden sonra eski hatalarını tekrarlamayacak ve bir süre sonra da örnek muhabir konumuna gelecektir.

GAZETESİNİ OKUYAN MUHABİR

Muhabirin bir başka görevi de, tıpkı kendi haberi gibi, bütün gazeteyi de mutlak bir titizlikle okumak, tespit ettiği hataları birim yöneticilerine bildirmek olmalıdır. Kendi gazetesini okumayan, kendi gazetesinde ne olup bittiğini bilmeyen ve kendi gazetesine yabancılaşan bir muhabir, hangi nitelikleri taşırsa taşısın başarısızlığa mahkûmdur.

BİYOGRAFİLERİN FAYDASI

Muhabir, uluslararası üne sahip yerli ve yabancı gazetecilerin nasıl yetiştiğini, hangi badirelerden geçtiğini öğrenmeli ve kendisine bir hedef seçmelidir. Bunun bir yolu biyografi kitapları okumaksa, bir diğer yolu da örnek alınan isimlerin yaptıkları haberleri arşivden toplayıp büyük bir dikkatle yeniden değerlendirmektir.

Kendi gazetesini okumayan, kendi gazetesinde ne olup bittiğini bilmeyen ve kendi gazetesine yabancılaşan bir muhabir, hangi nitelikleri taşırsa taşısın başarısızlığa mahkûmdur.

İyi bir muhabir, *Hürriyet* ismini kişisel çıkarları için kesinlikle kullanamaz. Bu kişisel çıkarlara, trafikte ceza vermemek, herhangi bir resmi kurumda kuyruğa girmemek için *Hürriyet* mensubu olduğunu belirtmek de dahildir. En az bunlar kadar affedilmez olan bir başka şey de, *Hürriyet* ismini tehdit unsuru olarak kullanmaktır.

MUHABİRİN KALİTESİ

İYİ MUHABİR, HABERİNDEN BELLİ OLUR

İyi bir muhabirin kaleminden / bilgisayarından çıkmış bir haberi okumak, her anlamda büyük bir keyiftir. Öncelikle, haber dört dörtlük bir araştırmanın ürünüdür. Bir ön hazırlık aşamasından sonra habere konu olan bütün taraflara ulaşılmış, elde edilen bilgiler büyük bir titizlikle ve yetkinlikle yazıya aktarılmıştır. Haberi okuyan ister herhangi bir okur, isterse yayın yönetmeni olsun tamamıyla tatmin olmuş ve zihnindeki bütün sorulara cevap bulmuştur. Bir süre sonra, altında o muhabirin imzası olan haberlerin belli bir standardın üzerinde olduğunu, hem meslektaşları, hem de okuyucuları fark edecektir. Fark edilen haber, iyi bir muhabir olmanın en önemli göstergelerinden birisidir. Öyle ki, belli bir deneyimin ardından, artık altında imzası bulunmasa bile, haberin hangi muhabire ait olduğu rahatlıkla anlaşılabilecektir. Basın tarihimiz, yaptıkları haberlerin niteliğiyle sivrilmış iyi muhabirlerin tarihi olarak da okunabilir. Bugün *Hürriyet* Gazetesi'nde yönetim kademesinde çalışan insanların, vaktiyle çok iyi muhabirler olduklarını unutmamak gerekir.

İYİ MUHABİR, ÜSLUBUNDAN BELLİ OLUR

Kaliteli bir muhabirin kaleminden / bilgisayarından çıkan bir haber, gelişmiş bir Türkçe zevkinin ürünü olduğu için edebi tatlar da taşır. Cümleler bilmece gibi ya da savruk değildir, özneye yüklem arasında uçurumlar yoktur. Kelimeler özenle seçilmiş, tekrarlara, gereksiz ayrıntılara ve gereksiz zekâ gösterilerine itibar edilmemiştir. İyi bir muhabirin kelime hazinesi, 100-150 kelimeyle sınırlı olmadığı için, yaptığı haber zevkle okunur. Sözgelisi, iyi bir muhabirin imzasını, şu satırların altında göremezsiniz. Çünkü ilk paragrafta Türkçe hataları, ikinci paragrafta ise mantık açısından tutarsızlıklar ve karmaşa vardır:

Fark edilen haber, iyi bir muhabir olmanın en önemli göstergelerinden birisidir. Öyle ki, belli bir deneyimin ardından, artık altında imzası bulunmasa bile, haberin hangi muhabire ait olduğu rahatlıkla anlaşılabilecektir. Basın tarihimiz, yaptıkları haberlerin nitelikleriyle sivrilmış iyi muhabirlerin tarihi olarak da okunabilir.

"Antalya'da uyuşturucu madde bağımlılarının sık baskınına uğrayan Devlet Hastanesi, dün sabah ve akşam madde bağımlıları tarafından yine basıldı. Son olaylarla birlikte madde bağımlılarının hastanede çıkardıkları olay sayısı da 5'e yükseldi.

Eline bıçak alan Metin Bilir adındaki madde bağımlısı, saat 10.00'da kardeşi Erol Bilir ile birlikte acil servise gelerek, kendilerine uyuşturucu iğne yapılmasını istedi. Nöbet tutan polislerin, müdahale ederek bıçağı vermeye ikna ettiği Metin Bilir'in yaralarına pansuman yapıldı. Polisler, daha sonra Metin Bilir'i gözaltına alırken, kardeşini serbest bıraktı. Akşam saatlerinde ise kavgada elinden yaralanan Ufuk Kayış, tinerici arkadaşı Recep Esen ile hastaneye geldi. Düden'de annesi Hatice Korkmaz'ın Kayış tarafından dövüldüğünü öğrenen Sait Korkmaz da hastaneye geldi. Acilde karşılaşan tinerici gençler ile Korkmaz'ın kavgasına polis müdahale etmek istedi. Çıkan arbedede, polis Güven Subaşı yaralandı. Subaşı ve tinerici Kayış, tedavi altına alınırken, diğer tinerici ise kaçtı."

İYİ MUHABİR, BİLGİSİNDEN BELLİ OLUR

İyi bir muhabirin sadece haberini okumak değil, kendisiyle konuşmak da ayrı bir keyif unsurudur. Çünkü, iyi muhabir, sindirilmiş bilgilerin, dünyaya açık sezgilerin ve sürekli kendini geliştirme çabalarının ürünüdür. Zaten bu nedenle, deneyimli muhabirlerin çevrelerinde sürekli bir meraklı halkası olur, anlattıklarını zevkle dinlerler. Dolayısıyla, iyi bir muhabiri elinde sürekli bir kitapla görmek, arşivde veya kütüphanede bir konu üzerinde araştırma yaparken bulmak son derece doğaldır. Bu açıdan, sorduğunuz soruların önemli bir kısmına cevap alabilmeniz hiç de şaşırtıcı değildir. Cevabını bilmediği soruyu da gidip araştırarak ve daha sonra gelip sizinle tartışacaktır. Böyle bir muhabir, ne kadar bilgili olursa olsun bilgiçliğe tenezzül etmeyecek ve büyük bir alçakgönüllülikle bilgisini herkesle paylaşacaktır.

İyi bir muhabir, sadece bilgisini değil, bilgi edinme kaynaklarını da arkadaşlarıyla paylaşır, gerektiğinde yol gösterici olur, gerektiğinde de yapılan diğer haberlere lojistik destek verir. Bütün bunları büyük bir alçakgönüllülikle yaptığı için, paylaşımcı ve yardımsever kişiliğinin kendisine kazandırdığı derin bir özgüven içerisinde olduğunu herkes fark eder.

İYİ MUHABİR, İLGİSİNDEN BELLİ OLUR

İyi muhabir, ilgi alanları zengin bir insandır. Bu nedenle, kendisini hiçbir zaman belli bir branşın içine hapsetmez. Hiç şüphesiz uz-

İyi bir muhabiri elinde sürekli bir kitapla görmek, arşivde veya kütüphanede bir konu üzerinde araştırma yaparken bulmak son derece doğaldır. Bu açıdan, sorduğunuz soruların önemli bir kısmına cevap alabilmeniz hiç de şaşırtıcı değildir.

manlık sahaları vardır, ama diğer alanlarla da bir o kadar ilgilidir. Ekonomi muhabiriyse eğer, gerektiği zaman kültür-sanat haberi de yapabilir. Sinema kadar müzik, futbol kadar Birleşmiş Milletler'in belirli periyotlarla yayımladığı raporlar, Ortadoğu'daki silah dengeleri kadar Akdeniz folkloru da onun ilgi alanına dahildir. Öyle ki, beklenti ufukları hayli geniş bir değerlendirme yapılarak şu bile söylenebilir: İyi bir muhabir, ufkunu ve zihnini önyargılarla, ideolojik kalıplarla sınırlamadığı için Orhan Pamuk'un edebi değerini, Tarkan'ın pop müziğe getirdiği yeni açılımları ya da F tipi cezaevlerinin fayda ve zararlarını da kendisiyle konuşabilirsiniz.

Bu ilgi, sadece gazetecilik mesleğinin gerektirdiği alanlarla sınırlı değildir elbette. Bir yandan mesleğin gerektirdiği bütün unsurları yerine getirirken, bir yandan da kendine vakit ayırarak viyolonsel çalabilir mesela. Yahut fotoğrafçılığı sadece foto muhabirliğinden ibaret görmeyip sergiler açabilir, kitaplar hazırlayabilir. Ya da "gazeteci-yazar" kavramında anlamını bulduğu şekilde, mesleğini sürdürürken çeşitli araştırma ve inceleme kitaplarının altına imza da atabilir.

İYİ MUHABİR, CÜRETİNDEN BELLİ OLUR

Kaliteli muhabir cesurdur. Haber onun için her şeyden daha önemlidir. Hürriyet İlkeleri'ne bağlı kalmak koşuluyla habere ulaşmak için yapmayacağı şey yoktur. Gerektiği zaman haber için editörüyle, yazı işleri müdürüyle veya yayın yönetmeniyle tartışmaktan çekinmez. Hiyerarşinin olmadığı yerde anarşi olacağını bilir, ama bunun sınırlarını da iyi tayin eder. Kendine güveni ve medeni cesareti tam olduğu için, bulunduğu farklı ortamlarda da, mevki ve makamı ne olursa olsun haber kaynakları karşısında kendini ezdirmez.

Ancak bu cüret, bilgisizlikten kaynaklanan ve gazeteciliği bir silah olarak kullanan bir cüret değildir kesinlikle. Yine aynı cüret, özel hayatların sınırlarını gayet iyi bilmek, temel hak ve özgürlüklere tam anlamıyla riayet etmek zorundadır. Aksi takdirde, gazeteciliğin örnek davranış özelliklerinden biri olması gereken cüret, hiç de arzu edilmeyen bir saldırganlık kalıbına bürünebilir. İyi bir muhabirin bundan kesinlikle kaçınması gerekir.

İYİ MUHABİR, ÜCRETİNDEN BELLİ OLUR

Ve hiç kuşkusuz, iyi muhabir gayet iyi bir ücret almalıdır. Günümüzde bir muhabirin en büyük sıkıntısının gelir düzeyi olduğu gayet iyi bilinmektedir ve gelir düzeyinin düşüklüğü, iyi haberin önündeki

temel engel olarak görülmektedir. Muhabirin hayat şartları belli bir standarda kavuşturulmadığı sürece, muhabirden verim almak son derece güçtür. Çünkü, insanların hayatla ve haberle ilişkilerini, biraz da sahip oldukları ekonomik düzey belirlemektedir ya da en önemli belirleyici olmaktadır. İyi bir muhabir, gerektiği zaman belediye otobüsüne de biner, ama gerektiği zaman taksiye veya uçağa atlayıp habere koşabilecek kadar da ekonomik özgürlüğe sahip olduğunun bilincindedir. Öte yandan, haber kaynağıyla bir yemeğe çıktığı zaman, cebindeki paranın hesabı ödemeye yetip yetmeyeceği endişesinden uzaktır. Zihnini bu tür şeylerle meşgul etmek yerine, yapacağı habere konsantre olur. Aksi durumda, muhabir ne kadar iyi olursa olsun, içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşulların tesirinden kurtulamayacak ve bu da doğal olarak yaptığı işe yansımaktadır. Bu nedenle, iyi bir muhabirin iyi ücret alması gerekir.

İyi bir muhabir, ufkunu ve zihnini önyargılarla, ideolojik kalıplarla sınırlamadığı için Orhan Pamuk'un edebi değerini, Tarkan'ın pop müziğe getirdiği yeni açılımları ya da F tipi cezaevlerinin fayda ve zararlarını da kendisiyle konuşabilirsiniz.

MUHABİRİN MOTİVASYONU

• Muhabire, *Hürriyet*'in en vazgeçilmez unsuru olduğu yeniden kanıtlanmalıdır. Bunun için gerekli olan temel itici güç, muhabirin itibarını iade etmek, sosyal ve ekonomik statüsünü yükseltmektir. Hiç şüphe yok ki, muhabire verilen değer, habere verilen değerle büyük bir paralellik içindedir. Dolayısıyla, habere gösterilen ilgi, kullanılma biçimi, öne çıkartılması gibi hususlar, muhabiri motive edecek bir yapı ve zihniyete kavuşturulmalıdır.

• Genel Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri Müdürleri belirli periyotlarla muhabirlerle bir araya gelmeli ve muhabire yalnız olmadığı en yetkili ağızlardan hissettirilmelidir. Bu toplantılarda başta gazete içi sorunlar olmak üzere, Türk ve dünya basınında meydana gelen gelişme ve değişimler, yeni gazetecilik mecraları ve bunlar karşısında takınılacak tutum vb gibi çok geniş bir alanda fikir alışverişi yapılabilir. Muhabir, hem kendisinin, hem de düşüncelerinin dikkate alındığını görmekten kuşkusuz keyif alacaktır.

• İyi haberlerin altına imza atan muhabirler, belirli standartlar tespit edilerek belirli periyotlarla ödüllendirilmez. Aynı şekilde, gerçek dışı ve manipülatif haber yapan ya da *Hürriyet* ismini kişisel amaçları veya tehdit maksadıyla kullanan muhabirler de cezalandırılmalıdır.

• Muhabirlere imza standartları getirilmeli ve uygulaması titizlikle takip edilmelidir. Gazetede imzasını görmenin, bir muhabir için en büyük motivasyon olduğu hiçbir zaman hatırdan çıkartılmamalıdır. Bu nedenle, hangi haberin imzalı, hangi haberin imzasız, hangi haberin fotoğraflı, hangi haberin fotoğrafsız kullanılacağı konusunda belirlenen ilkelere kesinlikle riayet edilmelidir.

• Mümkün olduğu takdirde, birinci sayfaya giren bütün özel haberler imzalı olmalı ve imza muhabirin fotoğrafıyla birlikte kullanılmalıdır. Birinci sayfada görülen imzalar, bir muhabir için en önemli itici güçlerden birisidir. İç sayfaların manşet haberleri için de aynı il-

ke geçerlidir. Buradaki imzalar da, mutlaka muhabir fotoğrafıyla birlikte kullanılmalıdır.

HABER BEKLEYEN MUHABİR, MUHABİR BEKLEYEN HABER

• Sürekli bir değişim içinde olan Türkiye, gerçek anlamda bir haber cennetidir. Bunu, özellikle yabancı gazetelerin ve haber ajanslarının Türkiye temsilcilerinin ağzından sık sık duymak mümkündür. Öyle ki, Türkiye'de görev süreleri biten yabancı gazeteciler, bundan ciddi bir üzüntü duyduklarını gizlememektedirler. Bu da anlaşılır bir durumdur. Çünkü, bir muhabir için aslanan habere, haberin kaynağına yakın olabilmektir. Dünyanın başka neresinde kahvede oturan insanların kafasına inek düştüğü, yoldan geçen otomobile uçak çarptığı, sarılık hastalığını iyileştirir inancıyla bit yenildiği görülmüştür ki.

• Muhabir, gözlerini dört açmalı ve haberin kendisine gelmesini beklemeden kendisi habere gitmelidir. Bu açıdan bakıldığında, iyi bir muhabir sadece haberini yazmak için işyerine gelir. Diğer zamanlarda ise sürekli haber peşindedir. Haber peşinde koşmak, özel haber yakalamanın da olmazsa olmaz koşullarından birisidir. Ayrıca, sürekli toplumla temas halinde bulunmanın muhabire getireceği dinamizm, haberin kendisi kadar kıymetlidir. Çünkü, bu dinamizm bir sonraki aşamada haber olarak hem muhabire, hem de gazeteye geri dönecektir.

• Ne var ki, Türkiye'deki yaygın anlayış, gazetede oturup haberin kendisine gelmesini beklemektir. Bu, gazetecilik mantığına ters düşen, insanları tembelleğe sevk eden ve habere ilişkin duyarlıklarını körelten bir anlayıştır. Elbette böyle gelen önemli haberler de vardır ve olmaya da devam edecektir. Fakat oran itibarıyla bir kıyaslama yaptığınız zaman, böyle gelen haberlerin bir elin parmaklarını geçmediğini rahatlıkla görebilirsiniz. Ayrıca bu, aslolanın haberi beklemek değil, habere gitmek olduğu gerçeğini değiştirmez. Kaldı ki, tanım gereği, haber gelen değil, gidilip aranan ve bulunan bir şeydir.

• Çalıştığı branşta başarılı olamayacağını fark eden muhabir, birim yöneticileriyle konuşarak branş değiştirmelidir. Bunu mümkün olduğu kadar erken fark etmekte herkes açısından büyük yarar vardır. Birim yöneticisi de, böyle bir taleple karşısına gelen muhabiri dikkatle dinlemeli, eğer muhabirin tespit ve talepleri yerindeyse, derhal inisiyatifini kullanarak onu en verimli çalışacağı sahaya kaydırmalıdır.

İyi bir muhabir sadece haberini yazmak için işyerine gelir. Diğer zamanlarda ise sürekli haber peşindedir. Haber peşinde koşmak, özel haber yakalamanın da olmazsa olmaz koşullarından birisidir. Ayrıca, sürekli toplumla temas halinde bulunmanın muhabire getireceği dinamizm, haberin kendisi kadar kıymetlidir.

İyi haberlerin altına imza atan muhabirler, belirli standartlar tespit edilerek belirli periyotlarla ödüllendirilmez. Aynı şekilde, gerçek dışı ve manipülatif haber yapan ya da *Hürriyet* ismini kişisel amaçları veya tehdit maksadıyla kullanan muhabirler de cezalandırılmalıdır.

Usta gazetecinin şaşmaz doğruları

ROBERT Fisk tam 27 yıldır Ortadoğu'da görev yapıyor.

Ortadoğu gibi ihanetlerin olağan sayıldığı kaygan bir zeminde bu kadar yıl muhabirlik yapabilmek her babayiğidin harcı değildir.

Hele hem bu zor işi yıllarca yapıp, hem de dünyanın en saygın gazetecisi olarak kalabilmek tam bir mucizedir.

Bu saygıdeğer meslektaşımız şu anda İngiltere'nin en prestijli gazetelerinden biri olan *Independent*'in muhabiri olarak çalışıyor.

Fisk'in Irak savaşıyla birlikte yıldızı öylesine parladı ki dünyanın her köşesinden kendisine konferans vermesi için davetler yağıyor.

Ünlü gazeteci, geçtiğimiz günlerde İsveç'in başkenti Stockholm'deydi. Verdiği konferansta Irak'ta yaşanan dramı bütün açıklığıyla anlattı.

Çarpıcı açıklamaları arasında benim dikkatimi en çok şu cümle çekti:

"Ben İngiliz resmi makamlarıyla temastan kaçınıyorum."

Bir gazetecinin tarafsız kalabilmesinin ve doğru haber verebilmesinin sırrı bu cümlede yatıyor.

Fisk'in bu ilkesini tümüyle onaylıyorum.

Usta gazeteci bunu şöyle açıyor:

"Kaynakları sınırlı olan birçok gazeteci resmi makamlardan (Irak'ta) bilgi ediniyor. Doğal olarak bu gazeteciler önlerine konanla yetinmek zorunda kalıyorlar. Kendilerine verilen bilgileri kullanıyorlar."

Yani resmi makamlar bu tip gazetecileri kullanıyorlar.

* * *

Fisk resmi makamlardan bilgi almamasının nedenini de şöyle açıklıyor:

"Onların düşüncelerini öğrenmek için Irak'ta çalışmama gerek yok. Londra'da otururum, haberleri büromda toplarım."

Bu açıklamalar, Robert Fisk'in neden Irak savaşının en flaş gazetecisi olduğunun sırrını veriyor.

Bağımsız gazeteciliğin ana kuralıdır.

Haberi kaynaklarından toplayacaksın. Sonra onları meslek deneyimi ile süzgeçten geçirip haberleştireceksin.

Resmi makamların oluşturduğu ve her türlü olanağın sağlandığı basın bürolarında önüne konan bilgileri aktaran gazetecilerin haberlerinin güdümlü olmaması olanaksızdır.

Çünkü resmi makamlar, gazetecilere, kamuoyunu istedikleri yönde oluşturacak bilgiler verirler.

Fisk bunlara itibar edilmeyeceğini ve bu yöntemle elde edilen bilgilerle doğru ve tarafsız haber yapılamayacağını söylüyor ısrarla.

Usta gazetecinin söylediklerine bütün kalbimle katılıyorum.

* * *

Cumhuriyet Gazetesi Stockholm Muhabiri Gürkan Uçkan'ın haberinden öğrendiğimize göre Fisk, Stockholm'deki konferansında çok çarpıcı açıklamalar da yapıyor.

Fisk hem Amerika'ya, hem de kendi ülkesini Irak'ta uyguladıkları politika nedeniyle ağır bir dille suçlamaktan da çekinmiyor.

Irak'ta her iki ülke askerlerinin çok büyük yanlışlar yaptığını, zaman zaman vahşete varan davranışlarda bulunduklarını anlatıyor.

Fisk'in verdiği şu örnek gerçekten insanı dehşete düşürecek boyutta:

"Amerikan askerlerinin içinde iki sivil olduğunu gördükleri bir otomobile ağır silahlarla ateş açtıklarını gözlerimle gördüm. Adamlardan geriye iskeletleri ve yanık et parçaları kaldı. Bu tür olaylar hiçbir yere kaydedilmeden, herhangi soruşturma konusu olmadan kaynayıp gidiyor."

Robert Fisk dünyadaki saygınlığını yukarıda özetlemeye çalıştığım ilkeli gazeteciliği sayesinde kazanıyor.

Bazı gazeteciler gibi şov yaparak değil.

Tufan Türeç

Hürriyet, 6 Eylül 2003

HABER YAZIMI İÇİN GENEL KURALLAR

• Haber yazılırken doğru, kısa, açık ve anlaşılır cümleler kurulmalıdır. Gazete haberinde uzun cümlelerin kavranması zordur. Ayrıca, kısa cümleler hem haberin rahat ve kolay okunmasını sağlar, hem de yazım aşamasında güçlük çıkartmaz. Sürekli olarak bağlaçlarla birbirine bağlanan cümleler, hem haberin mantığının takibini güçleştirir, hem de okuyucuyu yorar. İnsanların, kendilerine işkence etmek için değil, bir şeyler öğrenmek için gazete aldığı unutulmamalıdır.

• Haber yazılıp bitirildikten sonra mutlaka yeniden okunmalı ve gerekli düzeltmeler yapılmalıdır. Doğal olarak, hemen herkesin gözünden kaçan ufak tefek hatalar olacaktır. Kimi zaman bu hatalar ufak tefek olmaktan çıkıp vahim boyutlara da gelebilir. Bunları başlangıç aşamasında engellemenin yolu ve yöntemi, muhabirin yazdığı haberi en az iki kez okumasıdır. İlk okuma haberin mantığı, ikinci okuma dil ve üslup açısından yapılmalıdır. Böyle bir okumanın bile haberi ne kadar farklılaştıracağı hemen fark edilecektir.

• Haberin bir kopyası saklanmalı ve gazetede yayımlanan kopya ile mutlaka karşılaştırılmalıdır. Bu kıyaslama, gazetecilikteki en önemli öğrenme süreçlerinden birisidir. Çünkü, bir muhabir ancak bu kıyaslama ile haberinde ne gibi ayrıntıları ihmal ettiğini, nerelerde dil ve üslup hataları yaptığını, başlıkta ya da spotta nelerin beğenilip nelerin beğenilmediğini doğrudan görme imkânına sahip olacaktır. Oysa, muhabirlerin yabana atılamayacak bir kısmı, değil çalıştıkları gazeteyi okumak, kendi yazdıkları haberi okumayı bile ihmal etmekte ve bu nedenle de sürekli aynı hataları yapmaktadırlar. Haberi okumayan muhabir, bir süre sonra yaptığı işe yabancılaşacak, önemli haberlerin altına imza atmak yerine, günü kurtarmaya bakacaktır.

• Habere ilişkin başlık ve spot muhabir tarafından yazılmalı, Yazı İşleri tarafından yapılan değişiklikler de yine muhabir tarafından dikkatle takip edilmelidir. Muhabir, "Başlık ve spot nasıl olsa değiş-

tirilir" diye düşünerek, yazdığı haberi bu iki unsurdan mahrum biçimde asla göndermemelidir. Çünkü, başlık ve spot yazımı, ancak bu tekrarlarla, bir başka ifadeyle sınama-yanılma yöntemiyle öğrenilecektir. İyi bir muhabir, başlığı veya spotu değiştirildiği zaman moralini bozup yılmılgıya kapılmak yerine, daha iyisini yapmak için motive olmalıdır.

• İlk paragraf yani gazetecilikteki ifadesiyle "flash" haberi okutan en önemli unsurdur. Okuyucu ya ilk paragrafta yakalanır ya da ilk paragrafta haberden uzaklaştırılır. Bu nedenle, ilk paragrafın yazımı ayrıca önemlidir. Muhabir, başarılı ilk paragraf örneklerini sürekli okumalı, başarısız bulduklarını da yeniden yazarak kendisini test etmelidir. Ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun, okunmayan bir haberin hiç kimseye bir yararı dokunmayacaktır. Haberin ilk paragrafı o kadar önemlidir ki, Pulitzer Ödülü sahibi Amerikalı gazeteci Lauren (Deak) Lyman, 1935 yılında, *New York Times* için hazırladığı bir haberin girişini 13 kez değiştirdiğini açık yüreklilikle belirtme gereğini duymuştur.²⁷

• Hiç kuşkusuz, aynı haberi farklı muhabirler farklı biçimlerde yazacaklardır. Bu da, haberin bir tek yazılış tarzı olmadığını net bir biçimde ortaya koyar. Muhabirin yapması gereken, kendi birikimine en uygun yazı tarzını kısa sürede keşfedip geliştirmektir. Aksi takdirde, bazı haberlerde çok sık görüldüğü gibi tekrarlar birbirini izleyecek, bu da doğal olarak haberin okunmasını güçleştirecektir. Tekrarların bir başka riski de, haberi gereksiz yere uzatması ve uzatırken de mantık örgüsünün kaybolmasına yol açmasıdır. Bu nedenle, haberde tekrarlardan kaçınmak esas olmalıdır. Haberde tekrarlardan kaçınmanın en sağlam yolu da, yazılanı yeniden okumaktır.

• Haber yazma biçimleri konusunda çeşitli yöntemler vardır. Ne var ki, gerek uluslararası basında, gerekse ulusal basında kullanılan en yaygın yöntem, literatürde "ters piramit" olarak adlandırılan yöntemdir. "Ters piramit" yönteminde, habere ilişkin temel soruların cevabının ilk paragrafta yani "flash" paragrafında verilmesi esastır. Daha sonraki paragraflarda ise ilk paragrafta verilen bilgiler açıklanır.

• Teknik ve estetik nedenlerle, habere rakam ya da tarihle başlamak esastır. Teknik açıdan, habere rakam veya tarihle başlamak, okumayı güçleştireceği için sakıncalıdır. Okur, daha ilk satırdan böyle bir bombardımanla karşılaşmaktan hoşlanmayacaktır. Ayrıca, haberin tamamını kavrayabilmek için bunları aklında tutma gibi bir zorunlulukla da karşı karşıya kalmış olacaktır. Öte yandan, rakam ve tarihler estetik açıdan da sayfa düzenine elverişli değildir. İlk paragraflarda yapılan ve teknik açıdan "gömme" denilen cümlelerin ilk har-

27. Dr. Girgin, *Haber Yazmak*, s. 57.

Sürekli olarak bağlaçlarla birbirine bağlanan cümleler, hem haberin mantığının takibini güçleştirir, hem de okuyucuyu yorar. İnsanların, kendilerine işkence etmek için değil, bir şeyler öğrenmek için gazete aldığı unutulmamalıdır.

Okuyucu ya ilk paragrafta yakalanır ya da ilk paragrafta haberden uzaklaştırılır. Bu nedenle, ilk paragrafın yazımı ayrıca önemlidir. Muhabir, başarılı ilk paragraf örneklerini sürekli okumalı, başarısız bulduklarını da yeniden yazarak kendisini test etmelidir.

fini büyütme işlemi, tarih ve rakam söz konusu olduğunda yapılamamaktadır.

- Haber yazılırken sık sık paragraf değiştirilmeli, iki-üç paragrafta bir ara başlık kullanılmalıdır. Bazı muhabirlerin haberlerinin tek bir paragraftan ibaret olduğu, çoklarının dikkatinden kaçmamıştır. Halbuki, ilkokul düzeyindeki bir kompozisyon bilgisi bile, bir yazının giriş-gelişme-sonuç olmak üzere en az üç paragraftan oluşması gerektiğini zihinlere kaydetmiş olmalıdır. Paragraf, yekpare yazıyı kırmak ve okumayı kolaylaştırmak için bulunmuş bir yöntemdir. Ara başlık ise insanların dağılan dikkatlerini toplamaları ve yeniden konuya konsantre olmaları için gereklidir.

- Habere kısaltmayla başlanmamalıdır. Örneğin, "CHP Genel Başkanı Deniz Baykal" değil, "Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Deniz Baykal" diye yazılmalı, daha sonraki kullanımlarda "CHP" diye devam edilmelidir. Çünkü, okuyucu kısaltmaların açılımını bilmek zorunda değildir. Gazetecinin görevi de okuyucunun işini zorlaştırmak değil, aksine kolaylaştırmaktır.

- Bu kullanım, bütün kısaltmalar için geçerlidir. Kısaltmalar, ilk geçtikleri yerde açık olarak kullanılmalı ve yanlarına da parantez içinde kısa hali yazılmalıdır. Daha sonraki kullanımlarda ise açılımı vermeye gerek yoktur. Bir haber içerisinde bir kısaltmanın açılımını bir kez vermek yeterlidir. Ancak, ertesi gün haberin devamı yapılıyorsa, aynı açılım yeniden verilmelidir. Okurun, bir gün önceki açılımı zihninde tutmak, bir kenara yazmak veya ezberlemek zorunda olmadığı unutulmamalıdır.

- Kurum ve kuruluşların adları mutlaka doğru yazılmalıdır. "Konya Makine Mühendisleri Odası" değil, "Makine Mühendisleri Odası Konya Şubesi..." gibi. Bu tür hatalar, muhabirin işini ciddiye alma biçiminin temel göstergesidir. Kaldı ki, kurum ve kuruluş isimlerinin doğru yazımını öğrenmek hiç de zor değildir. İnternet yardımıyla böyle bir sorunu birkaç dakika içinde çözebilirsiniz.

- Kelimeler gündelik kullanımdaki gibi değil, aslına sadık kalınarak yazılmalıdır. "Amerikalı" değil, "ABD'li," "abi" değil, "ağabey," "çukulata" değil, "çikolata," "Nato" değil, "NATO," "Tekel" değil, "TEKEL," "ILO" değil, "ILO," "AIDS" değil, "AIDS..." gibi. Unutmamak gerekir ki, gazete sonuçta bir kültürel kurumdur ve dili doğru kullanması gerekir. Doğru dilin öncülüğünü yapacak olanlar ise elbette yazarlarla birlikte muhabirlerdir.

- Kamuoyunda tanındığı gibi yazılmak zorunda kalınan adların yanına, parantez içinde mutlaka gerçek adları yazılmalıdır: Adnan Hoca (Oktar), Kürt İdris (Özbir) gibi. Gazeteci, bu kişilerin yerleşik tanımlarını benimsemek zorunda değildir ama benimsendiği biçimini bilmek zorundadır. Bu isimlerle ilgili herhangi bir haberi kamu-

oyuna aktarırken, her iki kullanıma da yer vermelidir.

- Haberde adı geçen kişilerin kim oldukları ve yaşları mutlaka belirtilmelidir. Aksi takdirde, okuyucu haberde uçuşan isimlerle karşı karşıya kalacak ve kimin neden o haberde adının geçtiğini anlamakta güçlük çekecektir. Bu nedenle, kişiler haberi ilgilendiren yönleriyle tanımlanmalıdır. "TCDD Genel Müdürü" veya "Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi Nöroloji Kliniği Şefi Dr. Mehmet Aslan" gibi. Yaş unsuru ise kimi zaman haberin vazgeçilmez bir unsuru haline gelebilmektedir ve ihmal edilmesi çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. "Bu yaşta Everest'e tırmandı" başlıklı bir haberde, tırmanışı yaptığı belirtilen kişinin yaşının yer almaması, haberin mantığını baştan sakatlayacaktır. Yaşlar belirtilirken Anglo-Sakson geleneğine uygun olarak parantez içinde yazmak yerine, "18 yaşındaki turist rehberi Adnan Kurtuluş..." tarzı tercih edilmelidir.

- Haberde yabancı para birimleri kullanıldığında, parantez içinde mutlaka Türk lirası karşılığı yazılmalıdır. Her ne kadar, ABD para birimi dolar gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve alışverişlerin bir kısmı dolar üzerinden yapılmaya başlanmış olsa bile, *Hürriyet* okuyucularının tümü günlük dolar kurunu bilmek durumunda değildir. Aynı şey, diğer para birimleri için de geçerlidir.

- Türkçe yazım kurallarına uygun olarak, kısaltmalar bir kelime gibi okunuyorsa getirilen eklerde de bu okunuş esas alınmalıdır: NATO'dan, UNESCO'ya, BOTAŞ'ın gibi. Bu ve benzeri konularda kuşkuya düştüğünüz zaman, mutlaka İmla Kılavuzu'na başvurun. Bir İmla Kılavuzunuz yoksa eğer, vakit yitirmeden edinin ya da elinizdeki kitabın ileriki sayfalarında yer alan mini kılavuzdan yararlanın.

- Muhabirlerin önemli bir kısmı, ayrı yazılması gereken "de" bağlacını, ek olan "de" ile karıştırıp bitişik yazmaktadır. Küçük gibi görünen bu ekin doğru veya yanlış yazılışı, muhabirin dil hâkimiyetini ve Türkçe özenini ortaya koyan çok önemli bir göstergedir. Üstelik, iki yazılış arasındaki farkı öğrenmek o kadar da zor değildir: "Sine-maya gidenler arasında Ali de vardı." İsmi -de hal eki olan ve bitişik yazılan "de"nin kullanımı ise şöyledir: "Senin bahsettiğin kitap Ali'de var."

- "Ki" bağlacı ayrı yazılır. "Ki"nin kullanımı da, tıpkı bir önceki maddedeki "de/da"lar gibi ayırt edici bir nitelik taşır. Bağlacın ayrı yazılması gerektiğini bilmemek, önemli bir eksikliktir ve iyi muhabir şayet bu ayrımı bilmiyorsa hemen öğrenmek zorundadır. Bu arada, "ki" bağlacının bazı kelimelerde bitişebileceğini de akıldan çıkarmamak gerekir: halbuki, oysaki, mademki gibi.

"Bu yaşta Everest'e tırmandı" başlıklı bir haberde, tırmanışı yaptığı belirtilen kişinin yaşının yer almaması, haberin mantığını baştan sakatlayacaktır. Yaşlar belirtilirken Anglo-Sakson geleneğine uygun olarak parantez içinde yazmak yerine, "18 yaşındaki turist rehberi Adnan Kurtuluş..." tarzı tercih edilmelidir.

İlkokul düzeyindeki bir kompozisyon bilgisi bile, bir yazının giriş-gelişme-sonuç olmak üzere en az üç paragraftan oluşması gerektiğini zihinlere kaydetmiş olmalıdır. Paragraf, yekpare yazıyı kırmak ve okumayı kolaylaştırmak için bulunmuş bir yöntemdir.

BİRAZ DAHA DETAY

• Haberin içinde herhangi bir yerde, "Hürriyet Ankara Bürosu" ya da "Hürriyet İstihbarat Servisi" denilmemelidir. Çünkü, söz konusu muhabir haberini bir başka gazetede değil, zaten Hürriyet Gazetesi'nde yazmaktadır. "Ankara Büromuzun..." ya da "İstihbarat Servisimizin haberine göre..." daha uygun bir üsluptur.

• Haberin üstünde imza varken, haberin içinde "Hürriyet muhabirine yaptığı açıklamada..." demek yanlıştır. "Sorularımızı cevaplandırdı..." denilmesi kâfidir.

• Kurum ve kuruluşların adlarına biraz daha özen göstermek ve mutlaka doğru yazmak gerekir. Örneğin, DİSK'e bağlı Oleyis Sendikası'nın "Oley İs," "Türk Tabipleri Birliği"nin "Türk Tabipler Birliği," "İstanbul Tabip Odası"nın "İstanbul Tabipler Odası" diye yazılması yanlıştır. Doğrusunu öğrenip yazmak muhabirin doğal görevidir.

• Haberin ilk paragrafında ya da ilk geçtiği yerde özel adlar ve unvanlar mutlaka açık olarak yazılmalıdır. Mesela, ilk geçtiği yerde, "Cumhurbaşkanı Sezer" ya da "Ahmet Necdet Sezer" değil, "Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer" diye yazmak gerekir. Daha sonraki kullanımlarda yalnızca "Sezer" ya da "Cumhurbaşkanı Sezer" yazımı tercih edilebilir. Bir kez açık olarak yazıldıktan sonra sürekli aynı şekilde yazmanın da gereği yoktur. Örneğin, "Dışişleri Bakanı Abdullah Gül" dedikten sonra, her seferinde aynı şekilde yazmaktansa, yalnızca "Gül" yazmak yeterlidir. Bu, aynı zamanda yerden tasarruf anlamına da gelecektir.

• Haberin içinde, kişiler adıyla değil soyadıyla yazılmalıdır: "Dayısını öldüren Hüsnü..." değil, "Dayısını öldürdüğü öne sürülen Hüsnü Aslan..." gibi. Ayrıca, "İki afacan trene ters bindi" başlığında olduğu gibi, insanları sıfatlarla anmak doğru değildir. Hele haber boyunca, çocukların isimleri yokmuş gibi sürekli "afacan" olarak nitelenmesi yanlıştır.

• Belli bir sıfatı olan kişilerden söz edilirken de yine soyadı kullanılmalıdır: "Yüzbaşı Mustafa" değil, "Yüzbaşı (Mustafa) Sarıoğlu..." gibi. Çünkü, ayırt edici olan isim değil, soyadıdır.

• "Bu iş için 200 milyar lira para ayrıldı" cümlesindeki "para" fazladır. "Lira" denildiğine göre "para" olduğu zaten anlaşılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, yabancı para birimleri kullanıldığında, parantez içinde mutlaka Türk lirası karşılığı yazılmalıdır. İnsanlar, sözcüğü, "18 milyon dolar"ın kaç lira ettiğini bilmek zorunda değildirler. Ellerine hesap makinesi alıp hesaplamaları da beklenebilir ve kimse de buna mecbur edilemez.

• Bir haber yazılırken, "geçtiğimiz haftalarda" ya da "bir süre ön-

ce" denilmesi yanlıştır. Tarih belirtmek gerekir. "Geçen hafta pazar-tesi günü" ya da "12 Şubat 1991'de" olduğu gibi. Tersine davranış, kolaycılık ve tembellik anlamına gelir ve üstelik haberin bir yönünün de eksik kalmasına yol açar. Okuyucu, olayın ne zaman gerçekleştiğini bilmek veya hatırlamak zorunda değildir. Haberi okuduğunda öğrenme hakkına sahiptir ve zaten gazeteyi de bu amaçla almaktadır.

• Saat yazımlarında dikkatli olmak gerekir. "Saat 1'de" değil, "01.00'de," "19:00" değil, "19.00" yazılmalıdır. Bir de, "24.30" gibi bir saat dilimi henüz yoktur. Bununla kastedilen, "00.30" olmalıdır. Yine saat belirtirken, sözcüğü, "14.30 civarlarında" demek yanlıştır. Çünkü, "14.30" kesin bir zaman dilimidir. Bunun yerine, "14.00-15.00 saatleri arasında" denilebilir.

• "Dün akşam saatlerinde" gibi ifadeler, haberin güvenilirliğini azaltır. Çünkü, "akşam saatleri" yıllar süren bir zaman dilimi değildir. Ya kesin saat belirtilmeli veya kesine yakın bir biçimde, "Dün saat 19.00 sıralarında" denilmelidir.

• "17 Aralık tarihinde..." yerine, "17 Aralık 1999'da...", "17 Aralık günü..." yerine, "17 Aralık Cuma günü..." ifadesi doğrudur.

• "Kişi," "adet," "tane" yerine söz konusu olan şeyin cinsi belirtilmelidir. "Üç kişi" yerine "üç öğretmen," "12 adet/tane bilgisayar" yerine, "12 bilgisayar" örneğinde olduğu gibi.

MAHKEME HABERLERİNE İLİŞKİN DİKKATLER

• Mahkeme kararıyla sabit olmadıkça, herkes suçsuzdur. Bu nedenle, Hürriyet Yayın İlkeleri'nde de apaçık belirtildiği gibi, kim olursa olsun herhangi bir kimseyi suçlayıcı ifade kullanılamaz. Polis açıklamaları üzerine kurulan haberlerde, "sanık, katil, canı" gibi tanımlamalara yer verilmemelidir. Mahkemede yargılanmaya başlanana kadar insanlar "sanık" değil, yalnızca "zanlı"dır. Çünkü söz konusu kişi, belki savcılıkta, belki de sorgu yargıçlığında ifade verdikten sonra, yargılanmasına gerek duyulmadan serbest bırakılacaktır. Bu nedenle, bu tür haberlerde çok dikkatli olmak şarttır. Dolayısıyla, "Dev-Sol militanı 13 kişi yakalandı" yerine, "Dev-Sol militanı oldukları öne sürülen 13 kişi yakalandı" demek gerekir. Çünkü onları yakalayan polis, öyle olduklarını iddia etmektedir. Bu iddia, gerçek olmayabilir.

• Bütün mahkeme haberlerinde 18 yaşından küçük olanların isimleri yalnızca baş harfleriyle belirtilmeli, fotoğraf kullanılması durumunda yüzlerinin tanınmamasına dikkat edilmelidir. Aynı şey, zina gerekçesiyle açılan davalar için de geçerlidir.

• Yine mahkeme haberlerinde, "Karısını öldüren Ahmet Kork-

Mahkeme kararıyla sabit olmadıkça, herkes suçsuzdur. Bu nedenle, Hürriyet Yayın İlkeleri'nde de apaçık belirtildiği gibi, kim olursa olsun herhangi bir kimseyi suçlayıcı ifade kullanılamaz. Polis açıklamaları üzerine kurulan haberlerde, "sanık, katil, canı" gibi tanımlamalara yer verilmemelidir.

Haberin ilk paragrafında ya da ilk geçtiği yerde özel adlar ve unvanlar mutlaka açık olarak yazılmalıdır. Mesela, ilk geçtiği yerde, "Cumhurbaşkanı Sezer" ya da "Ahmet Necdet Sezer" değil, "Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer" diye yazmak gerekir.

maz, çünkü duruşmada..." türünden ifadelere yer verilmemelidir. Çünkü, Ahmet Korkmaz'ın karısını öldürüp öldürmediği, ancak mahkemenin vereceği karardan sonra ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla, bu gibi durumlarda, "Karısını öldürdüğü iddiasıyla yargılanan Ahmet Korkmaz..." demek gerekir.

- "Tutuklanarak cezaevine gönderildi" ifadesi yanlıştır. Ya "tutuklandı" ya da "cezaevine gönderildi" ifadesi tercih edilmelidir. İnsanlar tutuklandıklarında zaten cezaevlerine gönderilirler, evlerine ya da otele değil. Cezaevine gönderilen insan da tutuklanmış demektir. Ayrıca, hangi cezaevine gönderildiği biliniyorsa mutlaka belirtilmelidir.

- "Tutuklu" ya da "hükümlü" kavramları aynı şeyi ifade etmez. Bu nedenle doğru kullanımına özen gösterilmelidir. "Tutuklu," hüküm giymemiş sanıkların genel tanımıdır. "Hükümlü" kavramı ise suçu sabit görülüp cezaya çarptırılmış kişiler için kullanılır.

- "Ölü ele geçirildi" sözü hem mantığa, hem de Türkçe'ye aykırıdır. Mal ya da silah ele geçirilir. İnsan ise ölü ya da diri ele geçirilmez. Yakalanır ya da öldürülür. "Tahliye edilip salıverildi" demek de yanlıştır. Çünkü, "tahliye," zaten "salıverilme" demektir. Anlamı bilinmeyen eski kelimelerin kulak alışkanlığıyla kullanılması, bu tür hatalara zemin hazırlamaktadır. Bunun için, anlamı kesin olarak bilinmeyen eski kelimeler kullanılmamalıdır.

- Sıkça yapılan hatalardan birisi de, "gözaltı"na alınan bir kişinin "gözlem altı"na alındığını yazmaktır. "Gözlem altına alınmak," eski deyimle "müşahade altına alınmak"tır. Dolayısıyla, Adli Tıp ile ilgili bir meseledir. Polis ise "gözlem altı"na değil, "gözaltı"na alır.

- "Çılgın katil üç kişiyi kurşuna dizip intihar etti" türünden ifadeler de yanlıştır. "Kurşuna dizmek," askeri bir cezadır. Ayrıca, "katil" in "çılgın" olduğu nereden bilinmektedir? Gereksiz sıfat kullanımı, haberin kalitesini ve inandırıcılığını azaltır. "Ahmet Korkmaz, üç kişiyi öldürüp intihar etti" demek en doğrusudur. "İntihar" kelimesi de sadece ölümle sonuçlanan durumlarda kullanılmalıdır. Çünkü, apartmanın üçüncü katından atlayıp da sağ kalan insanın yaptığı, "intihar" değil, "intihar teşebbüsü"dür.

- "Cadde ortasında infaz" gibi ifadeler de yanlıştır. "İnfaz," "uygulama, yerine getirme" demektir. Dolayısıyla, "öldürme" anlamına gelmez. Örneğin, idam cezası "infaz" edilir. Cadde ortasında ise cinayet işlenir.

- "Korsan gösteri" yerine, "izinsiz" ya da "yasadışı gösteri" denilmelidir.

- "Boğaz Köprüsü"nden atlayarak intihar eden Hamit Şentürk'ün cesedi boğulmuş olarak bulundu" gibi tuhafliklar, hem muhabirin, hem de gazetenin itibarını sarsar. Çünkü, "ceset boğulmaz." Aynı şe-

kilde, "6 Eylül tarihinden beri kayıp olan Güroymak'ın cesedi dün akşam 17.30'da Bozkurtlar'ın evinde ölü olarak bulundu" da denilemez. "Ceset" in "diri" olarak bulunma ihtimali var mıdır?

- "Taksicilik yapan Burhan Aydın, müşteri olarak aldığı bir kişi tarafından gasp edildikten sonra kafasına tek el ateş edilerek öldürüldü" cümlesinde de benzer tuhafliklar vardır. İnsanlar gasp edilmez, eşya ya da para gasp edilir. Doğru ifade, "Parası gasp edildikten sonra öldürüldü..." olmalıdır.

- "Dostunu beş yerinden bıçakladı" gibi ifadeler doğru değildir. "Dostu" yerine, "sevgilisi" veya "birlikte yaşadığı kadın/erkek" ifadesi tercih edilmelidir. "Duruşma ileri bir tarihe ertelendi" cümlesinde de tuhaflik vardır. Çünkü, duruşmaların geri bir tarihe ertelenmesi pek mümkün değildir. Bu nedenle, mutlaka ertelendiği tarih belirtilmeli ve sözgelisi, "Duruşma 14 Şubat 2004'e ertelendi" denilmelidir.

- "Namus cinayeti" gibi ifadelerden mutlaka kaçınmak gerekir. Çünkü, bu tür ifadeler, cinayeti mazur, hatta meşru gösterebilecek bir zemin ve zihniyet oluşturmaktadır.

- "İmam nikâhlı eş" kavramı da, bu durumu meşrulaştırma tehlikesine sahiptir. Resmi nikâh olmadan imam nikâhı kıyılması yasalara göre zaten suçtur. Gazeteci olarak görevimiz, yasaların suç saydığı eylemleri meşru hale getirmek değildir.

- Çok sık rastlanan yanlışlardan birisi de, "Zorla tecavüz ettiler" cümlesinde mevcuttur. Çünkü, tecavüz kavramı, zaten zorla yapılan bir eylemi göstermektedir.

"Namus cinayeti" gibi ifadelerden mutlaka kaçınmak gerekir. Çünkü, bu tür ifadeler, cinayeti mazur, hatta meşru gösterebilecek bir zemin ve zihniyet oluşturmaktadır.

"Çılgın katil üç kişiyi kurşuna dizip intihar etti" türünden ifadeler de yanlıştır. "Kurşuna dizmek," askeri bir cezadır. Ayrıca, "katil" in "çılgın" olduğu nereden bilinmektedir? Gereksiz sıfat kullanımı, haberin kalitesini ve inandırıcılığını azaltır.

Medya, iktisat ve ahlak

YAZILI, görüntülü ve sözlü basın, kısaca medyanın mensupları olarak, şunu itiraf etmeye mecburuz ki; bu sektörde çok ciddi ahlak ve buna bağlı olarak gelişen temel bir iktisat sorunu var. Bunların üstüne gitmek, bizzat medya mensuplarının hem görevi, hem de sorumluluğudur. Çünkü medyayı kurtaracak başka bir güç yoktur.

Medya (media), medyum (medium) kelimesinin çoğuludur. İki temel anlamı vardır, biri "aracı" diğeri "ortam"dır. Bu iki anlam, aslında birbirini tamamlar. Medya, kurumların, toplumla; yönetilenlerin yönetenle veya yönetenlerin yönetilenlerle; mesaj vermek isteyenlerin, mesaj almaya ihtiyacı olanlarla; halkı uyarmak veya kandırmak isteyenlerin, uyarılmak veya kandırılmak isteyen halkla ve nihayet, insanların birbiriyle ilişki kurdukları "aracı ortam"dır. Medya, kıyıda köşede kalmış cılız sesleri ve küçük resimleri büyüten ve onlara güç katan müt-hiş bir mekanizmadır. Eskilerin tabiriyle birçok olayın "şuyuu vukuundan beter"dir. Yani şa-yia çıkması, kısaca yaygın bir şekilde duyulması, gerçekte olmasından çok daha kötüdür. "Medya, bir şayia mekanizmasıdır." Bu sebeple, tehlikeli bir silahtır. Üstelik medya, sadece bir iktisadi faaliyet alanı değildir. Aynı zamanda demokratik sistemin üzerine inşa edildiği (meclis, hükümet ve mahkemeler) üç kuvveti tamamlayan dördüncü erktir. Dolayısıyla med-yanın ahlaki sorunları, siyasi rejimin sağlığı ile yakından ilgilidir.

* * *

Peki, deminden beri önemini vurgulamaya çalıştığım bu ahlaki sorun nereden kaynaklanmaktadır? Bu sorunun özü, medyanın "besleme" hale gelmesidir. Gazetelerin ve TV'lerin, ya-ni kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmadan kısaca kâr etmeden, patronlarının halktan ça-lıp, onlara verdikleri paralarla bu görevi yapmaktan hiç utanmayan kişilerce yönetilmesidir. İşin daha acı yönü, basının en önde gelen kalemlerinin bile "besleme yazar" olmayı içlerine sindirmiş olmalarıdır. Hatta bu yazarlar, ne var bunda, bütün dünyada işadamlarının gazete ve televizyonları var; bu her yerde böyledir diyecek kadar gaflet içindeler. Gelinek noktada, medyanın ahlaki zafiyeti, artık dışarıdan değil içeriden beslenmektedir. Toparlayım:

1. Kapitalist sistemde ahlaklı olmanın ilk şartı, başkalarının gönüllü olarak satın alacağı bir

mal veya hizmeti bizzat üreterek veya bu üretimi yapan kuruluşta çalışarak geçimini temin et-mektir.

2. Üretilen mal veya hizmetin piyasa fiyatı, o mal veya hizmetin tüm maliyetlerini karşıla-maya yetmelidir. Eğer karşılamıyorsa, ya maliyetler düşürülmeli, ya fiyatlar artırılmalı, ya da her ikisi birden yapılmalıdır. Ama asla, banka içi boşaltılarak veya devlet (yani halk) soyula-rak yaratılan dolaylı veya dolaysız fonlarla, o kuruluş, mesela gazete veya TV kanalı yaşatıl-mamalıdır.

3. Patronu tarafından beslenen bir medya organı, bunun bedelini mutlaka öder. Hiçbir pat-ron, spor olsun diye medya beslemez.

4. Holdinglerin, para kazanmak maksadıyla, medya sektörüne de yatırım yapmaları ahlak-sızlık değildir. Ama bu sektöre, gazete ve yazarları kendine fedailik etsin diye girmek ahlak-sızlıktır.

5. Her besleme medya, kendi ayakları üzerinde durabilecek bir başka medya organının ya-şam hakkını çalar.

Son Söz: Kötü medya, iyi medyayı kovar.

Ege Cansen

Hürriyet, 11 Şubat 2003

HABERLERE İLİŞKİN GENEL DİKKATLER

• Herhangi bir ırkı, milleti, inanç sistemini, grubu veya kesimi toptan mahkûm eden ifadeler kesinlikle kullanılmamalıdır. "Sırp kasabı, sapık tarikat, hırsız Çingeneler..." türü ifadelerin kaliteli bir gazetede yeri yoktur. Bu kavramlar, ayrıca zihniyet olarak da ayrımcılık göstergesidir. Hürriyet Yayın İlkeleri, bu tür ayrımcılıkları kesin bir dille reddeder. (Bkz. Madde 5)

• "Maviş Çetin adlı yedi yaşındaki çocuk" değil, "Yedi yaşındaki Maviş Çetin..." ifadesi doğrudur. Yaşı belirtildiğine göre, çocuk olduğu zaten anlaşılmaktadır. Daha sonraki yazımlarda da "küçük çocuk" gibi tanımlar kullanılmamalıdır. Çünkü, küçük çocuk olduğu zaten ifade edilmiş durumdadır.

• "Murtaza Selimoğlu adlı bir kişi" değil, "Murtaza Selimoğlu" diye yazmak gerekir. Adı-soyadı belirtildiğine göre, bir ağaç ya da otomobil olmadığı ortadadır.

• "Kadıköy'ün en güzel kızı Leyla" cümlesindeki "en güzel" sıfatı, yerinde kullanılmamıştır. Leyla'nın Kadıköy'ün en güzel kızı olduğunu kim tespit etmiştir ki? Bu muhabirin kişisel görüşüyse eğer, kendisine saklamalıdır. Yok mahalle sakinlerinin ya da polisin görüşüyse, orada da bir nesnellik söz konusu değildir.

• Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları arasında ayrımcılık yaratabilecek ifadelerden kesinlikle kaçınmak gerekir. "Bir Ermeni yurttaş hırsızlık yaptı" ifadesi son derece sakıncalıdır. Çünkü hırsızlık eylemiyle Ermeni veya Türk olmanın herhangi bir ilişkisi yoktur. Bu nedenle, "33 yaşındaki Agop Haçikyan, hırsızlık iddiasıyla yakalandı" ifadesi tercih edilmelidir. Burada önemli olan "hırsızlık" eylemidir ve hırsızlığın da milliyetle, ırkla veya dinle herhangi bir bağlantısı mevcut değildir.

• "İstanbul'un göbeğinde" ya da "İstanbul'un merkezinde" türünden abartma payı apaçık ortada olan afaki ifadelerden kaçınmak gerekir. İstanbul'un göbeğini ya da merkezini, kim, nasıl ve hangi öl-

çümler sonucunda tespit etmiştir ki?

• "Emniyet Müdürlüğü'nün burnunun dibindeki banka..." yerine, sözgelişi, "Emniyet Müdürlüğü'ne 200 metre uzaklıktaki banka..." denilmelidir.

• "Binanın altıncı katındaki balkondan aşağı atladı" ya da "düştü" ifadesi yanlıştır. Çünkü, altıncı kattaki bir balkondan "yukarıya" atlamak veya düşmek mümkün değildir. "Balkondan atladı" ya da "düştü" demek kâfidir.

• "Arabadan inerek yaya olarak kaçtı" ifadesi de net değildir. Söz konusu araba ne arabasıdır? At arabası mı, el arabası mı? Kastedilen neyse, doğrusunu yazmak gerekir. "Araba" genel anlamda, tekerlekli kara taşıtı demektir. Bu nedenle, otomobille otomobilden, kamyonsa kamyonca "inerek kaçtı" ifadesini tercih etmek doğru olur. Ayrıca, otomobilden indikten sonra eğer bir başka taşıta binerek kaçmadıysa, elbette ki yaya olarak kaçacaktır.

• "Ticari taksi" değil, "taksi" demek gerekir. "Taksi" zaten ticari bir taşıttır.

• "Amansız bir hastalığın pençesine düştü" gibi ifadeler, kaliteli bir haberde değil, filmlerde yer alabilir. Hastalığın adı doğrudan yazılmalı, "kanser" veya "AIDS," ne olduğu mutlaka belirtilmelidir.

• "Feci şekilde öldü" benzeri ifadeler de yanlıştır. "Öldü" demek kâfidir.

• "10'a yakın kişi" ifadesi hem komik, hem de trajiktir. Çünkü on kişiyi saymayan bir muhabirin bu meslekte ne aradığını sormak gerekir. Muhabir üşenmeyip saymalı ve haberinde kesin rakam kullanmalıdır.

• "Karıncı ezmekten korkan," "Karisini çılgınca seven" gibi ifadeler haberin objektifliğine aykırıdır. Çünkü, bunun böyle olduğunu muhabirin bilmesi mümkün değildir. Bildiğini varsaysak bile, bunlar nesnel ifadeler değildir.

• "... şeklinde konuştu" ifadesi yanlıştır. Bunun yerine "dedi," "diye konuştu" yüklemlerinden birisi tercih edilmelidir.

• "Çiçeği burnunda Dışişleri Bakanı" ifadesi, hem bakana, hem okura saygısızlıktır. Aynı şekilde, "ayağının tozuyla" ifadesinden de kaçınmak gerekir. Bunun yerine, "gelir gelmez" denilebilir.

• "Bilindiği gibi" ifadesi kesinlikle kullanılmamalıdır. Kim, neyi biliyor? Ya da bilmek zorunda mı? Okuyucu bilmek zorunda değildir, gazetecinin görevi onu bilgilendirmektir.

• "Öğrenildi," "haber alındı" gibi dolaylı anlatımlardan kaçınmak gerekir. Çünkü, gazetecinin görevi "öğrenmek" ve "haber almak"tır. Aynı şekilde, "gözlendi" ifadesi de yanlıştır. Haberi yazan muhabir gözlediğine göre, kendi gözlemini yazmalıdır.

• "Bunlardan bir tanesi de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dı"

Herhangi bir ırkı, milleti, inanç sistemini, grubu veya kesimi toptan mahkûm eden ifadeler kesinlikle kullanılmamalıdır. "Sırp kasabı, sapık tarikat, hırsız Çingeneler..." türü ifadelerin kaliteli bir gazetede yeri yoktur.

"Amansız bir hastalığın pençesine düştü" gibi ifadeler, kaliteli bir haberde değil, filmlerde yer alabilir. Hastalığın adı doğrudan yazılmalı, "kanser" veya "AIDS," ne olduğu mutlaka belirtilmelidir.

cümlesinde olduğu gibi, insanlar tane ile ifade edilmez. "Bunlardan biri de..." demek gerekir.

- Kavramları doğru kullanmak bir gazetecinin temel görevidir. Bu açıdan bakıldığında, "Süper emeklilere en az ortalama yüzde 25 zam yapılacak" cümlesi yanlıştır. Çünkü yapılacak zam ya "en az"dır ya da "ortalama"dır.

- "Deniz Baykal'ın seçilmesine muhakkak nazarıyla bakılıyor" cümlesinde, eş anlamlı olan "nazar" ve "bakış" kelimeleri birlikte kullanılmıştır. Bu durumda ortaya, "bakışyla bakılıyor" gibi garip bir ifade çıkmaktadır. Bunun yerine, "kesin gözüyle bakılıyor" demek çok daha mantıklıdır.

- "Ünlü siyaset adamı," "ünlü sanatçı" gibi tanımlamalardan kaçınmak gerekir. Muhabirin "ünlü" demesi, "ün" için yeterli değildir. Eğer o kişi zaten "ünlü"yse, "ünlü" olduğunu yazmanın kimseye bir faydası, habere de katkısı yoktur.

- "Hayata" ya da "yaşama veda etti" gibi ifadeler gereksizdir. Doğrudan "yaşamını yitirdi" ya da "öldü" denilebilir. Öte yandan, "Geri iade etti" ifadesi de tamamiyle yanlıştır. "İade" zaten geri vermek demektir.

- "Sinir krizleri geçirdi" gibi abartılı ifadeler yerine, ne yaptıysa onu vermek, "ağladı, bayıldı..." demek çok daha doğrudur.

- "Fiyat" ve "ücret" sözcükleri arasındaki ayrıma dikkat etmek gerekir. Fiyat, bir nesnenin para olarak değeridir. Ücret ise bir hizmetin karşılığı olan paradır.

- Aynı dikkati, "maaş" ve "ücret" kelimeleri söz konusu olduğunda da göstermek gerekir. Memurlar "maaş," işçiler ise "ücret" alır.

- "Tedavi altına alındı" ifadesi yanlıştır. Çünkü bir insanın tedavinin "üstüne" alınması mümkün değildir. Doğru ifade, "tedaviye alındı" olmalıdır.

- "Sarıyer'de aldığı arsayı nasıl aldığını açıklasın" gibi komik cümleler kurulmamalıdır. "Sarıyer'deki arsayı nasıl aldığını açıklasın" demek, hem Türkçe, hem dil zevki, hem de okura saygı bakımından çok daha doğrudur.

- "Bazı erlerin bir bölümü kurtarıldı" cümlesinde de benzer bir sorun vardır. "Bazı erler" ile "bir bölüm er" arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla, "Erlerin bir bölümü kurtarıldı" demek kâfidir.

- Aynı şekilde, "Mecburi hizmet zorunluluğu" ifadesinde de iki eş anlamlı kelime birlikte kullanılmıştır. "Mecburi" ya da "zorunluluk"tan birini tercih etmek gerekir. "Misillemeyle karşılık verdi" cümlesinde de öyle. "Misilleme" ile "karşılık verme" eş anlamlıdır. "Misilleme yaptı" denilirse sorun kalmaz.

- "Rehin alınan esirler serbest bırakılmayacak" cümlesinin de içinde geçtiği bir haberi yazıp birim sorumlusuna vermeden önce, "rehin"

ve "esir" kelimelerinin sözlük karşılığına bir kez daha bakmakta büyük faydalar olabilir.

- "Gözünden giren kurşun yarasıyla ölmüş buldular" benzeri bir cümleyle başlayan bir haber, muhabirin niteliği hakkında net bir fikir verecek kadar mükemmel bir örnektir. Bu cümleden anlaşıldığı kadarıyla, ölen kişi, gözüne giren "kurşun" yüzünden değil, "kurşun yarası" yüzünden ölmüştür.

- "Çıkış yaptı" ya da "giriş yaptı" benzeri kullanımlar yerine, "girdi" ya da "çıktı" demek Türkçe'ye daha uygundur.

- "Esnaflar, evraklar" diye yazmak yanlıştır. Çünkü esnaf ve evrak kelimeleri zaten çoğuldur. Çoğul bir kelime, yeniden çoğul eki almaz.

- "Kamulaştırılan arazi için ödenen istimlak bedeli bir trilyon liraya ulaştı..." gibi tuhafliklardan kaçınmak gerekir. "Kamulaştırma" ve "istimlak" eş anlamlı kelimelerdir ve birlikte kullanılmaları yanlıştır.

- "Dört kişilik ailenin kahvaltı maliyeti" değil, "kahvaltı harcaması" demek gerekir. Böyle bir durumda "maliyet" kullanılmaz.

- "Atatürk'ün 56. ölüm yıldönümü" ifadesi doğru değildir. Çünkü Atatürk bir kez ölmüştür. Doğrusu, "Atatürk'ün ölümünün 56. yıldönümü" olmalıdır.

- Nesnelere irade izafe eden başlıklardan kaçınmak gerekir: "Ormanı bu kibrit yaktı" cümlesini okuyan kişi, ormanı gerçekten kibritin yaktığını mı düşünecektir? Veya, "Muammer Aksoy'u öldüren silah..." başlığı, hakikaten silahın bu işi kendi başına yaptığına mı atıfta bulunmaktadır?

"Atatürk'ün 56. ölüm yıldönümü" ifadesi doğru değildir. Çünkü Atatürk bir kez ölmüştür. Doğrusu, "Atatürk'ün ölümünün 56. yıldönümü" olmalıdır.

Kavramları doğru kullanmak bir gazetecinin temel görevidir. Bu açıdan bakıldığında, "Süper emeklilere en az ortalama yüzde 25 zam yapılacak" cümlesi yanlıştır. Çünkü yapılacak zam ya "en az"dır ya da "ortalama"dır.

CİNSİYETÇİLİK- IRKÇILIK-KUTSALLAR- ŞİDDET

GEREKİYORSA

İrk, cinsiyet ve soy ile ilgili bilgiler, haberin olmazsa olmaz unsurları arasında yer alıyorsa ve mutlaka gerekiyorsa kullanılmalıdır. Aksi takdirde, bu tür bilgilerin haberde renk veya desen unsuru olarak kullanılması yanlıştır. Eğer bu bilgilerin kullanımı konusunda herhangi bir kuşku mevcutsa, ne tür bir kullanımın doğru olacağı, doğrudan sözü edilen kişinin kendisine sorulmalıdır.

EŞİT MESAFE

Kadınlar ve erkeklerden söz edilirken, cinsiyetleri ön plana çıkarılmamalıdır. İki cinsiyete de aynı saygı gösterilmeli ve aynı mesafeden bakılmalıdır. Sözgelisi, "Kadınlara müjde: Kendi kendine park eden oto" başlığı, tam anlamıyla ayrımcı bir başlıktır ve kadınları aşağılayan bir bilinçaltının ürünüdür. Hürriyet Yayın İlkeleri ve evrensel gazetecilik standartları, bu tür ayrımcılık kokan ifadelerin karşısındadır. Ayrıca, kimi meslekleri belli bir cinsiyete mal eden ifadelerden de kaçınılmalıdır.

KÜÇÜMSEMEDEN

Haber yazımlarında herhangi bir ırka, cinsiyete, millete, dine veya azınlık grubuna tepeden bakan veya küçümseyen bir üslup kullanılmamalıdır. Muhabir inançları ve dünya görüşü ne olursa olsun, haberini yaparken nesnel olmak ve taraf tutmamak zorundadır. "Bir Sırp vurdum" diye yazan kişi, gazeteci değil, katil olduğunu beyan ediyor demektir.

"Kadınlara müjde: Kendi kendine park eden oto" başlığı, tam anlamıyla ayrımcı bir başlıktır ve kadınları aşağılayan bir bilinçaltının ürünüdür. Hürriyet Yayın İlkeleri ve evrensel gazetecilik standartları, bu tür ayrımcılık kokan ifadelerin karşısındadır.

İMAYA GEREK YOK

Bir kişiden söz ederken, profesyonel uğraşı ön planda tutulmalı, fiziksel yanını ima eden herhangi bir vurguya yer verilmemelidir. "Bomba manken Demet Şener" gibi ifadeler yanlıştır.

AYRIMCILIĞA DÜŞMEDEN

Doktor veya hemşire gibi meslek isimleri, hem erkek, hem kadınlar için kullanılır. "Kadın doktor" veya "erkek hemşire" demekten kaçınmak gerekir. "Erkek işi, kadın işi" gibi basmakalıp ve ayrımcı kavramlardan da özellikle uzak durulmalıdır. Açık veya kapalı genellemeler, haberin ve yazının inandırıcılığını sarsar.

CİNSEL TERCİH

Haber için gerekli değilse, kişinin cinsel tercihini sergilemenin anlamı da, gereği de yoktur. Cinsel tercihlere, "itiraf etti, kabul etti" gibi kavramlarla yaklaşmak da ayrımcılıktır. Ancak, bu tür haberler verilirken herhangi bir konuda özendirici olmamaya da dikkat etmek gerekir.

MESLEKİ TANIMLAMA

"Bayan milletvekili, kadın yazar" gibi tanımlamalar yerine, doğrudan kişilerin adı belirtilmelidir. Çünkü, aynı ayırım, erkekler söz konusu olduğunda yapılmamaktadır. Bu da, zihinlere egemen olan başka türden bir ayrımcılığın göstergesidir.

MEDENİ HAL

Haber tamamlayan bir unsur haline gelmediği sürece, insanların medeni durumlarından söz etmemek gerekir. Hele, "Dul kadına te-cavüz etti" ya da "Şen dul dağıttı" türünden her anlama çekilebilecek ifadelerden kaçınılmalıdır.

DİN

Haberin ayrılmaz bir parçası olarak özellikle gerekmiyorsa, insanların dini inançlarına veya inançsızlıklarına vurgu yapılmamalıdır.

Bir kişiden söz ederken, profesyonel uğraşı ön planda tutulmalı, fiziksel yanını ima eden herhangi bir vurguya yer verilmemelidir. "Bomba manken Demet Şener" gibi ifadeler yanlıştır.

İnsanlar inanç veya inançsızlıklarında özgürdür. Ancak, haber yazılırken kutsal kabul edilen değerlere saygı gösterilmelidir.

ŞİDDET

Herhangi bir biçimde şiddeti teşvik eden, özendiren veya doğal karşılayan haber ve detaylara yer verilmemelidir. Özellikle, çocuklara ve kadınlara yönelik şiddet haberlerinde, herhangi bir meşrulaştırmaya yol açabilecek ifadelerden kesinlikle kaçınılmalıdır. “Kocamdır, döver de, sever de...” türünden başlıklar hiçbir zaman kullanılmamalıdır.

İYİ BİR MUHABİR İÇİN TEKNİK BİLGİLER

KELİMELER

• Bir haberin kelimelerle yazıldığı hemen herkesin bildiği bir husustur. Bu nedenle, muhabirin kelime dağarcığı ne kadar zengin olursa, yazacağı haberler de o kadar zengin olacaktır. Ancak, haber yazımında ne tür kelimelerin kullanılmasının daha doğru olacağı hâlâ tartışmalıdır. *Hürriyet*, sadeliği temel prensip olarak kabul eder. Bir başka ifadeyle, haberler, her kesimden insanın kolayca anlayabileceği bir dille yazılmalıdır. Ağdalı, anlaşılmasız ölçüde öz Türkçe, Osmanlıca, argo veya yabancı kelimelerle dolu cümlelerden kaçınılmalıdır:

– “Öldü” demek varken “Hakk’ın rahmetine kavuştu” demenin anlamı yoktur. Çünkü, haber dilinde temel alınması gereken şey, sadelik olmalıdır.

– “Anımsattığı yanıtın izdüşümlerini yineledi” türünden tercüme-ye muhtaç öz Türkçe cümlelerden kaçınmak gerekir. Öz Türkçe kelimeler, herkes tarafından anlaşılıyorsa kullanılmalıdır.

– “Tedbîl-i mekânda ferahlık vardır diye diyâr-ı küfre iltica etti” gibi eski kelimelerle dolu cümleler de öyle. Üstelik burada anlamı ve yazılışı tam olarak bilinmeyen kelimeleri yanlış kullanma riski de vardır.

– “İmaginatif deformasyonlarla sense of humor’dan uzak bir profil verdi” benzeri cümlelerin, Türkçe yayımlanan bir gazetede yer alması, en hafif ifadeyle tuhaf olur.

– “Uçak” varken “tayyare”de, “sağduyu” varken “uzgörü”de ısrar etmek, kimseye yarar, haber diline de özel bir katkı sağlamaz.

• Son derece dikkatli ve idareli kullanılması gereken bir kelime türü de sıfatlardır. Özel televizyonların yaygınlaşmasıyla birlikte, sıfat kullanımında da büyük bir özensizlik kendisini göstermeye başlamıştır. Bol keseden, önü-arkası düşünülmeden harcanan sıfatlar, haberin ve muhabirin inandırıcılığını sarsacak boyutlara ulaşmış bulunmaktadır:

Haberler, her kesimden insanın kolayca anlayabileceği bir dille yazılmalıdır. Ağdalı, anlaşılmasız ölçüde öz Türkçe, Osmanlıca, argo veya yabancı kelimelerle dolu cümlelerden kaçınılmalıdır.

- "Korkunç büyük," "muhteşem güzel" gibi aslında habere pek fazla bir şey katmayan tanımlamalardan kaçınmak gerekir. Çünkü bunlar son derece öznel ve bu nedenle tartışılabilir kavramlardır. Dolayısıyla, insanların üzerinde fikir birliğine varması da neredeyse imkânsızdır.

- Sıfat olmasa bile, bir değer yargısı ifade eden kelime veya kelime gruplarına da dikkatli yaklaşmak gerekir. "Maalesef" kelimesi değer yargısı ifade eder ve muhabiri yazdığı haberde taraflı duruma düşürür. Aynı şekilde, "Bereket, Allah'a şükür, çok şükür, yine saçmaladı" gibi tavır sergileyen kelime ve kavramlardan da uzak durmak şarttır.

- "Müthiş, çarpıcı, olağanüstü, inanılmaz, büyüleyici" gibi sıfatları da rasgele kullanmamak gerekir. Bu tür sıfatlar, haberi ön plana çıkartmak yerine, çoğu kez gülünç hale getirir.

• Uzun yerine kısa, karmaşık yerine basit, soyut yerine somut kelimeleri tercih etmek gerekir. Okuyucu bilmece çözmek, kelimelerin arkasında yatan gerçek anlamı aramak, yani bir haberi kavramak için kafa patlatmak zorunda değildir. Ayrıca, gazetede her zaman yer darlığı olduğunu da herkes bilmektedir.

• Bu kitapçıkta uzun bir listesi verilen klişelerden uzak durmak, haberin kalitesini artırır. "Kıskıvrak yakaladı, iki gözü iki çeşme, yıldırım baskın" türünden bilgiler gereksizdir. Yahut, "Başbakan Tayyip Erdoğan 25. basın toplantısında şunları söyledi" cümlesindeki, "25. basın toplantısı" bilgisinin kimi ne kadar ilgilendireceğini hesap etmek gerekir.

CÜMLELER

Daha önce de belirtildiği gibi, iyi ve kaliteli bir haberde cümleler kısa ve anlaşılır olmalıdır. Bu nedenle, uzun, karmaşık ve içinden çıkılmaz cümlelerden kaçınılmalıdır. Uzun cümleler okuyucuyu sıkır, okuduğunu anlamasını zorlaştırır. Böyle bir durumda, haberi okumaktan vazgeçmek en kestirme yoldur. Muhabirin söylemek istediklerinin hepsini bir cümleye sıkıştırması zaten mümkün değildir. İşte size kötü bir örnek:

• "KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Kıbrıs Türk halkının bugüne kadar izlenen ve vazgeçilmesi mümkün olmayan prensiplerinden taviz vermesinin ve 1974 öncesi şartlara dönmemesinin söz konusu olamayacağını ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'la önümüzdeki temmuz ayında Cenevre'de yapacağı ikili görüşmede, Rum kesiminin bütün propagandalarına rağmen dile getireceğini belirterek, Ada'daki muhalefet partilerini böyle bir ulusal dava-

da kendisini yalnız bırakmakla ve Rum tarafından esen yellere yelken açmakla suçladı."

• Gereksiz bir biçimde uzun ve bir o kadar da karışık bir cümle. Üstelik, meramını ifade etmekten de uzak. Halbuki şöyle de yazılabilirdi:

• "KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş bugüne kadar izlenen prensiplerden taviz vermeyeceklerini söyledi. 1974 öncesi şartlara dönülmesinin söz konusu olamayacağını belirten Denktaş, bu durumu BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a da ileteceğini ifade etti. Annan'la Denktaş önümüzdeki Temmuz'da Cenevre'de bir araya gelecekler. Bu arada Denktaş, Ada'daki muhalefet partilerinin ulusal davada kendisini yalnız bıraktığını iddia etti. Denktaş, muhalefet partilerinin Rumların tesiri altında olduğunu savundu."

• Yine prensip olarak devrik cümlelerden kaçınmak ve pasif anlatım yerine aktif anlatımı tercih etmek gerekir: "Kadir İnanır polisler tarafından götürüldü" yerine, "Polisler Kadir İnanır'ı götürdü" demek gerekir.

• Paragraflar da tıpkı cümleler gibi kısa olmalıdır. Uzayıp giden bir paragraf, hem haberin mantığının takip edilmesini zorlaştırır, hem de okuyucuyu sıkır. Haberin giriş paragrafı bir veya iki cümle olmalı, diğer paragraflar da üç-beş cümleyi geçmemelidir.

YER VE KONUM

"Dün Suadiye-Bostancı arasında meydana gelen bir kazada Mehmet Ahmetoğlu adında bir berber kalfası hayatını kaybetti" cümlesinde kazanın türü belirtilmemiştir. Ayrıca, Mehmet Ahmetoğlu'nun yaşı ile birlikte yaşadığı yer de belirsizdir.

Doğru cümle şöyle olmalıdır:

"Kadıköy'de yaşayan 18 yaşındaki berber kalfası Mehmet Ahmetoğlu, dün Suadiye-Bostancı arasında meydana gelen trafik kazasında öldü."

Ayrıca, haberde belirtilen yerin koordinatlarını da vermek gerekir. Yukarıdaki cümlede Suadiye ve Bostancı'nın bulunduğu varsayılmıştır. Bu konuda kuşku varsa, cümle, "İstanbul'un Anadolu yakasındaki semtlerinden Kadıköy'de..." diye başlayabilir. Özellikle dış haberlerde geçen yer isimleri için koordinatlar mutlaka belirtilmelidir:

"Fransa'nın başkenti Paris'te..."

"Hollanda'nın liman kenti Rotterdam'da..."

"Uzakdoğu'daki eski İngiliz sömürgesi Hong Kong'da..."

Eğer bir yerle ilgili haber yazılıyorsa, o yerin coğrafi konumuyla birlikte nüfusu da belirtilmelidir:

Paragraflar da tıpkı cümleler gibi kısa olmalıdır. Uzayıp giden bir paragraf, hem haberin mantığının takip edilmesini zorlaştırır, hem de okuyucuyu sıkır. Haberin giriş paragrafı bir veya iki cümle olmalı, diğer paragraflar da üç-beş cümleyi geçmemelidir.

Uzun yerine kısa, karmaşık yerine basit, soyut yerine somut kelimeleri tercih etmek gerekir. Okuyucu bilmece çözmek, kelimelerin arkasında yatan gerçek anlamı aramak, yani bir haberi kavramak için kafa patlatmak zorunda değildir.

"Dün Mazıdağ'da meydana gelen depremde 80 kişi öldü. Mar-din'in sekiz kilometre batısındaki Mazıdağ'da 81 kişi yaşıyordu."

TIRNAK İŞARETİ

Birisinin kullandığı kelimeleri ağızdan çıktığı gibi aktarırken çift tırnak (" ") kullanılır. Ancak, o birisi, başkasının kullandığı cümlelere atıfta bulunuyorsa bu sözleri tek tırnak (') içine almak gerekir:

"Sinema oyuncusu Kadir İnanır, 'Okan Bayülgen benim muhata-bım değildir' dedi."

Eğer tırnak içerisine alınan cümleler birden çok paragrafı kapsı-yorsa, her paragrafın başına tırnak işareti konulur. Kapanış tırnağı ise son paragrafın bitiminde kullanılır. Bu, alıntılanan sözlerin sona erdiğini gösterir.

Tırnak işaretlerini yerinde ve doğru kullanmak önemlidir. Kitap, dergi, gazete, uçak, gemi, piyes adı yazarken tırnak işareti kullanmak gerekmez.

Bir kişinin yaptığı konuşmayı içeren bir haber yazılırken, konuş-manın büyük bir bölümünü tırnak işaretleri içerisinde vermek yeri-ne, özetlemek de mümkündür. Böyle durumlarda, sadece önemli ve çarpıcı görülen bölümler tırnak içerisine alınmalıdır. Ancak, tırnak içerisinde verilen sözlerin mutlaka konuşan kişiye ait olması gerekir. Muhabirin kendi yorumunu da tırnak içerisine dahil etmesi, tipik bir çarpıtmadır.

Konuşmacının özetlenen sözleri kesinlikle tırnak içerisine alın-maz. Çünkü, bu durumda da yukarıda sözü edilen tehlike yani ko-nuşmacıya söylemediği sözü söyletme riski mevcuttur.

SAYILAR

Birden dokuza kadar olan sayılar (dokuz dahil) yazı ile gerisi ra-kamla yazılır. Bu kuralın istisnaları da vardır: Kesirler (6,5), para (\$2), zaman (saat on iki), ağırlık ve uzunluk ölçüleri (iki kilo, üç san-timetre), bin ev, bir milyon dolar gibi yalın kullanım halleri bu kura-lın dışındadır. "2002 kötü bir yıl oldu" örneğinde de olduğu gibi, cümleye hiçbir zaman rakam ile başlanmaz. "Beş milyon lira"yı ra-kamla "5.000.000 TL" diye yazmak yanlıştır, çünkü karışıklığa se-bep olabilir. Ayrıca, "25." yerine, "yirmi beşinci" ifadesini tercih et-mek gerekir.

Tırnak içerisinde verilen sözlerin mutlaka konuşan kişiye ait olması gerekir. Muhabirin kendi yorumunu da tırnak içerisine dahil etmesi, tipik bir çarpıtmadır.

HABER NASIL YAZILIR

İLK PARAGRAF

Bir haberin en önemli, en yeni, en çarpıcı unsuru, haberin ilk pa-ragrafında yer almalıdır. Bu nedenle ilk paragraf, haberin en can alı-cı birimidir. İlk paragrafın temel unsurlarını, "5N" yani "ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin" ve "1K" yani "kim" sorularının cevabı oluş-turur. Bütün yazıda olduğu gibi, ilk paragrafta da açık, sade ve anla-şılır bir dil kullanmaya dikkat edilmelidir. Ancak bu, *Resmî Gazete* üslubunun önerilmesi biçiminde anlaşılmamalıdır. Muhabir, yaratıcı-lığını daha ilk paragraftan itibaren sergilemelidir. Ama bunu da ha-bere yorum katmak olarak algılamamak gerekir.

YORUM AYRI HABER AYRI

Haber ayrı, yorum ayrıdır. Haber objektif olarak gerçekleri yan-sıtmalıdır. Yorum ise kişisel değer yargılarını içerir. Aşağıdaki giriş paragrafı haber değil, yorumdur. Çünkü kişisel bir yargıyı aksettir-mektedir:

"Kültür Bakanı Erkan Mumcu, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü çalışanları arasında ayırım yapmaya ve Süleymaniye Kütüphanesi personeline baskı uygulamaya devam ediyor."

Bu paragrafın, objektif bir haber olabilmesi için şöyle yazılması gerekir:

"Kültür Bakanı Erkan Mumcu'nun, Kütüphaneler Genel Müdür-lüğü çalışanları arasında ayrımcılık yaptığı iddia edildi. Mumcu'nun, ek birimlerini kapatarak Süleymaniye Kütüphanesi personeli ni istifa-ya zorladığı da ileri sürüldü."

Kütüphaneler Genel Müdürlüğü çalışanlarından alınan bilgiye gö-re, Mumcu, fazla mesai ödemelerini durdurdu. Kütüphaneler Genel Müdürü Ahmet Selimoğlu, 'Kültür Bakanı ayrımcılık yapıyor' dedi."

Hürriyet Yayın İlkeleri'nde de anlamını bulan uluslararası gazete-

Bir haberin en önemli, en yeni, en çarpıcı unsuru, haberin ilk paragrafında yer almalıdır. Bu nedenle ilk paragraf, haberin en can alıcı birimidir. İlk paragrafın temel unsurlarını, "5N" yani "ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin" ve "1K" yani "kim" sorularının cevabı oluşturur.

cilik prensiplerine göre, bir olayda taraf olan herkesin görüşünü almak esastır. Bu açıdan bakıldığında, yukarıdaki haber eksik ve tek yönlüdür. Çünkü suçlanan bakanın görüşü alınmamıştır. Haberin eksiksiz olabilmesi için şu paragrafın da haberde bulunması gerekir:

"Kültür Bakanı Erkan Mumcu ise çalışanlar arasında ayrımcılık yaptığı iddiasını reddetti. Telefonda sorularımızı cevaplandıran Mumcu, 'Bütçede para olmadığı için ek birimleri kapattık. Yine aynı nedenle fazla mesaileri ödeyemiyoruz' dedi."

ZAMAN AKIŞI VE ARKA PLAN BİLGİSİ (KRONOLOJİ VE BACKGROUND)

Her haberin kronolojik bir biçimde akması gerekir. Yani ilk gerçekleşen olay önce, diğerleri de kronolojiye uygun bir biçimde bunun arkasından sıralanmalıdır. Aksi takdirde okurun kafası karışabilir. Ayrıca, okuyucunun her olayı muhabir kadar bilmesi mümkün değildir. Gazeteciler, genellikle okuyucuların kendileri gibi her gün gazete okuduğunu ve konuları yakından izlediğini zannederler. Öyle ki, birçok muhabir, en azından zihninde bunu temel veri olarak kabul eder ve haberini öyle yazar. Halbuki bu tamamıyla yanlıştır. Konu ne kadar güncel ve önemli olursa olsun haberi, okuyucunun meseleyi hiç bilmediğini varsayarak yazmak gerekir. Çünkü her zaman, konuyla ilgili hiçbir bilgisi olmayan pek çok okur vardır.

Bu nedenle, her defasında haberi aydınlatıcı bir arka plan (background) bilgisi gereklidir. Bir başka ifadeyle, her haber tek başına bir bütün olmalı, zihinlerde kuşku uyandıracak herhangi bir soru işareti bırakmamalıdır.

Konuyu aydınlatması açısından şöyle bir haber girişi örnek olarak değerlendirilebilir:

"18 Mayıs'ta imzalanan Kopenhag Kararları'na uyum anlaşmaları hazırlanamadığı için, Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliği görüşmeleri kilitlendi."

Okuyucunun, "18 Mayıs'ta imzalanan Kopenhag Kararları"nı bilmesi mümkün ve zorunlu da değildir. Böyle bir durumda, sözü edilen anlaşmanın ne olduğuna dair arka plan bilgisinin net bir biçimde ifade edilmesi şarttır. Aksi takdirde, arka plan bilgisi yani background'u olmayan haberi birçok kişi anlayamayacak ve "bu haberde neden söz ediliyor" türünden kuşku gündeme gelecektir. Bu da hem haberin, hem de giderek gazetenin okunmama tehlikesini beraberinde getirecektir.

Haber takibi açısından da arka plan bilgisinin özel önemi vardır. Muhabir, konumu gereği bu bilgiye vâkıf olabilir ama aynı şeyi

okurdan beklemek hem mümkün, hem de doğru değildir. Ancak, arka plan bilgisinin bir blok halinde haberin içerisine yerleştirilmesi yerine, metnin bütününe serpiştirilmesi tercih edilmelidir.

Sözgelişi, "Geçtiğimiz hafta meydana gelen trafik kazası" yerine, "Geçtiğimiz hafta Ankara yakınlarında meydana gelen ve 25 kişinin ölümü, 34 kişinin yaralanmasına yol açan trafik kazası" demek habercilik açısından gerekli ve doğru olan tarzıdır. Böylece, okuyucuya trafik kazasıyla birlikte, kazanın bilançosu da hatırlanmakta ve yeni yazılan haberle bağlantı kurması kolaylaştırılmaktadır. Unutulmaması gerekir ki, en basit haber bile arka plan bilgisine muhtaçtır. Bu anlamda, arka plan bilgisi gerektirmeyen hemen hemen hiçbir haber yoktur. Tanım açısından da aynı şey söylenebilir. Sözgelişi, "Fransa İnsan Hakları Vakfı Başkanı Danielle Mitterrand" eksik bir tanımdır ve okuyucuda net bir karşılık uyandırmaz. Oysa, "Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand'ın eşi" denildiği zaman, okuyucu kimden bahsedildiğini daha kolay kavrayacaktır.

YAZILMASI İSTENMEYEN (OFF THE RECORD) BİLGİYE SAYGI

Her haberin doğal olarak bir kaynağı vardır ve muhabir, deneyimleri kadar kaynaklarının zenginliğiyle de öne çıkar. Kaynak, kimi zaman haberin kendisi, kimi zaman da vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Bu anlamda, haber kaynağıyla ilişki biçimi, hem haberi, hem de muhabiri belirler. Muhabir, haber kaynaklarıyla son derece dikkatli bir ilişki kurmalı ve aldığı haberi mutlaka başka kaynaklara da doğrulatmalıdır. Aksi takdirde, haber kaynağı muhabiri, muhabir haber kaynağını istismar edebilir. Böyle bir durum, bir gazeteci için mesleki kariyerinin sonu demektir.

Kaynak, adının gizlenmesini özel olarak talep etmiyorsa, gazeteci, haber kaynağını açıkça belirtmelidir. Haber kaynağının kimliğini gizlemek istediği durumlarda ise kaynağın kimliği editör veya Yazı İşleri tarafından bilinmelidir. "Öğrenildi, belirtildi, dile getirildi" türünden edilgen ve pasif anlatımların her türlü manipülasyona açık olduğu unutulmamalıdır.

Kaynak olarak belirsiz özne kullanımı da, eğer kaynak muhabirde veya Yazı İşleri'nde belirgin değilse, sakıncalıdır. "Yetkililer, güvenilir kaynaklar, iyi haber alan çevreler, üst düzey bir general, hükümete yakın yüksek bir bürokrat" benzeri ifadelerle dayanan haberler, gazeteye ve muhabire itibar kaybettirir. Ancak, gazete yönetiminin kaynağın kimliğinden kuşku duymadığı durumlarda bu tür edilgen ifadelere yer verilebilir.

Kaynak olarak belirsiz özne kullanımı da, eğer kaynak muhabirde veya Yazı İşleri'nde belirgin değilse, sakıncalıdır. "Yetkililer, güvenilir kaynaklar, iyi haber alan çevreler, üst düzey bir general, hükümete yakın yüksek bir bürokrat" benzeri ifadelerle dayanan haberler, gazeteye ve muhabire itibar kaybettirir.

Gazeteciler, genellikle okuyucuların kendileri gibi her gün gazete okuduğunu ve konuları yakından izlediğini zannederler. Öyle ki, birçok muhabir, en azından zihninde bunu temel veri olarak kabul eder ve haberini öyle yazar. Halbuki bu tamamıyla yanlıştır.

HER MUHABİR AYNI ZAMANDA EDITÖRDÜR

Gazeteciliğin zamanla yarış olduğu, stajyerinden en deneyimlisine kadar bütün muhabirlerin bildiği -bilmesi gereken- bir gerçektir. Bu nedenle, özellikle günlük gazetede uyulması zorunlu olan hızlı bir trafik vardır. Uzun bir hazırlık süreci gerektirmeyen ve genellikle rutin olarak nitelenen haberler bu trafik içinde yer alır. Muhabirin görevi, haberini mümkün olan en kısa sürede ve bütün unsurlarıyla hazırlamaktır. Ancak, haber trafiğinin en hızlı olduğu durumlarda bile, muhabir, haberini yeniden okuyup bir editör gözüyle değerlendirebileceği bir zaman dilimi yaratmak zorundadır. Her muhabir, haberini birim yöneticisine teslim etmeden önce birkaç kez okumalı ve bir editör titizliğiyle eksigini-gedigini gözden geçirmelidir. Unutmamak gerekir ki, tekzip dışında yayımlanmış bir haberden geriye dönüş yoktur. Yine unutmamak gerekir ki, yayımlanmış bir haber, pek çok kişiye zarar verebilme potansiyeline sahiptir. Marka olmak isteyen bir muhabir, yazdığı haberin bütün unsurlarını önce kendisi test etmeli ve ancak ondan sonra ilgili birimlere göndermelidir. Hürriyet Yayın İlkeleri ve uluslararası gazetecilik prensiplerine ek olarak, muhabir, vicdanıyla da yüzleşmelidir.

EMPATİ DE BİR SÜZGEÇTİR

Muhabir de insandır ve zaman zaman kişisel beklenti, kaygı ve ihtirasları, haberciliğinin önüne geçebilir. Kimi zaman, bu tür zaafarla hiç ilgisi olmayan hatalar da yapabilir. Tarafsızlığı zedeleyen hak-sızlık kadar, adalet duygusunu örseleyen özensizliğin de gazetenin ve gazetecinin itibarına gölge düşüreceği açıktır. Nitelikli bir muhabir, bu ve benzeri endişeleri sürekli içinde taşımalı ve habere konu olan kişi veya kişilerle empatik bir bağ kurmalıdır. Böyle bir empati, muhabiri yalan, yanlış ve eksik haberden korumakla kalmayacak, bile-rek veya bilmeyerek habere konu olan kişilere zarar vermesini de engelleyecektir. İmajın egemen dünya görüşü olduğu koşullarda, imzanın her şey olduğu düşünülebilir, ama itibarını yitirmiş bir imzanın giderek bir "hiç" konumuna sürükleneceği de unutulmamalıdır. Bu nedenle, muhabirin imzasının sık görünmesinden ziyade, güvenilir olması önemlidir.

OKURA SAYGI KENDİNE SAYGIDIR

Gazetenin temel üreticisi muhabir, temel tüketicisi de okurdur. Her muhabir, aynı zamanda bir okur kimliği taşıdığı da unutma-

malıdır. Okura saygısı olmayan bir muhabirin, yaptığı habere saygı göstermesini beklemek mümkün değildir. Okura saygının temel göstergelerinden birisi de işini iyi yapmak yani haberini, habercilik ilkelere uygun bir biçimde hazırlamaktır. Bu sadece okura değil, kendine saygının da doğal gereğidir.

Her muhabir, haberini birim yöneticisine teslim etmeden önce birkaç kez okumalı ve bir editör titizliğiyle eksigini-gedigini gözden geçirmelidir. Unutmamak gerekir ki, tekzip dışında yayımlanmış bir haberden geriye dönüş yoktur. Yine unutmamak gerekir ki, yayımlanmış bir haber, pek çok kişiye zarar verebilme potansiyeline sahiptir.

FOTO MUHABİRLERİ

Buraya kadar söylenen hemen her şey, hiç kuşkusuz foto muhabirlerini de kapsamaktadır. Haberin ayrılmaz parçası olan fotoğraf unsurunun yaratıcısı konumunda bulunan foto muhabirlerinin ayrıca dikkat etmeleri gereken unsurlar da vardır. Çünkü onlar, hem muhabir, hem de fotoğrafçılardır.

- Bütün haberlerde, foto muhabirinin ismi mutlaka kullanılmalıdır. Burada da asıl sorumluluk öncelikle muhabire düşmektedir. Muhabir, haberini yazarken kendi adıyla birlikte beraber çalıştığı foto muhabirinin adını da yazmalıdır.

- İyi bir haber için, muhabir ile foto muhabirinin mutlak uyumu ve işbirliği esastır. Birlikte habere giden her muhabir ve foto muhabiri, bu gerçeğin bilincinde olmalı ve buna uygun davranmalıdır.

- Foto muhabiri, eğer haberi kendisi yazmayacaksa, haberi yazacak muhabire mümkün olan bütün lojistik desteği vermelidir.

- Fotoğrafsız haberin inandırıcılığından çok şey yitireceği bilindiğinden, her habere bir de foto muhabiri gönderilmektedir. Foto muhabirinin görevi, habere konu olan fotoğrafı en iyi şekilde çekmek ve vakit yitirmeden gazeteye ulaşmasını sağlamaktır.

- Foto muhabiri, fotoğraf çekimi esnasında, gerekirse muhabirin görüşüne de başvurur. Muhabir, bir fotoğrafın başka açılardan, başka bir mantıkla çekilmesini isteyebilir. Bu durumda da işbirliği yapmaktan kaçınılmamalıdır.

- Tıpkı haberde olduğu gibi, fotoğrafta da manipülasyon yapılabilir. İyi bir foto muhabiri, çektiği fotoğraflarda böyle bir çarpıtmaya kesinlikle meydan vermemelidir.

- Cinayet, trafik kazası, tecavüz vb haberleri fotoğraflayan foto muhabirlerinin çok daha fazla dikkatli olması gerekir. Böyle durumlarda çekilecek tek karelik yanlış bir fotoğraf, haberi özünden saptırmakla kalmayacak, çeşitli spekülasyonlara da yol açacaktır.

- Foto muhabiri, yaptığı işin doğası gereği, genellikle refleksleriyle hareket eden bir insandır ve öyle olması da doğaldır. Bu reflekslerin önemli bir kısmı sıcak haberlerde görev yaparken kazanıldığı için, foto muhabiri bulduğu her fırsatta sıcak habere koşmalıdır.

- Her foto muhabiri, gazete arşivinin dışında kendi kişisel arşivini de oluşturmali ve bu arşivi de gazetenin kullanımına açık tutmalıdır.

- Kimi zaman bir fotoğraf sayfalar dolusu yazıdan daha çok şey anlatır ve okuyucuyu daha çok etkiler. Bu nedenle, haberden bağımsız da olsa fotoğraf kullanılmalı ve foto muhabiri bu tür fotoğraflar için de özel bir çaba harcamalıdır.

- Fotoğraf ve foto muhabiri kadar önemli bir diğer unsur ise fotoğrafaltı yazıdır.

KENDİ KÜÇÜK ÖNEMİ BÜYÜK BİR AYRINTI: FOTOĞRAFALTI

- Modern gazetecilikte foto muhabirliğinin ve fotoğrafın ne kadar önemli bir unsur olduğunu bugün herkes bilmektedir. Ancak, fotoğrafa ilişkin bilgi veren "fotoğrafaltı" için aynı özenin gösterildiğini söylemek mümkün değildir. Fotoğrafaltıları, genellikle baştan savma bir biçimde, çoğu kez aceleyle getirilerek yazılmaktadır. Oysa, bir fotoğrafın tercümesi anlamına gelen fotoğrafaltı, gereken dikkat ve ustalıklarla yazıldığı zaman haberin tamamlayıcı unsuru olarak öne çıkar. Bu nedenle, fotoğrafaltı olarak haberden alınan herhangi bir cümle kullanılmamalı, fotoğrafa ilişkin ve elbette haberle bağlantılı ayrı bir metin hazırlanmalıdır. Unutmamak gerekir ki, iyi bir fotoğrafaltı, çoğu kez okuru habere çağıran bir davet mektubudur.

- Ancak burada foto muhabirine de önemli görevler düşmektedir. Profesyonel bir foto muhabiri, çektiği fotoğraf karesinde yer alan herkese ilişkin temel bilgileri toplamak zorundadır. Sözgelisi, bir fotoğrafta başbakan bir milletvekilinin kulağına eğilmiş bir şeyler söylüyorsa, bu kişinin kimliğinin mutlaka belirtilmesi gerekir. Foto muhabiri, bunları not ettikten sonra fotoğraf editörüne ya da muhabire bildirmelidir.

- Gazetecilikte yaygın uygulama, foto muhabirinin habere yanunda bir muhabirle birlikte gitmesidir. Bu da kendiliğinden bir görev dağılımı getirecektir. Muhabir, gerekli görüşmeleri yaparak haberini toplayacak, foto muhabiri ise görüşülen kişilerin veya konunun fotoğrafını çekecektir. Doğal olarak, görüşülen kişilerin isimleri haber metninde geçecektir. Ancak, bu işi hem muhabirin, hem de foto muhabirinin üstlenmesinde sayısız yarar vardır. Bir başka ifadeyle, fo-

Modern gazetecilikte foto muhabirliğinin ve fotoğrafın ne kadar önemli bir unsur olduğunu bugün herkes bilmektedir. Ancak, fotoğrafa ilişkin bilgi veren "fotoğrafaltı" için aynı özenin gösterildiğini söylemek mümkün değildir. Fotoğrafaltıları, genellikle baştan savma bir biçimde, çoğu kez aceleyle getirilerek yazılmaktadır.

İyi bir haber için, muhabir ile foto muhabirinin mutlak uyumu ve işbirliği esastır. Birlikte habere giden her muhabir ve foto muhabiri, bu gerçeğin bilincinde olmalı ve buna uygun davranmalıdır.

roğrafta yer alan kişilerin kimlikleri hem muhabir, hem de foto muhabiri tarafından tespit edilmelidir. Foto muhabirinin yanında bulunduracağı bir not defteri, işleri büyük ölçüde kolaylaştıracaktır. Bu not defterine, fotoğraf karesinin numarası ile birlikte çekilen kişilere ilişkin bilgilerin kaydedilmesi, haberin ve fotoğrafın yayını sırasında doğabilecek muhtemel yanlışlıkları için başında engelleyecektir.

- Ne var ki, gerek foto muhabiri, gerekse muhabir, fotoğrafaltı malzemesi toplamaktan pek hoşlanmaz ve genellikle bunu bir angarya olarak değerlendirir. Oysa, uluslararası piyasada isim yapmış profesyonel foto muhabirleri, fotoğraflarının fotoğrafaltı olmadan yayınlanmayacağını bildikleri için bu zahmete katlanmakta ve fotoğrafını çektikleri kişi ve kişilere, kaç yaşında olduklarını, ne iş yaptıklarını vs sormaktadırlar. Bu soruları sormak ayıp veya angarya değildir. Kaliteli bir işin olmazsa olmazı gereğidir. *National Geographic* Dergisi'nde kadrolu fotoğrafaltı yazarları bulunması da bunun somut bir göstergesidir.

- Kural olarak fotoğrafaltı kısa, öz ve çarpıcı olmalıdır. Kimi zaman fotoğrafaltına başlık atmak da mümkündür. Bu tür başlıkların özel bir dikkat ve ustalık gerektirdiği hatırlanmalıdır. Fotoğrafaltı ile ilgili kurallar gazetenin bütün sayfaları için geçerlidir. Siyaset, kadın, moda, spor, kültür-sanat, magazin sayfalarında yer alan fotoğrafaltlarından biri diğerinden daha önemli veya önemsiz değildir. Bu nedenle, bütün sayfalardaki fotoğrafaltlarına özen göstermek zorunludur. Hiçbir foto muhabiri ve editör, kendisini bu kuralların dışında görmemelidir. Fotoğrafaltlarının doğru yazılmasından sayfa editörleri sorumludur. Geçtiğimiz yıllarda bir gazetenin spor sayfasında yer alan, "Beşiktaşlı Ali Gültiken evlendi. Gecede mutluluk üst düzeydeydi" türünden bir fotoğrafaltının, günlerce hem espri, hem de alay konusu olduğunu unutmamak gerekir. Çünkü, "üst düzey mutluluk" sözlerinin içi boştur. Ne denilmek istenildiği anlaşılmamaktadır.

Kural olarak fotoğrafaltı kısa, öz ve çarpıcı olmalıdır. Kimi zaman fotoğrafaltına başlık atmak da mümkündür. Bu tür başlıkların özel bir dikkat ve ustalık gerektirdiği hatırlanmalıdır.

4

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HÜRRİYET İMLA KURALLARI

SUNUŞ

Gazetenin haber, haberin de dil ve üslup olduğu, gazetecilik okullarında öğretildiği varsayılan birkaç temel kuraldan birisidir. Bu itibarla, haberini hatasız veya en az hatayla yazabilmek, her gazetecinin temel hedefi olmalıdır. Bu çalışmanın amacı da, sözü edilen hedefe giden yolları kısaltmak ve arkadaşlarımız için her alanda temel bir başvuru kılavuzu oluşturmaktır. Kılavuz incelendiğinde, yapılan ana hatalara ilişkin çözüm yolları da kendiliğinden görülebilecektir. Görülebilecek bir başka şey de, kaçınmamız gereken klişe kullanımlardır.

Kılavuzun bir başka amacı da, *Hürriyet* Gazetesi bünyesinde bir dil ve imla birliğine gitmektir. Kılavuzda yer alan uyanlara dikkat edildiği takdirde, dil ve imla birliğinin sağlanmaması için herhangi bir neden yoktur.

Bu amaca ulaşmak için, bütün arkadaşlarımızın son derece dikkatli davranacağına eminiz.

BÜYÜK HARFLE YAZILAN KELİMELE

- Cümleler büyük harfle başlar.
- Bütün özel isimler de büyük harfle başlar:

A) Kıta, bölge, dağ, ova, deniz, göl, akarsu, orman gibi coğrafya adları büyük yazılır: Asya, Afrika, Toroslar, Çukurova, Konya Ovası, Belgrad Ormanı, Limni Adası...

B) Yer, yön, yöre, bölge bildiren sözcükler, kullanıldıkları özel adlardan ayrı yazılır ve bunların her sözcüğü, büyük harfle başlar: Kuzey Anadolu, Batı Anadolu, İç Anadolu, Kuzey Amerika...

C) "Batı" ve "Doğu" sözcükleri yön bildirirken küçük, yer bildirirken büyük yazılır: Türkiye Batı'dan yardım istemiyor. Yağmur batı bölgelerinde hasara yol açtı...

Kılavuzun bir başka amacı, *Hürriyet* Gazetesi bünyesinde bir dil ve imla birliğine gitmektir. Kılavuzda yer alan uyanlara dikkat edildiği takdirde, dil ve imla birliğinin sağlanmaması için herhangi bir neden yoktur.

D) Kurum ve kuruluş adlarının her sözcüğü, büyük harfle başlar: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasa Mahkemesi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu...

E) Yapı, yapıt, ören yeri adlarının her sözcüğü, büyük harfle başlar: Ankara Kalesi, Gazanferiğe Medresesi, Galata Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Truva Harabeleri...

F) Dil adları büyük harfle başlar: Türkçe, İngilizce, Fransızca, Japonca...

G) Din, mezhep adları, bunlarla ilgili ad ve sıfatlar büyük harfle başlar: İslamlik, Hristiyanlık, Budizm, Hanefilik, Protestanlık, Müslüman, Hristiyan, Protestan, Katolik...

H) Yasa, yapıt, kitap, dergi, gazete adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar: Anayasa, Medeni Kanun, Nutuk, Türk Dili, Varlık, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet...

I) Bir özel ada bağlı saygı sözcükleri, unvanlar ve takma adlar büyük harfle başlar: Ahmet Bey, Sevim Hanım, Profesör Tahsin Gezin, Doçent Doktor Ayşe Koruyucu...

J) Özel adlardan türemiş bütün ad, eylem ya da önadlar da büyük harfle başlar: Türkoloji, Makyavelizm, Darvencilik, Avrupalılaştırmak, Marksizm, Romalılar, Tanrısal, İstanbullu, Siyonizm...

K) Latin harfleri kullanan ülkelerle ilgili özel adlar -Türkçe'de yerleşmiş biçimleri varsa- bu biçimleriyle yazılır: İsviçre, Münih, Londra, Cenevre, Etiyopya...

L) Latin Alfabeti'nin dışındaki alfabelerde adlar, okunduğu gibi yazılır. Youssuf değil Yusuf. Çaykovski, Konfiçyüs...

ŞAPKA KULLANIMI

• İnceltme işareti Arapça ya da Farsça'dan dilimize girmiş sözcüklerde sadece k ve g harfini izleyen a ya da u üzerine konulur: Rüzgâr, kâtip, sükût, yekûn dükkân, kâğıt, şikâyet...

• Yazılışları aynı, söylenişleri ve anlamları ayrı olan sözcükleri birbirinden ayırmak için de şapka işareti kullanılır: adet (sayı) âdet (alışkanlık), alem (bayrak, minarelerde ay yıldızlı tepelik) âlem (evren), hala (babanın kız kardeşi) hâlâ (henüz, şimdiye kadar), varis (toplardamar genişlemesi) vâris (mirasçı)...

TARİHLER

• Belli bir tarihi gösteren ay ve gün adları, her yerde büyük harfle yazılır: 7 Şubat 1977 Pazartesi, Her yılın 9 Eylül günü, 29 Mayıs

Perşembe günü, 1919 Mayısı...

• Ay ve gün adları, yanlarında sayı olmadan kullanıldıklarında küçük yazılır: İstanbul'a mayısta gideceğiz. Mektubu ocakta postalamıştım. Toplantı pazartesiye kaldı. Haziran başlarında tatile çıkar ve ancak eylülde döner...

TAMLAMALAR

• Tamlama biçiminde kurulmuş, ancak kalıplaşmamış özel adların (Dağ, ova, deniz, göl, akarsu, savaş, anlaşma, devlet adları gibi) her sözcüğü, büyük harfle başlanarak ayrı yazılır: Ağrı Dağı, Köroğlu Dağları, Binboğa Dağları, Muş Ovası, Eskişehir Ovası, Atlas Okyanusu, Nikaragua Devleti...

• Özel adlarla unvanlardan oluşmuş kurum, cadde, sokak adları büyük harfle başlanarak ayrı yazılır: Ahmet Rasim Ortaokulu, Hüseyin Rahmi Gürpınar Lisesi, Abdi İpekçi Caddesi, Hürriyet Gazetesi...

• Alan, bulvar, cadde, sokak, mahalle adlarını oluşturan tamlamaların her sözcüğü büyük harfle başlar: İnönü Alanı, Tandoğan Meydanı, Atatürk Bulvarı, Denizciler Caddesi, Bağdat Caddesi...

• Bir cins isimle oluşan tarihsel olay adlarının her sözcüğü ayrı yazılır ve her sözcük büyük harfle başlatılır: Kurtuluş Savaşı, Lozan Antlaşması, Başkumandanlık Meydan Savaşı, Haçlı Seferleri, Kavimler Göçü...

• Bir özel adla cins isimden meydana gelen devlet, kurum adları da ayrı yazılır ve her sözcüğü büyük harfle başlatılır: Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk Barajı, Osmanlı İmparatorluğu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye Kömür İşletmesi, Türk Standartları Enstitüsü...

• Bir özel ad ve bir tür adı ile yapılmış olan tür adlarında, tür gösteren ikinci sözcük küçük harfle yazılır: Ankara keçisi, Van kedisi, Amasya elması, Oltu taşı, Mustabey armudu...

BİTİŞİK KELİMELER

• İki ya da daha çok sözcükten oluşmuş yerleşim merkezi adları bitişik yazılır: Çanakkale, Şanlıurfa...

• İl, ilçe, bucak ve köy adlarının kalıplaşmış biçimleri esas alınır: Seyitgazi, Kocamustafapaşa, Haydarpaşa, Küçükçekmece, Büyükçekmece...

• Önad ya da ad tamlaması biçiminde oluşmuş ve bu biçimde kalıplaşmış yer adlarıyla, dağ, ova, deniz, göl, akarsu adları bitişik ya-

Özel adlarla unvanlardan oluşmuş kurum, cadde, sokak adları büyük harfle başlanarak ayrı yazılır: Ahmet Rasim Ortaokulu, Hüseyin Rahmi Gürpınar Lisesi, Abdi İpekçi Caddesi, Hürriyet Gazetesi...

Bir özel ada bağlı saygı sözcükleri, unvanlar ve takma adlar büyük harfle başlar: Ahmet Bey, Sevim Hanım, Profesör Tahsin Gezin, Doçent Doktor Ayşe Koruyucu...

zılır: Akdeniz, Karadeniz, Kızılırmak, Göksu, Uludağ, Küçükesat...

- Deyimler ya da deyim niteliği taşıyan örneklerdeki sözcükler ayrı yazılır: danışıklı dövüş, elden ayaktan düşmek, eli açık, dokuz doğurmak, ağzı var dili yok, eli uzun...

- Ses açısından kalıplaşarak birleşik sözcük durumuna girmiş ki-mi deyimler bu kuralın dışında kalır ve bitişik yazılır: çalçene, yüz-karası, açıkgöz, açıkyürekli...

- İkilemeler ayrı yazılır: salına salına, söylene söylene, ucun ucun, çabuk çabuk, yavaş yavaş, tıkır tıkır, mırıl mırıl...

- İki ya da üç sözcükten yapılan ve bileşik sözcük niteliği göste-ren terimler bitişik yazılır: güzelavratotu, iğneyapraklı, taçyaprağı, uyurgezer, mercanotu, mercanbalığı, atardamar, toplardamar...

- Bir terimi niteleyen sözcük ayrı yazılır: uçan memeliler, sözcük vurgusu, ayaklı koşma, dere alabalığı, bitişik taçyapraklı...

- Pekiştirmeli sıfat ve belirteçler, ilk hecelerinden getirilen, “m, p, r, s” ünsüzlerinden kurulu pekiştirme heceleriyle birleştirilerek yazılır: açık-apaçık, uzun-upuzun, ince-ipince, sarı-sapsarı, mor-mos-mor, temiz-tertemiz, tamam-tastamamı, beyaz-bembeyaz, doğru-dos-doğru, dik-dimdik, yeşil-yemyeşil...

- İki heceli pekiştirme sıfat ve belirteçleri de bitişik yazılır: gün-düz-güpegündüz, düz-düpedüz, yalnız-yapayalnız...

EN ÇOK YAPILAN HATALAR

- Geri iade etti (İade etmek, zaten geri vermektir, “iade etti” ve-ya “geri verdi” demek kâfidir.)

- Zorla tecavüz etti (İsteyerek tecavüz olmaz, tecavüzün içinde zor kullanma anlamı mevcuttur.)

- Yaya yürümek (Yaya, yürüyerek giden anlamına gelir.)

- Kışlık palto (Yazlık palto da var mı?)

- İntihar etti ama kurtarıldı (İntihar etmiş kişi ölmüş demektir, burada yapılan eylem, intihara teşebbüstür.)

- Toplu katliam (Katliam, kitle halinde yani toplu halde öldürme demektir. Tek başına katliam kelimesi kâfidir.)

- Karşılıklı mektuplaşma (Mektuplaşma zaten karşılıklı yapılan bir iştir. Karşılıksız mektuplaşma olmaz.)

- İleri bir tarihe erteleme (Ertelemek, zaten bir işi ileri bir tarihe bırakmaktır. Bu durumda, “İleri bir tarihe ertelendi” yerine, “Ertelendi” demek daha mantıklıdır.)

- Takdir (Taktir diye yazılması durumunda, imbikten geçirme, damıtma anlamına gelir. Bu bakımdan, “Onu taktir etti” olmaz, “Onu takdir etti” demek gerekir.

- Mahsur-mahzur (“Mahsur” kuşatılmış, sarılmış, “mahzur” ise sakınca demektir. Bu durumda, “Tipi nedeniyle köyde mahsur kalı-nır” ama “Ankara’ya gitmekte bir mahzur yoktur.”

- Grup-gurup (Grup, aynı yerde bulunan nesneler bütünü, küme, öbek anlamına gelir. “Gurup” ise “Gurup etti güneş yine dünya ka-rardı” şarkısında olduğu gibi, güneşin batış zamanı için kullanılır. Bu nedenle, “çıkart gurubu, bir gurup asker” değil, “çıkart grubu, bir grup asker” demek gerekir.

- Nüfus-nüfuz (“Nüfus” belirli bir bölgede yaşayan toplam insan sayısı, “nüfuz” ise içine geçme, söz geçirme anlamına gelir. Bir genel müdürü nüfusunuzu değil, nüfuzunuzu kullanarak etkileyebilirsiniz. Rutubet de duvara nüfus etmez, olsa olsa nüfuz eder.)

- Eşkâl-eşgal (“Eşkâl” şekiller, biçim, görünüm; “eşgal” ise işler-güçler anlamına gelir. Dolayısıyla, zanlının eşgali değil, eşkâli belir-lenebilir.)

- Yolsuzluk-suiüstimal (Tıpkı saygı-hürmet, dilek-temenni gibi eşanlamlı kelimelerdir. Bu nedenle, birlikte kullanılmaz.)

Toplu katliam
tımlaması yanlıştır.
Katliam, kitle halinde
yani toplu halde
öldürme demektir. Tek
başına katliam kelimesi
kâfidir.

DOĞRU-YANLIŞ CETVELİ

A

abajur	abacur
abanoz	abonoz
abartmak	abarmak
acayip	acaip
acente	acenta
adaptasyon	adaprosyon
adrenalin	adranalin
aferin	aferim
afetzedede	afetzade
affetmek	afetmek
aforoz	afaroz
agrandisör	agrandizör
ahçı	aşçı
ahtapot	ahtopot
aidiyet	aidyet
Akdeniz	Ak deniz
akordeon	akerdeon
akseptans	aksaptans
aksesuar	aksesuvar
alüminyum	aleminyum
amfora	anfora
analoji	anoloji
andropoz	andrapoz
anestezi	anastezi
aranjman	arajman
atölye	atelye
avokado	avakado

B

briyantin	biryantin
buluğ	bülüğ

C-Ç

cadoloz	cadaloz
cambaz	canbaz
cip	jeep
cüzam	cüzzam
çaçaron	çaçoron
çinakop	çinekop

D

dalavere	dalevere
deformasyon	defarmasyon
deklarasyon	deklerasyon
dekorasyon	dekarasyon
dekoratör	dekaratör
depresyon	deprasyon
devalüasyon	develüasyon
dişeti	diş eti
diyaliz	dializ
diyalog	diyalog

E

egemen	eğemen
egzoz	ekzos
ekstrem	ekstirem
enfarktüs	enfaktüs
entelektüel	entellektüel

enteresan	enterasan
erozyon	erezyon
eskrim	eskim
eşanamlı	eş anlamlı
eşofman	eşorfmán
etüt	etiüd

F

fasulye	fasulya
fermantasyon	fermentasyon

G

gangster	gangaster
gelişigüzel	gelişi güzel

H

harfiyen	harfien
harikulade	harkulade
heyamola	heyemola
heyecan	heyacan
Hristiyanlık	Hristiyanlık
hümanist	humanist

İ

işçi	işci
işkembe	işkenbe

J

jeneratör	jenaratör
-----------	-----------

K

kadastro	kadostro
kampus	kampüs
kanepe	kanape
kaparo	kapora
karnabahar	karnıbahar
kategori	katagori
konjonktür	konjenktür
kulüp	klüp
kurdele	kurdale
kupür	küpür
kuvöz	küvöz

L

laboratuvar	laboratuar
literatür	litaratür

M

makine	makina
menopoz	menapoz
meyve	meyva
minibüs	minübüs
motosiklet	motorsiklet
muhatap	muhattap
müteahhit	mütaahhit

N

naif	nahif
nüzul	nuzul

O

operasyon	oparasyon
operatör	oparatör

P

palyaço	palyoço
panjur	pancur
parlamento	parlamento
program	proğram
propaganda	propoganda
provokatör	provakatör
puan	puvan

R

repertuvar	repertuar
röntgen	rontgen
röportaj	ropörtaj

S

salyangoz	salyongoz
sezaryen	sezeryan
sohbet	sohpet
sürpriz	süpriz

Ş

şantaj santaj
şaşaalı şaşalı
şofben şöben

T

taşeron taşaron
teneffüs tenefüs
tetanos tetanoz
tırış traş

Y

yalnız yalnız
yanlış yanlış

Z

zarafet zerafet
zürafa zürefa

KULLANILMASI İSTENMEYEN KLİŞELER VE DEYİMLER

A

Acımasızca katletmek
Adeta
Adı (birisiyle) birlikte anılmak
Adını aşk defterine yazmak
Adını defterden silmek
Ağır top
Ağzındaki baklayı çıkarmak
Ağzını açıp gözünü yummak
Alkış tufanı
Altını çizmek
Aralarından su sızmamak
Aşk orucu
Aşk söylentisi
Aşk tazelemek
Aşk yaşamak
Aşka hazır olmak
Aşkından deli olmak
Ayağının tozuyla işe başlamak

B

Bir ilke imza atmak
Birisini gasp etmek
Birlikte olmak
Birliktelik
Boğa gibi güçlü olmak
Boğazında düğümlenmek
Boğazından geçmemek
Bomba gibi düşmek
Bomba gibi patlamak

Bomba tesiri yapmak

Bordro mahkûmu

Boynuz takmak

Boynuzlamak

Boynuzlanmak

Boyun bükme

Boyun eğmek

Bülbül gibi ötmek

Bülbül gibi şakımak

Büyülemek

Büyülenmiş gibi kalmak

Büyüleyici bir güzelliğe sahip olmak

Büyülü bir atmosfer

Ç

Çağa uyum sağlamak

Çağın gerisinde kalmak

Çiçeği burnunda (vali, bakan)

Çıtır

Çıtır çıtır yemek

D

Damgasını vurmak

Dedikodu çarkını döndürmek

Değişim rüzgârına kapılmak

Dehşet saçmak

Dilini tutamamak

Duygu dolu anlar yaşamak

Duygu seline boğulmak / kapılmak

Duygularına engel olamamak

Duygularının esiri olmak
Duygularına yenik düşmek
Düzgün fiziğe sahip olmak
Düzgün fiziğiyle dikkat çekmek

E

Ekranlardan taşmak
Ekranların hanımefendi sanatçısı
Ekranların sevilen yüzü
Ekranların taşsız kraliçesi
Elinden kaçırarak
Eline su dökmemek
Eline yüzüne bulaştırmak
Elini kana bulamak
Eşiginden dönmek
Etten duvar örmek

G

Gafil avla(n)mak
Gecenin ilerleyen saatleri
Geçmişe sünger çekmek
Gönlüne göre bir sevgili
Gönül defteri boş olmak
Gönül defterini dürmek
Gönül defterinden silmek
Gönül defterine yazmak
Gönül defteri karışık olmak
Gönüllerince eğlenmek
Görenler şaşkınlığını gizleyemedi
Görücüye çıkmak
Göz boyamak
Göz kamaştırmak
Gözler önüne sermek
Gözlerden uzak olmak
Gözyaşı sel olup akmak
Gözyaşları içinde toprağa verilmek
Gözyaş(lar)ına boğulmak
Gün saymak
Gündem yaratmak
Gündemden düşmek
Gündeme oturmak
Gündemi sarsmak

H

Hançer vurmak
Hançerlemek
Hayatına (biri) girmek, çıkmak
Hayatında aşka yer olmamak
Hayatını gözden çıkarmak
Hayatını harcamak
Hayatını yaşamak, yaşatmak
Her şeyin bir ilki olmak
Hunharca katletmek
Hüsrana yaratmak
Hüsrana uğratmak

I

İçini kimseye açmamak
İçini sıkıntı basmak
İçli içli ağlamak
İkili
İliklerine kadar ıslanmak
İlk olmak
İlke imza atmak
İlkelerinden taviz vermemek
İlkelerine sahip çıkmak
İlkeli davranmak
İlkeli duruş

K

Kaderin cilvesi
Kaderin oyununa kurban gitmek
Kaderine küsmek
Kaderinden intikam almak
Kaderini yeniden yazmak
Kalbi boş olmak
Kalbine yenik düşmek
Kalbini aşklara kapatmak
Kana bulamak
Kancayı takmak
Karıncayı incitmemek
Kendini soyutlamak
Kısıkvrak yakalanmak
Korkulu rüya görmek
Koşu yoluna atmak (topu)
Kuş uçurtmamak

M

Maharetini sergilemek
Malum şahıs
Mankenler dünyası
Mankenler kraliçesi
Mankenlerin en seksisi
Masaya yatırmak
Masaya yumruğunu vurmak
Masayı terk etmek
Mekân tutmak
Muhteşem güzelliğini sergilemek
Muhteşem ikili
Muradına ermek, erememek
Mutluluğu gözünden/yüzünden okunmak
Mutluluktan kabına sığamamak
Müthiş ikili
Müthiş rekabet

N

Nasibini almak
Nasibini kurutmak
Ne yapacağını şaşırarak
Neye uğradığını şaşırarak
Niyetini bozmak
Niyetlenmek
Noktalamak
Noktayı koymak
Nutku tutulmak

O-Ö

Objektiflerden kaçamamak
Objektiflere yakalanmak
Olay çıkartmak
Olay olmak
Olaya karışmak
Olaya sebebiyet vermek
Oldukça
Olumlu duygular uyandırmak
Ölüme atlamak
Özgürlüğün tadını çıkarmak

P

Paha biçilemeyen güzellik
Paha biçilemeyen servet
Pahalıya mal olmak
Pahalıya patlamak
Para babası
Paraları çevreye saçmak
Parıltılar saçmak
Parmağı ağzında kalmak
Parmak ısırtmak
Pırıl pırıl parlamak
Playboy
Pusulayı şaşırmak

S

Sahne almak
Start almak
Start vermek / verilmek
Ses getirmek
Sesi soluğu çıkarmamak
Sesiyle büyülemek
Soluğu diskoda almak
Sosyete dudu
Sosyete güzeli
Sosyetenin vazgeçilmez ismi
Sosyetik güzel
Soyunmak (bir işe)

Ş

Şansı yaver gitmek
Şansını zorlamak
Şaşkınlıktan küçük dilini yutmak
Şehri kana bulamak
Şenlikli düğün / gece
Şoke etmek
Şoke olmak
Şöhret basamaklarını tırmanmak

T

Taşsız kral
Taşsız kraliçe
Taht kurmak
Tahta oturmak

Tahtına göz dikmek
Tahtını boş bırakmak
Takım oyunu
Takvim belirlemek
Tarih yazmak
Tam gaz
Tavizsiz güzel
Teklifleri geri çevirmek
Tiryakilik yaratmak
Topsuz alanda dolaşmak
Topu taca atmak

U-Ü

Uluorta aşk yaşamak
Ünlenmek
Ünlü simalar
Ünlüler geçidi
Ünü dağı taşı tutmak

Y

Yakınlaşmak
Yankı bulmak
Yasa boğmak / boğulmak
Yasak aşk
Yaşamını yitirmek
Yazılıp çizilmek
Yeni aşklara yelken açmak
Yılan hikâyesine dönmek
Yılların eskitemediği ilişki
Yılların yıpratamadığı gençlik
Yollarını ayırmak

Z

Zamana bırakmak
Zamane çocuğu
Zamların yağmur gibi yağması
Zengin dul
Zenginliğin göz kamaştırması
Zorlukların insanı olmak
Zoru seçmek

ÖNEMLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI KISALTMALAR

A

A. Alay (askeri terim)
a.a. Anadolu Ajansı (Agence Anatolie)
AAIP İsrail Birleşik Basın Ajansı (Agency of Associated Israeli Press)
AAP Avustralya Basın Birliği (Australian Associated Press)
AB Avrupa Birliği
ABC Amerikan Radyo-Televizyon Kurumu (American Broadcasting Corporation)
ABD Amerika Birleşik Devletleri
ABNA Balkan Haber Ajansları Birliği (The Association of the Balkan News Agencies)
ACLU Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği (American Civil Liberties Union)
AEC Atom Enerjisi Komisyonu (Atomic Energy Commission)
AF Fransız Hava Yolları (Air France)
AFP Fransız Haber Ajansı (Agency France Press)
AGİT Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGİTPA Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenterler Asamblesi
AGSK Avrupa Birliği Ülkelerinin Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AI Hindistan Hava Yolları (Air India), Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International)
AID Uluslararası Gelişme Örgütü (Agency for International Development)
AIHM Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AIP Afgan Islamic Press (Afgan İslami Ajansı)
Alb. Albay
Alm. Almanca
ALTİD Alanya Turistik İşletmeciler Derneği
AMA Amerikan Tıp Birliği (American Medical Association)
Amex Amerikan Exspress
ANKA Ankara Ajansı
ANSI Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (American National Standards Institute)
ANWB Hollanda Otomobil Kurumu
ANZAC Avustralya ve Yeni Zelanda Ordu Birlikleri (Australia and New Zeland Army Corps)

AOÇ Atatürk Orman Çiftliği
AOL Amerikan Online
AOSIS Küçük Adalar Birliği (Association of Small Islands)
AP Amerikan Haberler Ajansı (Associated Press)
APA American Psychological Association (Amerikan Psikoloji Birliği)
APA Avusturya Haber Ajansı
APEC Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
APS Acele Posta Servisi
Apt. Apartman
Ar. Arapça
ARAMCO Arap-Amerikan Petrol Kurumu (Arabian-American Oil Company)
ARC Dinler ve Çevre Koruma Birliği
As. Asker, askeri, askerlik
ASA Amerikan Standart Birliği (American Standards Association)
ASE Avrupa Uzay Ajansı (European Space Agency)
ASEAN Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
ASELSAN Askeri Elektronik Sanayii
As.İz. Askeri İnzibat
Ass. Asistan
Astsb. Astsubay
AT&T Amerikan Telgraf ve Telefon Kurumu (American Telegraph&Telephone Company)
ATAA Türk-Amerikan Dernekleri Asamblesi
Atğm. Asteğmen
ATİAD Avrupa-Türk İşadamları ve Sanayicileri Derneği.
atm. Atmosfer
ATM Otomatik Para Makinesi (Automated Teller Machine)
AUP Avustralya Basın Birliği (Australian United Press)
Av. Avukat
AWACS Hava Uyarı ve Kontrol Sistemi (Airborne Warning and Control System)

B

BA İngiliz Hava Yolları (British Airways)
BAB Batı Avrupa Birliği
BAE Birleşik Arap Emirlikleri
BAFTA İngiliz Sinema ve Televizyon Sanatları Akademisi (British Academy of Film and Television Arts)
Bağ-Kur Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
BAV Bilim Araştırma Vakfı
BBC İngiliz Radyo, Televizyon Kurumu (British Broadcasting Corporation)
Bçvş. Başçavuş
BDDK Bankacılık Düzenleme ve Denetleme üst Kurulu
B.Elçi Büyükelçi
BESAM Bilim ve Sanat Eserleri Sahipleri Meslek Birliği

BFI İngiliz Film Enstitüsü (British Film Institute)
BIMCO Baltık ve Uluslararası Denizcilik Konseyi (Baltic and International Maritime Council)
Bkz. Bakınız
Bl. Bölük
Bl.K. Bölük Komutanı, Komutanlığı
BM Birleşmiş Milletler
BMA İngiliz Tıp Birliği (British Medical Association)
Bn. Bayan
Bnb. Binbaşı
BND Alman İstihbarat Dairesi
BNF Fransız Ulusal Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France)
BOTAŞ Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.
BP İngiliz Petrol Kurumu (British Petroleum Company)
Bşk. Başkan, Başkanlık, Başkanlığı
BŞK Başkomutan
Bştbp. Baştabip
BT İngiliz Telekom (British Telecom)
Bul. Bulvarı

C

c. Cilt
Cad. Caddesi
CBC Kanada Radyo ve Televizyon Kurumu (Canadian Broadcasting Corporation)
CD Compact Disc
CD-ROM Compact-Disc-Read-Only-Memory
CDU Hristiyan Demokrat Birlik (Almanya)
CENTO Merkezi Antlaşma Örgütü (Central Treaty Organization)
CFCM Fransa Müslüman Toplumu Temsil Konseyi
CGS Santimetre-Gram-Saniye
CIA ABD Merkezi Haber Alma Örgütü (Central Intelligence Agency)
CIT Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (California Institute of Technology)
cm. Santimetre
CNN Amerikan televizyonu; Kablolu Haber Ağı (Cable News Network)
CPT Avrupa Birliği İşkenceyi Önleme Komitesi (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
CSIS ABD Stratejik ve Uluslararası Etütler Merkezi
CSU Hristiyan Sosyal Birlik (Almanya)

Ç

ÇATOM Çok Amaçlı Toplum Merkezi
ÇED Çevresel Etki Değerlendirmesi
ÇEKÜL Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
Çev. Çeviri, Çeviren

ÇIKEDAD Çocuk ve İlkgençlik Kültürü ve Edebiyatı Araştırmacıları Derneği
ÇUKOBİRLİK Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifler Birliği
Çvş. Çavuş

D

DAL Delta Hava Yolları (Delta Airlines)
DDY Devlet Deniz Yolları
DGM Devlet Güvenlik Mahkemesi
DHMİ Devlet Hava Meydanları İşletmesi
DHT Döviz Tevdiat Hesapları
DİE Devlet İstatistik Enstitüsü
dilb. Dilbilgisi
Dipl. Diploma
DISK Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DİTİB Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
DJ Disc Jockey
dk. Dakika
dl. Desilitre
DMG Doğan Medya Group
DMO Devlet Malzeme Ofisi
DNA Dioksiribo Nükleik Asit (Genlerin Temel Kimyasal Maddesi)
Doç. Doçent
doğ. Doğumu
DPA Alman Haber Ajansı
DPC NATO Savunma Planlama Komitesi
DPT Devlet Planlama Teşkilatı
Dr. Doktor
DSİ Devlet Su İşleri
DST Fransız Dış İstihbarat Servisi
DTCF Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
DTM Dış Ticaret Müsteşarlığı
Dz. Atış Deniz Atışesi
Dz. HO Deniz Harp Okulu
Dz. Kuv. Deniz Kuvvetleri
Dz. Kuv. K. Deniz Kuvvetleri Komutanı

E

EBSO Ege Bölgesi Sanayi Odası
EBU Avrupa Yayın Birliği (European Broadcasting Union)
ECB Avrupa Merkez Bankası
ECO Ekonomik İşbirliği Örgütü
ECU Avrupa Para Birimi (European Currency Unit)
Ecz. Eczacı, Eczane

Ed.F. Edebiyat Fakültesi

EGO Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri (Ankara Belediyesi)

EKG Elektrokardiyografi

EMK Elektromotor kuvvet

Ens. Enstitü

ESHOT Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs, Tramvay İşletmeleri (İzmir Belediyesi)

ETSI Avrupa Haberleşme Standartları Enstitüsü (European Telecommunication Standards Institute)

EU Avrupa Birliği (European Union)

EUROGIRO Avrupa Posta Bankaları Çek Merkezleri Bilgisayar Şebekesi

F

F. Fiyat

Fak. Fakülte

FAO Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agricultural Organization of the United Nation)

FAQ Sık Sorulan Sorular (Frequently Asked Questions)

Far. Farsça

FBI Federal Soruşturma Bürosu (Federal Bureau of Investigation)

FDP Hür Demokrat Parti (Almanya)

FFF Fransız Futbol Federasyonu (Federation Française de Football)

FIBA Uluslararası Basketbol Federasyonu (Federation Internationale de Basket)

FIEJ Uluslararası Gazete Sahipleri Federasyonu (Federation Internationale des Editeurs de Journaux)

FIFA Uluslararası Futbol Federasyonu (Federation Internationale de Football Association)

FIJ Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (Federation Internationale des Journalistes)

FIR Uçuş Bildirim Bölgesi (Flight Information Region)

FİSKOBİRLİK Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği

fiz. Fizik

FKB Fizik, Kimya, Biyoloji

FKÖ Filistin Kurtuluş Örgütü

folk. Folklor

Foto. Fotoğrafçı

Fr. Fransızca

FSB Rusya İç İstihbarat Servisi

Ft. Foot (ayak 31.5 cm.)

FT Financial Times

G

G. Güney

GAP Güneydoğu Anadolu Projesi

GEC General Elektrik Kurumu (General Electric Company)

Gen. General

GİDEM Girişimciyi Destekleme Merkezi
GM General Motor (General Motors)
Gmr. Gümrük
Gnkur. Genelkurmay
Gön. Gönderen
gr. Gram
GSM Global System for Mobile Communication
GSMH Gayri Safi Milli Hasıla

H
H. Hicri
H.O. Harp Okulu
HATTA Yunanistan Seyahat Acenteleri Birliği
HIV Bağışıklık Eksikliği Virüsü (Human Immunodeficiency Virus)
Hiz. Hizmet
hm. Hektometre
HP Beygircü
Hrk.Bşk Harekât Başkanı
Hrp.Ak. Harp Akademisi
Hst. Hastane
Hs.Uz. Hesap Uzmanı
Hv. Hava
Hv.Kuv. Hava Kuvvetleri
Hz. Hizmet, Herz, Hazırlık, Hazretleri

I
IAEA Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (International Atomic Energy Agency)
IAF Uluslararası Hazırgiyim Federasyonu
IAMU Uluslararası Denizcilik Üniversiteleri Birliği
IBRS Uluslararası Ticari Cevap Servisi
ICAO Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (International Civil Aviation Organization)
IEA Uluslararası Enerji Ajansı
IFC Uluslararası Finans Kurumu
IGMG İslam Toplumu Milli Görüş
IJPLF Uluslararası Fransızca Basın ve Gazeteciler Birliği (Union Internationale des Journalistes et de la Presse de Langue Française)
ILO Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Office)
IMF International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IMO Uluslararası Denizcilik Örgütü
INC Irak Ulusal Kongresi
INS Uluslararası Haber Servisi (International News Service)
Interpol Uluslararası Polis Örgütü (International Criminal Polis Organization)
IOC Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympic Committee)

IPI International Press Institute (Uluslararası Basın Enstitüsü)
IRA İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (Irish Republican Army)
IRCICA İslam Konferansı İslam, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırmaları Merkezi
IREX ABD Uluslararası Araştırmalar ve Değişim Kuruluşu
ISBN Uluslararası Bibliyografya Standart Numarası (International Standard Bibliographic Number)
ISNA İran Öğrenci Haber Ajansı
ITI Uluslararası Tiyatro Enstitüsü (International Theatre Institute)
ITU Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union)

i
IETT İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşletmesi
İHD İnsan Hakları Derneği
İHF İstanbul Hukuk Fakültesi
İİBK İş ve İşçi Bulma Kurumu
İMKB İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İMMİB İstanbul Maden ve Metal İhracatçıları Birliği
İng. İngilizce
İÖ İsa'dan Önce
İrt.sb. İrtibat Subayı
İS İsa'dan Sonra
İSEDAK İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi
İSO İstanbul Sanayi Odası
İst. İstanbul
İt. İtalyanca
İTO İstanbul Ticaret Odası
İTÜ İstanbul Teknik Üniversitesi
İÜ İstanbul Üniversitesi
İzm. İzmir

J
J. Jandarma
JGK Jandarma Genel Komutanlığı

K
K. Kara, Komutan, Komutanlığı
KA-DER Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
KALDER Kalite Derneği
KCNA Kore Merkez Haber Ajansı (Korean Central News Agency)
Kd. Kıdemli
KDV Katma Değer Vergisi
KEİPA Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenterler Asamblesi
KEK Karma Ekonomik Komisyonu

KESK Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KFOR Kosova Barış Gücü
kg. Kilogram
KGB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Gizli İstihbarat Örgütü
KHz Kilohertz
KIT Kamu İktisadi Teşebbüsü
KKK Kara Kuvvetleri Komutanlığı
KKTC Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
km. Kilometre
KOBİ Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
Kol.Ş. Kolektif Şirket
Kom. Komandit
Kor. Kolordu
Kora. Koramiral
Korg. Korgeneral
KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
Kr.Kuv. Kara Kuvvetleri
Krs. Karşılaştırınız
KUNA Kuveyt Haber Ajansı (Kuwait News Agency)
Kur. Kurmay
Kur.Bşk Kurmay Başkanı, Başkanlığı
kv. Kuvvet
kw. Kilovat

L

LAPD Los Angeles Polis Merkezi (Los Angeles Police Department)
Lat. Latince
Libor London Interbank Offered Rate
lt. Litre
Ltd. Limited
Lv. Levazım

M

m. Metre
M. Milat
Mad. Madde
Mah. Mahallesi, Mahkeme
MAI Çok Taraflı Yatırım Anlaşması
Mak. Makine
Marş. Mareşal
MASAK Mali Suçlar Araştırma Kurumu
mat. Matematik
MBA İş İdaresi Mastırı (Master of Business Administration)

Md. Müdür, Müdürlüğü
MEGSB Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı
MENA Ortadoğu Haber Ajansı (Middle East News Agency)
MESAM Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği
Mey. Meydan
MGK Milli Güvenlik Kurulu
MILF Moro İslami Kurtuluş Cephesi (Filipinler)
MIT Milli İstihbarat Teşkilatı
MKE Makine Kimya Endüstrisi
MKS Metre-Kilogram-Saat
MKYK Merkez Karar ve Yürütme Kurulu
mm. Milimetre
MOIR İslami Devrim Mücahit Örgütü
MOMA Modern Sanatlar Müzesi (Museum of Modern Art New York)
MÖ Milattan Önce
MP Milli Piyango
MPA Yunan Makedonya Haber Ajansı
MPM Milli Produktivite Merkezi
MS Milattan Sonra
MSB Milli Savunma Bakanlığı
MTA Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü
MTTB Milli Türk Talebe Birliği
Mu. Muhabere
Müh. Mühendis
MÜSIAD Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
MYK Merkez Yürütme Kurulu

N

NAACP Beyaz ırktan Olmayanların İlerlemesi için Ulusal Birlik (National Association for the Advancement of Colored People)
NAN Nijerya Haber Ajansı (News Agency of Nigeria)
NASA Ulusal Havacılık ve Uzay İdaresi (National Aeronautics and Space Administration)
NATO Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
NATOPA NATO Parlamenterler Asamblesi
NBA Ulusal Basketbol Birliği (National Basketball Association)
NCRI İran Ulusal Direniş Konseyi
NEC Japon Elektrik Şirketi (Nippon Electric Company)
NHS Ulusal Sağlık Servisi (National Health Service)
NIOC İran Ulusal Petrol Şirketi (National Iranian Oil Company)
No. Numara
NOTAM Havacılar için uyarım bildirimi
NOVOSTI Rus Basın Ajansı
NPS Norveç Basın Servisi (Norsk Presse Service-Oslo)

NPT Nükleer Silahsızlanma Anlaşması
NSA Ulusal Güvenlik Ajansı
NSC Ulusal Güvenlik Konseyi (National Security Council)
NZPA Yeni Zelanda Basın Ajansı (New Zealand Press Agency)

O
OADH Arap İnsan Hakları Örgütü (Organization Arabe des droits de l'homme)
OAS Amerikan Devletleri Örgütü (Organization of American States)
ODTÜ Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development)
OEEC Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (Organization for European Economic Cooperation)
OEED Avrupa Ekonomik Kalkınma Örgütü (Organization for European Economic Development)
OIC Uluslararası Kahve Örgütü (Organization Internationale du Cafe)
OIE Uluslararası Su Örgütü (Organization Internationale de l'eau)
OIJ Uluslararası Gazeteciler Örgütü (Organization Internationale Journalistes)
Onb. Onbaşı
OPA Orbis Basın Ajansı (Orbis Press Agency-Prag)
OPEC Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries)
Opt. Operatör
Or. Ordu
Ora. Oramiral
Ord. Ordinaryüs
Org. Orgeneral
Ort. Ortaklık
Osm. Osmanlıca
Oto. Otomobil
OXY Batı Petrolleri (Occidental Petroleum)

Ö
ÖFK Özel Finans Kuruluşları
Öğ. Öğretmen
ÖİB Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
ölm. Ölümü
örn. Örnek, Örneğin
ÖSS Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYM Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
ÖSYS Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavı

P
p. Paragraf
PAC Pan-Afrika Kongresi (Pan-Africanist Congress)

PANA Pan-Afrika Haber Ajansı (Pan-African News Agency-Dakar)
PAP Polonya Basın Ajansı (Polska Agencja Prasowa-Varşova)
PCA Profesyonel Satranç Derneği (Professional Chess Association)
PCC Basın Şikâyet Komisyonu (Press Complaints Commission)
PEMEX Meksika Petrolleri (Petroleos Mexicanos)
PEN Uluslararası Yazarlar Kulübü (International Club of Poets, Playwrights, Editors, Essayists and Novelists)
PES Avrupa Sosyalistleri Partisi (The Party of European Socialist)
PINA Pasifik Adaları Haber Birliği (Pacific Islands News Association)
PIO Pansiyonlu İlköğretim Okulu
P.K. Posta Kutusu
PKK Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Kurdistan Karkeren)
plt. Pilot
p.m. Post Meridiem (öğleden sonra)
PNA Filipinler Haber Ajansı (Phillipines News Agency-Manila)
POAŞ Petrol Ofisi A.Ş.
Prof. Profesör
PTT Posta, Telgraf, Telefon (İdaresi)

Q
QUANGO Yarı-Otonom Sivil Toplum Örgütü (Quasi-Autonomous Non-Governmental Organization)

R
RAF Kraliyet Hava Kuvvetleri (Royal Air Force)
RAM Canlı bellek (Random Access Memory); Fas Kraliyet Hava Yolları (Royal Air Maroc)
RC Kızılhaç (Red Cross)
Rd. Radar
RFI Uluslararası Fransız Radyosu (Radio-France Internationale)
RG Fransa İç İstihbarat Servisi (Renseignements Generaux)
RIA Rus Haber Ajansı (Russian Information Agency)
RMC Monte Carlo Radyosu (Radio-Monte-Carlo)
ROM Salt-Okunur Bellek (Read-Only Memory)
ROMPRESS Romanya Haber Ajansı (Romanian News Agency-Bükreş)
Ro-Ro Bir taşıtı gemiye bindirme-indirme (Roll on-Roll off)
RTÜK Radyo Televizyon Üst Kurulu
Rus. Rusça

S
s. Sayfa
sa. Saat
SAA Güney Afrika Havayolları (South African Airways)
SADC Güney Afrika Kalkındırma Komitesi (Southern African Development Community)

SAL Yapısal Uyum Kredisi
 SALT Stratejik Silahların Sınırlanılması Görüşmeleri (Strategic Arms Limitation Talks)
 SAPA Güney Afrika Basın Birliği (South African Press Association-Johannesburg)
 SARS Akut Solunum Yetersizliği Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome)
 SAS Suatlı Savunma Timleri
 sat. Satır
 SAT Suatlı Taarruz Timleri
 Sb. Subay
 SBF Siyasal Bilgiler Fakültesi
 SCIRI Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi (Supreme Council for Islamic Revolution in Iraq)
 SDA İsviçre Haber Ajansı (Schweizerische Depeschentagatur-Berne)
 SEATO Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü (South East Asia Treaty Organization)
 SECI Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi
 SEIA Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması
 SEK Süt Endüstrisi Kurumu
 SEKA Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları A.Ş.
 SHAPE NATO Avrupa Kuvvetleri Komutanlığı
 SHÇEK Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
 SIS Gizli Haberalma Servisi (Secret Intelligence Service-UK)
 sn. Saniye
 SNF Kısa Menzilli Nükleer Silahlar (Short-Range Nuclear Forces)
 SODEV Sosyal Demokrat Vakfı
 Sok. Sokak
 SOPACNEWS Güney Pasifik Haber Servisi (South Pacific News Service-Wellington)
 SOS Denizde uluslararası ivedi yardım isteme, imdat işareti (Save Our Souls)
 SPA Suudi Basın Ajansı (Saudi Press Agency-Riyad)
 SPD Sosyal Demokrat Parti-Almanya (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)
 SPK Sermaye Piyasası Kurulu; Kamboçya Basın Ajansı (Saporamean Kampuchea-Phnom Penh)
 sr. Stra, seri
 SRAM Kısa Menzilli Füze (Short-Range Attack Missile)
 SRINF Orta Menzilli Nükleer Silahlar (Short-Range Intermediate Nuclear Forces)
 SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
 SSK Sosyal Sigortalar Kurumu
 St. Saint (Kutsal, Aziz, Azize)
 START Stratejik Silahların İndirimi Görüşmeleri (Strategic Arms Reduction Talks)
 STK Sivil Toplum Kuruluşları
 süt. Sütun

Ş
 Ş. Şirket, Şirketi
 Şb. Şube

T
 t Ton
 TAI Türk Havacılık ve Uzay Sanayii (Turkish Aerospace Industries)
 TALPA Türk Havayolu Pilotlar Derneği
 TAO Türk Anonim Ortaklığı
 tar. Tarih
 TARIŞ Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
 TASIŞ Tasfiye İşleri ve Döner Sermaye İşletmeleri Genel Müdürlüğü
 TASS Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Haberler Ajansı (Telegrafnoe Agentsvo Sovetskovo Soyuzu)
 TAŞ Türk Anonim Şirketi
 Tb. Tabur
 TBB Türkiye Barolar Birliği
 TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi
 Tbp. Tabip
 TC Türkiye Cumhuriyeti
 TCDD Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
 TCK Türkiye Cumhuriyeti Karayolları
 TCTİ Türkiye Cumhuriyeti Tekel İdaresi
 TDK Türk Dil Kurumu
 TEAŞ Türkiye Elektrik Üretim-İletişim A.Ş.
 TED Türk Eğitim Derneği
 TEDAŞ Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
 TEDMER Türkiye Etik Değerler Merkezi Vakfı
 TEF E Toptan Eşya Fiyat Endeksi
 TEK Türkiye Elektrik Kurumu
 Tel. Telgraf
 TEMA Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
 TES Times Eğitim Eki (Times Educational Supplement)
 TESEV Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
 TESK Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
 TEV Türk Eğitim Vakfı
 TGS Türkiye Gazeteciler Sendikası
 Tgm. Teğmen
 THA Türk Haberler Ajansı
 THY Türk Hava Yolları
 TIR Uluslararası Karayolu Taşımacılığı (Transport International Routier)
 TİKA Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı
 TİM-SE Türkiye İnşaat Mütteahhitleri İşverenler Sendikası
 TISK Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
 TIT Türk İntikam Tugayı
 TKB Türk Kadınlar Birliği
 TKİ Türkiye Kömür İşletmeleri

TL Türk Lirası
 Tlf. Telefon
 TLS Times Kitap Eki (Times Literary Supplement)
 TM Türk Mali
 TMC Monte-Carlo Televizyonu (Tele-Monte-Carlo)
 TMMOB Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
 TMO Toprak Mahsulleri Ofisi
 TMSF Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
 TMTF Türkiye Milli Talebe Federasyonu
 TNA Tayland Haber Ajansı (Thai News Agency-Bangkok)
 TOBB Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
 TODAİE Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
 TÖMER Türkçe Öğretim Merkezi
 TP Türkiye Petrolleri
 TPAO Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
 TPE Türk Patent Enstitüsü
 TRT Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
 TSE Türk Standartları Enstitüsü
 TSİ Türkiye Saati ile
 TSK Türk Silahlı Kuvvetleri
 TTB Türk Tabipler Birliği
 TTK Türkiye Taşkömürü Kurumu
 TTKD Tüm Tüketicileri Koruma Derneği
 Tug. Tugay
 Tuğg. Tuğgeneral
 TUS Tıpta Uzmanlık Sınavı
 TUSLOG ABD Lojistik Grubu (The United States Logistics Group)
 TÜBİTAK Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumu
 TÜFE Tüketici Fiyat Endeksi
 TÜHİS Türkiye Ağır Hizmet İşverenleri Sendikası
 TÜKİAD Tüm Kuyumcu İşadamları Derneği
 Tüm. Tümen
 Tüma. Tümamiral
 Tümg. Tümgeneral
 Türk-İş Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
 TÜROB Türkiye Otelciler Birliği
 TÜRSAB Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
 TÜSİAD Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
 TÜSİAV Türk Sanayici ve İşadamları Vakfı
 TUTAV Türk Tanıtma Vakfı
 TV Televizyon
 TYD Turizm Yatırımcıları Derneği
 TYDK Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu

TYMB Türk Yüksek Mühendisler Birliği
 TYS Türkiye Yazarlar Sendikası
 TZOB Türkiye Ziraat Odaları Birliği

 U
 UAEA Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı
 UAL Birleşik Hava Yolları (United Air Lines)
 UCAB Berkeley Kaliforniya Üniversitesi (University of California at Berkeley)
 UÇK Kosova Kurtuluş Ordusu
 Uçs Uçaksavar
 UFW Tarım İşçileri Sendikası (United Farm Workers)
 UHF Ultra Yüksek Frekans (Ultra High Frequency)
 UK Birleşik Krallık (United Kingdom)
 ULB Özgür Brüksel Üniversitesi (Université libre de Bruxelles)
 UMTS Evrensel Mobil Telekomünikasyon Sistemleri (Universal Mobile Telecommunications System)
 UN Birleşmiş Milletler Teşkilatı (United Nation)
 UNAC BM Çocuklara Yardım Örgütü (United Nations Aid Children)
 UNCTAD Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
 UNDP Uluslararası Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
 UNESCO BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational Scientific and Cultural Organizations)
 UNFPA Uluslararası Nüfus Fonu (United Nations Fund for Population Activities)
 UNHCR BM Yüksek Komiserliği
 UNI Hindistan Birleşik Haberler (United News of India)
 UNIC BM Enformasyon Merkezi (United Nation Information Centre)
 UNICEF BM Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)
 UNIDO Uluslararası Sınai Kalkınma Örgütü (United Nation Industrial Development)
 UNO Birleşmiş Milletler Örgütü (United Nations Organization)
 UNODC Uluslararası Uyuşturucu ve Suç Ofisi (United Nation Office and Drugs and Crime)
 UNSC BM Güvenlik Konseyi (United Nations Security Council)
 UPI Uluslararası Basın Birliği (United Press International)
 UPP Pakistan Basın Birliği (United Press of Pakistan-Karaçi)
 UPU Uluslararası Postalar Birliği (United Postal Union)
 UQAM Montreal Quebec Üniversitesi (Université du Quebec à Montreal)
 USA Amerika Birleşik Devletleri (United States of America)
 USAŞ Uçak Servisi A.Ş.
 USIS Amerikan Haberler Merkezi (United States Information Service)
 UTO Dünya Kardeş Kentler Federasyonu (United Towns Organization)
 Uz.J. Uzatmalı Jandarma
 Uzm. Uzman

Ü

3G Üçüncü Nesil (Third Generation)

Ü. Üniversite

Üçv. Üstçavuş

Üçm Üsteğmen

V

vb. ve benzeri, ve bunun gibi

VCD Video Compact Disk

vd. ve devamı

Vet. Veteriner

VHC Hepatit C virüsü

VIP Çok Önemli Şahıs (Very Important Person)

vs. vesaire

W

W. Watt (elektrik güç birimi)

WANO Dünya Nükleer Silah Kullanıcıları Birliği (World Association of Nuclear Operators)

WASME Dünya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kuruluşu

WASP Beyaz, Anglo-Sakson ve Protestan (White Anglo-Saxon Protestant)

WB. World Bank (Dünya Bankası)

WC Tuvalet (Water Closet)

WCC Dünya Kiliseler Birliği (World Council of Churches)

WDR Alman televizyon kanalı (Westdeutsche Rundfunk)

WEU Batı Avrupa Birliği (Western European Union)

WFP Dünya Gıda Programı (World Food Programme)

WGC Dünya Altın Konseyi

WHO Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

WIPO Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (World Intellectual Property Organization)

WMO Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorological Organization)

WTC Dünya Ticaret Merkezi (World Trade Center)

WTO Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)

WWF Dünya Doğayı Koruma Vakfı

www Uluslararası internet ağı (World Wide Web)

Y

Y. Yüksek

YASED Yabancı Sermaye Derneği

Yb. Yarbay

Yd. Yedek

Yd.Sb. Yedeksubay

YİBO Yatılı İlköğretim Bölge Okulu

Y.Müh Yüksek Mühendis

YÖK Yükseköğretim Kurulu

Yrb. Yarbay

YSE Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü

Yun. Yunanca

yy Yüzyıl

Yzb. Yüzbaşı

Z

ZIANA Zimbabwe Afrika Haber Ajansı (Zimbabwe Inter-Africa News Agency-Harare)

ZIP Posta Kodu (Zone Improvement Plan)

ÖNEMLİ YAYIN ORGANLARININ WEB ADRESLERİ

ABD

<http://www.washingtonpost.com/> (Washington Post)
<http://www.usatoday.com/> (USA Today)
<http://online.wsj.com/public/us> (Wall Street Journal)
<http://www.latimes.com/> (Los Angeles Times)
<http://www.nytimes.com/> (New York Times)
<http://news.ft.com/home/us/> (Financial Times - ABD)
<http://www.washingtonmonthly.com/> (Washington Monthly)
<http://www.empirestatereport.com/> (Empire State Report)
<http://people.aol.com/people/index.html> (People Magazine)
www.newsweek.com/ (Newsweek)

ALMANYA

<http://www.jungewelt.ipn.de/> (Junge Welt)
<http://www.stollfuss.de/> (Stollfuß – Haftalık haber ajansı)
<http://www.suddeutsche.de/> (Suddeutsche Zeitung)
<http://www.mathematik.uni-ulm.de/de-news/> (German News English Edition, son üç yılı kapsayan bir arşivleri var)
<http://www.sol.de/szimnetz/> (Saarbrücker Zeitung)
www.faz.net (Frankfurter Allgemeine)
<http://www.spiegel.de/> (Der Spiegel)

BELÇİKA

<http://www.standaard.be/> (De Standaard) (Flamanca)
<http://www.belgiumpost.com/> (Belgium Post) (İngilizce)
<http://www.hetvolk.be/> (Het Volk) (Flamanca)
<http://www.lesoir.com/> (Le Soir) (Fransızca)
<http://www.gva.be/> (Gazet van Antwerpen)
<http://www.ecu-activities.be/> (Euro Activities – Euro hakkındaki çalışmalar, istatistikler)

FRANSA

<http://www.lefigaro.fr/> (Le Figaro)
<http://www.liberation.fr/> (Libération)
<http://www.french-news.com/index.htm> (The News - İngilizce)
<http://www.lemonde.fr/> (Le Monde)
<http://mondediplo.com/> (Le Monde Diplomatique)
<http://www.iht.com/> (International Herald Tribune)
<http://www.parismatch.fr/> (Paris Match)
<http://www.nouvelobs.com> (Le Nouvel Observateur)
<http://www.elle.fr/> (Elle)

İNGİLTERE

<http://news.ft.com/home/uk/> (Financial Times)
<http://www.theherald.co.uk/> (The Herald)
<http://www.independent.co.uk/> (The Independent)
<http://www.irishnews.com> (The Irish News)
<http://www.mirror.co.uk/> (The Mirror)
<http://www.observer.co.uk/> (The Observer)
<http://www.thesun.co.uk> (The Sun)
<http://www.timesonline.co.uk/> (The Times)
<http://www.guardian.co.uk/> (The Guardian)
<http://www.theweek.co.uk> (The Week)
<http://www.lrb.co.uk/> (London Review of Books)
<http://www.newint.org/> (The New Internationalist)

İSPANYA

<http://www.elpais.es/> (El País)
<http://www.hispanidad.com/> (Hispanidad)
<http://www.elmundo.es/> (El Mundo)
<http://www.theentertainer.net/> (The Entertainer)

İSRAİL

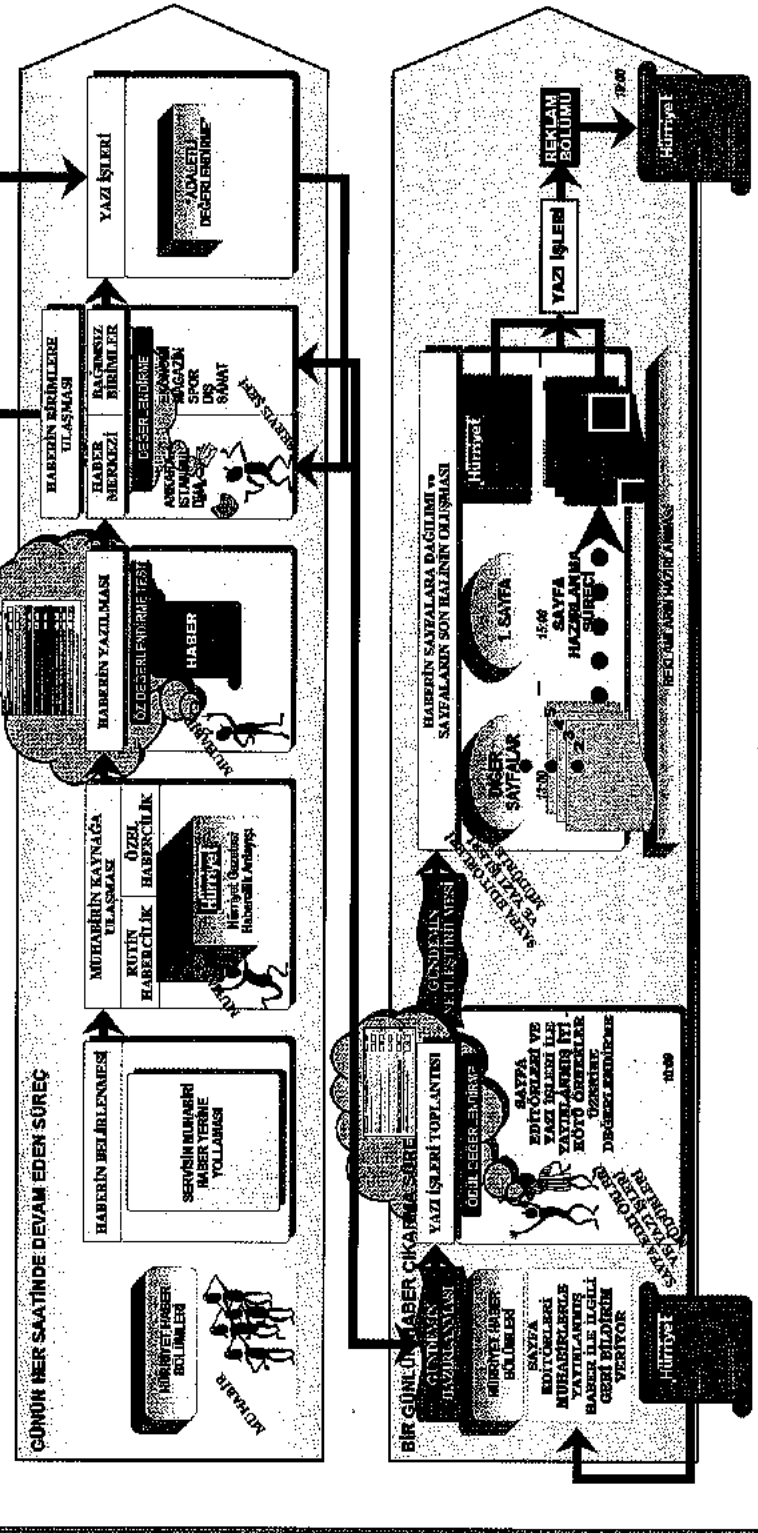
<http://www.jpost.com/> (Jerusalem Post – İngilizce)
<http://www.ynet.co.il/> (Yediot Aharonot-Ynet - İbranice)

İTALYA

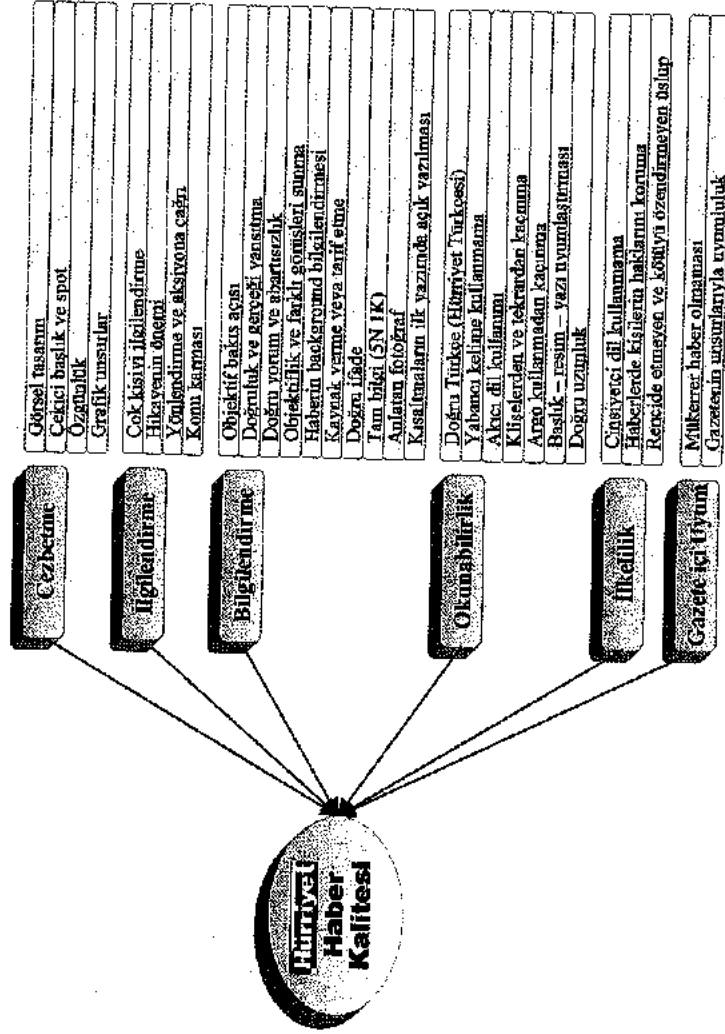
<http://www.ilmaglie.it/> (Il Foglio)
<http://www.repubblica.it/> (La Repubblica)
<http://www.lastampa.it/redazione/default.asp> (La Stampa)
www.corriere.it/ (Corriere della Sera)

EKLER

Hürriyet Gazeteciliği Haber Süreci

Hürriyet Gazeteciliği Kalite Modeli

Öz Denetim Testi

"İyi gazetecilik kötü gazeteciliği kovalar"

Bilgi: Habere konu olan durumla ilgili yeterince bilgi (belgelerden, kişilerden) topladım mı?

UYGUN
DEĞİL

☐ ☐

5N 1K

Adillik:

Habere konu olan durumdaki tüm iddia sahipliğine (haber konu olan kişiler, bu kişilerin aileleri ve yakınları, komşuları, karınları, konu) başı yeterince adil (maddi teminlik, ağırlama) olarak gırlılı terasına uygun, geleceği düşünerek, enge ve tekeş haklarına saygı göstermek) mıyım?

☐ ☐

Yazdığım haberde, haber kalitesi ve yayın ilkelerine uyduguma ne kadar eminim?

ALBÜM

HÜRRİYET'TE BİR GÜNÜN HİKÂYESİ

08.55

Hürriyet'te gün başlıyor. Temizlik henüz bitmemiş. Sayfa editörümüz Bensan Özbalkan, günün ilk kahvesini yudumlarırken, fotoğraf editörümüz Ragıp Batur'la birlikte günün haberlerini konuşuyorlar.

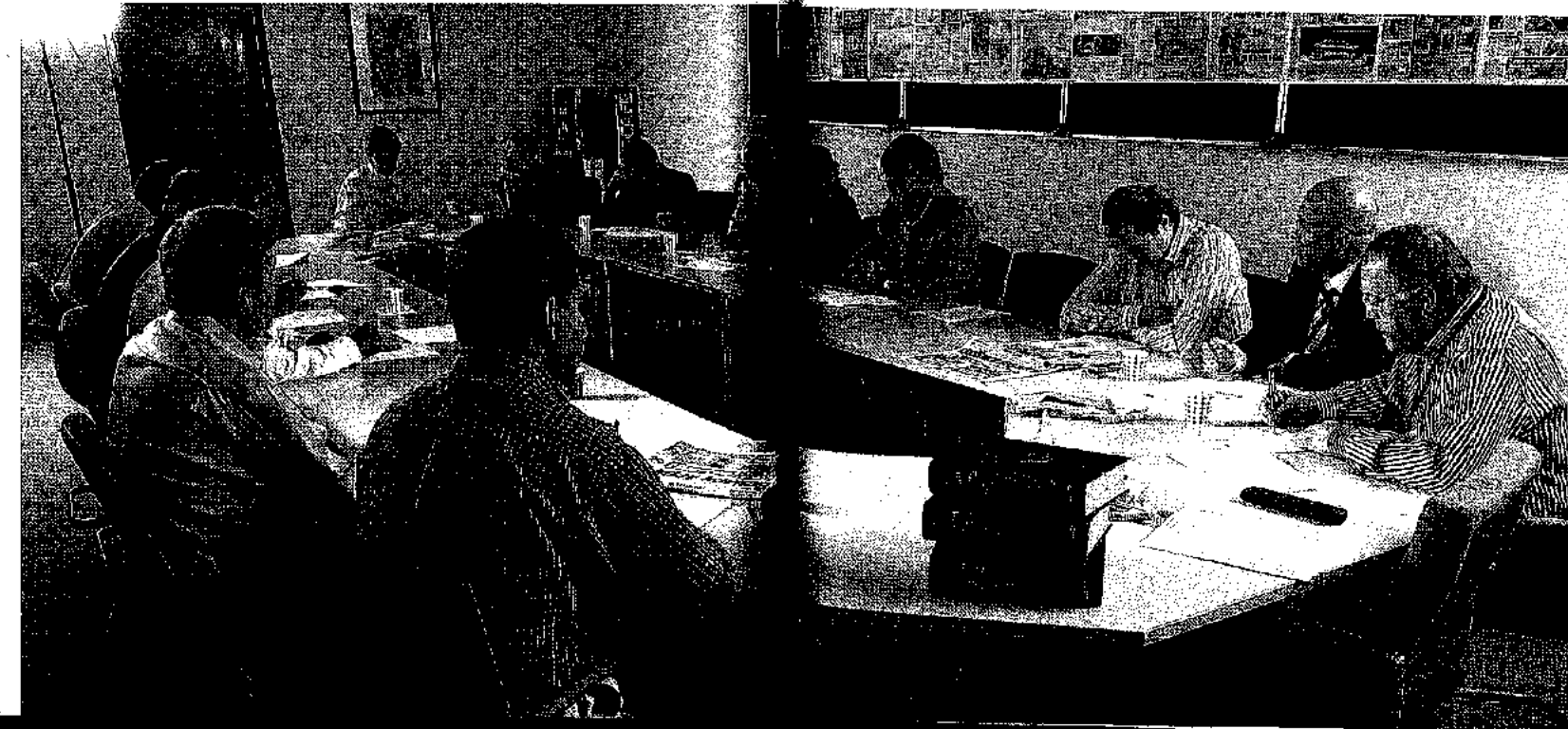
09.55

Haber Koordinatörü Enis Berberoğlu, Yazı İşleri Müdürleri Neyyire Özkan, Tufan Türeñç, Doğan Satmış, Emre İskeçeli ve Yayın Koordinatörü Fikret Ercan toplantı odasının yolunu tutmuşlar bile...

10.15

Yazı İşleri, birim sorumlularıyla birlikte gündem toplantısında. Panoda o günün *Hürriyet*'i asılı. Ama asıl hazırlık, ertesi günün *Hürriyet*'i için. Fotoğraflar çekilirken bu kadar ciddi durduklarına bakmayın. Zaman zaman tansiyonlar, zaman zaman da kahkahalar yükselecek.

10.15

İstanbul'la aynı saatte Ankara ve İzmir büroları da toplantı halinde. Yazarımız Emin Çölaşan, Ankara temsilcimiz Sedat Ergin, Temsilci Yardımcısı Faruk Bildirici, Ankara Haber Müdürü Yaşar Sökmenster ve Meclis temsilcisi Kemal Saydamer ve asistanımız Meva Arıkan'ın (ayakta) keyfi yerinde (üstte). İzmir'de Nedim Demirağ (ayakta) yönetimindeki Ege ekibi. Oturanlar sırasıyla Görsel Yönetmen Nejat Bekmen, DHA Ege Temsilcisi İlyas Özgüven, Yazı İşleri Müdürü Nedim Bubik ve gece sorumlusu İbrahim İrmak. Reklam Müdürü Gülümser Bubik de ayakta.

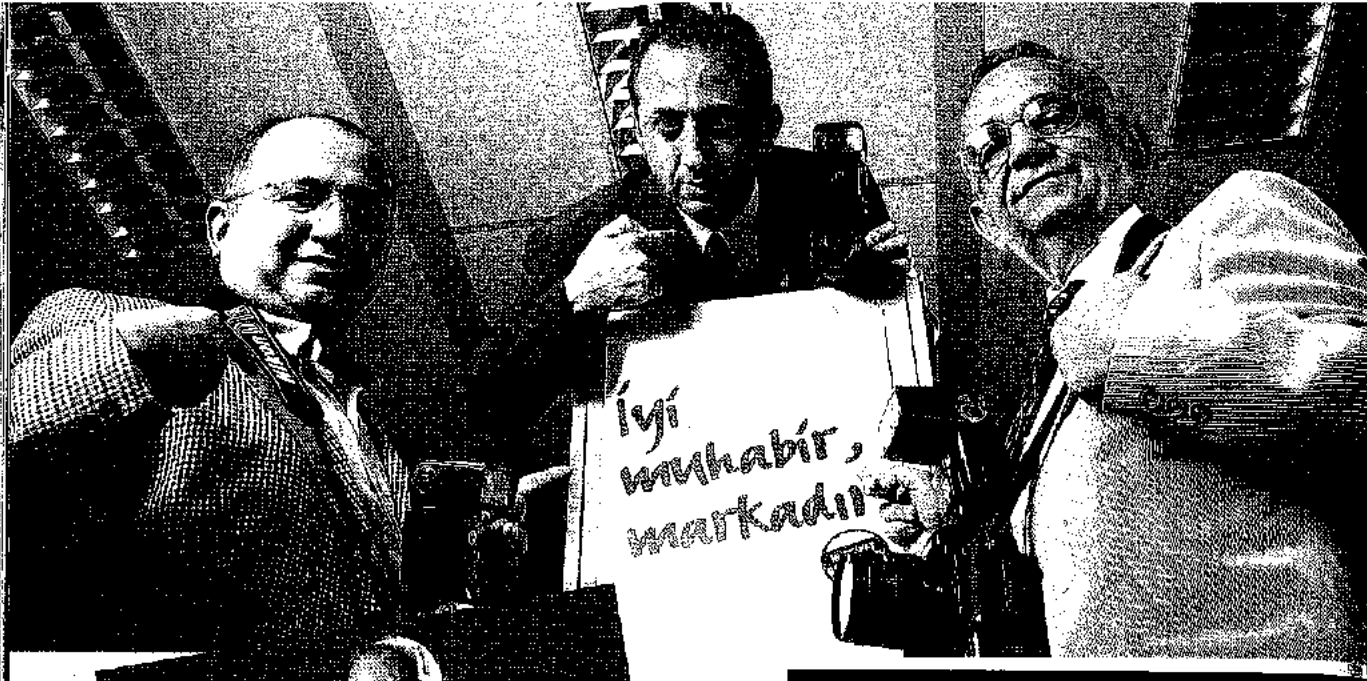
10.30

Haber Merkezi Müdürü Reha Öz ve Haber Merkezi editörü Tarık Devrim, günün bu saatinde tabii ki neşeli oluyorlar. Çünkü haber trafiği henüz başlamamış. Siz onları asıl öğleden sonra görmelisiniz...

10.45

Başyazarımız Oktay Ekşi, o günkü *Hürriyet*'i inceliyor. Yılların deneyiminin verdiği titizlikle her haber üzerinde ayrı ayrı durduğundan kuşunuz olmasın. Ve tespitleri manşet toplantısına yansıyacak.

10.55

İstihbarat muhabirleri, her günkü heyecanlarıyla işe hazır (en üstte). Ayşe Karasu Özek yönetimindeki Dış Haberler Servisi, henüz günlük haber trafiğinin içine girmemiş (yanda). Yener Süsoy ise bir röportaj öncesi poz veriyor, her zamanki şıklığıyla.

11.15

Yurtiçi ve yurtdışına yayılmış 52 büro ve 600 muhabir. Gördüğünüz ekip sadece İstanbul'daki merkez. Doğan Haber Ajansı'ndan (DHA) söz ediyoruz. Genel Müdürleri Uğur Cebeci henüz sabah sukûneti içindeyken bu fotoğraf çekilebildi (üstte). Celal Korkut yönetimindeki istihbarat timi ise adliyenin, havaalanının, belediyenin yolunu tutacak birazdan. Kimi rutin takibinde, kimi de özel haber peşinde...

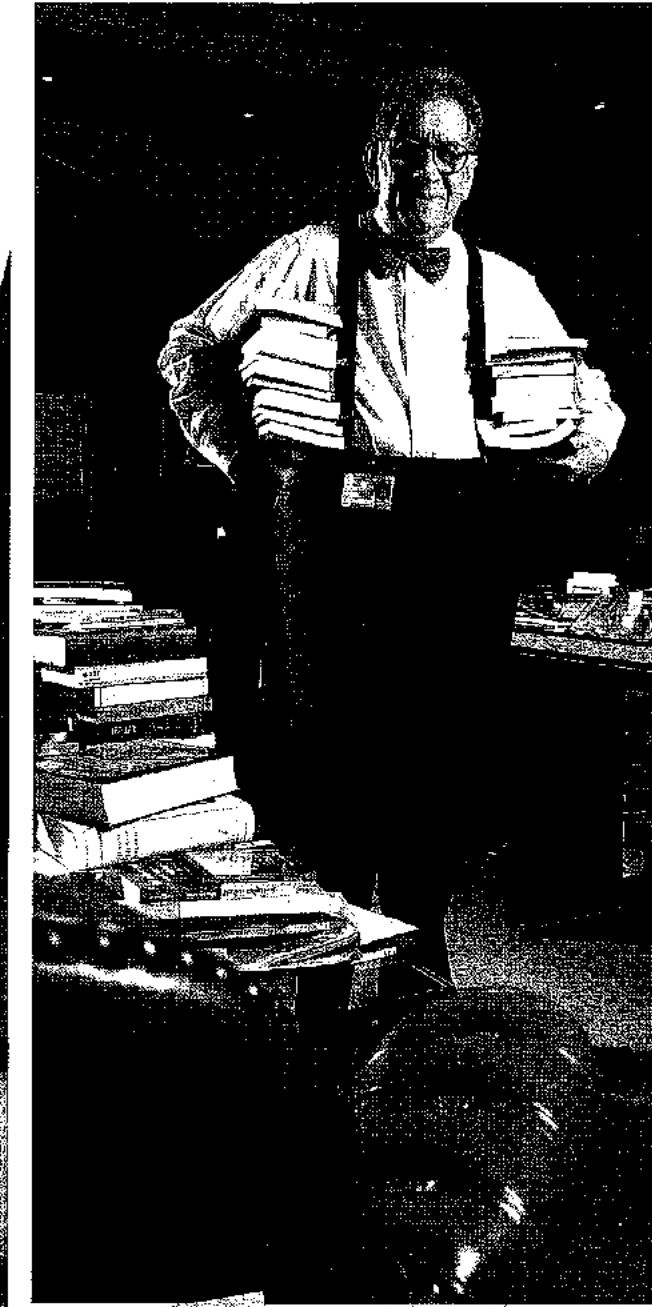
11.25

Ve Fikret Ercan yönetimin-
deki Yazı İşleri (üstte). Yazı
İşleri ile her daim sıcak
ilişkiler içindeki İnsan
Kaynakları Müdürü Sancak
Basa ve ekibi (sağda). Yazı
işlerinin kadrolu terapisti
balık Zülfikâr ile
asistanımız Gülçin Yürüden
(solda). Beşinci kattan Ebru
Çapa ve Ayça Barut (altta).

11.30

Yazı İşleri Müdürlerimizden Nejat Seçen
ve editör Doğaner Gönner tatlı bir koridor
sohbetinde. Doğaner'in keyfine bakılırsa,
Beşiktaş yine galip. Nejat Bey'in
Fenerbahçeli oluşunun bu keyifte etkisi
olsa gerek...

11.40

Yayın Danışmanımız
Doğan Hızlan bu kadar
kitabı tabii ki o günkü
yazısı için koltuğunun
altına sıkıştırmış. Zaten
bu onun gazetede
doğal hali (üstte).
İhsan Yılmaz kültür
haberleri trafiği
başlamadan önce hep
böyle iyi görünür
(yanda)!

11.45

Ufuk İlman yönetimindeki Belge-Bilgi Merkezi çoktan mesaiye başladı. İki dev arşivle iç içe çalışıyorlar. Eski sisteminde yarım asırlık bilgi ve fotoğraf dosyaları Hürriyet'in vazgeçilmez kaynakları. Ve elektronik ortama taşınan yeni arşiv ise gazeteyi hızlandıran, kalitesini artıran başlıca unsurlardan biri.

11.50

Bakmayın siz Ekonomi Servisi'nin para ile oynadığına, bu sadece poz. Onların en iyi bildiği iş ekonomi haberciliği. Vahap Munyar yönetiminde, her gün en az sekiz sayfanın haberini yapacak, yetiştirecekler. Hem de en güvenilir şekilde...

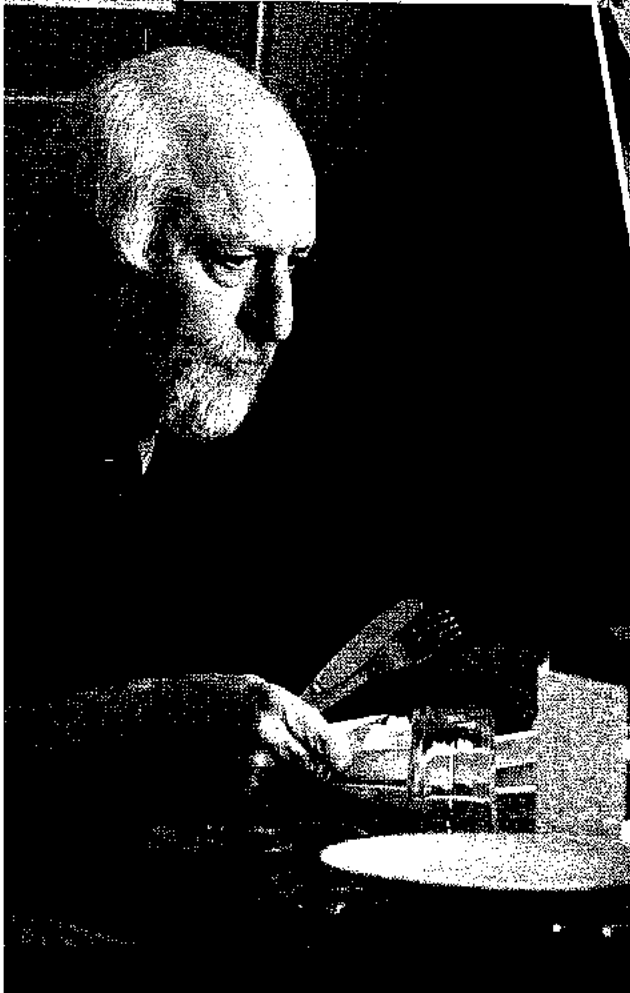
11.55

Haber Merkezi, sadece İstanbul'dan değil, Ankara'dan gelen haberlerin de kavşağında. Günün bu saatinde bile önlerindeki bilgisayar ekranlarına yüzlerce haber düşmüş olmalı. Ancak bu sakinlik yanıltmasın sizi. Kimi haberlerdeki mantık ve dil hataları, gazetenin bu en sakin servisinin 'kolesterol' seviyesini yükseltecek özelliklere sahip çünkü...

12.05

Gazeteciler öğlen yemeğini erken yer. Yemek ne kadar önce yenirse gazete hazırlamaya o kadar zaman kalır. Yayın Yönetmenimiz Ertuğrul Özkök ve Haber Koordinatörümüz Enis Berberoğlu besbelli yemek sırasında da işe dalmışlar (sağda). Yazarımız Yalçın Doğan yemekten çok, o gün yazacağı yazıyı düşünüyor gibi (altta). Görsel Yönetmenimiz Reha Erdoğan yemeğini yemiş, Özlem Hoşgör ve Savaş Güzelvarteresyen'la 'kreatif' konuşmalar içerisinde (sağ altta).

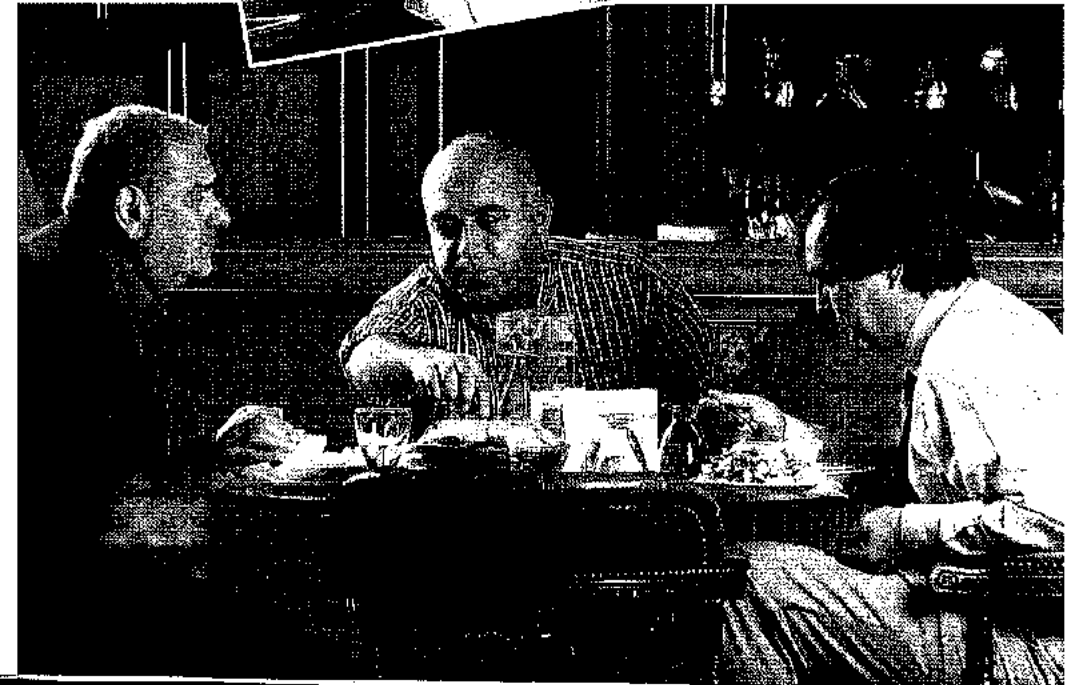
12.15

Hürriyet Medya Towers'ın yemekhanesi sadece Hürriyet çalışanlarını değil, CNN Türk ve Doğan Kitapçılık'ı da ağırılıyor. Yapılan değişikliklerden sonra yemekler daha bir keyifle yeniyor. CNN Türk'te çalışan arkadaşlarımızın tebessümleri de bunu yansıtıyor zaten.

12.25

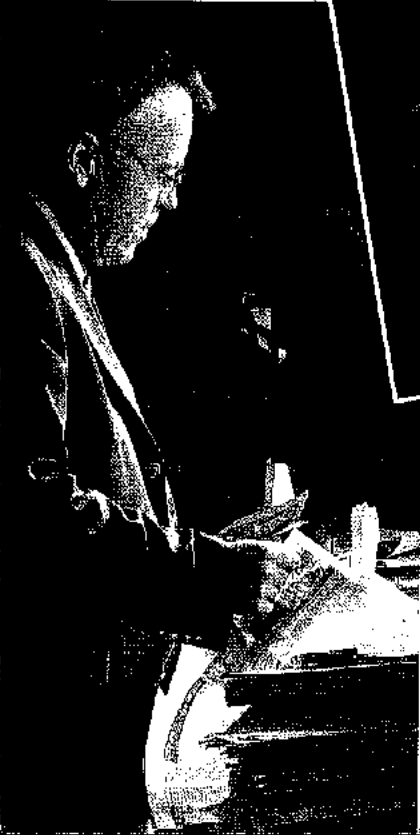
Haber Merkezi editörlerimizden Erol Türegün ise birazdan başlayacak koşuşturmayı düşünerek yemeğini bitirmeye çalışıyor (solda). Spor Servisi Müdürümüz Esat Yılmaer ve yardımcısı Mehmet Arslan, Roma temsilcimiz Reha Erus'la İtalyan liglerinin durumunu tartışıyor olmalılar. Sahiden de ne olacak bu Milan'ın hali?

12.45

Maçların başlamasına daha hayli zaman var. Spor Servisi rahat (üstte). Yalçın Bayer, 'Yeter Söz Milletin' demeye hazır (altta).

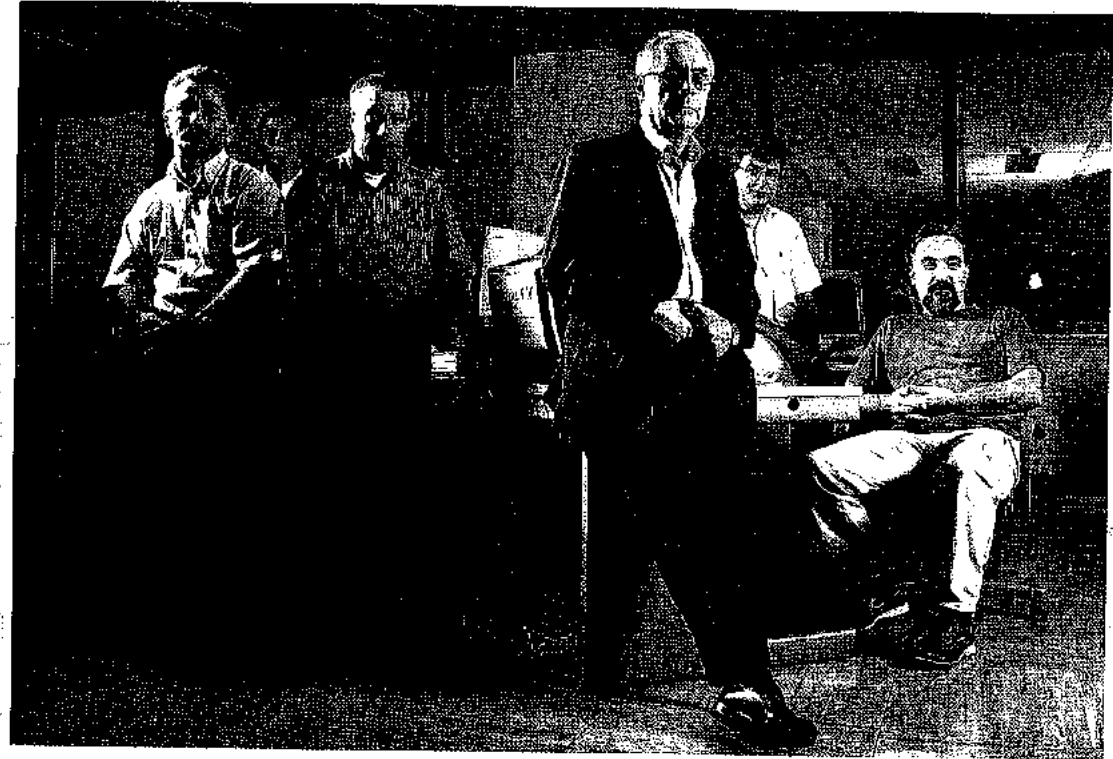
12.50

Fotoğraf editörlüğü (üstte) ve İstihbarat Servisi'nden foto muhabirleri en iyi kareleri seçiyorlar (yanda).

13.30

Atina muhabirimiz Nur Batur, dış politika yazarımız Ferai Tuğ'la dünya sorunlarını tartışmaya ara vermiş, kim bilir hangi dünya liderini çekıştiriyorlar.

13.40

Seçkin Türesay yönetimindeki Almanya Servisi, sayfa yapımı başlamadan bir arada. Bir yandan Almanya telefonları çalışıyor, bu küçük es'e fırsat vermiyor...

13.55

Spor Servisi fotoğrafcıları İlyas Namoglu'nun çektiği fotoğrafları gözden geçiriyor.

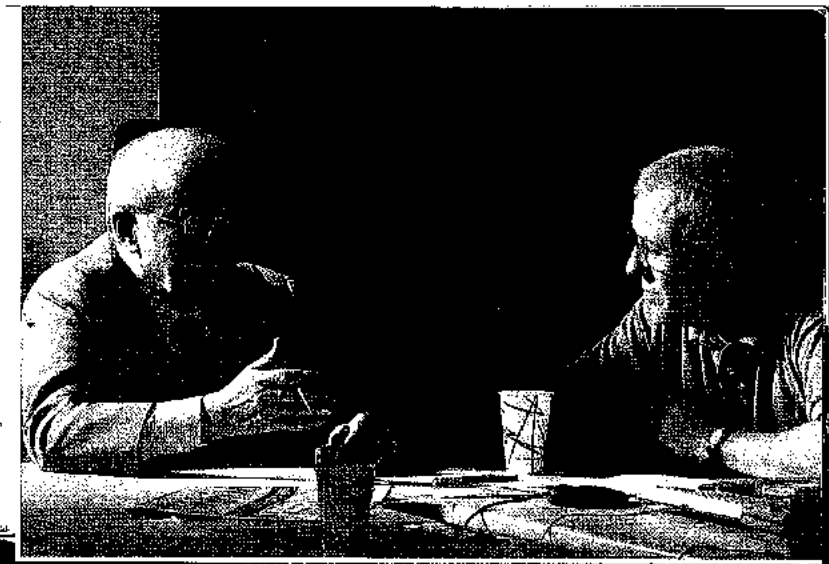

14.15

Ve işte *Hürriyet*'in o ünlü birinci sayfa ve manşet toplantısı. Manşete neyin çıkacağına karar vermek zor. Çünkü her gün çok sayıda alternatifle karşı karşıya bu ekip. Ertuğrul Özkök 'Hangisi olmalı?' diye soruyor. Yürüyen haberler önerilerin sık sık değişmesine yol açıyor. Bazen bir manşet birkaç dakika içinde çökerken, bazen bir başka manşet ateşli kavgalara sebep oluyor. Sonuçta manşete çıkan haber ne olursa olsun, tartışmasız Türkiye'nin gündemini belirliyor.

15.10

Ertuğrul Özkök ve Otay Ekşi'nin geleneksel "toplantı arası" durum değerlendirmesi. Enis Berberoğlu servislerden akan üç beş yeni haber daha ekleyecek gündeme. Tufan Türeç, anında bazı siyasi haberleri 'check' edecek. Vahap Munyar (ayakta) toplantıya dalıp keskin eleştirilerinden birini daha yapacak. Doğan Satmış ve Emre İskeçeli birinci sayfanın başlıklarını yazmaya başlarken, Neyyire Özkan ile Serdar Devrim, Vahap'ı yatıştırarak. Arif Dizdaroğlu bir an önce sayfasının başına dönmenin yolunu arayacak...

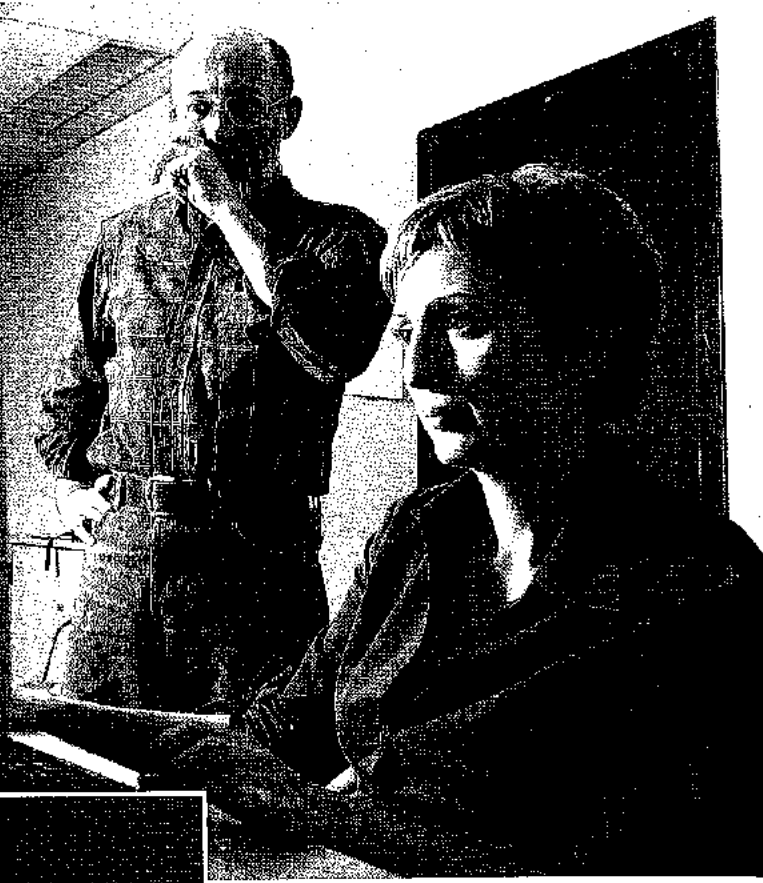
15.45

Manşete karar verilmiş. Gerilim azalmış. Ertuğrul Bey yazısını yazmak üzere odasına çıkarken, Fikret Ercan'a takılıyor: "Yine güzel gazete yaptın Fiko."

16.10

Yeni sayfa yapımı başladı. Sayfa editörlerimizden Ayhan Atakol, sayfa sekreteriimiz Burcin Satmis ile 4. 5. 6 ve 7. maddeleri hazırlıyorlar.

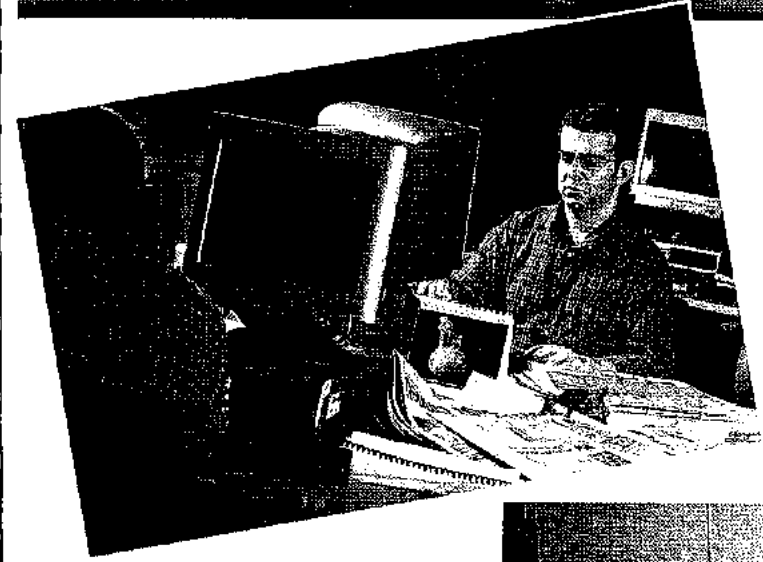
16.15

Gündem sayfalarının editörlerinden Ayça Aktan, sayfaları için resim seçiyor (yanda). Ekonomi Servisi'nden Emre Özpeynirci ve Mustafa Kutlay, Sayfa Sekreteri Özgür Özkan'ın yaptığı sayfanın başında (altta).

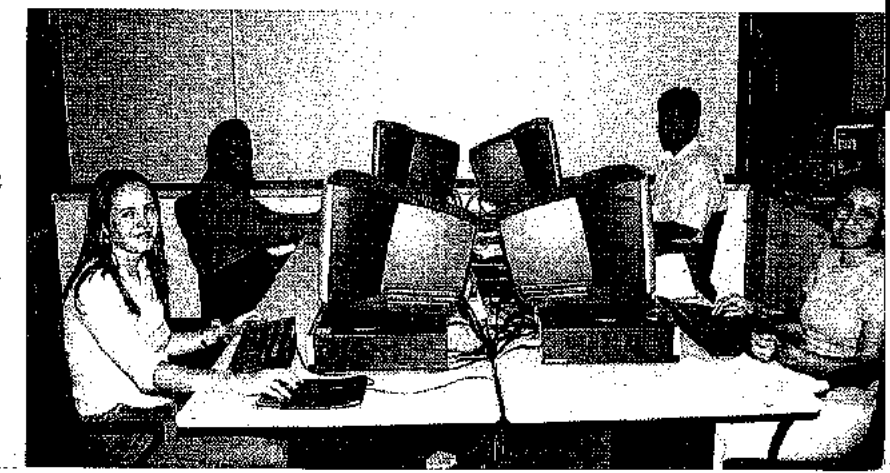
16.45

Yayın Koordinatörümüz Fikret Ercan, sayfa sekreteri Hakan Yıkılmaz'la bir taraftan birinci sayfayı yaparken, bir taraftan da gelen telefonlara yetişmeye çalışıyor (üstte).

16.50

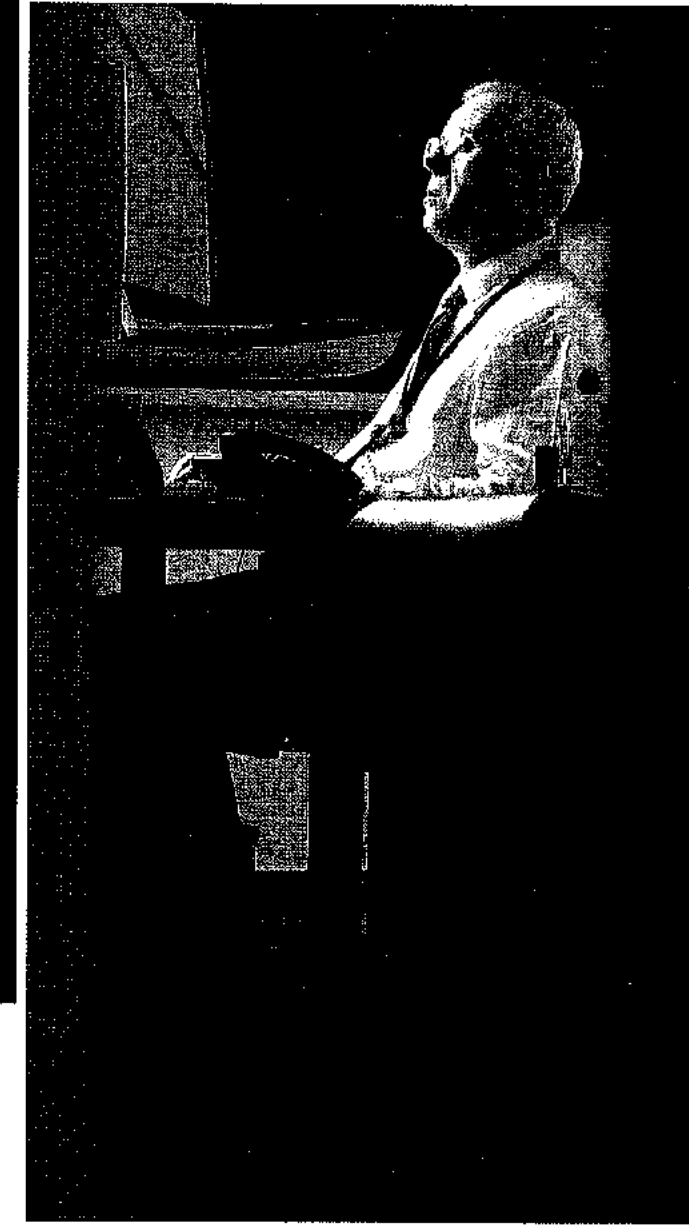
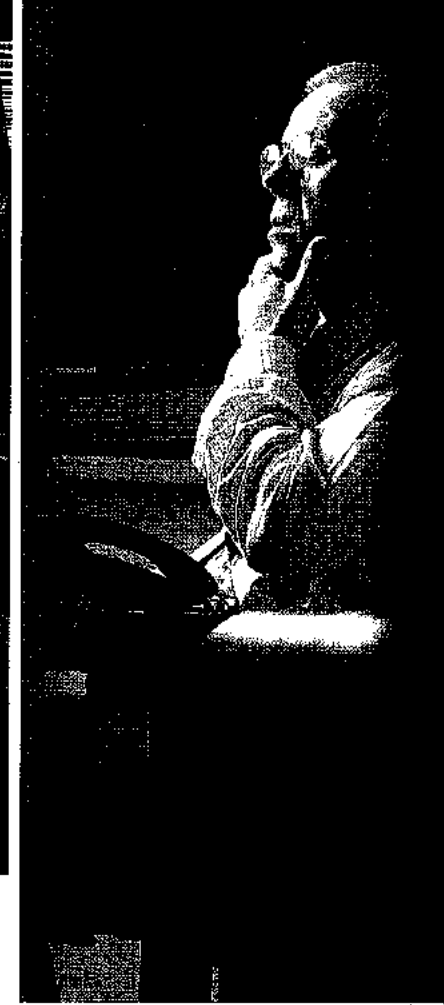
Yüzündeki ciddiyetten anlaşıldığı kadarıyla, editörümüz Bülent Mumay çetin bir haberle boğuşuyor olmalı (üstte). Aynı saatlerde İzmir Bürosu muhabirlerimiz de bir parça soluklanma imkanı bulmuşlar sanki (yanda).

16.55

Ayşe Sözeri Cemal yönetimindeki Reklam Servisi, yoğun bir günün finalinde. Türkiye'nin en başarılı reklam ekibi oldukları yüzlerinden belli (üstte). Günün en cıvıltılı saatlerinde asansör karşılaşmaları: Ertuğrul Bey'in asistanı Dilek Baykara, *Hürriyet Seyahat* ekinden Evrim Sümer'le az daha çarpışacak (sağda üstte). Yazarımız Gila Benmayor yazısını teslim etmiş, yeni bir habere koşuyor (yanda).

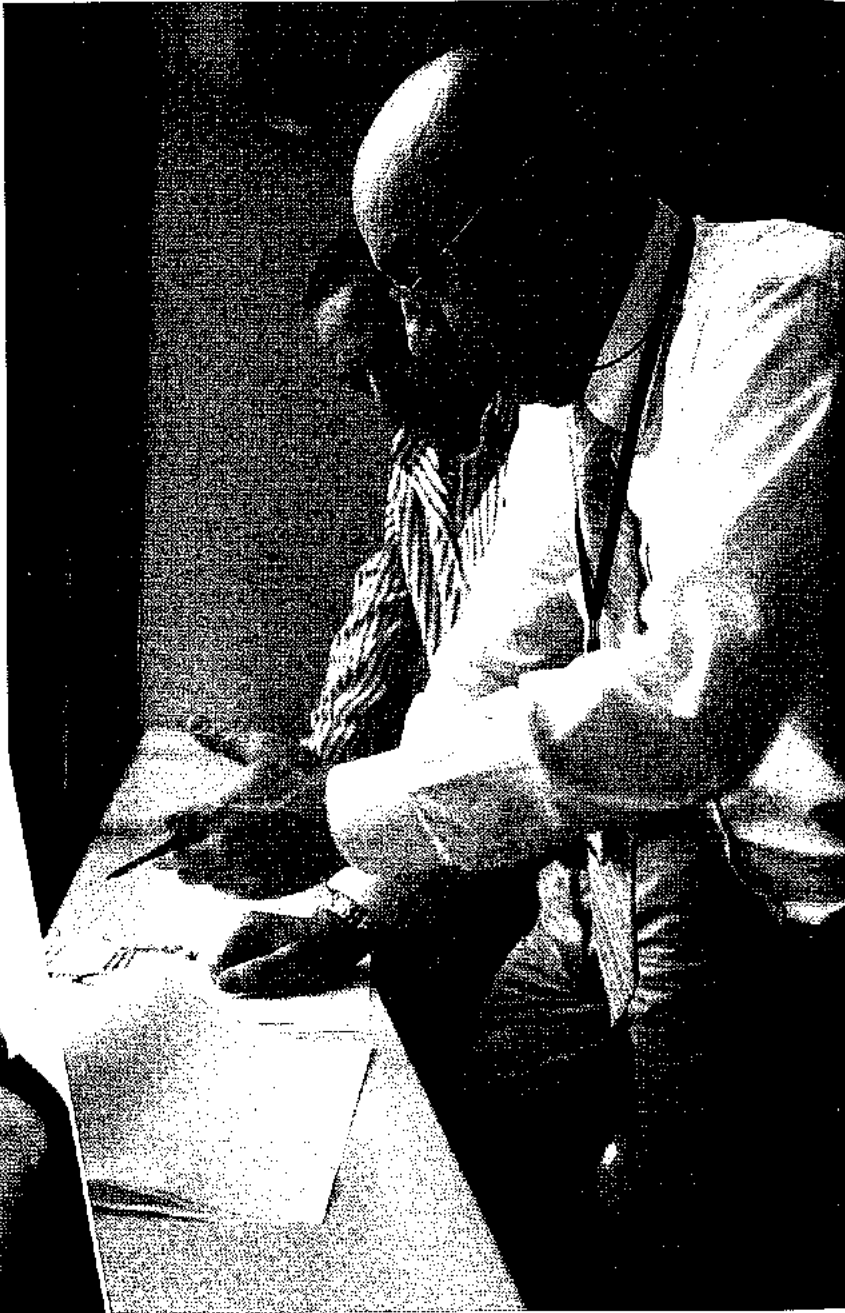

17.05

Yayın Yönetmenimiz Ertuğrul Özkök, ertesi gün yayımlanacak yazısı için odasında, bilgisayar başında. Onun yazı hızına yetişene bugüne kadar rastlanmadı. Emin olun, bütün köşe yazılarından önce onun ki yerleşecek sayfaya...

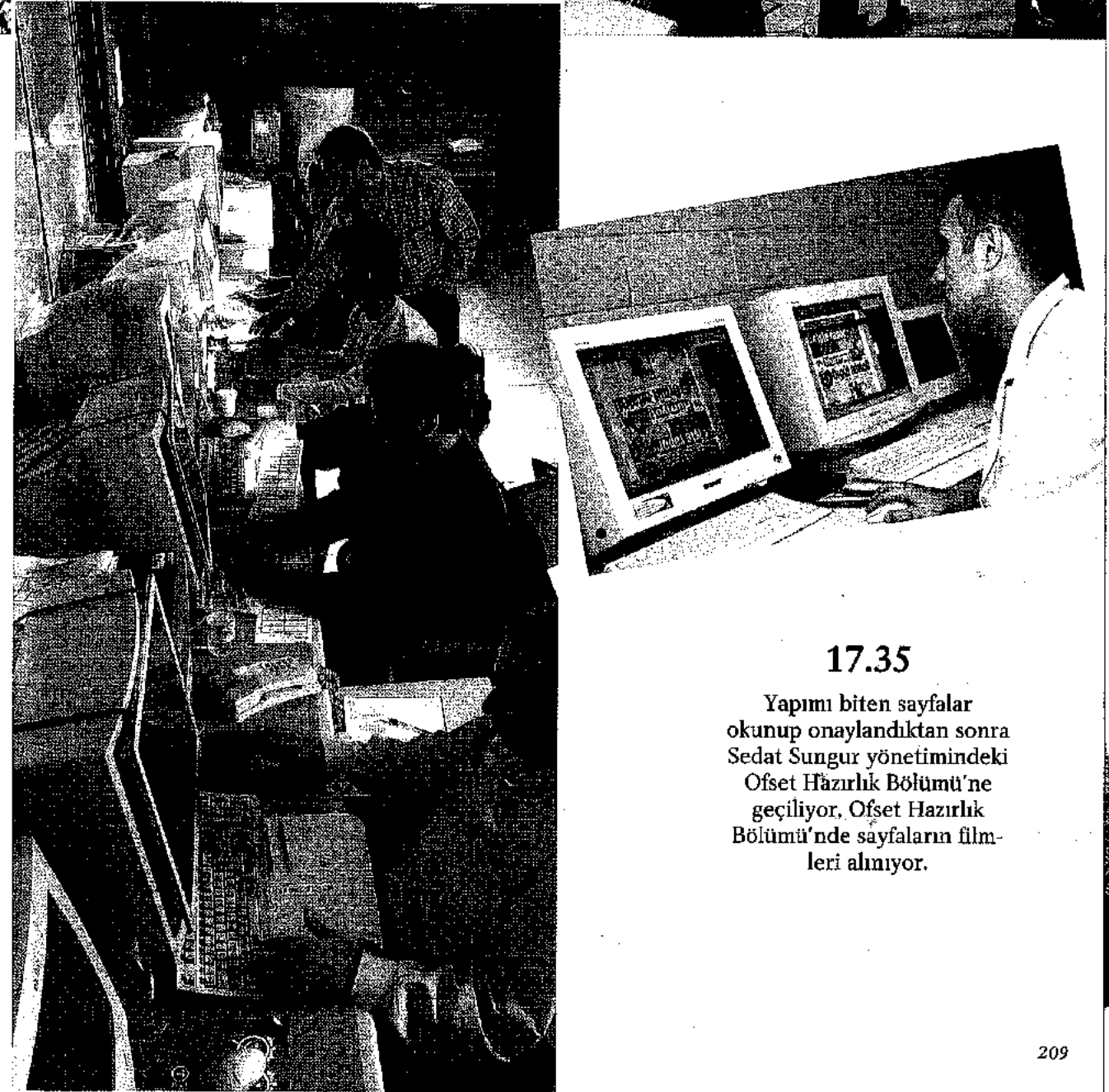
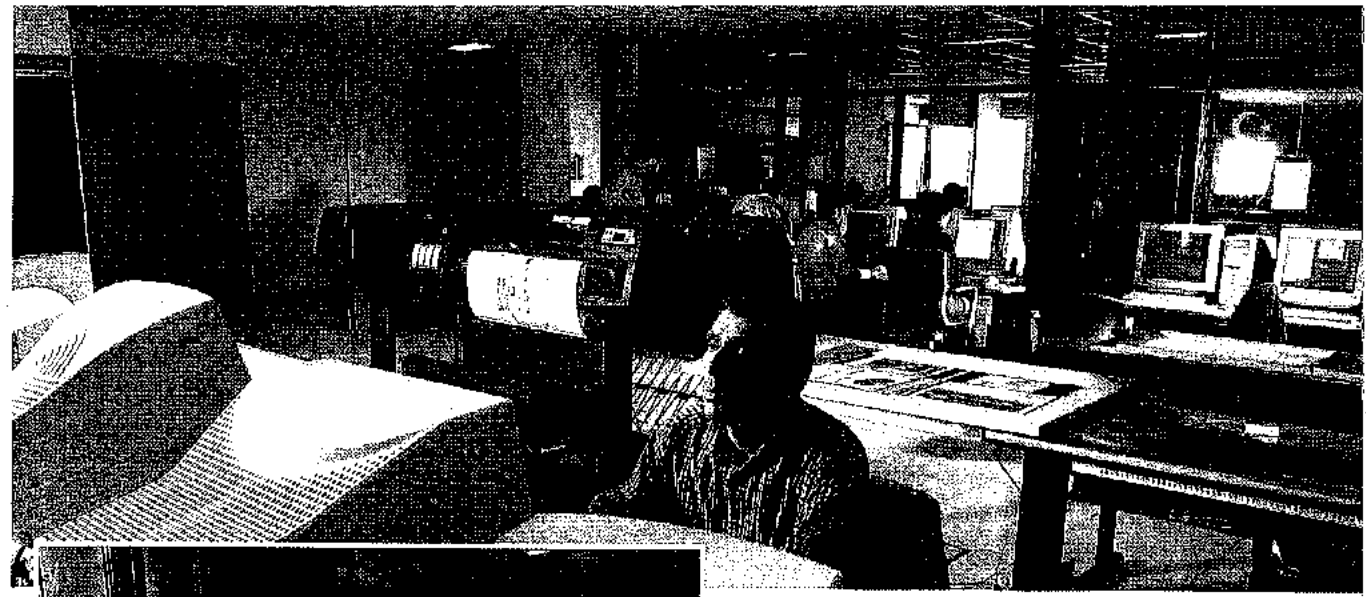
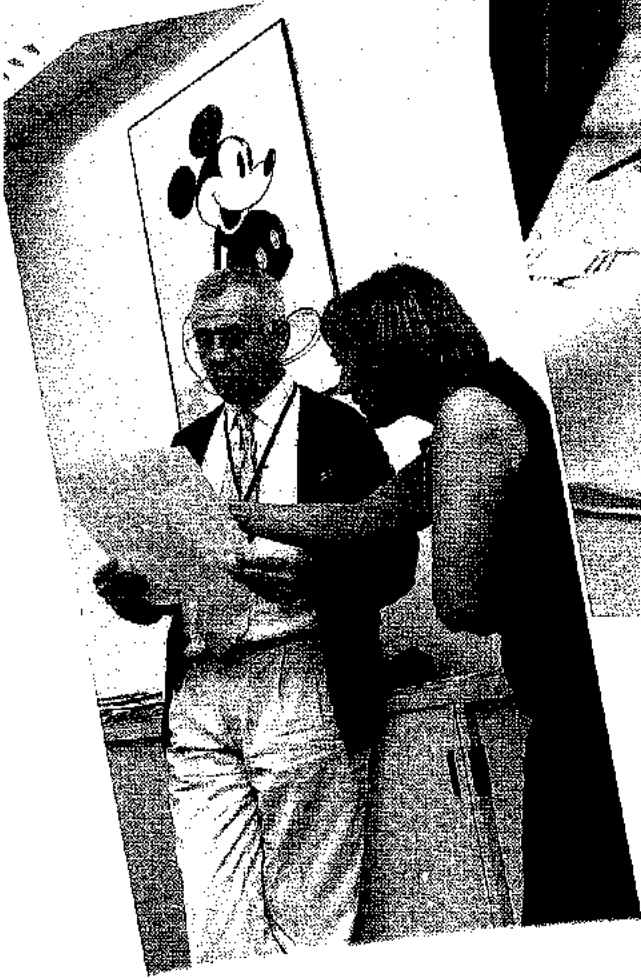
17.20

Genel Yayın Yönetmeni
Danışmanımız Ertuğ
Karakullukçu, sayfa
editörümüz Arif
Dizdaroglu ile birlikte
yapımı biten ilk sayfaların
proof'larını gözden
geçiriyor. Hatalar anında
düzeltilecek, yeter ki
yakalansın (yanda).

17.25

Ertuğrul Bey, yazısını
bitirip Yazı İşleri'ne
inmiş ve editörümüz
Ayça Aktan'ın gösterdiği
sayfa çıkışını inceliyor
(yanda).

17.35

Yapımı biten sayfalar
okunup onaylandıktan sonra
Sedat Sungur yönetimindeki
Ofset Hazırlık Bölümü'ne
geçiliyor. Ofset Hazırlık
Bölümü'nde sayfaların film-
leri alınıyor.

17.45

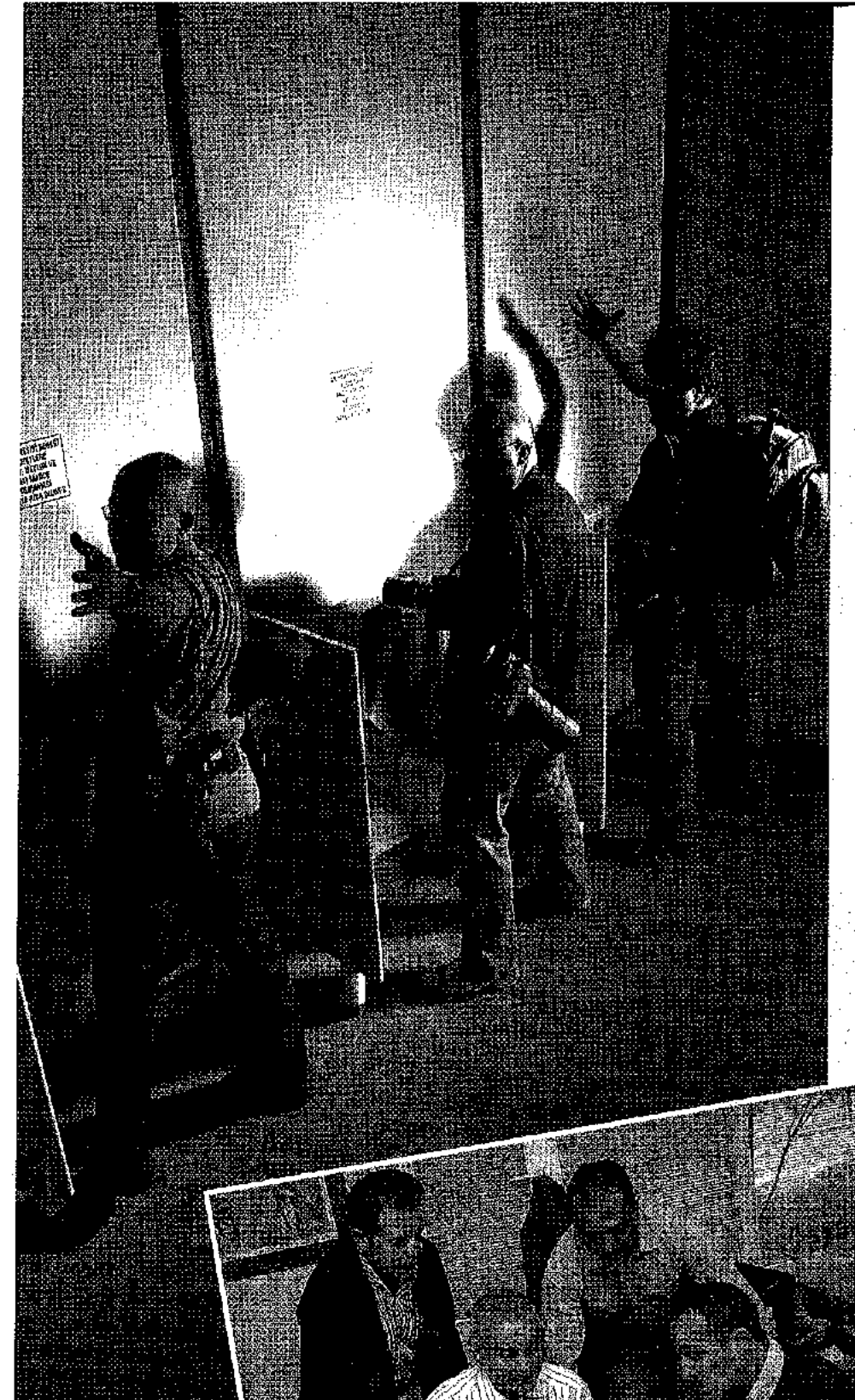
Hürriyet Seyahat, Hürriyet Cuma, Hürriyet Cumartesi ve Hürriyet Pazar... İşte onları yapan ekip. Bu eklerin nasıl yapılıp, bu ekibin nasıl çalıştırıldığını bir de Neyyire'ye sorun. En sık başvurduğu motivasyon yöntemi ekler sergisidir! Programa Ebru'nun (Çapa) tırnak kontrolü de dahil! Ekibin haber editörleri Necdet Açı ve Serhan Yedig, diğerlerinin tersine kesintisiz motive durumdadır (yanda).

210

17.55

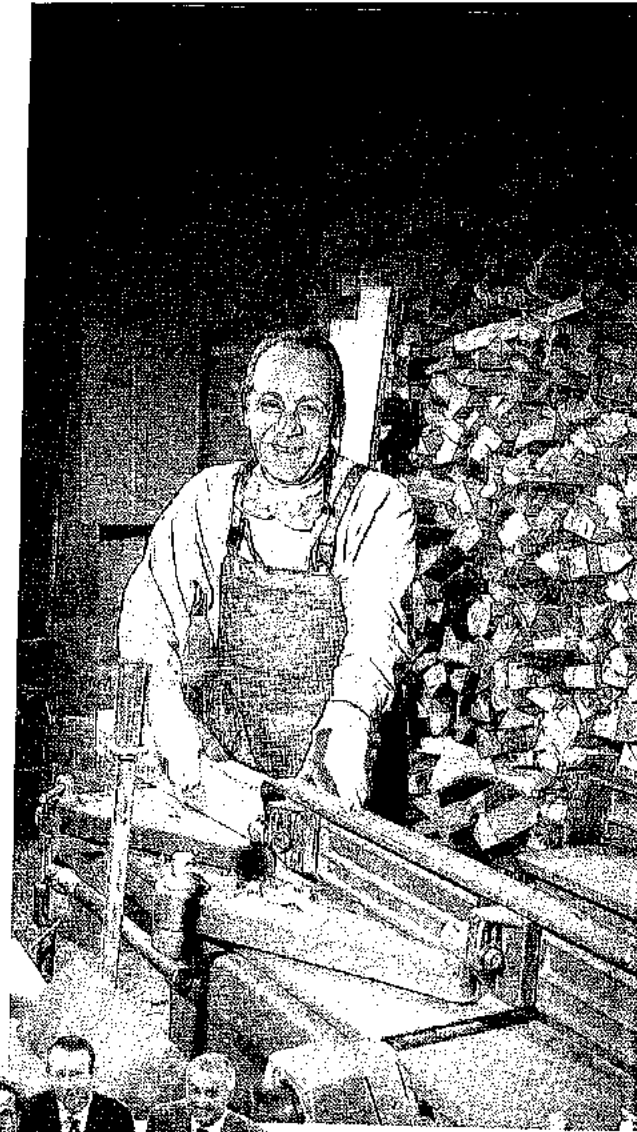
Dar zamanda foto muhabirliğinin resmidir bu: Levent Yıldırım, Hakan Denker ve Sebati Karakurt, iş trafiğinde "en doğal ihtiyaçları"nı son dakikaya saklamışlar. Yetişebildiler mi, bilmiyoruz, ama en mükemmel fotoğrafları *Hürriyet* sayfalarına yetiştirdikleri açık (sağda). Rıza Ezer yönetimindeki Ankara fotoğraf ekibi haber kaynaklarının tabiatı gereği daha ciddi (altta).

211

18.25

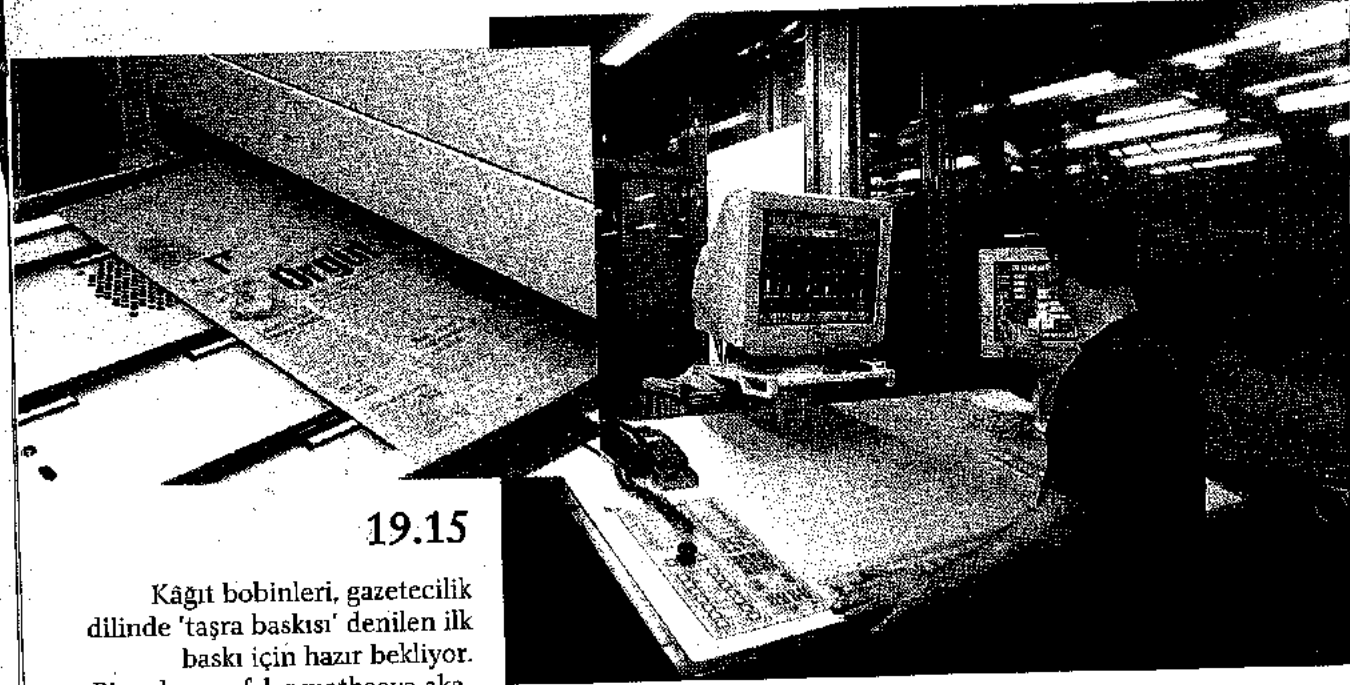
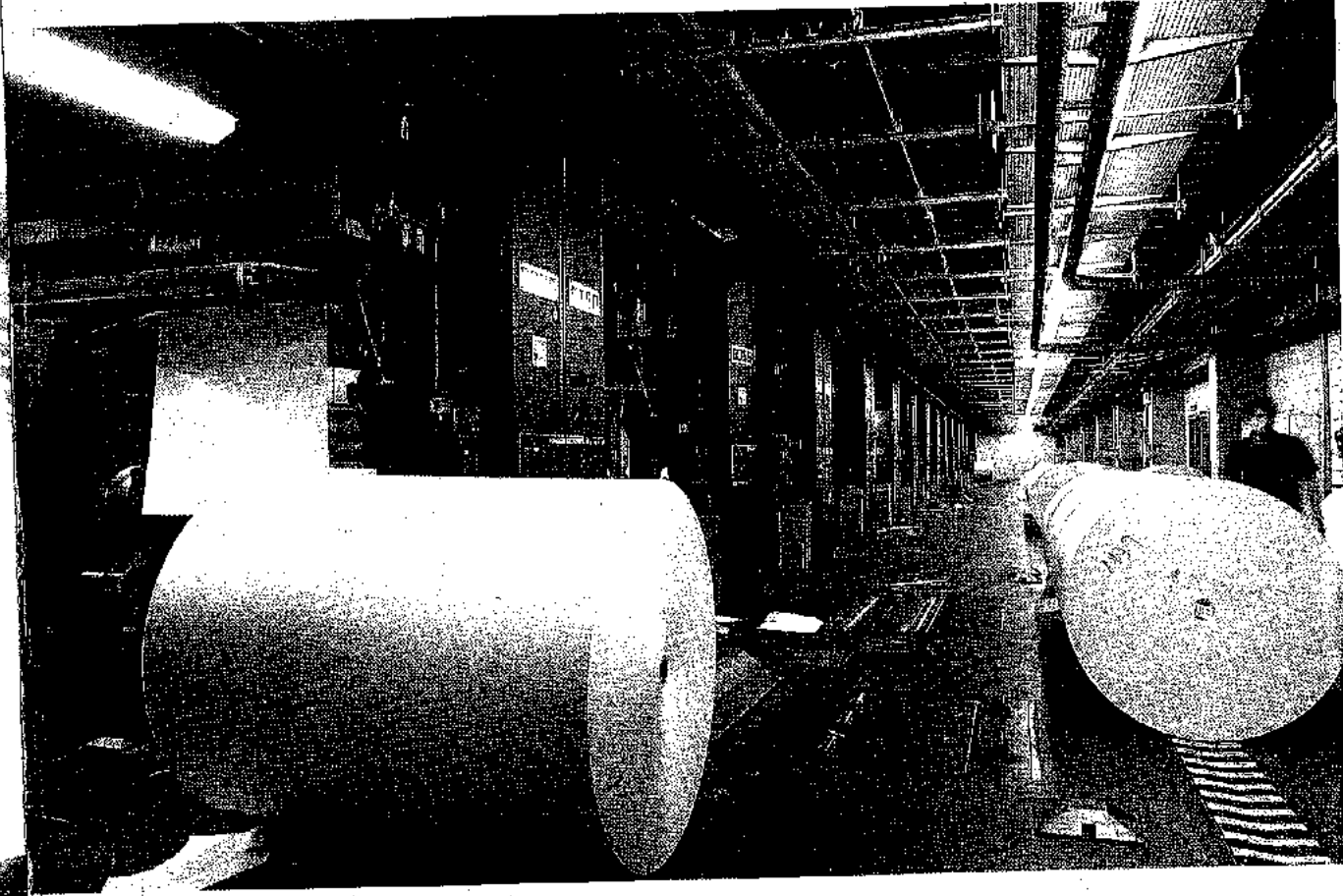
İstanbul her zaman
Ankara'dan haber
malzemesi isteyecek
değil ya, işte böyle
bazen de toplu fotoğraf
ister. Sedat Ergin yöne-
timindeki Ankara
Büromuz. *Hürriyet*'in en
çok konuşulan, en çok
tartışılan manşetlerinde
çoğunlukla onların
imzası var (altta).
Yazarımız Bekir Coşkun,
yazısını çoktan bitirmiş.
Böyle anlarda fırsat bul-
dukça öteki ilgi alan-
larına koşar. Ya
marangoz atöl-
yesindedir, ya kemaniyla
baş başa ya da biliyor-
sunuz hayvanlar için
mücadelede...

18.45

Magazin Servisi, şef Selim Akçin'in yönetiminde
barda toplanmış, görev dağılımı yapıyorlar. Hayır
kiyafet balosu yok, birazdan görev yerlerine intikal
edecekler. Onlar için günün bir kısmı bitti, asıl
bölümü de yeni başlıyor çünkü...

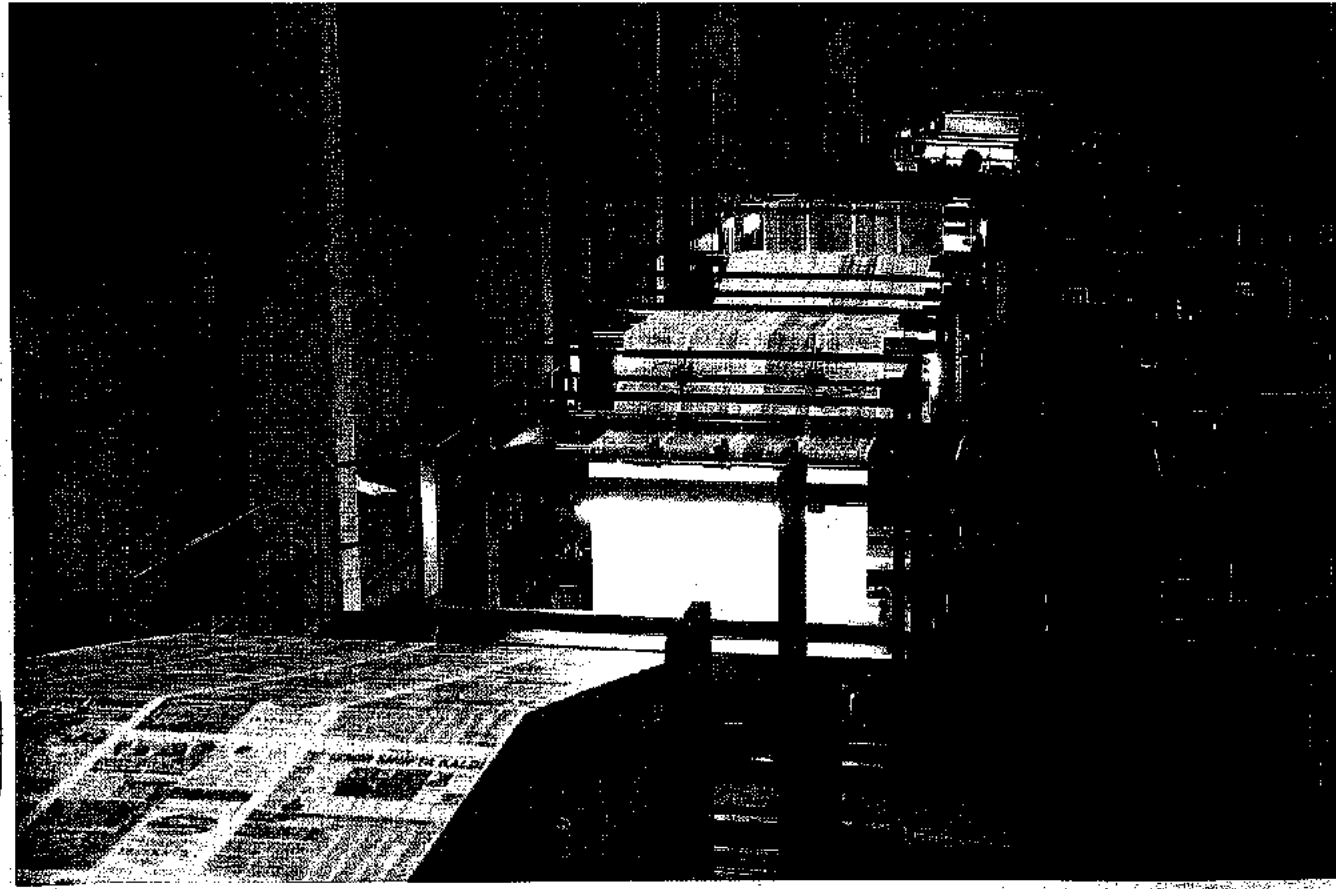

19.15

Kâğıt bobinleri, gazetecilik dilinde 'taşra baskısı' denilen ilk baskı için hazır bekliyor. Birazdan sayfalar matbaaya akacak ve MAN 1, MAN 2 ve Gos adlı modern makinelerin düğmesine basılacak.

21

19.25

Saatte 50 ile 80 bin arası gazete basan makineler dönmeye başlıyor. Dijital ekrandaki rakam 30 bin baskıda olduğunu haber veriyor. Bu arada ilk provalar heyecanla inceleniyor. Bir hata varsa baskı durdurulacak çünkü...

215

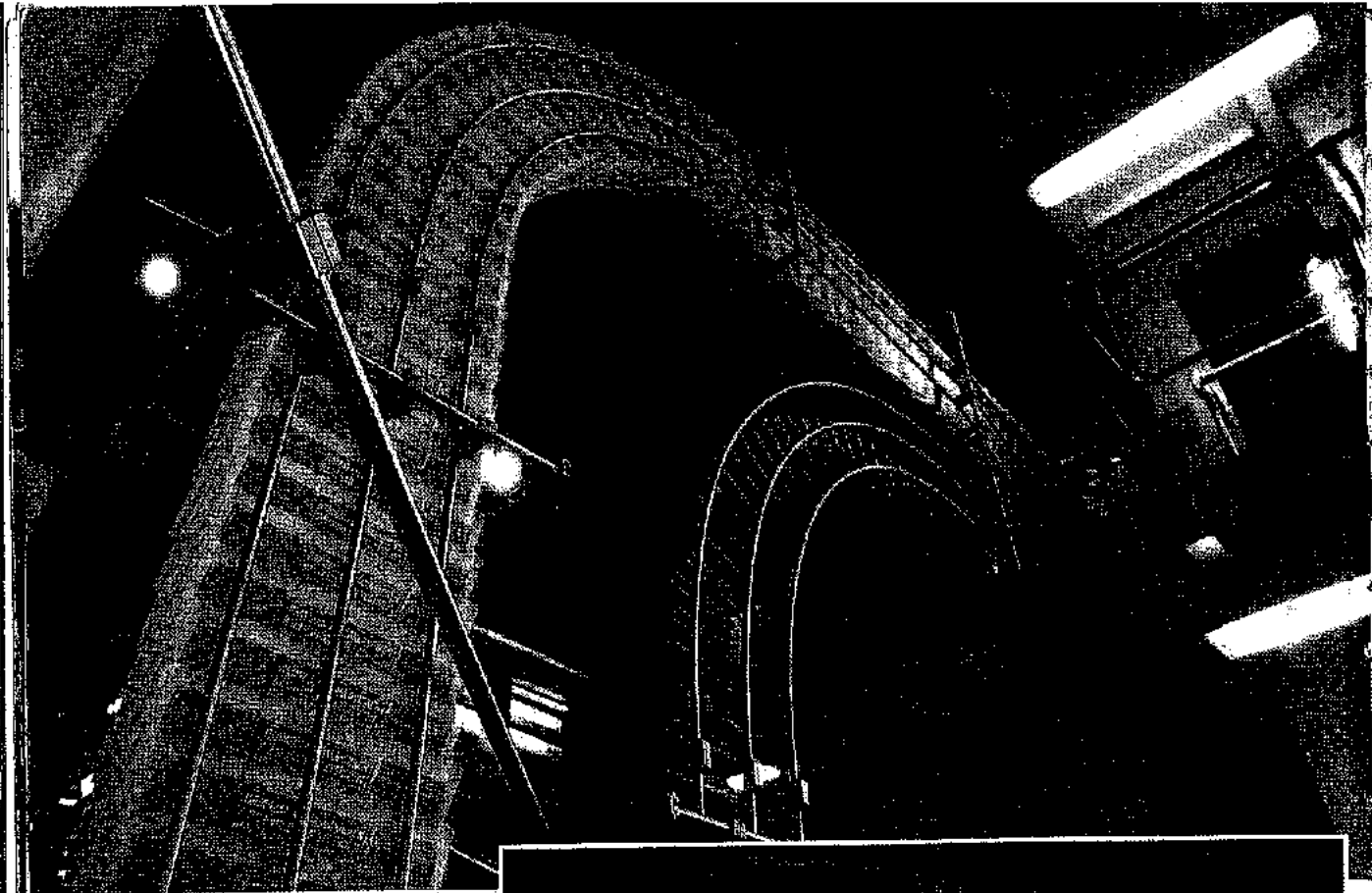
19.55

Sorumlu Müdürümüz Hasan Kılıç, Gece Yazı İşleri'nden Nurettin Oktay ve Bekir Odabaş'la birlikte, matbaadan ulaşan taşra baskılarını gözden geçiriyor. Aradaki saatlerde gelişen olaylar manşeti bile değiştirebilir. Onlar gazeteye son şeklini verecek.

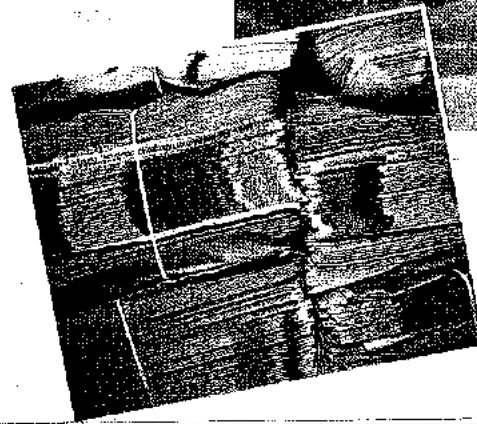
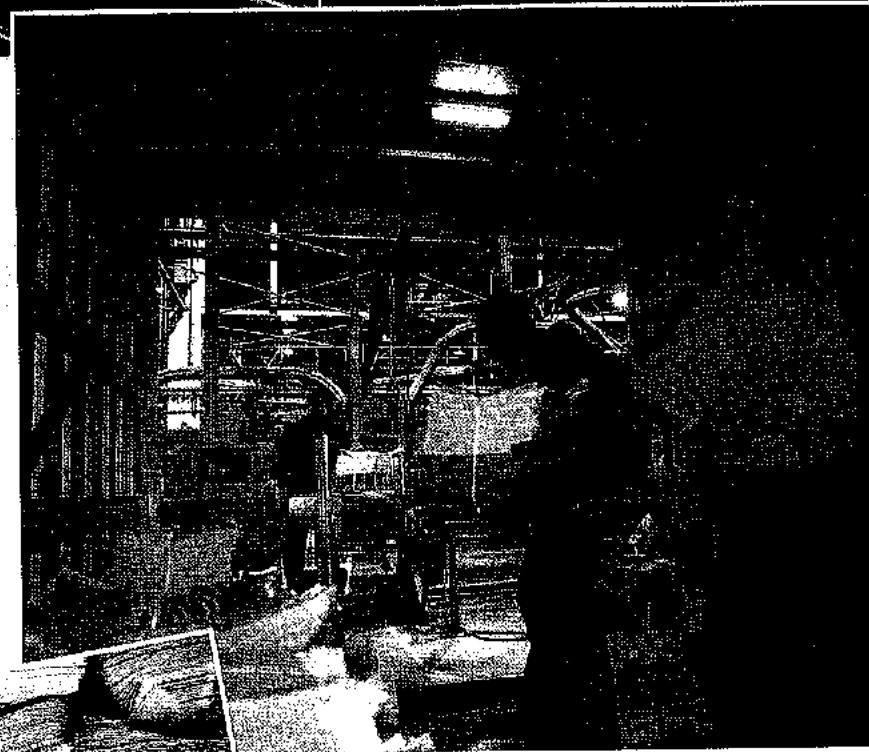
22.45

Yazarımız Ayşe Arman, röportaj, çekim, bant çözümü derken, hayli yoruldu. Sırada ertesi günkü yazı var (üstte). İnternet editörü olursa insan, ekranından cin Fatih bile mektup uzatabilir. Hem de günün münasebetsiz bir saatinde. Yurtsan Atakan, sanal ortamın her türlü sürprizine alışkın ama hayli şaşkın işte (yanda)....

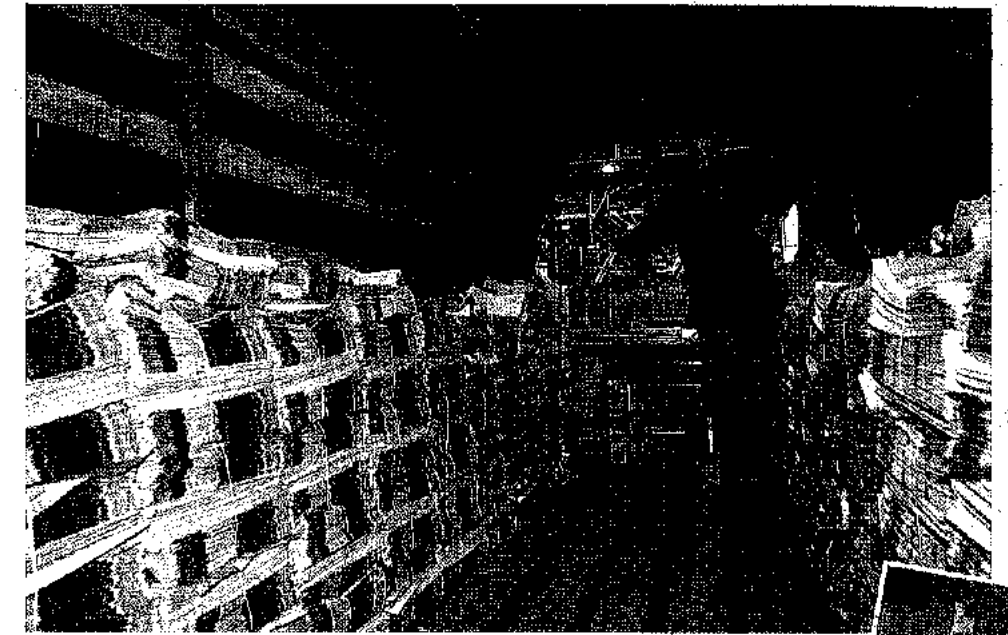
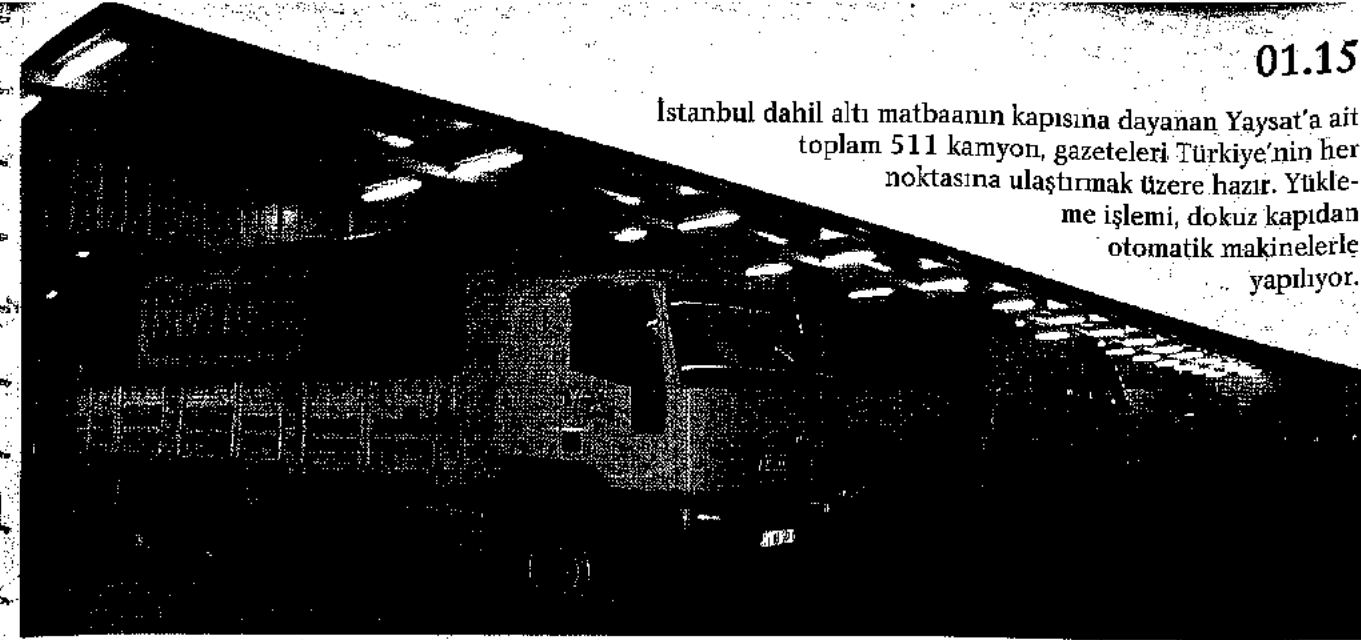
00.30

İstanbul'la birlikte Ankara, İzmir, Adana, Antalya ve Trabzon matbaalarında da baskı devam ediyor. Her matbaa, elektronik sistemlerle birbirine bağlı olduğu için aksaklıklar merkezden giderilebiliyor. Makinelerde balyalanan gazeteler otomatik olarak kamyonlara yükleniyor.

01.15

İstanbul dahil altı matbaanın kapısına dayanan Yaysat'a ait toplam 511 kamyon, gazeteleri Türkiye'nin her noktasına ulaştırmak üzere hazır. Yükleme işlemi, dokuz kapıdan otomatik makinelerle yapılıyor.

01.25

Bu da 511 kamyonlardan birinin içi. Gazeteler, büyük bir düzen içinde istif ediliyor (üstte). Aynı saatlerde İstihbarat Servisi merkezi. İki arkadaşımız gecenin felaketlerinden uzak birkaç dakika bulmuş, nihayet hobileriyle ilgileniyorlar...

08.30

İstanbul-Taksim:
İki genç kız,
böyle bir günün
sabahında bayide
ulaştırılmış
gazetelerini
almışlar, okuyor-
lar. Yüzlerindeki
ifadeye bakılırsa,
24 saatin
yorgunluğuna
değmiş görünü-
yor. Bu kadar
insanın, bu kadar
emeğin amacı da
buydu zaten:
Okura, iyi ve
kaliteli bir gazete
sunabilmek.

SAAT
08.30

Hürriyet Medya
Towers'ta da
yeni bir gün
başlıyor. İcra
Kurulu Başkan
Yardımcımız
Vuslat Doğan
Sabancı, prova
ve taşra
baskılarının
ardından artık
şehre dağıtılan
son baskıya bir
okuyucu keyfi
içinde bakıyor...

